

విషయానుక్రమణికా

అరణ్యకాండః

సగ=సంఖ్యా పుటసంఖ్యా.

దండకారణ్యవానప్రకరణం—

౧-౧౬

౧-౬౪

దండకారణ్యే ఋష్యాశ్రమమండలదశకానం

౧

౧

విరాధనిరోధః

౨-౪

౩

శరభంగాశ్రమగమనం

౫

౧౩

మునిజనప్రార్థనయా సర్వరాక్షసవధప్రతిజ్ఞా

౬

౧౫

సుతీత్యాశ్రమగమనం

౭-౮

౨౧

సీతారాఘవసంవాదః

౯-౧౦

౨౫

అగస్త్యాశ్రమగమనం

౧౧-౧౨

౩౨

పంచవతీం ప్రతి ప్రస్థానం

౧౩

౪౫

జటాయుసమాగమః

౧౪

౫౨

పంచవతీనివాసః

౧౫-౧౬

౫౬

ఖరదూషణాదిరాక్షసనిగ్రహప్రకరణం—

౧౭-౩౦

౬౪-౧౧౧

శూర్పణఖాతిక్రమణం

౧౭

౬౪

తస్యాః విరూపకరణం

౧౮

౬౭

ఖరప్రేషితచతుదశరాక్షసద్వంసః

౧౯-౨౦

౭౦

సగళసంఖ్యా పుటసంఖ్యా.

సపరివారస్య ఖరస్య నిగళము: ౨౧-౨౪ ౭౬

చతుదళసహస్రసంఖ్యాతరాక్షసానాం

దూషణత్రిశిరసోశ్చ సంహార: ౨౫-౨౭ ౮౯

ఖరసంహార: ౨౮-౩౦ ౧౦౦

సీతాహరణప్రకరణం— ౩౧-౫౯ ౧౧౧-౨౧౬

విదితసర్వవృత్తాంతస్య రావణస్య మారీచాశ్రమ-

గమనం పునలంకాగమనం చ ౩౧ ౧౧౧

రావణస్య శూర్పణఖాదురుపదేశ: ౩౨-౩౪ ౧౧౭

పున: రావణమారీచసంవాద: ౩౫-౪౧ ౧౨౬

మారీచమాయామృగప్రలోభనం ౪౨-౪౩ ౧౪౭

ఆశ్రమాద్రామస్యాపవాహనం ౪౪ ౧౫౬

లక్ష్మణస్యావ్యపవాహనం ౪౫ ౧౫౯

రావణస్య రామాశ్రమప్రవేశ: ౪౬ ౧౬౪

సీతారావణసంభాషణం ౪౭-౪౮ ౧౬౮

సీతాపహరణం ౪౯ ౧౭౭

జటాయురావణయుద్ధం ౫౦-౫౧ ౧౮౧

లంకాం ప్రతి సీతానయనం ౫౨-౫౩ ౧౮౯

ఋశ్యమూకగిరిశృంగే భూషణపాతనం ౫౪ ౧౯౭

అశోకవనికాప్రాపణం ౫౫-౫౬ ౨౦౦

రామలక్ష్మణసమాగమ: ౫౭ ౨౦౪

	సగంసంఖ్యా పుటసంఖ్యా.	
సీతానవలోకనజనితవ్యాకులతా	౫౮-౫౯	౨౧౧
సీతాన్వేషణప్రకరణం—	౬౦-౭౫	౨౧౬-౨౭౭
ఆశ్రమసమీప సీతావిచయనం	౬౦-౬౬	౨౧౬
జటాయుసందశకానం	౬౭-౬౮	౨౪౩
కౌంచారణ్యాతిక్రమణేనాయో—		
ముఖనిగ్రహః	౬౯	౨౫౦
కబంధశాపవిమోచనం తత్కృత—		
సహాయసూచనం చ	౭౦-౭౩	౨౫౬
శబర్యాశ్రమగమనం	౭౪	౨౬౯
పంపాప్రవేశః	౭౫	౨౭౩

శ్రీ
శ్రీరామాయ నమః
అరణ్యకాండప్రారంభః.

- ప్రవిశ్య తు మహారణ్యం దండకారణ్యమాత్మనాన్ ।
దదర్శ రామో దుర్ధర్షః తాపసాశ్రమమండలం ॥ ౧
- కుశచీరపరిక్షిప్తం బ్రాహ్మ్య లక్ష్మ్య సమావృతం ।
యథా ప్రదీప్తం దుర్దశః గగనే సూర్యమండలం ॥ ౨
- శరణ్యం సర్వభూతానాం సుసంమృష్టాజరం తథా ।
మృగైర్బహుభిరాకీణం పక్షిసంఘైస్సమావృతం ॥ ౩
- పూజితం చ ప్రసృతం చ నిత్యమప్సరసాం గణైః ।
విశాలైరగ్నిశరణైః స్రుగ్భండై రజినైః కుశైః ॥ ౪
- సమిద్భిస్తోయకలశైః ఫలమూలైశ్చ శోభితం ।
అరణ్యైశ్చ మహావృక్షైః పుణ్యైః సావదుఫలైర్వృతం ॥ ౫
- బలిహారమార్చితం పుణ్యం బ్రహ్మఘోషనినాదితం ।
పుష్పైర్వృన్దైః పరిక్షిప్తం పద్మిన్యా చ సపద్మయా ॥ ౬
- ఫలమూలాశనైర్దాంతైః చీరకృష్ణాజినాంబరైః ।
సూర్యవైశ్వానరాభైశ్చ పురాణైర్మునిభిర్వృతం ॥ ౭
- పుణ్యైశ్చ నియతాహారైః శోభితం పరమర్షిభిః ।
తద్భ్రహ్మభవనప్రఖ్యం బ్రహ్మఘోషనినాదితం ॥ ౮

- బ్రహ్మవిద్భిమహాభాగైః బ్రాహ్మణైరుపశోభితం ।
 స దృష్ట్వా రాఘవః కీమాన్ తాపసాశ్రమమండలం ॥ ౯
- అభ్యగచ్ఛన్మహాతేజాః విజ్యం కృత్వా మహద్ధనుః ।
 దివ్యజ్ఞానోపపన్నాస్తై గామం దృష్ట్వా మహర్షయః ॥ ౧౦
- అభ్యగచ్ఛంతదా ప్రీతాః వై దేహీం వ యశస్వినీం ।
 తే తం సోమమివౌద్యంతం దృష్ట్వా వై ధర్మచారిణః ॥ ౧౧
- లక్ష్మణం చైవ దృష్ట్వా తు వై దేహీం చ యశస్వినీం ।
 మంగళాని ప్రయుంజానాః ప్రత్యగృహ్ణాన్ దృఢవ్రతాః ॥ ౧౨
- రూపసంహననం లక్ష్మీం సౌకుమార్యం సువేషతాం ।
 దదృశుర్విస్మితాకారాః రామస్య వనవాసినః ॥ ౧౩
- వై దేహీం లక్ష్మణం రామం నేత్రైరనిమిషైరివ ।
 ఆశ్చర్యభూతాన్ దదృశుః సర్వే తే వనచారిణః ॥ ౧౪
- అత్రైనం హి మహాభాగాః సర్వభూతహితే రతం ।
 అతిథిం పఞ్చశాలాయాం రాఘవం సంన్యవేశయన్ ॥ ౧౫
- తతో రాఘస్య సత్కృత్య విధినా పావకోపమాః ।
 ఆజహ్యుస్తై మహాభాగాః సలిలం ధర్మచారిణః ॥ ౧౬
- మూలం పుష్పం ఫలం వన్యం ఆశ్రమం చ మహాత్మనః ।
 శివేదయిత్వా ధగ్గజ్ఞాః తతః పాంజలయోఽబ్రువన్ ॥ ౧౭
- ధర్మపాగో జనస్యాస్య శరణ్యస్త్వం మహాయశాః ।
 పూజనీయశ్చ మాన్యశ్చ రాజా దండధరో గురుః ॥ ౧౮

ఇంద్రసేనా చతుర్భాగః ప్రజా రక్షతి రాఘవ ।
 రాజా తస్మాద్వరాణాం భోగాణాం భుక్తి లోకసమస్కృతః ॥ ౧౯
 తె వయం భవతా రక్ష్యోః భవద్విషయవాసిరః ।
 వగరస్థా వనస్థో వా త్వం నౌ రాజా జనేశ్వరః ॥ ౨౦
 న్యస్తదండా వయం రాజా జితకోధా జితేంద్రియాః ।
 రక్షితవ్యాస్తవ్యయా శశ్వత్ గర్భభూతాస్తపాధనాః ॥ ౨౧
 ఏవముక్త్యా ఫలైర్మూలైః పుష్పైర్వనైశ్చ రాఘవ ।
 అన్యైశ్చ వివిధాఞ్చరైః సలక్ష్మణమపూజయన్ ॥ ౨౨
 తథాన్యై తాపనాస్సిద్ధాః రామం వై శ్వానరోపమాః ।
 న్యాయవృత్తా యథాన్యాయం తర్పయామాసురీశ్వరం ॥ ౨౩

ఇతి శ్రీమద్రామాయణకాండే-ప్రథమస్తోత్రము.

అథ ద్వితీయస్తోత్రము.

కృతాతిథ్యోఽథ రామస్తు సూర్యస్యోదయనం ప్రతి ।
 ఆమంత్ర్య స మునీన్ సర్వాన్ వనమేవాన్వగాహత ॥ ౧
 నానామృగగణాకీర్ణం శార్దూలవృక సేవితం ।
 ధ్వస్తవృక్షలతాగుల్మం దుర్దర్శనలిలాశయం ॥ ౨
 నిష్కూజనానాశకునిర్బిల్లి కాగణనాదితం ।
 లక్ష్మణానుగతో రామః సనచుభ్యం దదర్శ హ ॥ ౩

- సీతయా సహ కాకుత్స్థః తస్మిన్ ఘోరమృగాయుతే ।
 దదర్శ గిరిశృంగాభం పురుషాదం మహాస్వనం ॥ ౪
 గంభీరాక్షం మహావక్త్రం వికటం విషమోదరం ।
 బీభత్సం విషమం దీర్ఘం వికృతం ఘోరదర్శనం ॥ ౫
 వసానం చర్మ వై యాశ్రుం వసార్ద్రం రుధిరోక్షితం ।
 త్రాసనం సర్వభూతానాం వ్యాదితాస్యమివాంతకం ॥ ౬
 త్రీన్ సింహాంశ్చతురో వ్యాఘ్రాన్ ద్వా వృకౌ పృషతాన్ దశ ।
 సవిమాణం వసాదిగ్ధం గజస్య చ శిరో మహత్ ॥ ౭
 అవసజ్జాయసే శూలే వినదంతం మహాస్వనం ।
 స రామం లక్ష్మణం చైవ సీతాం దృష్ట్వా చ మైథిలీం ॥ ౮
 అభ్యధావత సంక్రుద్ధః ప్రజాః కాల ఇవాంతకః ।
 స కృత్వా భైరవం నాదం చాలయన్నివ మేదిసీం ॥ ౯
 అంకేనాదాయ వై దేహీం అపక్రమ్య తతోఽబ్రవీత్ ।
 యువాం జటాచీరధరా సభాశ్చాక్షీణజీవితౌ ॥ ౧౦
 ప్రవిష్టౌ దండకారణ్యం శరచాపాసిధారిణౌ ।
 కథం తాపసయోర్వాం చ వాసః ప్రమదయా సహ ॥ ౧౧
 అధర్మచారిణౌ పాపౌ కా యువాం మునిదూషకౌ ।
 అహం వనమిదం దుర్గం విరాధో నామ రాక్షసః ॥ ౧౨
 చరామి సాయుధో నిత్యం ఋషిమాంసాని భక్షయన్ ॥
 ఇయం నారీ వరాహోహా మమ భార్యా భవిష్యతి ॥ ౧౩

యువయోః పాపయోశ్చహం పాస్యామి కుభిరం మృధే ।
 తస్యైవం బ్రువతో ధృష్టం విరాధస్య దురాత్మనః ॥ ౧౪
 శ్రుత్వా సగర్వితం వాక్యం సంభ్రాంతా జనకాత్మజా ।
 సీతా ప్రావేపతో ద్వేగాత్ ప్రవాతే కదభీ యథా ॥ ౧౫
 తాం దృష్ట్వా రాఘవస్సీతాం విరాధాంకగతాం శుభాం ।
 అబ్రవీల్లక్ష్మణం వాక్యం ముఖేన పరిశుష్యతా ॥ ౧౬
 పశ్య సౌమ్య నరేంద్రస్య జనకస్యాత్మసంభవాం ।
 మమ భార్యాం శుభాచారాం విరాధాంకే ప్రవేశితాం ॥ ౧౭
 అత్యంతసుఖసంవృద్ధాం రాజపుత్రీం యశస్వినీం ।
 యదభిప్రేతమస్మాను ప్రియం వరవృతం చ యత్ ॥ ౧౮
 కైకేయ్యాస్తు సుసంపన్నం క్షీప్రమద్యైవ లక్ష్మణ ।
 యా న తుష్యతి రాజ్యేన పుత్రార్థే వీర్యదర్శినీ ॥ ౧౯
 యయాహం సర్వభూతానాం హితః ప్రసాపితో వనం ।
 అద్యేదానీం సకామా సా యా మాతా మమ మధ్యమా ॥
 పరస్పర్శాత్తు వై దేహ్యః న దుఃఖతరమస్తి మే ।
 పితుర్వియోగాత్ శామితే స్వరాజ్యహరణాత్తథా ॥ ౨౦
 ఇతి బ్రువతి కాకుత్స్థః బాష్పశోకపరిప్లుతే ।
 అబ్రవీల్లక్ష్మణః క్రుద్ధో రుద్ధో నాగ ఇవ శ్వసన్ ॥ ౨౧
 అనాథ ఇవ భూతానాం నాథస్తస్త్వం వాసప్రాపమః ।
 మయా ప్రేక్ష్యణ కాకుత్స్థ కిచుర్థం పరితప్యసే ॥ ౨౨

శరేణ నిహతస్యాస్య మయా క్రుద్ధేన రక్షసః ।
 విరాధస్య గతాసోర్ధి మహీ పాస్యతి కోశితం ॥ ౨౮
 రాజ్యకామే మమ క్రోధః భరణే యో బభూవ హా ।
 తం విరాధే ప్రమోక్ష్యామి వజ్రీ వజ్రమివాచలే ॥ ౨౯

మమ భుజబలవేగవేగితః

పతతు శరోఽస్య మహాః మసరోరసి ।

వ్యవనయతు తనోశ్చ జీవితం

పతతు తతస్స మహీం విమూర్ఛితః ॥ ౩౦

ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే ద్వితీయస్తర్గః.

అప తృతీయస్తర్గః

ఇత్యుక్త్వా లక్ష్మణః శ్రీమాన్ రాక్షసం ప్రహసన్నివ ।
 కో భవాన్ వనమభ్యేత్య చరిష్యసి యథాసుఖం ॥ ౧
 అధోవాచ పునర్వాక్యం విరాధః పూరయన్ వనం ।
 ఆత్మానం పృచ్ఛతే బ్రూతం కా యువాం క్వ గమిష్యథః ॥ ౨
 తమువాచ తతో రామః రాక్షసం జ్వలితాననం ।
 పృచ్ఛంతం సుమహాతేజాః ఇత్స్వోకులమాత్మనః ॥ ౩
 క్షత్రియా వృత్తనంపన్నా విద్ధి నౌ వనగోచరా ।
 త్వాం తు వేదితుమిచ్ఛామః కస్తస్త్వం చరసి దండకాన్ ॥ ౪

- తమువాచ విరాధస్తు రామం సత్యపరాక్రమం ।
హంత వత్సోమి తే రాజన్ నిబోధ మమ రాఘవ ॥ ౫
- పుత్రః కిల జయస్యాహం మమ మాతా శతప్రహదా ।
విరాధ ఇతి మామాహుః పృథ్వ్యాం సర్వరాక్షసాః ॥ ౬
- తపసా చాపి మే ప్రాప్తా బ్రహ్మణో హి ప్రసాదజా ।
శస్త్రేణావధ్యతా లోకేఽచ్ఛేద్యాభేద్యత్వమేవ చ ॥ ౭
- ఉత్సృజ్య ప్రమదామేనాం అనపేక్షో యథాగతం ।
త్వరమాణో ఽలాయేధాం న వాం జీవితమాదదే ॥ ౮
- తం రామః ప్రత్యువాచేదం కోపసంరక్తలోచనః ।
రాక్షసం వికృతాకారం విరాధం పాపచేతనం ॥ ౯
- క్షుద్ర ధిక్త్వాం తు హీనాధన్యం మృత్యుమన్వేష సే ద్రువం ।
రణే సంప్రాప్యసే తిష్ఠ న మే జీవన్ గమిష్యసి ॥ ౧౦
- తతస్సజ్యం ధనుః కృత్వా రామస్సనిశితాన్ శరాన్ ।
సుశీఘ్రమభినంధాయ రాక్షసం నిజఘాత హ ॥ ౧౧
- ధనుషా జ్వ్యాగుణవతా సప్త బాణాన్ ముమోచ హ ।
రుక్మపుంఖాన్ మహావేగాన్ సువణాన్ నిలతుల్యగాన్ ॥ ౧౨
- తే శరీరం విరాధస్య భిత్వా బహిణవాససః ।
నిపేతుశ్శోణితాదిగ్ధాః ధరణ్యాం పావకోపమాః ॥ ౧౩
- స విద్ధో న్యస్య వై దేహీం శూలముద్యమ్య రాక్షసః ।
అధ్యద్రవత్ సుసంక్రుద్ధః తదా రామం సలక్షణం ॥ ౧౪

స వినద్య మహానాదం శూలం శక్రధ్వజోపమం ।

ప్రగృహ్యశోభత తదా వ్యతానన ఇవాంతకః ॥ ౧౫

అథ తౌ భ్రాత౯ దీప్తం శరవర్షం వవర్షతుః ।

విరాధే రాక్షసే తస్మిన్ కాలాంతకయమోపమే ॥ ౧౬

స ప్రహస్య మహారౌద్రః స్థిత్యాఽభృంభత రాక్షసః ।

భృంభమాణస్య తే బాణాః కాయాన్నిష్పేతురాశుగాః ॥ ౧౭

స్పర్శాత్తు వరదానేన ప్రాణాన్ సంరోధ్య రాక్షసః ।

విరాధశ్శూలముద్యమ్య రాఘవావభ్యధావత ॥ ౧౮

తచ్ఛూలం వజ్రసంకాశం గగనే జ్వలనోపమం ।

ద్వాభ్యాం శరాభ్యాం చిచ్ఛేద రామశ్శస్త్రభృతాం వరః ॥ ౧౯

తద్రామవిశిఖచ్ఛిన్నం శూలం తస్య కరాద్భువి ।

పపాతాశనినా చిన్నం మేరోరివ శిలాతలం ॥ ౨౦

తౌ ఖడ్గౌ క్షిప్రముద్యమ్య కృష్ణసర్పౌపమా శుభౌ ।

తూణామాపతతస్తస్య తదా ప్రహరతాం బలాత్ ॥ ౨౧

స వధ్యమానస్సుభృశం బాహుభ్యాం పరిరభ్య తౌ ।

అప్రకంప్య నరవ్యాఘ్రౌ రౌద్రః ప్రస్థాతుమైచ్ఛత ॥ ౨౨

తస్యాభిప్రాయమాజ్ఞాయ రామౌ లక్ష్మణమబ్రవీత్ ।

వహత్వయమలం తావత్ పథాఽనేన తు రాక్షసః ॥ ౨౩

యథా చేచ్ఛతి సౌమిత్రే తథా వహతు రాక్షసః ।

అయమేవ హి నః పంథాః యేన యాతి నిశాచరః ॥ ౨౪

స తు స్వబలవీర్యేణ సముత్క్షిప్య నిశాచరః ।

బాలావివ స్కంధగతౌ చకారాతిబహౌ తతః ॥ ౨౫

తావారోప్య తతః స్కంధం రాఘవౌ రజనీచరః ।

విరాధౌ నివదత్ ఘోరం జగామాభిముఖో వసం ॥ ౨౬

వసం మహామేఘనిభం ప్రవిష్టః

ద్యుమైర్మహద్భిర్వివిధై రుపేతం ।

నానావిధైః పక్షిశతైర్విచిత్రం

శివాయుతం వ్యాళమ్మృగైర్వికేణం ॥ ౨౭

ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే-తృతీయస్తకః.

—ॐ=ॐ—

అథ చతుర్థస్తకః.

హియమాణౌ తు తౌ దృష్ట్వా వై దేహీ రామలక్ష్మణౌ ।

ఉచ్యైః స్వరేణ చుక్రోశ ప్రగృహ్య సుభుజా భుజౌ ॥ ౧

ఏష దాశరథీ రామః సత్యవాన్ శీలవాన్ శుచిః ।

రక్షసా చౌద్రూపేణ హియతే సహలక్ష్మణః ॥ ౨

మాం వృకా భక్షయిష్యంతి శార్దులా ద్వీపివస్తథా ।

మాం హరోత్సృజ్య కాకుత్స్థా నమస్తే రాక్షసోత్తమ ॥ ౩

తస్యాస్తద్వచనం శ్రుత్వా వై దేహ్య రామలక్ష్మణౌ ।

వేగం ప్రచక్రతుర్వీరౌ వధే తస్య దురాత్మనః ॥ ౪

- తస్య చౌద్రస్య సౌమిత్రిః బాహుం నవ్యం బభంజ హ ।
 రామస్తు దక్షిణం బాహుం తరసా తస్య రక్షసః ॥ ౫
- స భగ్నబాహుస్సంవిగ్నః నిపపాతాశు రాక్షసః ।
 ధరణ్యాం మేఘసంకాశః వజ్రభిన్న ఇవాచలః ॥ ౬
- ముష్టిభిష్టానుభిః పద్భిః సూదయంతౌ తు రాక్షసం ।
 ఉద్యమ్యోద్యమ్య చాప్యేనం స్థండిలే నిష్పిపేషతుః ॥ ౭
- స విద్ధౌ బహుభిర్భాణైః ఖడ్గభ్యాం చ పరిక్షతః ।
 నిష్పిష్టౌ బహుధా భూమా న మచూర స రాక్షసః ॥ ౮
- తం ప్రేక్ష్య రామస్సుభృశం అవధ్యమచలోపమం ।
 భయోద్వభయదః శ్రీమాన్ ఇదం వచనమబ్రవీత్ ॥ ౯
- తపసా పురుషవ్యాఘ్రు రాక్షసోఽయం న శక్యతే ।
 శస్త్రేణ యధి నిక్షేతుం రాక్షసం నిఖనావహే ॥ ౧౦
- తచ్ఛ్రుత్వా రాఘవేణోక్తం రాక్షసః ప్రశ్రితం వచః ।
 ఇదం ప్రోవాచ కాకుత్స్థం విరాధః పురుషర్షభం ॥ ౧౧
- హతోఽస్మి పురుషవ్యాఘ్రు శక్రతుల్యబలేన వై ।
 మయా తు పూర్వం త్వం మోహితో న జ్ఞాతః పురుషర్షభః ॥
- కాసల్యానుప్రజా రామ తాత త్వం విదితో మయా ।
 వై దేహీ చ మహాభాగా లక్ష్మణశ్చ మహాయశాః ॥ ౧౩
- అపి శాపాదహం ఘోరాం ప్రవిష్టో రాక్షసీ తనుం ।
 తుంబురుర్నామ గంధర్వః శప్తో వైశ్రవణేన హ ॥ ౧౪

ప్రసాద్యమానశ్చ మయా సోఽబ్రవీన్నాం మహాయశాః ।
 యదా దాశరథీ రామః త్వాం వధిష్యతి సంయుగే ॥ ౧౫
 తదా ప్రకృతిమాపన్నః భవాన్ స్వర్గం గమిష్యతి ।
 ఇతి వైశ్రవణో రాజా రంభాసక్తం పురానఘ ॥ ౧౬
 అనుపస్థీయమానో మాం సంక్రుద్ధో వ్యాజహార హ ।
 తవ ప్రసాదాన్ముక్తోఽహం అభిశాసాత్ సుదారుణాత్ ॥ ౧౭
 భువనం స్వం గమిష్యామి స్వస్తి ఘోఽస్తు షరంతప ।
 ఇతో వసతి ధర్మాత్మా శరభంగః ప్రతాపవాన్ ॥ ౧౮
 అధర్మయోజనై తాత మహర్షి సూర్యసంనిభః ।
 తం క్షిప్రమభిగచ్ఛ త్వం స తే శ్రేయో విఘాత్యతి ॥ ౧౯
 అవటే చాపి మాం రామ ప్రక్షిప్య కుశలీ వ్రజ ।
 రక్షసాం గతసత్త్వానాం ఏష ధర్మస్సనాతనః ॥ ౨౦
 అవటే యే విధీయంతే తేషాం ణో కాన్సనాతనాః ।
 ఏవముక్త్వా తు కాకుత్స్థం విరాధశ్శరవీడితః ॥ ౨౧
 బభూవ స్వగన్సంప్రాప్తః న్యస్తదేహో మహాబలః ।
 తచ్చుత్వా రాఘవౌ వాక్యం లక్ష్మణం వ్యాదిదేశ హ ॥
 కుంజరస్యేన చౌద్రస్య రాక్షసస్యాస్య లక్ష్మణ ।
 వనేఽస్మిన్ సుమహచ్ఛవ్యభ్రం ఖన్యతాం చౌద్రకర్మణః ॥ ౨౩
 ఇత్యుక్త్వా లక్ష్మణం రామః ప్రదరః ఖన్యతామితి ।
 తస్మా విరాధమాక్రమ్య కంఠే పాదేన వీర్యవాన్ ॥ ౨౪

తతః ఖనిత్రమాదాయ లక్ష్మణశ్చ భ్రముత్తమం ।

అఖనత్ పార్శ్వతస్తస్య విరాఙ్మయ మహాత్మనః ॥ ౨౫

తం ముక్తకరం నిస్పృహ శంకుకర్ణం మహాస్వనం ।

విరాధం ప్రాక్షిపచ్ఛప్రభే నదంతం భైరవస్వనం ॥ ౨౬

తమాహవే నిజైఃతమాశువిక్రమా

స్థిరావృభౌ సంయతి రామలక్ష్మణౌ ।

ముదాఽన్వితౌ చిక్షిపతుర్భయావహం

నదంతముత్తి వ్య బిలే తు రాక్షసం ॥ ౨౭

అవధ్యతాం ప్రేక్ష్య మహాసురస్య తౌ

శితేన శస్త్రైః తదా చరన్వభౌ ।

సమర్థ్య చాత్యర్థవిశారదావృభౌ

బిలే విరాధస్య నధం ప్రచక్రతుః ॥ ౨౮

స్వయం విరాధేన హి మృత్యురాత్మనః

ప్రసహ్య రామేణ వధార్థమిహితః ।

నివేదితః కాననచారిణా స్వయం

న మే వధశ్చస్త్రకృతో భవేదితి ॥ ౨౯

తదేవ రామేణ నిశమ్య భాషితం

కృతా మతిస్తస్య బిలప్రవేశః ।

బిలం చ రామేణ బలేన రక్షసా

ప్రవేశ్యమానేన వనం వినాదితం ॥ ౩౦

ప్రహృష్టరూపావివ రామలక్ష్మణౌ

విరాధముక్వాః ప్రదరే నిహత్య తౌ ।

ననందతుర్వీతభయకా మహావన

శిలాభిరంతర్దధతుశ్చ రాక్షసం ॥

౩౧

తతస్తు తౌ కాంచనచిత్రకార్ముకౌ

నిహత్య రక్షః పరిగృహ్య మైథిలీం ।

విజహతుస్తా ముదితౌ మహావన

దివి స్థితౌ చంద్రదివాకరావివ ॥

౩౨

ఇతి శ్రీమనరణ్యకాండే-చతుర్థస్తవః.

అథ పంచమస్తవః.

హస్త్యాణు తం భీచుబలుం విరాధం రాక్షసం వన ।

తతస్త్రితాం పరిష్వజ్య సమాశ్వాస్య చ వీర్యవాన్ ॥

౧

అబ్రవీల్లక్ష్మణం రామః భ్రాతరం దీప్తతేజసం ।

కష్టం వనమిదం దుర్గం న చ స్మ వచగోచరాః ॥

౨

అభిగచ్ఛామహే శీఘ్రం శరభంగం తపోధనం ।

ఆశ్రమం శరభంగస్య రాఘవౌఽభిజగామ హ ॥

౩

తస్య దేవప్రభావస్య తపసా భావితాత్మనః ।

సమీపే శరభంగస్య నరర్థ మహాదద్భుతం ॥

౪

- విభ్రాజమానం వపుషా సూర్యవై శ్యాననౌపమం ।
 అవరుహ్య రథోత్సంగాత్ సకాశే విబుధానుగం ॥ ౫
- అసంస్పృశంతం వసుథాం దదర్శ విబుధైశ్వరం ।
 సుప్రభాభరణం దేవం విరజోఽంబరదారిణం ॥ ౬
- తద్వీధై రేవ బహుభిః పూజ్యమానం మహాత్మభిః ।
 హరిభిర్వాజిభి ర్యుక్తం అంతరిక్షగతం రథం ॥ ౭
- దదర్శాదూరత స్తస్య తరుణాదిత్యసంనిభం ।
 పాండురాభ్రఘనప్రఖ్యం చంద్రమండలసన్నిభం ॥ ౮
- అపశ్యద్విమలం ఛత్రం చిత్రమాల్యోపశోభితం ।
 చామరవృజనే చాగ్ర్యై రుక్మవంశే మహాధనే ॥ ౯
- గృహీతే వరనారీభ్యాం ధూయమానే చ మూర్ధని ।
 గంధర్వామరసిద్ధాశ్చ బహవః పరమర్షయః ॥ ౧౦
- అంతరిక్షగతం దేవం వాగ్భిరగ్రాభిరీడిరై ।
 సహ సంభాషమాణై తు శరభంగేణ వాసవే ॥ ౧౧
- దృష్ట్వా శతక్రతుం తత్ర రామో లక్ష్మణమబ్రవీత్ ।
 రామోఽథ రథముద్దిశ్య లక్ష్మణాయ ప్రదర్శయన్ ॥ ౧౨
- అర్చిష్మంతం శ్రీయా జుష్టం అద్భుతం పశ్య లక్ష్మణ ।
 ప్రతపంతమివాదిత్యం అంతరిక్షగతం రథం ॥ ౧౩
- యే హయాః పురుహూతస్య పురా శక్రస్య నశ్శృతాః ॥
 అంతరిక్షగతా దివ్యాః త ఇమే హరయో ద్రువం । ౧౪

- ఇమే చ పురుషవ్యాఘ్రాః యే తిష్ఠంత్యభితో రథం ।
 శతం శతం కుండలినః యువానః ఖడ్గపాణయః ॥ ౧౫
- విస్తీర్ణావిపులీరస్కాః పరిఘాయతబాహవః ।
 శోణాంశువసనాస్సర్వే వ్యాఘ్రా ఇవ దురాసదాః ॥ ౧౬
- ఉరోదేశేషు సర్వేషాం హారా జ్వలనసన్నిభాః ।
 రూపం బిభ్రతి సౌమిత్రే పంచవింశతిహామికం ॥ ౧౭
- ఏతద్ధి కిల దేవానాం వయో భవతి నిత్యదా ।
 యథేమే పురుషవ్యాఘ్రాః దృశ్యంతే ప్రియదర్శనాః ॥ ౧౮
- ఇహైవ సహ వై దేహ్య ముహూతకం తిష్ఠ లక్ష్మణ ।
 యావజ్జానామ్యహం వ్యక్తం క ఏష ద్యుతిమాక రథే ॥ ౧౯
- తమేవముక్త్యా సౌమిత్రి ఇహేవ స్థీయతామితి ।
 అభిచక్రామ కాకుత్స్థః శరభంగాశ్రమం ప్రతి ॥ ౨౦
- తతస్సమభిగచ్ఛంతం ప్రేక్ష్య రామం శచీపతిః ।
 శరభంగమనుప్రాప్య వివిక్త ఇదమబ్రవీత్ ॥ ౨౧
- ఇహోపయాత్యసౌ రామః యావన్నాం నాభిభాషతే ।
 నిష్ఠాం నయతు తావత్తు తతో మాం ద్రష్టుమహతి ॥ ౨౨
- జితవంతం కృతార్థం చ ద్రష్టాహమచిరాదిమం ।
 కర్ణ హ్యనేన కతఃప్రసంగం మహద్దనైస్సుదుష్కరం ॥ ౨౩
- నిష్పాదయిత్వా తత్కర్ణ తతో మాం ద్రష్టుమహతి ।
 ఇతి వజ్రీ తమామంత్ర్య మానయిత్వా చ తాపసం ॥ ౨౪

- రథేన హరియక్తేన యయా దివమరిందమః ।
 ప్రయాతే తు సహస్రాక్షే రాఘవస్సపరిచ్ఛదం ॥ ౨౧
- అగ్నిహోత్రముపాసీనం శరభంగముపాగమత్ ।
 తస్య పాదౌ చ సంగృహ్య రామస్సీతా చ లక్ష్మణః ॥ ౨౨
- నిషేదుస్సమనుజ్ఞాతాః లబ్ధవానా నిమత్రితాః ।
 తతశ్శ్లోపయానం తు పర్యప్రచ్ఛత్ సరాఘవః ॥ ౨౩
- శరభంగశ్చ తత్ సర్వం రాఘవాయ న్యవేదయత్ ।
 మామేష నరదో రామ బ్రహ్మలోకం నిగీషతి ॥ ౨౪
- జితమగ్రేణ తపనా దుష్ప్రాపమకృతాత్మభిః ।
 అహం జ్ఞాత్వా నరవ్యాఘ్రు వత్సమానమదూరతః ॥ ౨౫
- బ్రహ్మలోకం న గచ్ఛామి త్వామదృష్ట్వా ప్రియాతిథిం ।
 త్వయాఽహం పురుషవ్యాఘ్రు ధార్మికేణ మహాత్మనా ॥ ౩౦
- సమాగమ్య గమిష్యామి త్రిదివం దేవసేవితం ।
 అక్షయా నరశాద్దూల మయా లోకా జితాశ్శుభాః ॥ ౩౧
- బ్రాహ్మ్యశ్చ నాకపుష్పాశ్చ ప్రతిగృహ్ణీష్వ మామకాన్ ।
 ఏవముక్తో నరవ్యాఘ్రుః సర్వశాస్త్రవిశారదః ॥ ౩౨
- ఋషిణా శరభంగేణ రాఘవౌ వాక్యమబ్రవీత్ ।
 అహమేవాహరిష్యామి సర్వలోకాన్ మహామునే ॥ ౩౩
- ఆవాసం త్వహమిచ్ఛామి ప్రదిష్టమిహ కావనె ।
 రాఘవేణైవముక్తస్తు శక్రతుల్యబలేన వై ॥ ౩౪

శరభంగో మహాప్రాజ్ఞః పునరేవాబ్రవీద్వచః ।

ఇహ రామ మహాతేజాః సుతీష్ణో నామ ధార్మికః ॥ ౩౫

వసత్యరణ్యే ధర్మాత్మా న తే శ్రేయో విధాన్యతి ।

సుతీష్ణమభిగచ్ఛ త్వం శుచా దేశే తపస్వినం ॥ ౩౬

రమణీయే వనోద్దేశే న తే నాసం విధాన్యతి ।

ఇమాం మందాకినీం రామ ప్రతిస్యాతామనువ్రజ ॥ ౩౭

నదీం పుష్పాడుపవహం తత్ర తత్ర గమిష్యసి ।

ఏష పంథా నరవ్యాఘ్ర ముహూర్తం పశ్య తాత మాం ॥ ౩౮

యావజ్జహామి గాత్రాణి జీణాం త్వచమిపౌరగః ।

తతోఽగ్నిం సుసమాధాయ హుత్వా చాజ్యేన మంత్రవిత్ ॥ ౩౯

శరభంగో మహాతేజాః ప్రవివేశ హుతాశనం ।

తస్య రోమాణి కేశాంశ్చ దదాహగ్నిర్మహాత్మనః ॥ ౪౦

జీణాం త్వచం తథాఽస్థీని యచ్ఛ మాంసం సశోశేతం ।

రామస్తు విస్మితో భ్రాత్రా భార్యయా చ సహత్నవాన్ ॥ ౪౧

స చ పావకసంకాశః కుమారస్సమవద్యత ।

ఉత్థాయాగ్ని చయూత్తస్నాత్ శరభంగో వ్యరోచత ॥ ౪౨

స లోకానాహితాగ్నినాం ఋషీణాం చ మహాత్మనాం ।

దేవానాం చ వ్యతిక్రమ్య బ్రహ్మలోకం వ్యరోహత ॥ ౪౩

స పుణ్యకర్తా భవనే ద్విజమభః

పితామహం సానుచరం దశశక్త మా ।

పితామహశ్చాపి సమీక్ష్య తం ద్విజం

ననంద సుస్వాగతమిత్యువాచ హ ॥

౪౪

ఇతి శ్రీమదారణ్యకాండే-పంచమస్తర్గః.

అథ షష్ఠస్తర్గః.

శరభంగే దివం యాతే మునిసంఘాస్సమాగతాః ।

అభ్యగచ్ఛంత కాకుత్స్థం రామం జ్వలితతేజసం ॥

౧

వైఖానసా వాలఖిల్యాః సంప్రత్యౌళా మరీచిపాః ।

అశ్మకుట్టాశ్చ బహవః పత్యాహారాశ్చ ధాన్వికాః ॥

౨

దంతోలూఖలినశ్చైవ తథైవౌన్మజ్జకాః పరే ।

గాత్రశయ్యా అశయ్యాశ్చ తథైవాభ్యావకాశకాః ॥

౩

మునయస్సలిలాహారాః వాయుభక్షస్తథాపరే ।

ఆకాశనిలయాశ్చైవ తథా స్థంజిలశాయినః ॥

౪

వ్రతోపవాసినా దాంతాః తథాఽఽర్ద్రపటవాససః ।

సజపాశ్చ తపానిత్యాః తథా పంచతపాఽన్వితాః ॥

౫

సర్వే బ్రాహ్మ్య శ్రియా జుష్టాః దృఢయోగాస్సచూహితాః ।

శరభంగాశ్రమే రామం అభిజగ్ముశ్చ తాపసాః ॥

౬

అభిగమ్య చ ధర్మజ్ఞాః రామం ధర్మభృతాం వరం ।

ఊచుః పరమధర్మజ్ఞం ఋషిసంఘాస్సచూహితాః ॥

౭

త్వమిత్వోకుకులస్యాస్య పృథివ్యాశ్చ మహారథ ।
 ప్రధానశ్చసి నాథశ్చ దేవానాం మఘవాచివ ॥ ౮
 విశ్రుతస్త్రీషు లోకేషు యశసా విక్రమేణ చ ।
 పితృభక్తిశ్చ సత్యం చ త్వయి ధర్మశ్చ పుష్కలః ॥ ౯
 త్వామాసాద్య మహాత్మానం ధర్మజ్ఞం ధర్మసత్సలం ।
 అర్థిత్యాన్నాథ వత్సామః తచ్చ నః క్షంతుమహాన్సి ॥ ౧౦
 అధర్మస్తు మహంతాత భవేత్తస్య మహీపతేః ।
 యో హరేద్బలిషడ్భాగం న చ రక్షతి పుత్రవత్ ॥ ౧౧
 యుంజానః స్వానివ ప్రాణాన్ ప్రాణైరిష్టాన్ సుతానివ ।
 నిత్యయుక్తస్సదా రక్షన్ సర్వాన్ విషయవాసినః ॥ ౧౨
 ప్రాప్నోతి శాశ్వతీం రామ కీర్తిన్ స బహువార్షికీ ।
 బ్రహ్మణః స్థానమాసాద్య తత్ర చాపి మహీయతే ॥ ౧౩
 యత్కరోతి పరం ధర్మం మునిర్ముఖఫలాశనః ।
 తత్ర రాజ్యశ్చతుర్భాగః ప్రజా ధర్మేణ రక్షతః ॥ ౧౪
 సోఽయం బ్రాహ్మణభూయిషః వానప్రస్థగణో మహాన్ ।
 త్వన్నాథోఽనాథవద్రామ రాక్షసైర్బాధ్యతే భృశం ॥ ౧౫
 ఏహి పశ్య శరీరాణి మునీనాం భావితాత్మనాం ।
 హతానాం రాక్షసైర్హోరైః బహూనాం బహుధా వనే ॥ ౧౬
 పంపానదీనివాసానాం అనుమందాకినీమపి ।
 చిత్రకూటాలయానాం చ క్రియతే కదనం మహత్ ॥ ౧౭

- ఏవం వయం న మృష్యామః విప్రకారం తపస్వినాం ।
క్రియమాణం చ నై ఘోరం రక్షోభీషికమకర్షభిః ॥ ౧౮
- తతస్తాన్వం శరణార్థం చ శరణ్యం సముపస్థితాః ।
పరిపాలయ నో రామ వధ్యమానాన్ నిశాచరైః ॥ ౧౯
- పరా త్వత్తో గతిర్వీర పృథివ్యాం నోపపద్యతే ।
పరిపాలయ నస్సర్వాన్ రాక్షసేభ్యో నృపాత్మజ ॥ ౨౦
- ఏతచ్ఛృత్వా తు కాకుత్స్థః తాపసానాం తపస్వినాం ।
ఇదం ప్రోవాచ ధర్మాత్మా సర్వానేవ తపస్వినః ॥ ౨౧
- నైవమర్హథ మాం చక్తుం ఆజ్ఞప్తోఽహం తపస్వినాం ।
కేవలేనాత్మకారేణ ప్రవేష్టవ్యం మయా వనం ॥ ౨౨
- విప్రకారనుపాక్రమ్తుం రాక్షసైర్భవతామిమం ।
పితుస్తు నిర్దేశకరః ప్రవిష్టోఽహమిదం వనం ॥ ౨౩
- భవతామిర్థసిద్ధిర్థం ఆగతోఽహం యదృచ్ఛయా ।
తస్య మేఽయం వనే వాసః భవిష్యతి మహాఫలః ॥ ౨౪
- తపస్వినాం రణే శత్రూన్ హంతుమిచ్ఛామి రాక్షసాన్ ।
పశ్యంతు వీర్యమృషయః సభ్రాతుగ్నే తపోధనాః ॥ ౨౫
- దత్వాఽభయం చాపి తపోధనానాం
ధర్మే ధృతాత్మా సహ లక్ష్మణేన ।
తపోధనైశ్చాపి సభాజ్యవృత్తః
సుతీక్ష్ణమేవాభిజగామ ఏరః ॥ ౨౬
- ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే పష్టస్కంధః

అథ సప్తమస్కంధః

- రామస్తు సహితో భ్రాత్రా నీతయా చ పరంతపః ।
 సుతీక్ష్ణస్యాశ్రమపదం జగామ సహ తైర్ద్విజైః ॥ ౧
- స గత్వా దూరమధ్వాసం నదీస్తీర్త్వా బహూదకాః ।
 దదర్శ విపులం శైలం మహామేఘమిహౌన్నతం ॥ ౨
- తతస్తదిత్యౌకువరౌ సంతతం వివిధైర్ద్యుమైః ।
 కాననం తౌ వివిశతుః నీతయా సహ రాఘవౌ ॥ ౩
- ప్రవిష్టస్తు వనం ఘోరం బహుపుష్పఫలద్రుమం ।
 దదర్శాశ్రమమేకాంతే చీరమాలాపరిష్కృతం ॥ ౪
- తత్ర తాపసమాసీరం మలపంకజఙ్గాధరం ।
 రామస్సుతీక్ష్ణం ఓధివత్ తసౌవృద్ధమభాషత ॥ ౫
- రామోఽహచుష్కి భగవన్ భవంతం ద్రష్టుమాగతః ।
 త్వం మాఽభివద ధర్మజ్ఞ మహర్షే సత్యవిక్రమ ॥ ౬
- స నిరీక్ష్య తతో వీరం రామం ధర్మభృతాం వరం ।
 సమాశ్లిష్య చ బాహుభ్యాం ఇదం వచనమబ్రవీత్ ॥ ౭
- స్వాగతం ఖలు తే వీర రామ ధర్మభృతాం వర ।
 ఆశ్రమోఽయం త్వయాఽఽక్రాంతః సనాథ ఇవ సాంప్రతం ॥ ౮
- ప్రతీక్షమాణస్తాస్త్వామేవ నారోహేఽహం మహాయశః ।
 దేవలోకమితో వీర దేహు త్యక్త్వా మహీతలే ॥ ౯

- చిత్రకూటముపాదాయ రాజ్యభ్రష్టాసి మే శ్రుతః ।
 ఇహోపయాతః కాకుత్స్థ దేవరాజశ్శత్రుః ॥ ౧౦
- ఉపాగమ్య చ మాం దేవః మహాదేవస్సురేశ్వరః ।
 సర్వాన్ లోకాన్ జితానాహ మమ పుణ్యేన కర్మణా ॥ ౧౧
- తేషు దేవర్షిజ్ఞైషు జితేషు తపసా మయా ।
 మత్ప్రసాదత్ సభార్యస్తస్య విహరస్య సలక్షణః ॥ ౧౨
- తముగ్రతపసా యుక్తం మహర్షిం సత్యవాదినం ।
 ప్రత్యువాచాత్మవాక్ రామః బ్రహ్మణమివ కాశ్యపః ॥ ౧౩
- అహమేవాహరిష్యామి స్వయం లోకాన్ మహామునే ।
 ఆవాసం త్వహమిచ్ఛామి ప్రదిష్టమిహ కాననె ॥ ౧౪
- భవాన్ సర్వత్ర కుశలః సర్వభూతహితే రతః ।
 ఆఖ్యాతశ్శరభంగేణ గౌతమేన మహాత్మనా ॥ ౧౫
- ఏవముక్తస్తు రామేణ మహర్షిరోకవిశ్రుతః ।
 అబ్రవీన్నధురం వాక్యం హషేణ మహతాఽఽప్లుతః ॥ ౧౬
- అయమేవాశ్రమో రామ గుణవాన్ రమ్యతామిహ ।
 ఋషిసంఘానుచరితః సదా మూలఫలాన్వితః ॥ ౧౭
- ఇమమాశ్రమమాగమ్య మృగసంఘా మహాయశః ।
 అతిత్వా ప్రతిగచ్ఛంతి లోభయిత్వాఽకుతోభయాః ॥ ౧౮
- నాన్యో దోషో భవేదత్ర మృగేభ్యోఽన్యత్ర విద్ధి వై ॥
 తచ్చృత్వా వచనం తస్య మహాశ్శేర్లక్షణాగ్రజః ॥ ౧౯

ఉవాచ వచనం ధీరః వికృష్య సశరం ధనుః ।

తానహం సుమహాభాగ మృగసంఘాన్ సమాగతాన్ ॥ ౨౦

హన్యాం నిశితథా రేణ శ రేణాశనివర్చసా ।

భవాంస్తత్ప్రాభిషజ్యేత కిం స్యాత్ కృచ్ఛ్రతరం తతః ॥ ౨౧

ఏతస్మిన్నాశ్రమే వాసం చిరం తు న సమధ్యాయే ।

తమేవముక్త్వా వరదం రామఞ్సంధ్యాముపాగమత్ ॥ ౨౨

అన్వాస్య పశ్చిమాం సంధ్యాం తత్ర వాసమకల్పయత్ ।

సుతీక్ష్ణస్యాశ్రమే రమ్యే సీతయా లక్ష్మణేన చ ॥ ౨౩

తతశ్శుభం తాపసభోజ్యమన్నం

స్వయం సుతీక్ష్ణః పురుషఃసభాభ్యాం ।

తాభ్యాం సుసత్కృత్య దదౌ మహాత్మా

సంధ్యానివృత్తౌ రజనీమవేక్ష్య ॥ ౨౪

ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే-సప్తమస్కంధః.

అథ అష్టమస్కంధః.

రామస్తు సహసామిత్రిః సుతీక్ష్ణేనాభిపూజితః ।

పరిణామ్య నిశాం తత్ర ప్రభాతే ప్రత్యబుధ్యత ॥ ౧

ఉత్థాయ తు యథాకాలం రాఘవస్సహ సీతయా ।

ఉపాస్పృశత్ సుశీతేన జలేనోత్పలగంధినా ॥ ౨

- అథ తేఽస్మిం సురాంశ్చైవ వై దేహీ రామలక్ష్మణౌ ।
 కాల్యం విధివదభ్యర్చ్య తపస్విశరణే వనః ॥ ౩
- ఉదయంతం దినకరం దృష్ట్వా విగతకల్మషాః ।
 సుతీక్ష్ణమభిగమ్యేదం శ్లక్ష్యం వచనమబ్రువత్ ॥ ౪
- సుఖోషితాః స్న భగవత్ త్వయా పూజ్యేన పూజితాః ।
 ఆపృచ్ఛామః ప్రయాస్యామో మునయస్త్యైరయంతి నః ॥ ౫
- త్వరామహే వయం ద్రష్టుం కృత్స్నమాశ్రమమండలం ।
 ఋషీణాం పుణ్యశీలానాం దండకారణ్యవాసినాం ॥ ౬
- అభ్యనుజ్ఞాతుమిచ్ఛామః సహైభిర్మునిపుంగవైః ।
 ధర్మనిత్యైస్తపాదాంతైః విశిఖైరివ పావకైః ॥ ౭
- అవిషహ్యతపా యావత్ సూర్యో నాతివిరాజతే ।
 అమాగౌణాగతాం లక్ష్మీం ప్రాప్యేవాన్వయవజ్జితః ॥ ౮
- తావదిచ్ఛామహే గంతుం ఇత్యుక్త్వా చరణౌ మునేః ।
 వవందే సహ సౌమిత్రిః సీతయా సహ రాఘవః ॥ ౯
- తౌ సంస్పృశంతౌ చరణౌ ఉత్థాప్య మునిపుంగవః ।
 గాఢమాలింగ్య సన్నేహం ఇదం వచనమబ్రువీత్ ॥ ౧౦
- అరిష్టం గచ్ఛ పంథానం రామ సౌమిత్రిణా సహ ।
 సీతయా చానయా సార్ధం ఛాయయేవానువృత్తయా ॥ ౧౧
- పశ్యాశ్రమపదం రమ్యం దండకారణ్యవాసినాం ।
 ఏషాం తపస్వినాం వీర తపసా భావితాత్మనాం ॥ ౧౨

స ప్రాజ్యఫలమూలాని పుష్పితాని వనాని చ ।

ప్రశస్తమృగయాధాని శాంతపక్షిగణాని చ ॥ ౧౩

ఫుల్లపంకజపండాని ప్రసన్ననలిలాని చ ।

కారండపవికీర్ణాని తటాకాని సరాంసి చ ॥ ౧౪

ద్రక్ష్యనే దృష్టిరమ్యాణి గిరిప్రసవణాని చ ।

రమణీయాన్యరణ్యాని నయూరాభిరుతాని చ ॥ ౧౫

గమ్యతాం వత్స సౌమిత్రే భవానపి చ గచ్ఛతు ।

ఆగంతవ్యం త్వయా తాత పునరేవాశ్రమం మమ ॥ ౧౬

ఏవముక్తస్తథేత్యుక్త్వా కామత్ సస్సహలక్ష్మణః ।

ప్రదక్షిణం మునిం కృత్వా ప్రస్థాతుముపచక్రమే ॥ ౧౭

తతశ్శుభతరే తూణీ ధనుషీ చాయతేక్షణా ।

దదౌ సీతా తయోర్బాత్లోః ఖడ్గౌ చ విమలా తతః ॥ ౧౮

ఆబధ్య చ శుభే తూణీ చాపౌ చాదాయ సన్వనౌ ।

నిష్కాంతావాశ్రమాద్గంతుం ఉభౌ తౌ రామలక్ష్మణౌ ॥ ౧౯

శ్రీమంతౌ రూపసంపన్నౌ దీప్యమానౌ స్వతేజసా ।

ప్రస్థితౌ ధృతచాపౌ తౌ సీతయా సహ రాఘవౌ ॥ ౨౦

ఇతి శ్రీమనరణ్యకాండే-అష్టమస్సర్గః.

అథ నవమస్సర్గః.

సుతీక్షణేనాభ్యనుజ్ఞాతం ప్రస్థితం రఘునందనం ।

హృద్యయా స్నిగ్ధయా వాచా భర్తారమిదమబ్రవీత్ ॥ ౧

- అయం ధర్మస్సుసూక్ష్మేణ విధినా ప్యావ్యతే మహాన్ ।
 నివృత్తైః తు శక్యోఽయం వ్యసనాత్ కామజాదిహా ॥ ౨
- త్రీణ్యేవ వ్యసనాన్యత్ర కామజాని భవంత్యుత ।
 మిథ్యావాక్యం పరమకం తస్మాద్గురుతరాచుభౌ ॥ ౩
- పరదారాభిగమనం వినా వైరం చ రాద్రతా ।
 మిథ్యావాక్యం న తే భూతం న భవిష్యతి రాఘవ ॥ ౪
- కుతోఽభిలాషణం స్త్రీణాం పరేషాం ధర్మనాశనం ।
 తవ నాస్తి మనుష్యేంద్ర న చాభూతై కదాచన ॥ ౫
- మనస్యపి తథా రామ న చైతద్విద్యతే క్వచిత్ ।
 స్వదారనిరతస్తస్మిం చ నిత్యమేవ నృపాత్మజ ॥ ౬
- ధర్మిషస్సత్యసంధశ్చ పితుర్నిదేశకారకః ।
 సత్యసంధ మహాభాగ శ్రీమన్ లక్ష్మణపూర్వజ ॥ ౭
- త్వయి సత్యం చ ధర్మశ్చ త్వయి సర్వం ప్రతిష్ఠితం ।
 తచ్చ సర్వం మహాబాహూ శక్యం ధతుం జితేంద్రియైః ॥ ౮
- తవ వశ్యేంద్రియత్వం చ జానామి శుభదశకన ।
 తృతీయం యదిదం రాద్రం పరప్రాణాభిహింసనం ॥ ౯
- నిరైవరం క్రియతే మోహాత్ తచ్చ తే సముపస్థితం ।
 ప్రతిజ్ఞాతస్త్వయా వీర దండకారణ్యవాసినాం ॥ ౧౦
- ఋషీణాం రక్షణాధానయ వధస్సంయతి రక్షసాం ।
 సతన్నిమిత్తం చ ననం దండకా ఇతి విశ్రుతం ॥ ౧౧

- ప్రస్థితస్త్వం సహ భ్రాత్రా ధృతబాణశరాసనః ।
 తతస్తాన్వం ప్రస్థితం దృష్ట్వా మమ చింతామలా మనః ॥ ౧౨
- త్వద్వృత్తిం చింతయాత్మ్యా వై భవేన్నిశ్చేయసం హితం ।
 న హి మే రోచతే వీర గమనం దండకాః ప్రతి ॥ ౧౩
- కారణం తత్ర వక్ష్యామి వదంత్యాశ్శూయతాం మమ ।
 త్వం హి బాణధనుష్పాణిః భ్రాత్రా సహ వనం గతః ॥ ౧౪
- దృష్ట్వా వనచరాన్ సర్వాన్ కచ్చిత్ కుర్యాశ్శరవ్యయం ।
 క్షత్రియాణాం చ హి ధనుః హుతాశస్త్వేంధనాని చ ॥ ౧౫
- సమీపతః స్థితం తేజః బలముచ్చయతే భృశం ।
 పురా కిల మహాబాహూ తస్మిన్ సత్యవాక్కుచిః ॥ ౧౬
- కస్మింశ్చిదభవత్ పుణ్యే వనే రితమృగద్విజే ।
 తస్యైవ తపసో విఘ్నం కర్తుమిద్రశ్యచీపతిః ॥ ౧౭
- ఖడ్గపాణిరథాగచ్ఛత్ ఆశ్రమం భటరూపధృత్ ।
 తస్మిన్స్తదాశ్రమపదే నిశితః ఖడ్గ ఉత్తమః ॥ ౧౮
- స న్యాసవిధినా దత్తః పుణ్యే తపసి తిష్ఠతః ।
 స తచ్ఛస్త్రమనుప్రాప్య న్యాసరక్షణతత్పరః ॥ ౧౯
- వనే తం విచరత్యేవ రక్షా ప్రత్యయమాత్మనః ।
 యత్ర గచ్ఛత్పుకాదాతు మూలాని చ ఫలాని చ ॥ ౨౦
- స వినా యాతి తం ఖడ్గం న్యాసరక్షణతత్పరః ।
 నిత్యం శస్త్రం పరివహాన్ క్రమే స తపోధనః ॥ ౨౧

- చకార రాద్రీం సావ్రిం బుద్ధిం త్వక్త్వా తపసి నిశ్చయం ।
 తతస్స రాద్రేభిరతః ప్రమత్తో ధర్మకర్మితః ॥ ౨౨
- తస్య శస్త్రస్య సంవాసాత్ జగము నరకం మునిః ।
 ఏవమేతత్ పురావృత్తం శస్త్రసంయోగకారణం ॥ ౨౩
- అగ్నిసంయోగవద్ధేతుః శస్త్రసంయోగ ఉచ్యతే ।
 స్నేహాచ్చ బహుమానాచ్చ స్థూరయే త్వాం న శిక్షయే ॥ ౨౪
- న కథంచన సా కార్యా గృహీతధనుషా త్వయా ।
 బుద్ధిరైవరం వినా హంతుం రాక్షసాః దండకాశ్రితాః ॥ ౨౫
- అపరాధం వినా హంతుం లోకాః వీర న కామయే ।
 క్షత్రియాణాం తు వీరాణాం వనేషు నిరతాత్మనాం ॥ ౨౬
- ధనుషా కార్యమేతావత్ ఆర్తానామభిరక్షణం ।
 క్వ చ శస్త్రం క్వ చ వనం క్వ చ క్షాత్రం తపః క్వ చ ॥ ౨౭
- వ్యావిధ్విమిదమస్మాభిః దేశధర్మస్తు పూజ్యతాం ।
 తదార్య కలుషా బుద్ధిః జాయతే శస్త్ర సేవనాత్ ॥ ౨౮
- పునగత్యా త్వయోఽధ్యాయాం క్షత్రధర్మం చరిష్యసి ।
 అక్షయీ తు భవేత్ ప్రీతిః శ్వశూశ్వశురయోర్మమ ॥ ౨౯
- యది రాజ్యం పరిత్యజ్య భవేత్త్వం నిరతో మునిః ।
 ధర్మాదర్థః ప్రభవతి ధర్మాప్రభవతే సుఖం ॥ ౩౦
- ధర్మేణ లభతే సర్వం ధర్మసారమిదం జగత్ ।
 ఆత్మానం నియమైస్తైః కర్మయిత్యా ప్రయత్నతః ॥ ౩౧

ప్రాప్యతే నిపుణైర్ధర్మః న సుఖాల్లభ్యతే సుఖం ।

నిత్యం శుచిమతిస్సామ్య చర ధర్మం తపోవనే ॥ ౩౨

సర్వం హి విదితం తుభ్యం త్రైలోక్యమపి తత్త్వతః ।

స్త్రీచాపలాదేతదుదాహృతం మే

ధర్మం చ వక్తుం తవ కస్సమర్థః ।

విచార్య బుద్ధ్యా తు సహానుజేన

యద్యోచతే తత్ కురు మా చిరేణ ॥ ౩౩

ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే-నవమస్సర్గః.

అథ దశమస్సర్గః.

వాక్యమేతత్తు వై దేహ్యో వ్యాహృతం భర్తృభక్తయూ ।

శృత్వా ధర్మే స్థితో రామః ప్రత్యువాచాథ మైధిలీం ॥ ౧

హితముక్తం త్వయా దేవి స్నిగ్ధయా సదృశం వచః ।

కులం వ్యపదిశంత్యా చ ధర్మజ్ఞే జనకాత్మజే ॥ ౨

కిం తు వత్సోమ్యహం దేవి త్వయై ప్రాక్తమిదం వచః ।

క్షుత్రియైర్ధార్మ్యతే చాపః నాతశ్శబ్దో భవేదితి ॥ ౩

మాం సీతే స్వయమాగమ్య శరణ్యాశ్శరణం గతాః ।

తే చాతాన్ దండకారణ్యే మునయస్సంశితవ్రతాః ॥ ౪

వసంతో ధర్మనిరతాః వనే మూలఫలాశనాః ।

న లభంతే సుఖం భీతాః రాక్షసైః కూరకర్మభిః ॥ ౫

కాలేకాలే చ నిరతాః నియమైర్వివిధైర్వసే ।
 భక్త్యంతే రాక్షసైర్భీమైః నరా మాంసోపజీవిభిః ॥ ౬
 తే భక్త్యమాణా మునయః దండకారణ్యవాసినః ।
 అస్మానభ్యవపద్యేతి మామూచుర్ద్విజసత్తమాః ॥ ౭
 మయా తు వచనం శృత్వా తేషామేవం ముఖాచ్ఛ్చ్యుతం ।
 కృత్వా చరణశుశ్రూషాం వాక్యమేతదుదాహృతం ॥ ౮
 ప్రసీదంతు భవంతో మే హీరేషా హి మమాతులా ।
 యదీదృశైరహం వివ్రైః ఉపస్థేయైరుపస్థితః ॥ ౯
 కిం కరోమీతి చ మయా వ్యాహృతం ద్విజసన్నిధౌ ।
 సర్వైరేతైస్సమాగమ్య వాగియం సముదాహృతా ॥ ౧౦
 రాక్షసైర్దండకారణ్యే బహుభిః కామరూపిభిః ।
 అదితాః స్థ దృఢం రామ భవాన్నస్తత్ర రక్షతు ॥ ౧౧
 హూమకాలేషు సంప్రాప్తాః పర్వకాలేషు చానఘు ।
 ధమాయంతి నుదుధమాః రాక్షసాః పిశితాశనాః ॥ ౧౨
 రాక్షసైర్ధర్షితానాం చ తాపసానాం తపస్వినాం ।
 గతిం మృగయమాణానాం భవాన్నః పరమా గతిః ॥ ౧౩
 కామం తపఃప్రభావేన శక్తా హంతుం నిశాచరాన్ ।
 చిరాజీతం తు నేచ్ఛామః తపః ఖండయితుం వయం ॥ ౧౪
 బహువిఘ్నం తపా నిత్యం దుశ్చరం చైవ రాఘవ ।
 తేన శాపం న ముంచామః భక్త్యమాణాశ్చ రాక్షసైః ॥ ౧౫

తదద్యౌమానాన్ రక్షోభిః దండకారణ్యవాసిభిః ।
 రక్ష నస్తస్య సహ భ్రాత్రా త్వన్నాథా హి వయం వనే ॥ ౧౬
 మయా చైతద్వచః శ్రుత్వా కార్తైస్త్విన పరిపాలనం ।
 ఋషీణాం దండకారణ్యే సంశ్ರುతం జపకాత్మజే ॥ ౧౭
 సంశ్రుత్య చ న శత్ర్యైమి జీచమానః ప్రతిశ్రవం ।
 మునీనామన్యథా కతుం సత్యమిష్టం హి మే సదా ॥ ౧౮
 అప్యహం జీవితం జహ్యం త్వం వా నీతే సలక్ష్మణాం ।
 న తు ప్రతిజ్ఞాం సంశ్రుత్య బ్రాహ్మణ్యేభ్యో విశేషతః ॥ ౧౯
 తదవశ్యం నయా కార్యం ఋషీణాం పరిపాలనం ।
 అనుక్తేనాపి వై దేహి ప్రతిజ్ఞాయ తు కిం పునః ॥ ౨౦
 మమ స్నేహోచ్చ సాహద్యాత్ ఇదముక్తం త్వయానఘే ।
 పరితుష్టాన్స్యహం నీతే న హ్యనిష్టాన్మనశివ్యతే ॥ ౨౧
 సదృశం చానురూపం చ కులస్య తవ చాత్మనః ।
 సధర్మచారిణీ మే త్వం ప్రాణైభ్యోపి గరీమసీ ॥ ౨౨

ఇత్యేవముక్త్వా వచనం మహాత్మా
 సీతాం ప్రియాం మైథిలరాజపుత్రీం ।

రామో ధనుష్టాన్ సహ లక్ష్మణేన
 జగామ రమ్యాణి తపోవనాని ॥ ౨౩

ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే-దశమస్కంధః.

అ థ ఏ కా ద శ స్స గ ణ :

- అగ్రతః ప్రయయా రామః సీతా మధ్యే సుమధ్యమా ।
 పృష్ఠతస్తు ధనుష్పాణిః లక్ష్మణోఽనుజగామ హా ॥ ౧
- తౌ పశ్యమానౌ వివిధాన్ శైలప్రస్థాన్ వనాని చ ।
 నదీశ్చ వివిధా రమ్యాః జగ్గుతుస్సీతయా సహ ॥ ౨
- సారసాంశ్చక్రవాకాంశ్చ నదీపులినచారిణః ।
 సరాంసి చ సపద్మాని యుక్తాని జలజైః ఖగైః ॥ ౩
- యూధబద్ధాంశ్చ పృషతాన్ మదోన్మత్తాన్ విషాణినః ।
 మహిషాంశ్చ వరాహాంశ్చ నాగాంశ్చ ద్రుమవైరిణః ॥ ౪
- తే గత్వా దూరమభ్యాసం లంబమానే దివాకరైః ।
 దదృశుస్సహితౌ రమ్యం తటాకం యోజనాయతం ॥ ౫
- పద్మపుష్కరసంబాధం గజయూథైరలంకృతం ।
 సారసైర్హంసకాదంబైః సంకులం జలచారిభిః ॥ ౬
- ప్రసన్నసలిలై రమ్యే తస్మిన్ సరసి శుశ్రువే ।
 గీతవాదిత్రనిర్ఘోషః న తు కశ్చన దృశ్యతే ॥ ౭
- తతః కౌతూహలాద్రామః లక్ష్మణశ్చ మహాబలః ।
 మునిం ధర్మభృతం నామ ప్రప్యం సముపచక్రమే ॥ ౮
- ఇదమత్యద్భుతం శృత్వా సర్వేషాం నో మహామునైః ।
 కౌతూహలం మహాజ్ఞాతం కిమిదం న ధు కథ్యతాం ॥ ౯

వక్తవ్యం యది చేద్విప్ర నాతిగుహ్యమపి ప్రభో ।	
తేనైవముక్తో ధర్మాత్నా రాఘవేణ మునిస్తదా ॥	౧౦
ప్రభవం సరసః కృత్స్నం ఆఖ్యాతుముపచక్రమే ।	
ఇదం పంచాప్సరో నామ తటాకం సార్వకాలికం ॥	౧౧
నిర్మితం తపసా రామ మునినా మాండకణిఃనా ।	
స హి తేపే తపస్తీవ్ర మాండకణిఃర్ఘహమునిః ॥	౧౨
దశ వర్షసహస్రాణి వాయుభక్షో జలాశ్రయః ।	
తతః ప్రవృథితాస్సర్వే దేవాస్సాగ్నిపురోగమాః ॥	౧౩
అబ్రువన్ ఏచనం సర్వే పరస్పరసమాగతాః ।	
అస్తాకం కస్యచిత్ స్థానం ఏష ప్రాధయతే మునిః ॥	౧౪
ఇతి సంభిక్షమనసః సర్వే తే త్రిదివాకసః ।	
తత్ర కర్తుం తపోవిఘ్నం దేవైస్సర్వైర్వియోజితాః ॥	౧౫
ప్రధానాప్సరసః పంచ విద్యుచ్ఛలితవర్చసః ।	
అప్సరోభిస్తతస్తాభిః మునిర్దృష్టపరావరః ॥	౧౬
నీతో మదనవశ్యత్వం సురాణాం కార్యసిద్ధయే ।	
తాశ్చైవాప్సరసః పంచ మునేః పత్నీత్వమాగతాః ॥	౧౭
తటాకే నిర్మితం తాసాం అస్మిన్నంతర్వీతం గృహం ।	
తత్తైవాప్సరసః పంచ నివసంత్యో యథానుఖం ॥	౧౮
రమయంతి తపోయోగాత్ మునిం యశావనమాస్థితం ।	
తాసాం సంక్రీడమానానాం వష వాదిత్రనిస్వసః ॥	౧౯

[శూయతే భూషణోన్నిత్రః గీతశబ్ద మనోహరః ।

ఆశ్చర్యమితి తస్యైతత్ వచనం భావితాత్మనః ॥ ౨౦

రాఘవః ప్రతిజగ్రాహ సహ భ్రాతృ మహాయశాః ।

ఎవం కథయమానస్య దదర్శాశ్రమమండలం ॥ ౨౧

కుశచీరపరిక్షిప్తం బ్రాహ్మ్య లక్ష్మ్యై సమావృతం ।

ప్రవిశ్య సహ వై దేహ్య లక్ష్మణేన చ రాఘవః ॥ ౨౨

ఉవాస మునిభిస్సర్వైః పూజ్యమానో మహాయశాః ।

తథా తస్మిన్ స కాకుత్స్థః శ్రీమత్యాశ్రమమండలే ॥ ౨౩

ఉషిత్వా తు సుఖం తత్ర పూజ్యమానో మహర్షిభిః ।

జగామ చాశ్రమాం స్తేషాం పర్యాయేణ తపస్వినాం ॥ ౨౪

యేషాముషితవాన్ పూర్వం సకాశే స మహస్త్రవిత్ ।

క్వచిత్ పరిదశాన్ మాసాన్ ఏకం సంవత్సరం క్వచిత్ ॥ ౨౫

క్వచిచ్ఛ చతురో మాసాన్ పంచ షట్పదరాన్ క్వచిత్ ।

అపరత్రాధికం మాసాత్ అప్యర్థమధికం క్వచిత్ ॥ ౨౬

త్రీన్ మాసానప్త మాసాంశ్చ రాఘవౌ న్యవసత్ సుఖం ।

తథా సంవసత్ స్తస్య మునీనామాశ్రమేషు వై ॥ ౨౭

రమతశ్చానుకూల్యేన యయుస్సంవత్సరా దశ ।

పరిపృత్య చ ధర్మజ్ఞః రాఘవస్సహ సీతయా ॥ ౨౮

సుతీక్ష్ణస్యాశ్రమం శ్రీమాన్ పునరేవాజగామ హ ।

స తమాశ్రమమాసాద్య మునిభిః ప్రతిపూజితః ॥ ౨౯

- తత్రాపి న్యవసద్రదామః కంచితక్మాలచురిందమః ।
అధాశ్రమస్థో విచరూత్ కదాచిత్తం మహామునిం ॥ 3౦
- ఉచాసీచస్య కాకుత్స్థః సుతీక్ష్ణమిదమబ్రవీత్ ।
అస్మిన్నరణ్యే భగవాన్ అగస్త్యో మునిసత్తమః ॥ 3౧
- వసతీతి మయా నిత్యం కథాః కథయతాం శ్రుతం ।
న తు జానామి తం దేశం వనస్యాస్య మహత్తయా ॥ 3౨
- కుత్రాశ్రమమిదం పుణ్యం మహాషేస్తస్య ధీమతః ।
ప్రసాదాత్తత్రభవతః సానుజస్సహ సీతయా ॥ 33
- అగస్త్యమభిగచ్ఛేయం అభివాదయితుం మునిం ।
మనోరథో మహానేమః హృది మే పరివతతే ॥ 3౪
- యదహం తం మునిచరం శుశ్రూషేయమపి స్వయం ।
ఇతి రామస్య స మునిః శ్రుత్వా ధర్మాత్మనో వచః ॥ 3౫
- సుతీక్ష్ణః ప్రత్యువాచేదం ప్రీతో దశరథాత్మజం ।
అహమప్యేతదేవ త్వాం వక్తుకామస్సలక్షణం ॥ 3౬
- అగస్త్యమభిగచ్ఛేతి సీతయా సహ రాఘవ ।
దిష్ట్యా త్విదాసీమర్థైస్త్రిన్ స్వయమేవ బ్రవీషి మాం ॥ 3౭
- అహమాఖ్యామి తే వత్స యత్రాగస్త్యో మహామునిః ।
యోజనాన్యాశ్రమాదస్మాత్ తథా చత్వారి వై తతః ॥ 3౮
- దక్షిణేన మహాన్ శ్రీమాన్ అగస్త్యభ్రాతురాశ్రమః ।
స్థలీప్రాయే వనోద్దేశే పిప్పలీవచశోభితే ॥ 3౯

బహుపుష్పఫలే రమ్యే నానాశకునినాదితే ।

పద్మిన్యో వివిధాస్తత్ర ప్రసన్నసలిలాశ్శివాః ॥ ౪౦

హంసకారండవాకీణాః చక్రవాకోపశోభితాః ।

తత్రైకాం రజసిం వ్యవ్య ప్రభాతే రామ గమ్యతాం ॥ ౪౧

దక్షిణాం దిశమాస్థాయ వనపండస్య పార్శ్వతః ।

తత్రాగస్త్యాశ్రమపదం గత్వా యోజనమంతరం ॥ ౪౨

రమణీయే వనోద్దేశే బహుపాదపసంవృతే ।

గంస్యతే తత్ర వై దేహీ లక్ష్మణశ్చ సహ త్వయా ॥ ౪౩

స హి రమ్యో వనోద్దేశః బహుపాదపసంకులః ।

యది బుద్ధిః కృతా ద్రష్టుం అగస్త్యం తం మహామునిం ॥ ౪౪

అద్యైవ గమనే బుద్ధిం రోచయస్వ మహామహాశః ।

ఇతి రామో మునేః శృత్వా సహ భ్రాత్రాభివాద్య చ ॥ ౪౫

ప్రతస్థేగస్త్యముద్దిశ్య సానుజస్సీతయా సహ ।

పశ్యన్ వనాని రమ్యాణి పర్వతాంశ్చభ్రంశనిభాన్ ॥ ౪౬

సరాంసి సరితశ్చైవ పథి మార్గవశానుగాః ।

సుతీక్ష్ణేనోపదిష్టేన గత్వా తేన పథా నుఖం ॥ ౪౭

ఇదం పరమసంహృష్టః వాక్యం లక్ష్మణమబ్రవీత్ ।

ఏతదేవాశ్రమపదం నూనం తస్య చుహాన్మనః ॥ ౪౮

అగస్త్యస్య మునేర్భ్రాతుః దృశ్యతే పుణ్యకర్మణః ।

యథా హి మే వనస్యాస్య జ్ఞాతాః పథి సహస్రశః ॥ ౪౯

సంసతాః ఫలభారేణ పుష్పభారేణ చ ద్రుమాః ।
 పిప్పలీనాం చ వక్వానాం వనాదస్మాదుపాగతః ॥ ౫౦
 గంధోఽయం పవనోత్తిష్టః సహసా కటుకోదయః ।
 తత్ర తత్ర చ దృశ్యంతే సుషీప్తాః కాష్ఠసంచయాః ॥ ౫౧
 లూనాశ్చ పథి దృశ్యంతే దర్భా వై షూర్యవర్చసః ।
 ఏతచ్ఛ వనమధ్యస్థం కృష్ణాభ్రశిఖరోపమం ॥ ౫౨
 పావకస్యాశ్రమస్థస్య ధూమాగ్రం సంప్రదృశ్యతే ।
 వివిక్తేషు చ తీరేషు కృతస్నానా ద్విజాతయః ॥ ౫౩
 పుష్పోపహారం కుర్వంతి కుసుమైః స్వయమాజితైః ।
 తత్పుతీక్షణ్య వచనం యథా సౌమ్య మనూ శ్రుతం ॥ ౫౪
 అగస్త్యస్యాశ్రమో భ్రాతుః నూనమేష భవిష్యతి ।
 నిగృహ్య తరసా మృత్యుం లోకానాం హితకామ్యయా ॥ ౫౫
 యస్య భ్రాతృ కృతేయం దిక్ శరణ్యా పుణ్యకర్మణా ।
 ఇహైకదా కిల హూరః వాతాపిపిచేల్వలః ॥ ౫౬
 భ్రాతరౌ సహితావాస్తాం బ్రాహ్మణఘ్నా మహానురౌ ।
 ధారయన్ బ్రాహ్మణం రూపం ఇల్వలస్సంస్కృతం వదన్ ॥ ౫౭
 ఆమంత్రయతి విప్రాన్ స్థ శ్రాద్ధముద్దిశ్య నిర్ఘ్రాణః ।
 భ్రాతరం సంస్కృతం కృత్వా తతస్తం మేషరూపిణం ॥ ౫౮
 తాన్ ద్విజాన్ భోజయూమాస శ్రాద్ధవృష్టేన కర్మణా ।
 తతో భుక్తవతాం తేషాం విప్రాణామిల్వోఽబ్రవీత్ ॥ ౫౯

- వాతాపే నిష్క్రమస్వేతి స్వరేణ మహతా నదన్ ।
 తతో భ్రాతుర్వచః శ్చుత్వా వాతాపిర్నేపవన్నదన్ ॥ ౬౦
- భిత్వా భిత్వా శరీరాణి బ్రాహ్మణానాం వివిష్వతన్ ।
 బ్రాహ్మణానాం సహస్రాణి తై రేవం కామరూపిభిః ॥ ౬౧
- వినాశితాని సంహత్య నిత్యశః పిశితాశ్చనైః ।
 అగస్త్యేన తదా దేవైః ప్రాధిక్తేన మహాషిణా ॥ ౬౨
- అనుభూయ కిల శ్రాద్ధే భక్షితస్స మహాసురః ।
 తతసంపన్నమిత్యుక్త్వా దత్వా హస్తోదకం తతః ॥ ౬౩
- భ్రాతరం నిష్క్రమస్వేతి చేల్వలస్కృభ్యభాషత ।
 న తం తథా భాషమాణం భ్రాతరం విప్రఘాతినం ॥ ౬౪
- అబ్రవీత్ ప్రహసన్ ధీమాన్ అగస్త్యో మునిసత్తమః ।
 కుతో నిష్క్రమితుం శక్తిః మయా జీణాస్య రక్షసః ॥ ౬౫
- భ్రాతుస్తే మేషరూపస్య గతస్య యమసాదనం ।
 అథ తస్య వచః శ్చుత్వా భ్రాతుర్నిధనసంశ్రయం ॥ ౬౬
- ప్రథమాయితుమారేభే మునిం క్రౌఢాన్నిశాచరః ।
 సోఽభిద్రవన్మనిశ్రేష్ఠం మునినా దీప్త తేజసా ॥ ౬౭
- చక్షుషాఽనలకల్పేన నిదన్గో నిధనం గతః ।
 తస్యాయమాశ్రమో భ్రాతుః తటాకవనశోభితః ॥ ౬౮
- విప్రానుకంపయా యేన కర్ణేదం దుష్కరం కృతం ।
 ఏవం కథయమానస్య తస్య సౌమిత్రిణా సహ ॥ ౬౯

రామస్యాస్తం గతస్సూర్యః సంధ్యాకాలోఽభ్యవతత ।
 ఉపాస్య పశ్చిమాం సంధ్యాం సహ భ్రాత్రా యథావిధి ॥ 20
 ప్రవివేశాశ్రమపదం తమృషిం సోఽభ్యవాదయత్ ।
 సమ్యక్ప్రతిగృహీతశ్చ మునినా తేన రాఘవః ॥ 21
 న్యవసత్తాం నిశామేకాం ప్రాశ్య మూలఫలాని చ ।
 తస్యాం రాత్ర్యాం వ్యతీతాయాం విమలే సూర్యమండలే ॥ 22
 భ్రాతరం తమగస్త్యస్య హ్యేమంత్రయత రాఘవః ।
 అభివాదయే త్వాం భగవన్ సుఖమధ్యుషితో నిశాం ॥ 23
 ఆమంత్రయే త్వాం గచ్ఛామి గురుం తే ద్రష్టుమగ్రజం ।
 గమ్యతామితి తేనాక్తః జగామ రఘునందనః ॥ 24
 యథోద్దిష్టేన మాగ్నేణ వనం తచ్ఛావలోకయన్ ।
 నీవారాన్ పనసాంస్తాలాన్ తిమిశాన్ వంజుళాన్ ధవాన్ ॥ 25
 చిరిబిల్వాన్ మథూకాంశ్చ బిల్వానపి చ తిందుకాన్ ।
 పుష్పితాన్ పుష్పితాగ్రాభిః లతాభీరనువేష్టితాన్ ॥ 26
 దదర్శ రామశ్శతశః తత్ర కాంతారపాదపాన్ ।
 హస్తీహస్తైర్విమృదితాన్ వానరైరుపశోభితాన్ ॥ 27
 మత్తైశ్చకునిసంఘైశ్చ శతశశ్చ ప్రణాదితాన్ ।
 తతోఽబ్రవీత్ సమీపస్థం రామో రాజీవలోచనః ॥ 28
 పృష్ఠతోఽనుగతం వీరం లక్ష్మణం లక్ష్మీవర్ధనం ।
 స్థిగ్ధపత్రా యథా వృక్షైః యథా శాంతమృగద్విజాః ॥ 29

ఆశ్రమో నాతిదూరస్థః మహాషేఽర్భావితాత్మనః ।
 అగస్త్య ఇతి విఖ్యాతః లోకే స్వేనైవ కర్మణా ॥ ౮౦
 ఆశ్రమో దృశ్యతే తస్య పరిశ్రాంతశ్రమాపహః ।
 ప్రాజ్యధూమాకులవనః చీరమాలాపరిష్కృతః ॥ ౮౧
 ప్రశాంతమృగయూధశ్చ నానాశకునినాదితః ।
 నిగృహ్య తరసా మృత్యుం లోకానాం హితకామ్యయా ॥ ౮౨
 దక్షిణా దిక్ష్మాతా యేన శరణ్యా పుణ్యకర్మణా ।
 తస్యేదమాశ్రమపదం ప్రభావాద్యస్య రాక్షసైః ॥ ౮౩
 దిగ్వియం దక్షిణా త్యాసాత్ దృశ్యతే నోపభుజ్యతే ।
 యదాప్రభృతి చాక్రాంతా దిగ్వియం పుణ్యకర్మణా ॥ ౮౪
 తదాప్రభృతి నిర్వైరాః ప్రశాంతా రజనీచరాః ।
 నామ్నా చేయం భగవతః దక్షిణా దిక్ప్రదక్షిణా ॥ ౮౫
 ప్రథితా త్రిషు లోకేషు దుర్ధవాః కూరకర్మభిః ।
 మాగ్నం నిరోద్ధుం నిరతః భాస్కరస్యాచలోత్తమః ॥ ౮౬
 నిదేశం పాలయన్యస్య వింధ్యశ్చైలో న వర్ధతే ।
 అయం దీర్ఘాయుషస్తస్య లోకే విశ్రుతకర్మణః ॥ ౮౭
 అగస్త్యస్యాశ్రమః శ్రీచూడా విసీతజనసేవితః ।
 ఏష లోకార్చితస్సాధుః హితే నిత్యరతస్తతాం ॥ ౮౮
 అస్మానభిగతాసేషః శ్రేయసా యోజయిష్యతి ।
 ఆరాధయిష్యామ్యత్యాహం అగస్త్యం తం మహామునిం ॥ ౮౯

శేషం చ వనవాసస్య సౌమ్య వత్సాన్యమ్యహం ప్రభో !
 అత్ర దేవాస్సగంధర్వాః సిద్ధాశ్చ పరమమయః ॥ ౯౦
 అగస్త్యం నియతాహారం సతతం పర్యపాసతే ।
 నాత్ర జీవేన్నృషావాదీ కూరో వా యది వా శరః ॥ ౯౧
 సృశంసః కామవృత్తో వా మునిరేష తథావిధః ।
 అత్ర దేవాశ్చ యక్షాశ్చ నాగాశ్చ పతగైస్సహ ॥ ౯౨
 వసంతి నియతాహారాః ధర్మమారాధయిషవః ।
 అత్ర సిద్ధా మహాత్మానః విమానై స్సూర్యసంనిభైః ॥ ౯౩
 త్యక్తదేహాః పవైదేహైః స్వర్యాతాః సరమమయః ।
 యక్షత్వమమరత్వం చ రాజ్యాని వివిధాని చ ॥ ౯౪
 అత్ర దేవాః ప్రయచ్ఛంతి భూతైరారాధితాశ్శుభైః ।
 అగతాః స్నాశ్రమపదం సౌమిత్రే ప్రవిశాగ్రతః ॥ ౯౫
 నివేదయేహ మాం ప్రాప్తం ఋషయే సీతయా సహ ।

ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే-ఏకాదశస్కంధః.

అథ ద్వాదశస్కంధః.

స ప్రవిశ్యాశ్రమపదం లక్ష్మణో రాఘవానుజః ।
 అగస్త్యశిష్యమాసాద్య వాక్యమేతదువాచ హ ॥ ౧
 రాజా దశరథో నామ జ్యేష్ఠస్తస్య నుతో బలీ ।
 రామః ప్రాప్తో మునిం ద్రష్టుం భార్యయా సహ సీతయా ॥ ౨

- లక్ష్మణో నామ తస్యాహం భ్రాతా త్వవరజో హితః ।
 అనుకూలశ్చ భక్తశ్చ యది తే శ్రోత్రమాగతః ॥ ౩
- తే వయం వనమత్యుగ్రం ప్రవిష్టాః పితృశాసనాత్ ।
 ద్రష్టుమిచ్ఛామహే సర్వే భగవంతం నివేద్యతాం ॥ ౪
- తస్య తద్వచనం శృత్వా లక్ష్మణస్య తపోధనః ।
 తథేత్యుక్తా వైగ్నిశరణం ప్రవివేశ నివేదితుం ॥ ౫
- స ప్రవిశ్య మునిశ్రేష్ఠం తపసా దుష్పుధవణం ।
 కృతాంజలిరువాచేదం రామాగమనమంజసా ॥ ౬
- యథోక్తం లక్ష్మణేనైవ శిష్యోఽగస్త్యస్య సంమతః ।
 పుత్రౌ దశరథస్యేహ రామో లక్ష్మణ ఏవ చ ॥ ౭
- ప్రవిష్టావాశ్రమపదం సీతయా సహ భార్యయా ।
 ద్రష్టుం భవంతమాయాతౌ శుశ్రూషార్థమరిందమా ॥ ౮
- యదత్రానంతరం తత్త్వం ఆజ్ఞాపయితుమహాసి ।
 తతశ్శిష్యాదుపశ్యుత్య ప్రాప్తం రామం సలక్ష్మణం ॥ ౯
- వై దేహీం చ మహాభాగాం ఇదం ఏచనమబ్రవీత్ ।
 దిప్త్యా రామశ్చిరన్యాద్య ద్రష్టుం మాం సముపాగతః ॥ ౧౦
- మనసా కాంక్షితం హ్యస్య మయాఽప్యైగమనం ప్రతి ।
 గమ్యతాం సత్కృతో రామః సభార్యస్సహలక్ష్మణః ॥ ౧౧
- ప్రవేశ్యతాం సమీపం మే కిం చాసా న ప్రవేశితః ।
 ఏవముక్తస్తు ముచినా ధర్మజ్ఞేన మహాత్మనా ॥ ౧౨

- అభివాద్యాబ్రవీచ్చిష్యః తథేతి వియతాంజలిః ।
 తతో నిష్క్రమ్య సంభ్రాంతః శిష్యో లక్ష్మణమబ్రవీత్ ॥ ౧౩
 క్వాసౌ రామో మునిః ద్రష్టుం ఏతు ప్రవిశతు స్వయం ।
 తతో గత్వాఽశ్రమద్వారం శిష్యేణ సహ లక్ష్మణః ॥ ౧౪
 దశఽఽమూమాస కాకుత్స్థం నీతాం చ జనకాత్మజాం ।
 తం శిష్యః ప్రశితో వాక్యం అగస్త్యవచనం బ్రువన్ ॥ ౧౫
 ప్రావేశేయద్యధాన్యాయం సత్కారాహం సుసత్కృతం ।
 ప్రవవేశ తతో రామః నీతయా సహలక్ష్మణః ॥ ౧౬
 పృశాంతహరిణాకీర్ణం ఆశ్రమం హ్యవలోకయన్ ।
 స తత్ర బ్రహ్మణః స్థానం అగ్నేః స్థానం తథైవ చ ॥ ౧౭
 విష్ణోః స్థానం మహేంద్రస్య స్థానం చైవ వివస్వతః ।
 సోమస్థానం భగస్థానం స్థానం కౌబేరమేవ చ ॥ ౧౮
 ధాతుర్విధాతుః స్థానే చ వాయోః స్థానం తథైవ చ ।
 నాగరాజస్య చ స్థానం అనంతస్య మహాత్మనః ॥ ౧౯
 స్థానం తథైవ గాయత్ర్యః వసూనాం స్థానమేవ చ ।
 స్థానం చ పాశహస్తస్య వరుణస్య మహాత్మనః ॥ ౨౦
 కార్తికేయస్య చ స్థానం ధర్మస్థానం చ పశ్యతి ।
 తతశ్శిష్యైః పరివృతః మునిరవ్యభినిష్పతత్ ॥ ౨౧
 తం దదర్శాగ్రతో రామః మునీనాం దీప్త తేజసాం ।
 అబ్రవీద్వచనం వీరః లక్ష్మణం లక్ష్మీ నధానం ॥ ౨౨

- ఏష లక్ష్మణ నిష్క్రమత్ అగస్త్య భగవాన్ ఋషిః ।
 బౌదార్యేణావగచ్ఛామి నిధానం తపసామిమం ॥ ౨౩
- ఏవముక్త్వా మహాబాహుః అగస్త్యం సూర్యవర్చసం ।
 జగ్రాహ పరమప్రీతః తస్య పాదౌ పరంతపః ॥ ౨౪
- అభివాద్య తు ధర్మాత్మా తస్మై రామః కృతాంజలిః ।
 సీతయా సహ వై దేహ్య తదా రాచుస్సలక్ష్మణః ॥ ౨౫
- ప్రతిజగ్రాహ కాకుత్స్థం అర్చయిత్వాఽఽసనోద్భక్తైః ।
 కుశలప్రశ్నముక్త్వా చ హ్యస్యతామితి చాబ్రవీత్ ॥ ౨౬
- అగ్నిం హుత్వా ప్రదాయాఘ్యం అతిథీం ప్రతిపూజ్య చ ।
 వానప్రస్థేన ధర్మేణ స తేషాం భోజనం దదౌ ॥ ౨౭
- ప్రథమం చోపవిశ్యాధ ధర్మజ్ఞో మునిపుంగవః ।
 ఉవాచ రామమాసీనం ప్రాంజలిం ధర్మకోవిదం ॥ ౨౮
- అగ్నిం హుత్వా ప్రదాయాఘ్యం అతిథిం ప్రతిపూజయేత్ ।
 అన్యథా ఖిలు కాకుత్స్థ తపస్వీ సముదాచరన్ ॥ ౨౯
- దుస్సాక్షీవ పరే లోకే స్వాని మాంసాని భక్షయేత్ ।
 రాజా సర్వస్య లోకస్య ధర్మచారీ మహారథః ॥ ౩౦
- పూజనీయశ్చ మాన్యశ్చ భవాన్ ప్రాప్తః ప్రియాతిథిః ।
 ఏవముక్త్వా ఫలైర్భూలైః పుష్పైర్నైః శ్చ రాఘవం ॥ ౩౧
- పూజయిత్వా యథాకామం పునరేవ తతోఽబ్రవీత్ ।
 ఇదం దివ్యం మహచ్ఛాపం హేమరత్నవిభూషితం ॥ ౩౨

వైష్ణవం పురుషవ్యాఘ్రం నిర్భీతం విశ్వకర్మణా ।
 అమోఘస్సూర్యసంకాశః బ్రహ్మదత్తశ్శరోత్తమః ॥ ౩౩
 దత్తౌ మమ మహేంద్రదేణ తూణీ చాక్షయసాయకౌ ।
 సంపూర్ణా నిశితైర్బాణైః జ్వలద్బిరివ పావకైః ॥ ౩౪
 మహారజతకోశోఽయం అసిహేమవిభూషితః ।
 అనేన ధనుషా రామ హత్వా సంఖ్యే మహాసురాన్ ॥ ౩౫
 ఆజహార శ్రీయం దీప్తాం పురా విష్ణుదివౌకసాం ।
 తద్ధనుస్తా చ తూణీరౌ శరం ఖడ్గం చ మానద ॥ ౩౬
 జయాయ ప్రతిగృహ్ణీష్వ వ్రజం వ్రజధరో యథా ।
 ఏవముక్త్వా మహాతేజాః సమస్తం తద్వరాయుధం ॥ ౩౭
 దత్వా రామాయ భగవాన్ అగస్త్యః పునరబ్రవీత్ ।

ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే-ద్వాదశస్సర్గః.

అథ త్రయోదశస్సర్గః.

రామ ప్రీతోఽస్మి భద్రం తే పరితుష్టోఽస్మి లక్షణ ।
 అభివాదయితుం యుక్తాం ప్రాప్తౌ స్థస్సహ సీతయా ॥ ౧
 అధ్వశ్రమేణ వాం ఖేదః బాధతే ప్రచురశ్రమః ।
 వ్యక్తముత్కంఠ తే చాపి మైథిలీ జనకాత్మజా ॥ ౨
 ఏషా హి సుకుమారీ చ దుఃఖైశ్చ న విమూనితా ।
 ప్రాజ్యదోషం వనం ప్రాప్తా భర్తృస్సహప్రచోదితా ॥ ౩

- యథైషా రమతే రామ ఇహ సీతా తథా కురు ।
 దుష్కరం కృతవత్యైషా వనె త్వామనుగచ్ఛతీ ॥ ౪
- ఎషా హి ప్రకృతిః స్త్రీణాం ఆసృష్టై రఘునందన ।
 సమస్థమనురజ్యంతి విషమస్థం త్యజంతి చ ॥ ౫
- శతప్రదానాం లాలత్వం శస్త్రాణాం తీక్షణతా తథా ।
 గరుడానిలయోశ్చైశ్చస్యం అనుగచ్ఛంతి యోషితః ॥ ౬
- ఇయం తు భవతో భార్యా దోష్టైరైవైవజ్జితా ।
 క్షౌఘ్యా చ వ్యవదేశ్యా చ యథా దేవీ హ్యరుంధతీ ॥ ౭
- అలఙ్కృతోఽయం దేశశ్చ యత్ర శామిత్రిణా సహ ।
 తైదేహ్యా చానయా రామ వత్స్యసి త్వమరిందమ ॥ ౮
- ఎవముక్త్వా మహాబాహుం అగస్త్యః పునరబ్రవీత్ ।
 సుఖం న్వప మహాబాహో సీతయా సహలక్ష్మణః ॥ ౯
- రవిరస్తం గతస్సౌమ్య సన్ధ్యాకాలోఽభ్యుపాగతః ।
 ఎతే నిశాచరా రామ నిలీనా మృగపక్షిణః ॥ ౧౦
- నగాగ్రేషు భృశం లీనా దృశ్యంతే సుసమాహితాః ।
 నైశేన తమసా వ్యాప్తం అప్రకాశం సభస్సలం ॥ ౧౧
- ఎవముక్త్వా మహాబాహుః అగస్త్యేన మహాత్మనా ।
 ఉపాస్య పశ్చిమాం సంధ్యాం రామస్సౌమిత్రిణా సహ ॥ ౧౨
- అభివాద్య మహాత్మానం అగస్త్యమృషిసత్తమం ।
 శుష్వాప రజనీం తాం తు పూజితః పరమమీణా ॥ ౧౩

సుఖోపితస్తదా రామః సంభ్యామన్వాప్య సానుజః ।

కృత్వా పౌర్వాహ్నికం తథా న్నాతో హుతహుతాశనః ॥ ౧౪
లక్ష్మణేన సహ భ్రాతృ నీతయా చ పరంతపః ।

ఉప్రాగమదమేయాత్తా హ్యగస్త్యం సూర్యవర్చసం ॥ ౧౫

స దృష్ట్వా రాఘవం శ్రీమాన్ అగస్త్యస్సంయతాంజలిం ।

ప్రతిపూజ్య యథాన్యాయం ఇదు వచనమబ్రవీత్ ॥ ౧౬

కచ్ఛిశ్శుఖం నిశా రామ వ్యతీతా రఘునందన ।

తవ సభ్రాతృభార్యన్య మచూశ్రమపదే విభో ॥ ౧౭

ఏవము క్తస్తతో రామః ప్రత్యువాచ కృతాంజలిః ।

మానితాస్స యథాన్యాయం త్వయా పూజ్యేన పూజితాః॥

శయనాననయానేన భోజనాచ్ఛాదనైశ్శుభైః ।

రాజ్ఞో దశరథస్యేవ పురే చాంతఃపురే యథా ॥ ౧౮

సుఖోపితాః స్త భగవన్ సర్వకామైరుపస్కృతాః ।

ఉపవిశ్యాప్యగస్త్యస్తు నిషీదధ్వమువాచ హ ॥ ౧౯

సవాన్ నెవాభ్యనుజ్ఞ్యాప్య యే తత్ప్రాసన్ సహగతాః ।

సుఖోపవిష్టే రామే తు సహసీతే సలక్ష్మణే ॥ ౨౦

స తేన ఋషిసంఘేన అగస్త్యా వాక్యమబ్రవీత్ ।

కానోఽయం గతభూయిషః యః కాలస్తవ రాఘవ ॥ ౨౧

సమయో యో నరేంద్రేణ కృతో దశరథేన తే ।

తీర్ణప్రతిష్ఠః కాకుత్స్థ శుఖం రాజ్యే నివత్స్యసి ॥ ౨౨

- ధన్యస్మై జనకో రామ స రాజా రఘునందన !
 యస్త్వయా జ్యేష్ఠపుత్రేణ యయాతిరివ తారితః ॥ ౨౪
- ఏవముక్తస్స మునినా రాఘవస్సంయతాంజలిః ।
 ఉవాచ ప్రశ్నితం వాక్యం ఋషిం దీప్తమివానలం ॥ ౨౫
- ధన్యోఽస్మ్యనుగృహీతోఽస్మి యస్య మే మునిపుంగవః ।
 గుణైస్సప్రభాతృభార్యస్య వరదః పరితుష్టితి ॥ ౨౬
- స మయా తారితో రాజా స్వగుణైరేవ తారితః ।
 స్వర్గం దశరథః వ్రాప్తః స్వకృతైః పూర్వకమభిః ॥ ౨౭
- అయం దేశో హి నిఖిలః సర్వ ఏవ మహాతపః ।
 అశరణ్యశ్శరణ్యోఽభూత్ యథైవ వినివేశితః ॥ ౨౮
- తదాఖ్యాహ్యథాతత్త్వేన పరం శాతూహలం మమ ।
 శ్రుత్వా తు వచనం తస్య రామస్య మఘరాక్షరం ॥ ౨౯
- ప్రత్యువాచ తతో రామం అగస్త్యో భగవాన్ ఋషిః ।
 శృణు రాఘవ తత్త్వేన దేశస్యాస్య యధాతథం ॥ ౩౦
- దండకేన పరిత్యక్తో హ్యయం దేశో మహాత్మనా ।
 భార్గవస్య చ శాపేన నిర్మనుష్యమృగోఽభవత్ ॥ ౩౧
- వృక్షగుల్మలతాహీనం తాపసైరపి వజ్జితం ।
 కాంతారమభవత్తాత ఘోరం పరమదారుణం ॥ ౩౨
- యోజనానాం సహస్రం తు వింధ్యపాదస్య దక్షిణే ।
 నాత్ర వషాతి పజన్యః నాపి వాతి సుఖోఽనిలః ॥ ౩౩

- రూక్షం ప్రతిభయం ఘోరం ఆసీద్ధూమాకులం వనం ।
 బహున్యబ్దసహస్రాణి ఇదమాసీదనాకులం ॥ ౩౪
- గంధవైః ఋషిసంఘైశ్చ దేవైశ్చ పరివజితం ।
 కస్య చిత్త్వధ కాలస్య దైవయోగాదహం నృప ॥ ౩౫
- హిమవచ్ఛిఖరాచ్ఛేవ్వితాత్ ఇహ వ్రాప్తోఽస్మి మానద ।
 తతో మయా సమానీతః పజన్యో జలదైస్సహ ॥ ౩౬
- స్వచ్ఛందవషణ్స్య కృతః కంచిత్కాలమరిందమ ।
 యనుస్య చైవ చారాస్తు బహున్యబ్దశతాని వై ॥ ౩౭
- తేజసా మృత్యుదూతాశ్చ వ్యాధయశ్చ నిరాకృతాః ।
 హిమవత్పాదజా వృక్షాః చింతితా మననాఽఽగతాః ॥ ౩౮
- ప్రవృత్తాశ్చ పునర్నద్యః ఘల్లపంకజమండితాః ।
 తటాకాని సురమ్యాణి సరితశ్చ సరాంసి చ ॥ ౩౯
- నీరజస్కం సుగంధం చ సుఖశీతజలానిలం ।
 ప్రవృత్తవనపండాభ్యం స్థితసన్యసమాకులం ॥ ౪౦
- అచిరేణాభవద్రమ్యం ఋషిసంఘానుసేవితం ।
 కేవలం త్వభిశాపేన తస్యైవ రఘునందన ॥ ౪౧
- సోషద్రవమివాప్యేతత్ రాక్షసైః క్రూరకర్మభిః ।
 యదాప్రభృతి చాసి త్వం చిత్రకూటముపాగతః ॥ ౪౨
- తదాప్రభృతి రక్షోంసి విప్రకుర్వంతి తాపసాః ।
 ఋషీణామభయం వీర దాతుమహాసి మానద ॥ ౪౩

అస్తాద్ధి కారణాద్రామ దండకారణ్యవాసినాం ।

త్రాణార్థమిహ సంప్రాప్తః త్రాతుమహాసి నౌ భవాన్ ॥ ౪౪
సమధోఽహ్యసి కాకుత్స్థ త్రైలోక్యస్యాపి రక్షణే ।

కిం పునర్ద్వీర రక్షాంసి ద్విజమచ్యుతాని వై ॥ ౪౫

ఇదమిత్వాకుపుత్రేణ దండకేన మహాబల ।

దేశో నిరాకృతో రామ శాపదోషేణ రాఘవ ॥ ౪౬

దండకారణ్యమఖిలం దశనాదేవ పావితం ।

శాపస్యాంతాయ కాకుత్స్థ ప్రాప్తస్తవ్విమరిసూదన ॥ ౪౭

స త్వమద్య పురావృత్తైః పితృభిశ్చ నిరాకృతం ।

తారయస్వ మహాభాగ దండకారణ్యమద్య వై ॥ ౪౮

యస్య దోషాదిదం రామ దండకారణ్యముచ్యతే ।

ఏవముక్తస్తదా రామః ప్రత్యువాచ మహామునిం ॥ ౪౯

ఆశ్చర్యమిదమాఖ్యాతం దేశస్యాస్య యథాతథం ।

కింతు వ్యాదిశ మే దేశం సోదకం బహుకాననం ॥ ౫౦

యత్రాశ్రమపదం కృత్వా వసేయం నిరతస్సుఖం ।

తతోఽబ్రవీన్నునిశ్రేష్ఠః శ్రుత్వా రామస్య తద్వచః ॥ ౫౧

ధ్యాత్వా ముహూర్తం ధర్మాత్మా ధీరో ధీరతరం వచః ।

ఇతో ద్వియోజనే తాత బహుమూలఫలోదకః ॥ ౫౨

దేశో బహుమృగః శ్రీమాన్ పంచవట్యభివిశ్రుతః ।

తత్ర గత్వాఽశ్రమపదం కృత్వా సౌమిత్రిణా సహ ॥ ౫౩

రంస్యసే త్వం పితృర్వాక్యం యథోక్తమచుపాలయన్ ।
 విదితోఽహ్యేష వృత్తాంతః మయా సర్వస్తవాఽచఘ్న ॥ ౫౪
 తపసశ్చ ప్రభావేన స్నేహద్దశరథస్య చ ।
 హృదయస్థశ్చ తె ఛందః విజ్ఞాతస్తపసా మయా ॥ ౫౫
 ఇహ వాసం ప్రతిజ్ఞాయ మయా సహ తపావనే ।
 వసంతం త్వాం జనాస్సర్వే జ్ఞాన్యంతి రఘునందన ॥ ౫౬
 అతశ్చ త్వామహం బ్రూమి గచ్ఛ పంచవటీమితి ।
 స హి రమ్యో వనోద్దేశః మైధిలీ యత్ర రంస్యతే ॥ ౫౭
 స దేశః శ్లాఘనీయశ్చ నాతిదూరే చ రాఘవ ।
 గోదావర్యాస్సమీపే చ మైధిలీ యత్ర రంస్యతే ॥ ౫౮
 ప్రాజ్యమూలఫలశ్చైవ నానాద్విజగణాయుతః ।
 వివిక్తశ్చమహాబాహూ పుణ్యో రమ్యస్తధైవ చ ॥ ౫౯
 భవానపి సదారశ్చ శక్తశ్చ పరిరక్షణే ।
 అపి చాత్ర వనః రామ తాపసాః పాలయిష్యసి ॥ ౬౦
 ఎతదాలక్ష్యతే వీర మఘాకానాం మహద్వనం ।
 ఉత్తరేశాన్య గంతవ్యం న్యగ్రాధమభిగచ్ఛతా ॥ ౬౧
 తతః స్థలముపారుహ్య పవతస్యావిదూరతః ।
 ఖ్యాతః పంచవటీత్యైవ నిత్యపుష్పితకాననః ॥ ౬౨
 అగస్త్యైనై వముక్తస్తు రామస్సమిత్రిణా సహ ।
 సత్కృత్యామంత్రయామాస తమ్మమిం సత్యవాదిన్ ॥ ౬౩

తౌ తు తెనాభ్యనుజ్ఞాతౌ కృతపాదాభివందనా ।

తదాశ్రమాత్ పంచవటీం జగ్న్మతుస్సహ సీతయా ॥ ౬౪

గృహీతచాపౌ తు నరాధిపాత్మజౌ

విషక్తతూణౌ సమరెష్వకాతరా ।

యథోపదిష్టైన పథా మహాషిణా

ప్రజగ్న్మతుః పంచవటీం సమాహితౌ ॥ ౬౫

ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే త్రయోదశస్సర్గః.

అథ చతుదశస్సర్గః.

అథ పంచవటీం గచ్ఛన్ అంతరా రఘునందనః ।

ఆససాద మహాకాయం గృధ్రం భీమపరాక్రమం ॥ ౧

తం దృష్ట్వా తౌ మహాభాగౌ వటస్థం రామలక్ష్మణౌ ।

మేనాతే రాక్షసం పక్షిం బ్రువాణౌ ణో భవానితి ॥ ౨

స తౌ మధురయా వాచా సౌమ్యయా ప్రీణయన్నివ ।

ఉవాచ వత్స మాం విద్ధి వయస్యం పితురాత్మనః ॥ ౩

స తం పితృసఖం బుధ్వా పూజయామాస రాఘవః ।

స తస్య కులమవ్యగ్రం అథ ప్రప్రచ్ఛ నామ చ ॥ ౪

రామస్య వచనం శ్రుత్వా సర్వభూతసముద్భవం ।

ఆచచత్సై ద్విజస్తస్మై కులమాత్మానమేవ చ ॥ ౫

- పూర్వకాలే మహాబాహుః యే ప్రజాపతయోఽభవత్ ।
 తా మే నిగదతస్సర్వాః ఆదితశ్శృణు రాఘవః ॥ ౬
- కర్దమః ప్రథమస్తేషాం విక్రీతస్తదనంతరః ।
 శేషశ్చ సంశ్రయశ్చైవ బహుపుత్రశ్చ వీర్యవాన్ ॥ ౭
- స్థాణుర్భరీచిరత్రిశ్చ క్రతుశ్చైవ మహాబలః ।
 పులస్త్యశ్చాంగిరాశ్చైవ ప్రచేతాః పులహస్తధా ॥ ౮
- దక్షో వివస్వానహోఽరిష్టనేమిశ్చ రాఘవ ।
 కాశ్యపశ్చ మహాతేజాః తేషామాసీచ్ఛ పశ్చిమః ॥ ౯
- ప్రజాపతేస్తు దక్షస్య బభూవురితి విశ్రుతం ।
 షష్టిర్దుహితరో రామ యశస్విన్యో మహాయశః ॥ ౧౦
- కాశ్యపః ప్రతిజగ్రాహ తాసామష్టే సుమధ్యమాః ।
 అదితిం చ దితిం చైవ దనుమప్యథ కాళికాం ॥ ౧౧
- తామ్రాం క్రోధవశాం చైవ మనుం చాప్యనలామపి ।
 తాస్తు కన్యాస్తతః ప్రీతః కాశ్యపః పునరబ్రవీత్ ॥ ౧౨
- పుత్రాంస్తైలోక్యభర్తృభా వై జనయిష్యథ మత్సమాన్ ।
 అదితిస్తన్మనా రామ దితిశ్చ దనురేవ చ ॥ ౧౩
- కాళికా చ మహాబాహుః శేషాస్త్యమనసోఽభవత్ ।
 అదిత్యాం జజ్ఞిరే దేవాః త్రయస్త్రింశదరిందమ ॥ ౧౪
- ఆదిత్యా వసవౌ దుదాః హ్యశ్వినౌ చ పరంతప ।
 దితిస్త్యజనయత్ పుత్రాన్ దైత్యాంస్తాత యశస్వినః ॥ ౧౫

తేషామియం వసుమతీ పురాఽఽసీత్ సవనార్ణవా ।

దనుస్త్వజనయత్ పుత్రం అశ్వగ్రీవమరిందమ ॥ ౧౬

నరకం కాలకం చైవ కాళికాఽపి వ్యజాయత ।

క్రాంచీం భాసీ తథా శ్యేనీం ధృతరాష్ట్రీం తథా శుకీం ॥ ౧౭

తామ్రాఽపి సుషువే కన్యాః పంచైతా లోకవిశ్రుతాః ।

ఉలూకాః జనయత్ క్రాంచీ భాసీ భాసాః వ్యజాయత ॥ ౧౮

శ్యేనీ శ్యేనాంశ్చ గృధ్రాంశ్చ వ్యజాయత సుతేజసః ।

ధృతరాష్ట్రీ తు హంసాంశ్చ కలహంసాంశ్చ నర్వశః ॥ ౧౯

చక్రవాకాంశ్చ భద్రం తే విజజ్ఞే సాఽపి భామినీ ।

శుకీ నతాం విజజ్ఞే తు నతాయా వినతా సుతా ॥ ౨౦

దశ క్రోధవశా రామ విజజ్ఞే హ్యేత్థసంభవాః ।

మృగీం చ మృగమందాం చ హరిం భద్రమదామపి ॥ ౨౧

మాతంగీమపి శాదూలీం శ్వేతాం చ సురభిం తథా ।

సర్వలక్షణసంపన్నాం సురసాం కద్రుకామపి ॥ ౨౨

అపత్యం తు మృగాస్సర్వే మృగ్యా నరవరోత్తమ ।

ఋక్షాశ్చ మృగమందాయాః సృమరాశ్చ మరాస్తథా ॥ ౨౩

హర్యాశ్చ హరయోఽపత్యం వానరాశ్చ తరస్వినః ।

తతస్త్విరావతీం నాను జజ్ఞే భద్రమదా సుతాం ॥ ౨౪

తస్యాస్త్విరావతః పుత్రః లోకనాథో మహాగజః ।

మాతంగాస్తద్వధ మాతంగాః అపత్యం మనుజ్ఞభ ॥ ౨౫

గోలూగూలాంశ్చ శాదూఁలీ వ్యాహ్రాంశ్చ జనయత్ సుతాః ।
దిశాగజాంశ్చ కాకుత్స్థ శ్వేతాఽప్యజనయత్ సుతాః ॥ ౨౬

తతో దుహితౌ రామ సురభిద్వేద్య వ్యజాయత ।
రోహిణీం నామ భద్రం తే గంధర్వీం చ యశస్వినిం ॥ ౨౭

రోహిణ్యజనయద్ధా వై గంధర్వీ వాజినస్సుతాః ।

సురసాఽజనయన్నాగాః రామ కదూర్ను పన్నగాః ॥ ౨౮
మనుర్ననుష్యాః జనయత్ రామ పుత్రాః యశస్వినః ।

బ్రాహ్మణాః క్షత్రియాః వైశ్యాః శూద్రాంశ్చ మనుజర్షభ ॥

సర్వాః పుణ్యఫలాః వృక్షాః అనలాఽపి వ్యజాయత ।

వినతా చ శుకీ పౌత్రీ కదూర్శ్చ సురసా స్వసా ॥ ౩౦

కదూర్నాగం సహస్రస్యం విజృణ్ణే ధరణీధరం ।

ద్వా పుత్రౌ వినతాయాస్తు గరుడోఽరుణ ఎవ చ ॥ ౩౧

తస్మాజ్జాతోఽహమరుణాత్ సంపాతిస్తు మమాగ్రజః ।

జటాయురితి మాం విద్ధి క్యేనీపుత్రమరిందమ ॥ ౩౨

సోఽహం వాససహాయస్తే భవిష్యామి యదీచ్ఛసి ।

ఇదం దుర్గం హి కాంతారం మృగరాక్షససేవితం ॥ ౩౩

సీతాం చ తాత రక్షిష్యే త్వయి యాతే సలక్షణే ।

జటాయుషం తం ప్రతిపూజ్య రాఘవః

ముదా పరివ్యజ్య చ సన్నతోఽభవత్ ।

పితుహి శూశ్రావ సఖిత్వమాత్మవాక్

జటాయుషా సంకథితం పునఃపునః ॥

స తత్ర సీతాం పరిదాయ మైధిలీం

సహౌవ తేనాతిబలేన పక్షిణా ।

జగామ తాం పంచవటీం సలక్షణః

రిపూర్ణ దిగ్భక్షణ శలభానివాసలః ॥

3౫౫

ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే-చతుర్దశశ్లోకః.

అథ పంచదశస్కంధః.

తతః పంచవటీం గత్వా నానావ్యాశమృగాయతాం ।

ఉవాచ భ్రాతరం రామః సౌమిత్రిం దీప్త తేజసం ॥

౧

ఆగతాః స్థా యథోద్దిష్టం అముం దేశం మహాషిణా ।

అయం పంచవటీదేశః సౌమ్య పుష్పితపాదపః ॥

౨

సర్వతశ్చార్చితాం దృష్టిః కాననే నిపుణో హ్యసి ।

అశ్రమః కతరస్మిన్నః దేశే భవతి సంమతః ॥

3

రమతే యత్ర వై దేహీ త్వమహం చైవ లక్షణ ।

తాదృశో దృశ్యతాం దేశః సంనికృష్టజలాశయః ॥

౪

వనరామణ్యకం యత్ర స్థలరామణ్యకం తథా ।

సంనికృష్టం చ యత్ర స్యాత్ సమిత్పృష్పకుశోదకం ॥

౫

ఏవముక్తస్తు రామేణ లక్షణస్సంయతాంజలిః ।

సీతాసమక్షం కాకుత్స్థం ఇదం వచనమబ్రవీత్ ॥

౬

- పరవానస్మి కాకుత్స్థ త్వయి వ్విశతం స్థితే ।
 స్వయం తు రుచిరే దేశే క్రియతామితి మాం వద ॥ ౭
- సుప్రీతస్తైన వాక్యేన లక్ష్మణస్య మహాత్మనః ।
 విమృశన్ రోచయామాస దేశం సర్వగుణాన్వితం ॥ ౮
- స తం రుచిరమాక్రమ్య దేశమాశ్రమకర్మణి ।
 హస్తా గృహీత్వా హస్తేన రామస్సామిత్రిమబ్రవీత్ ॥ ౯
- అయం దేశస్సమః శ్రీమాన్ పుష్పితైస్తరుభిర్వృతః ।
 ఇహాశ్రమపదం సౌమ్య యథావత్ కర్తుమహన్సి ॥ ౧౦
- ఇయమాదిత్యసంకాశైః పద్వైస్సురభిగంధిభిః ।
 అదూరే దృశ్యతే రమ్యా పద్మినీ పద్మశోభితా ॥ ౧౧
- యథాఽఽఖ్యాతం అగస్త్యేన ముచినా భావితాత్మనా ।
 ఇయం గోదావరీ రమ్యా పుష్పితైస్తరుభిర్వృతా ॥ ౧౨
- హంసకారండవాకీణాః చక్రవాకోపశోభితా ।
 నాతిదూరేణ చానన్తే మృగయాధనివీడితాః ॥ ౧౩
- మయూరనాదితా రమ్యాః ప్రాంశవౌ బహుకందరాః ।
 దృశ్యంతే గిరయస్సౌమ్య ఘల్లైస్తరుభిరావృతాః ॥ ౧౪
- సౌవర్ణైరాజతైస్తామ్రైః దేశే దేశే చ ధాతుభిః ।
 గవాక్షితా ఇవాభాంతి గజాః పరమభక్తిభిః ॥ ౧౫
- సాలైస్తాలైస్తమాల్లెశ్చ ఖర్జూరపనసామ్రకైః ।
 నీవారైస్తిమిశైశ్చైవ పున్నాగైశ్చోపశోభితాః ॥ ౧౬

- చూత్తైరశోక్తైస్తిలక్తైః చంపక్తైః కేతక్తైరపి ।
 పుష్పగుల్మలతోపేతైః తైస్సైస్తరుభిరావృతాః ॥ ౧౭
- చందనైః స్పందనైర్దీప్తైః పనసైర్లక్కుచైరపి ।
 ధవాశ్వకర్ణఖదిరైః శమీకింశుకపాటలైః ॥ ౧౮
- అమీశైలాశ్చ దృశ్యంతే సమంతాచ్చిత్రకాననాః ।
 ఇదం పుణ్యమిదం మేధ్యం ఇదం బహుమృగద్విజం ॥ ౧౯
- ఇహ వత్స్యమి సౌమిత్రే సార్థమేతేన పక్షిణా ।
 ఏవముక్తస్తు రామేణ లక్ష్మణః పరవీరహా ॥ ౨౦
- అచిరేణాశ్రమం భ్రాతుః చకార సుమహాబలః ।
 పణశాలాం సువిపులాం తత్ర సఞ్జాతమృత్తికాం ॥ ౨౧
- సుస్తంభాం మన్కురైర్దీర్ఘైః కృతవంశాం సుశోభనాం ।
 నివాసం రాఘవస్యార్థే చకార లఘువిక్రమః ॥ ౨౨
- శమీశాఖాభిరాస్తీర్య దృఢపాశావపాశితాం ।
 కుశకాశశ్చరైః పర్జైః సుపరిచ్ఛాదితాం తథా ॥ ౨౩
- సమీకృతతలాం రమ్యాం చకార లఘువిక్రమః ।
 నివాసం రాఘవస్యార్థే ప్రేక్షణీయమనుత్తమం ॥ ౨౪
- స గత్వా లక్ష్మణః శ్రీమాన్ నదీం గోదావరీం తదా ।
 స్నాత్వా పద్మాని చాదాయ సఫలః పునరాగతః ॥ ౨౫
- తతః పుష్పబలిం కృత్వా శాంతిం చ స యథావిధి ।
 దర్శయామాస రామాయ తదాశ్రమపదం కృతం ॥ ౨౬

స తం దృష్ట్వా కృతం పామ్యం ఆశ్రమం సహ సీతయా ।
 రాఘవః పర్ణశాలాయాం హర్షమాహారయద్భృశం ॥ ౨౭
 నుసంహృష్టః పరిష్వజ్య బాహుభ్యాం లక్ష్మణం తదా ।
 అతిస్నిగ్ధం చ గాఢం చ వచనం చేదమబ్రవీత్ ॥ ౨౮
 ప్రీతోఽస్మి తే మహత్ కర్మ త్వయా కృతమిదం ప్రభో ।
 ప్రదేయో యన్నిమిత్తం తే పరిష్వంగో మయా కృతః ॥ ౨౯
 భావజ్ఞేన కృతజ్ఞేన ధర్మజ్ఞేన చ లక్ష్మణః ।
 త్వయా పుత్రేణ ధర్మాత్మా స సంవృత్తః పితా మమ ॥ ౩౦
 ఏవం లక్ష్మణముక్త్యా తు రాఘవౌ లక్ష్మీవధః సః ।
 తస్మిన్ దేశే బహుఫలే న్యవసత్ సుసుఖం వశీ ॥ ౩౧
 కంచిత్ కాలం స ధర్మాత్మా సీతయా లక్ష్మణేన చ ।
 అన్వాస్యమానౌ న్యవసత్ స్వర్గలోకే యథామరః ॥ ౩౨

ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే-పంచదశస్కంధః.

అథ పోడశస్కంధః

వసతస్తస్య తు సుఖం రాఘవస్య మహాత్మనః ।
 శరద్వ్యపాయే హేమంతః ఋతురిష్టః ప్రవతతే ॥ ౧
 స కదాచిత్ ప్రభాతాయాం శర్వర్యాం రఘునందనః ।
 ప్రయయావభిషేకార్థం రమ్యాం గోదావరీం నదీం ॥ ౨

ప్రహ్వః కలశహస్తస్తం నీతయా సహ వీర్యవాక్ ।
 పృష్ఠతోఽనువ్రజణ భ్రాతా సౌమిత్రిరిదమబ్రవీత్ ॥ ౩
 అయం స కాలస్సంప్రాప్తః ప్రియో యస్తే ప్రియువద ।
 అలంకృత ఇవాభాతి యేన సంవత్సరశ్శుభః ॥ ౪
 నీహారపరుషో లోకః పృథివీ సస్యశాలినీ ।
 జలాన్యనుపభాగ్యాని సుభగో హవ్యవాహనః ॥ ౫
 నవాగ్రయణపూజాభిః అభ్యర్చ్య పితృదేవతాః ।
 కృత్వాగ్రయణకాః కాలే సంతో విగతకల్మషాః ॥ ౬
 ప్రాజ్యకామా జనపదాః సంపన్నతరగోరసాః ।
 విచరంతి మహీపాలాః యాత్రాస్థా విజిగీషవః ॥ ౭
 సేవమానే దృఢం సూర్యే దిశమతక సేవితాం ।
 విహీనతింకేర స్త్రీ నోత్తరా దిక్ ప్రకాశతే ॥ ౮
 ప్రకృత్యా హిమకోశాఢ్యః దూరసూర్యశ్చ సాంప్రతం ।
 యధార్థనామా సువ్యక్తం హిమవాక్ హిమవాక్ గిరిః ॥ ౯
 అత్యంతసుఖసంచారాః మధ్యాహ్నే స్పర్శతస్సుఖాః ।
 దివసాన్సుభగాదిత్యాః ఛాయాసలిలదుర్భగాః ॥ ౧౦
 మృదుసూర్యాస్సనీహారాః పటుశీతాస్సమారుతాః ।
 శూన్యారణ్యా హిమఙ్గస్తాః దివసా భాంతి సాంప్రతం ॥ ౧౧
 నివృత్తాకాశశయనాః పుష్పనీతా హిమారుణాః ।
 శీతా వృద్ధతరాయామాః త్రియామా యాంతి సాంప్రతం ॥

- రవిసంక్రాంతసాభాగ్యః తుమారాయణమండలః ।
 నిశ్వాసాంధ ఇవాదర్శః చంద్రమా న ప్రకాశతే ॥ ౧౩
- జ్యోత్స్నా తుమారమలినా పాణమాస్యాం న రాజతే ।
 సీతేవ చాతపశ్యామా లక్ష్మ్యతే న తు శోభతే ॥ ౧౪
- ప్రకృత్యా శీతశస్త్రః హిమవిద్ధశ్చ సాచప్రతం ।
 ప్రవాతి పశ్చిమో వాయుః కాలే ద్విగుణశీతశః ॥ ౧౫
- బాష్పచ్ఛన్నాన్యరణ్యాని యవగోధూమవంతి చ ।
 శోభంతే భృదితే సూర్యే నదద్భిః క్రాంచసారసైః ॥ ౧౬
- ఖజూరపుష్పాకృతిభిః శిరోభిః పూణతండులైః ।
 శోభంతే కించిదానన్యః శాలయః కనకప్రభాః ॥ ౧౭
- మయూఖైరుపసర్పద్భిః హిమనీహారసంవృతైః ।
 దూరమభ్యుదితస్సూర్యః శశాంక ఇవ లక్ష్మ్యతే ॥ ౧౮
- అగ్రాహ్యవీర్యః పూర్వాష్టే మధ్యాష్టే స్పర్శతస్సుఖః ।
 సంరక్తః కించిదాపాండుః ఆతపశ్శోభతే షీతో ॥ ౧౯
- అవశ్యాయనిపాతేన కించిత్ప్రక్లిన్నశాద్వలా ।
 వనానాం శోభతే భూమిః నివిష్టతరుణాతపా ॥ ౨౦
- స్పృశంస్తు విపులం శీతం ఉనకం ద్విరదస్సుఖం ।
 అత్యంతతృప్తితో వన్యః ప్రతిసంహతతే కరం ॥ ౨౧
- ఏతే హి సముపాసీనాః విహగా జలచారిణః ।
 న విగాహంతి సలిలం అప్రగల్భా ఇవాహవం ॥ ౨౨

- అవశ్యాంతమోనధాః నీహంతమసా వృతాః ।
 ప్రనువ్తా ఇవ లక్ష్మ్యంతే విపుష్పా వసరాజయః ॥ ౨౩
- బాష్పసంఘన్నసలిలాః రుతవిజ్ఞేయసారసాః ।
 హిమార్ద్రవాల్మీకైస్తీరైః సరితో భాంతి సాంప్రతం ॥ ౨౪
- తుషారవతనాచ్చైవ మృదుత్వాద్భాస్కరస్య చ ।
 శైత్యాదగ్రగ్రస్థమపి ప్రాయేణ రసవజ్జలం ॥ ౨౫
- జరాజర్ఘ్రితైః పద్మైః శీణకేసరకణికైః ।
 నాళశేషేహిమధ్వస్తైః న భాంతి కమలాకరాః ॥ ౨౬
- అస్థింస్తు పురుషవ్యాఘ్రః కాలే దుఃఖసమన్వితః ।
 తపశ్చరతి ధర్మాత్మా త్వద్భక్త్యా భరతః పురే ॥ ౨౭
- త్వక్త్వా రాజ్యం చ మానం చ భోగాంశ్చ వివిధాన్ బహూన్ ।
 తపస్వీ నియతాహరః శేతే శీతే మహీతలె ॥ ౨౮
- సోపి వేళామిమాం నూనం అభిషేకాధకముద్యతః ।
 వృతః ప్రకృతిభిర్నిత్యం ప్రయాతి సరయాం నదీం ॥ ౨౯
- అత్యంతసుఖసంవృద్ధః సుకుమారస్సుఖాచితః ।
 కథం స్వపరరాత్రేషు సరయామవగాహతే ॥ ౩౦
- పద్మపత్రేక్షణో వీరః శ్యామో నిరుదగో మహాన్ ।
 ధర్మజ్ఞ సుత్యవాదీ చ హ్రీనిషేధో జితేంద్రియః ॥ ౩౧
- ప్రియాభిభాషీ మధురః దీఘబాహురరిందమః ।
 సుత్యజ్య వివిధాన్ భోగాన్ ఆర్యం సర్వాత్మనా శ్రితః ॥ ౩౨

- జితః స్వర్గస్తవ భ్రాత్రా భరతేన మహాత్మనా ।
 వనస్థమపి తాపస్యే యస్తాప్తమనువిధీయతే ॥ ౩౩
- న పిత్ర్యమనువర్తంతే మాతృకం ద్విపదా ఇతి ।
 ఖ్యాతో ణోకప్రవాదోఽయం భరతేనాన్యథా కృతః ॥ ౩౪
- భర్తా దశరథో యస్యాః నాథుశ్చ భరతస్సుతః ।
 కథం ను సాఽంబా కై కేయీ తాదృశీ కూరశీలిసీ ॥ ౩౫
- ఇత్యేవం లక్ష్మణే వాక్యం స్నేహాద్భృవతి ధార్మికే ।
 పరివాదం జనన్యాస్తం అసహా రాఘవోఽబ్రవీత్ ॥ ౩౬
- న తేఽంబా మధ్యమా తాత గహితవ్యా కథంచన ।
 తామేవేత్వాకునాధస్య భరతస్య కథాం కురు ॥ ౩౭
- నిశ్చితాఽపి హి మే బుద్ధిః వనవాసే దృఢవ్రతా ।
 భరతస్నేహసంతప్తా బాలిశీ క్రియతే పునః ॥ ౩౮
- సంస్కరామ్యస్య వాక్యాని ప్రియాణి మధురాణి చ ।
 హృద్యాన్యమృతకల్పాని మనఃప్రహ్లాదనాని చ ॥ ౩౯
- కదా స్వహం సమేష్యామి భరతేన మహాత్మనా ।
 శత్రుఘ్నేన చ వీరేణ త్వయా చ రఘునందన ॥ ౪౦
- ఇత్యేవం విలపంతత్ర స్రావ్య గోదావరీం నదీం ।
 చక్రేఽభిషేకం కాకుత్స్థః సానుజస్సహ సీతయా ॥ ౪౧
- తర్పయితాఽఽథ సల్లిలైః తే పితౄణా దైవతాని చ ।
 స్తువంతి స్థాదితం సూర్యం దేవతాశ్చ సమాహితాః ॥ ౪౨

కృతాభిషేకస్స రరాజ రామః

సీతాద్వితీయస్సహ లక్ష్మణేన ।

కృతాభిషేకో గిరిరాజపుత్రాన్య

రుద్రస్సనందీ భగవానివేశః ॥

౪౩

ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే-షోడశస్తకః.

అథ సప్తదశస్తకః.

కృతాభిషేకో రామస్తు సీతా సామిత్రిరేవ చ ।

తస్మాన్లోదావరీతీరాత్ తతో జగ్ముః స్వమాశ్రమం ॥

౧

ఆశ్రమం తముపాగమ్య రాఘవస్సహలక్ష్మణః ।

కృత్వా పౌర్వాహ్నికం కర్మ షర్ణ శాలాముపాగమత్ ॥

౨

ఉవాస నుఖత స్తత్ర పూజ్యమానో మహాషేభిః ।

లక్ష్మణేన సహ భ్రాత్రా చకార వివిధాః కథాః ॥

౩

స రామః పణశాలాయాం ఆసీనస్సహ సీతయా ।

విరరాజ మహాబాహుః చిత్రయా చంద్రమా ఇవ ॥

౪

తథాఽఽసీనస్య రామస్య కథాసంసక్తచేతసః ।

తం దేశం రాక్షసీ కాచిత్ ఆజగామ యదృచ్ఛయా ॥

౫

సా తు శూర్పణఖా నామ దశగ్రీవస్య రక్షసః ।

భగినీ రామమాసాద్య దదర్శ త్రిదశోపమం ॥

౬

సింహాశీరస్కం మహాబాహుం షడ్భువననిభేక్షణం ।

ఆజానుబాహుం దీప్తాన్యం అతీవ ప్రియదర్శనం ॥ ౭

గజవిక్రాంతగమనం జహ్నుమంశలధారిణం ।

సుకుమారం మహాసత్త్వం పార్థివవ్యంజనాన్వితం ॥ ౮

రామమిందీవరశ్యామం కందర్పసమృశప్రభం ।

బభూవేంద్రోపమం దృష్ట్వా రాక్షసీ కామమోహితా ॥ ౯

సుముఖం దుర్ముఖీ రామం వృత్తమధ్యం మహాదరీ ।

విశాలాక్షం విరూపాక్షీ సుకేశం తామ్రమూర్ధజా ॥ ౧౦

ప్రీతిరూపం విరూపా నా సుస్వరం భైరవస్వరా ।

తరుణం దారుణా వృద్ధా దక్షిణం వామభాషిణీ ॥ ౧౧

న్యాయవృత్తం సుదుర్వృత్తా ప్రియమప్రియదర్శనా ।

శరీరజసమావిష్టా రాక్షసీ వాక్యమబ్రవీత్ ॥ ౧౨

జటీ తాపసరూపేణ సభార్యశ్శరచాపధృత్ ।

ఆగతస్త్వమిమం దేశం కథం రాక్షససేవితం ॥ ౧౩

కిమాగమనకృత్యం తే తత్త్వమాఖ్యాతుమహంసి ।

ఏవముక్తస్తు రాక్షస్యా శూర్పనఖ్యా పరంతపః ॥ ౧౪

ఋజుబుద్ధితయా సర్వం ఆఖ్యాతుముపచక్రమే ।

అన్యతం న హి రామస్య కదాచిదపి సంమతం ॥ ౧౫

విశేషేణాశ్రమస్థస్య సమీపే స్త్రీజనస్య చ ।

అసీద్దశరథో నామ రాజా త్రిదశవిక్రమః ॥ ౧౬

తస్యాహమగ్రజః పుత్రః రామో నామ జన్మైశ్శుతః ।
 భ్రాతౌఽయం లక్ష్మణో నామ యవీయాన్ మామనువ్రతః ॥
 ఇయం భార్యా చ వై దేహీ మమ సీతేతి విశ్రుతా ।
 నియోగాత్తు నరేంద్రస్య పితుర్నాతుశ్చ యంత్రితః ॥ ౧౮
 ధర్మార్థం ధర్మకాంక్షీ చ వనం వస్తుమిహగతః ।
 త్వాం తు వేదితుమిచ్ఛామి కథ్యతాం కాఽసి కస్య వా ॥ ౧౯
 న హి తావన్నోజ్ఞాంగీ రాక్షసీ ప్రతిభాసి మే ।
 ఇహ వా కింనిమిత్తం త్వం ఆగతా బ్రూహి తత్త్వతః ॥ ౨౦
 సాఽబ్రవీద్యచనం శ్రుత్వా రాక్షసీ మదనార్దితా ।
 శ్రూయతాం రామ వక్ష్యామి తత్త్వా వర్థం వచనం మమ ॥ ౨౧
 అహం శూర్పణఖా నామ రాక్షసీ కామరూపిణీ ।
 అరణ్యం విచరామిదం ఏకా సర్వభయంకరా ॥ ౨౨
 రావణో నామ మే భ్రాతా బలీయాన్ రాక్షసేశ్వరః ।
 వీరో విశ్రవసః పుత్రః యది తే శ్రోత్రమాగతః ॥ ౨౩
 ప్రవృద్ధనిద్రశ్చ సదా కుంభకర్ణో మహాబలః ।
 విభీషణస్తు ధర్మాత్మా న తు రాక్షసచేష్టితః ॥ ౨౪
 ప్రఖ్యాతవీర్యో చ రణే భ్రాతరౌ ఖరదూషణౌ ।
 తానహం సమత్రిక్రాంతా రామ త్వాఽపూర్వదర్శనాత్ ॥ ౨౫
 సముపేతాఽస్మి భావేన భర్తారం పురుషోత్తమం ।
 అహం ప్రభావసంపన్నా స్వచ్ఛందబలగామినీ ॥ ౨౬

చిరాయ భవ మే భర్తా సీతయా కిం కరిష్యసి ।
 వికృతా చ విరూపా చ న చేయం సద్భుతీ తవ ॥ ౨౭
 అహమేవానురూపా తే భార్యారూపేణ పశ్య మాం ।
 ఇమాం విరూపామనతీం కరాళాం నిణాతోదరిం ॥ ౨౮
 అనేన తే సహ భ్రాత్ర భత్యుష్యామి మానుషీం ।
 తతః పర్వతశృంగాణి వనాని వివిధాని చ ॥ ౨౯
 పశ్య సహ మయా కాంత దండకా విచరిష్యసి ।
 ఇత్యేవముక్తః కాపత్స్థః ప్రహస్య మదిరేక్షణాం ॥ ౩౦
 ఇదం వచనమారేభే వక్తుం వాక్యవిశారదః :

ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే-సప్తదశస్కర్గః.

అథ అష్టాదశస్కర్గః.

తతశ్శూర్పణఖాం రామః కామసాశావపాశితాం ।
 స్వచ్ఛయా శ్లక్ష్యయా వాచా స్థితపూర్వమధాబ్రవీత్ ॥ ౧
 కృతదానోఽస్మి భవతి భార్యేయం దయితా మమ ।
 త్వద్విధానాం తు నారీణాం సుదుఃఖా ససపత్నతా ॥ ౨
 అనుజన్తేష్వ మే భ్రాతా శీలవాః ప్రియదర్శనః ।
 శ్రీమానకృతదారశ్చ లక్ష్మణో నామ వీర్యవాన్ ॥ ౩
 అపూర్వీ భార్యయా చాధీక తరుణః ప్రియదశ్శేషః ।
 అనురూపశ్చ తే భర్తా రూపస్యాస్య భవిష్యతి ॥ ౪

- ఏనం భజ విశాలాక్షీ భర్తారం భ్రాతరం మమ ।
 అసపత్నా వరాహోహే మేరుమర్కప్రభా యథా ॥ ౫
- ఇతి రామేణ సా పోక్తా రాక్షసీ కామమోహితా ।
 విస్మయ్య రామం సహసా తతో లక్ష్మణమబ్రవీత్ ॥ ౬
- అస్య రూపస్య తె యుక్తా భార్యౌహం వరవణిణీ ।
 మయా సహ సుఖం సర్వాః దండకాః విచరిష్యసి ॥ ౭
- ఏవముక్తస్తు సామిత్రిః రాక్షస్యా వాక్యకోవిదః ।
 తతశ్చూర్వనఖం స్థిత్యా లక్ష్మణో యుక్తమబ్రవీత్ ॥ ౮
- కథం దాసస్య మే దాసీ భార్యా భవతుమిచ్ఛసి ।
 సోహమాద్యైః పరవాః భ్రాతృ కమలవణిణి ॥ ౯
- సమృద్ధాధాన్య సిద్ధాధాః ముదితామలవణిణీ ।
 ఆర్యస్య త్వం విశాలాక్షీ భార్యా భవ యవీయసీ ॥ ౧౦
- ఏనాం విరూపామసతీం కరాళాం నిర్జతోదరీం ।
 భార్యాం వృద్ధాం పరిత్యజ్య త్వమేవైవ భజిష్యతి ॥ ౧౧
- కో హి రూపమిదం శ్రేష్ఠం సంత్యజ్య వరవణిణి ।
 మానుషీషు వరాహోహే కుర్యాద్భావం విచక్షణః ॥ ౧౨
- ఇతి సా లక్ష్మణేనోక్తా కరాళా నిణతోదరీ ।
 మన్యతే తద్వచ స్తథ్యం పరిహాసావిచక్షణా ॥ ౧౩
- సా రామం పణశాలాయాం ఉపవిష్టం పరంతపం ।
 నీతయా సహ దుర్ధర్షం అబ్రవీత్ కామమోహితా ॥ ౧౪

ఏనాం విరూపామనతీం కరాళాం నిర్ణతోదరీం ।
 వృద్ధాం భార్యామవప్తభ్య మాం న త్వం బహుమన్యసే ॥ ౧౫
 అద్యేమాం భక్షయిష్యామి పశ్యతస్తవ చూనుషీం ।
 త్వయా సహ చరిష్యామి నిస్సపత్నా యథాసుఖం ॥ ౧౬
 ఇత్యుక్త్వా మృగశాబాక్షీం అలాతనదృశేక్షణా ।
 అభ్యధావత్ సునంకుద్ధా మహోల్కా రోహిణీమిన ॥ ౧౭
 తాం మృత్యుపాశప్రతిచూం ఆపతంతీం మహాబలః ।
 నిగృహ్య రామః కుపితః తతో లక్ష్మణమబ్రవీత్ ॥ ౧౮
 క్రూరై రనారై స్సామిత్రే పరిహాసః కథంచన ।
 న కార్యః పశ్య వై దేహీం కథంచిత్ర సౌమ్య జీవతీం ॥ ౧౯
 ఇమాం విరూపామనతీం అతిమత్తాం మహాదరీం ।
 రాక్షసీం పురుషవ్యాఘ్రు విరూపాసుతుమహాసి ॥ ౨౦
 ఇత్యుక్తో లక్ష్మణస్తస్యైః కుర్ధో రామస్య పార్శ్వతః ।
 ఉద్ధృత్య ఖడ్గం చిచ్ఛేద కణానానం మహాబలః ॥ ౨౧
 నికృత్తకర్ణనాసా తు విస్వరం సా విసద్య చ ।
 యథాగతం ప్రదుద్రావ ఘోరా శూర్పణఖా వనం ॥ ౨౨
 సా విరూపా మహాఘోరా రాక్షసీ శోణితోక్షితా ।
 ననాద వివిధాన్ నాదాన్ యథా ప్రావృషి తోయదః ॥ ౨౩
 సా విక్షరంతీ రుధిరం బహుధా ఘోరదశానా ।
 ప్రగృహ్య బాహూ గజకంతీ ప్రవివేశ మహావనం ॥ ౨౪

తతస్తు సా రాక్షససంఘసంవృతం

ఖరం జనస్థానగతం విరూపితా ।

ఉపేత్య తం భ్రాతరముగ్రదశఽనం

పపాత భూమా గగనాద్యథాశనిః ॥

—౨౫

తతస్సభార్యం భయమోహమూఢితా

సలక్ష్మణం రాఘవమాగతిం వనం ।

విరూపణం చాత్మని శోణితోక్షితా

శశంస సర్వం భగినీ ఖరస్య సా ॥

—౨౬

ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే-అష్టాదశస్కంధః.

అథ ఏకోనవింశస్కంధః.

తాం తథా పతితాం దృష్ట్వా విరూపాం శోణితోక్షితాం ।

భగినీం క్రోధసంతప్తః ఖరః ప్రపచ్ఛ రాక్షసః ॥

౧

ఉత్తిష్ఠ తావదాఖ్యాహి ప్రమోహం జహి సంభ్రమం ।

వ్యక్తమాఖ్యాహి కేన త్వం ఎవంరూపా విరూపితా ॥

—౨

కః కృష్ణసర్పమాసీనం ఆశీవిషమనాగసం ।

తుదత్యభినమాపన్నం అంగుశ్యగ్రేణ లీలయా ॥

3

కః కాలపాశమాసజ్య కంఠే మోహాన్న బుద్ధ్యతే ।

యస్తావమద్య సమాసాద్య పీతవా విషముత్తమం ॥

౪

బలవిక్రమసంపన్నా కామగా కామరూపిణీ ।
 ఇమామవస్థాం నీతా త్వం కేనాంతకసమా గతా ॥ ౫
 దేవగంధర్వభూతానాం ఋషీణాం చ మహాత్మనాం ।
 కోఽయమేవం విరూపాం త్వాం మహావీర్యశ్చకార హ ॥ ౬
 న హి పశ్యామ్యహం లోకే యః కుర్యాన్నమ విప్రియం ।
 అంతరేణ సహస్రాక్షం మహేంద్రం పాకశాసనం ॥ ౭
 అద్యాహం మార్గణైః ప్రాణాన్ ఆదాస్యే జీవితాంతకైః ।
 సలిలే క్షీరమాసక్తం నిష్పిబన్నివ సారసః ॥ ౮
 నిహతస్య మయా సంఖ్యే శరసంకృతమర్చణః ।
 సఫేనం రుధిరం రక్తం మేదినీ కస్య పాస్యతి ॥ ౯
 కస్య పత్రరథాః కాయాత్ మాం సముత్క్రృత్య సంగతాః ।
 పృహృష్టా భక్షయిష్యంతి నిహతస్య మయా రణే ॥ ౧౦
 తం న దేవా న గంధర్వాః న పిశాచా న రాక్షసాః ।
 మయాఽపకృష్టం కృపణం శక్తాస్త్రాతుమిహాహవే ॥ ౧౧
 ఉపలభ్య శ్చ నైస్సంజ్ఞాం తం మే శంసితుమహాశి ।
 యేన త్వం దుర్వినీతేన వనే విక్రమ్య నిజితా ॥ ౧౨
 ఇతి భ్రాతుర్వచః శ్రుత్వా క్రుద్ధస్య చ విశేషతః ।
 తతశ్శూర్పణఖా వాక్యం నబాష్పమిదమబ్రవీత్ ॥ ౧౩
 తరుణౌ రూపసంపన్నో సుకుమారౌ మహాబలౌ ।
 పుండరీకవిశాలాక్షౌ చీరకృష్ణాజినాంబరౌ ॥ ౧౪

ఫలమూలాశనౌ దాంతౌ తాపసౌ ధర్మచారిణౌ ।
 పుత్రౌ దశరథస్యాస్తాం భ్రాతరౌ రామలక్ష్మణౌ ॥ ౧౫
 గంధర్వరాజప్రతిమా పార్థివవ్యంజనాన్వితౌ ।
 దేవౌ వా మానుషౌ వా తౌ స తర్కయితుముత్సహౌ ॥ ౧౬
 తరుణీ రూపసంపన్నా సర్వాభరణభూషితా ।
 దృష్టా తత్ర మయా నారీ తయోర్మధ్యే సుమధ్యమా ॥ ౧౭
 తాభ్యాముభాభ్యాం సంభూయ ప్రమదామధికృత్య తాం ।
 ఇమామవస్థాం నీతాఽహం యథాఽనాథా సతీ తథా ॥ ౧౮
 తస్యాశ్చన్మృజవృత్తాయాః తయోశ్చ హతయోరహం ।
 సఖేనం పాతుమిచ్ఛామి రుధిరం రణమూఢని ॥ ౧౯
 ఏష మే ప్రథమః కామః కృతస్తాత త్వయా భవేత్ ।
 తస్యాస్తయోశ్చ రుధిరం పిబేయమహమాహవే ॥ ౨౦
 ఇతి తస్యాం బ్రువాణాయాం చెతుర్దశ మహాబలాన్ ।
 వ్యాదిదేశ ఖరః క్రుద్ధః రాక్షసానంతకోపమాన్ ॥ ౨౧
 మానుషౌ శస్త్రసంపన్నౌ చీరకృష్ణాజినాంబరౌ ।
 ప్రవిష్టౌ దండకారణ్యం ఘోరం ప్రమదయా సహ ॥ ౨౨
 తౌ హత్వా తాం చ దుర్వృత్తాం అపావతితుమహాథ ।
 ఇయం చ రుధిరం తేషాం భగినీ మమ పాస్యతి ॥ ౨౩
 మనోరథోఽయమిష్టోఽస్యాః భగిన్యా మమ రాక్షసాః ।
 శీఘ్రం సంపాద్యతాం తౌ చ ప్రమధ్య స్వేన తేజసా ॥ ౨౪

ఇతి ప్రతిసమాదిష్టాః రాక్షసాస్తే చతుర్దశః ।

తత్ర జగ్నుస్తయా సాధనం ఘనా వాతేరితా యథా ॥ ౨౫

తతస్తు తే తం సముదగ్రతేజసం

తథాఽపి తీక్ష్ణప్రదరా నిశాచరాః ।

స శేకురేనం సహసా ప్రమదితుం

వనద్విపా దీప్తమివాగ్నిముత్థితం ॥

౨౬

ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే-ఏకోనవింశస్తకం.

అథ వింశస్తకం.

తతశ్చూర్పణఖా ఘోరా రాఘవాశ్రమమాగతా ।

రక్షసామాచచక్షే తౌ భ్రాతౌ సహ సీతయా ॥

౧

తే రామం పర్ణశాలాయాం ఉపవిష్టం మహాబలం ।

దదృశుస్సీతయా సార్థం వై దేహ్య లక్ష్మణేన చ ॥

౨

తా దృష్ట్వా రాఘవః శ్రీమా ఆగతాంతాం చ రాక్షసీం ।

అబ్రవీద్భ్రాతరం రామః లక్ష్మణం దీప్తతేజసం ॥

౩

ముహూతం భవ సౌమిత్రే సీతాయాః ప్రత్యనంతరః ।

ఇమానస్యా వధిష్యామి పదవీమాగతానిహ ॥

౪

వాక్యమేతత్తతః శృత్వా రామస్య విదితాత్మనః ।

తథేతి లక్ష్మణో వాక్యం రామస్య ప్రత్యపూజయత్ ॥

౫

- రాఘవౌషి మహచ్ఛాపం చామీకరవిభూషితం ।
 చకార సజ్యం ధర్మాత్మా తాని రక్షాంసి చాబ్రవీత్ ॥ ౬
- పుత్రౌ దశరథస్యావాం భ్రాతృౌ రామలక్ష్మణౌ ।
 ప్రవిష్టౌ సీతయా సార్థం దుశ్శరం దండకావనం ॥ ౭
- ఫలమూలాశనౌ దాంతౌ తాపసౌ ధర్మచారిణౌ ।
 వసంతౌ దండకారణ్యే కిమర్థముపహింసథ ॥ ౮
- యుష్మాక్ పాపాత్మకాః హంతుం విప్రకారాః మహాహవే ।
 ఋషీణాం తు నియోగేన ప్రాప్తోఽహం సశరాయుధః ॥ ౯
- తిష్ఠతైవాత్ర సంతుష్టాః నోపావర్తితుమర్హథ ।
 యది ప్రాణైరిహార్థో వా నివర్తధ్వం నిశాచరాః ॥ ౧౦
- తస్య తద్వచనం శ్రుత్వా రాక్షసాస్తే చతుర్దశ ।
 ఊచుర్వాచం సుసంక్రుద్ధాః బ్రహ్మఘ్నాశ్శూలవాణయః ॥ ౧౧
- సంరక్తనయనా ఘోరాః రామం సంరక్తలోచనం ।
 పరుషం మధురాభాషం హృష్టా దృష్టపరాక్రమం ॥ ౧౨
- క్రోధముత్పాద్య నో భర్తుః ఖరస్య సుమహాత్మనః ।
 త్వమేవ హాస్యసే ప్రాణాన్ అద్యాస్మాభిహాతో యుధి ॥ ౧౩
- కా హి తే శక్తిరేకస్య బహూనాం రణమూర్ధని ।
 అస్మాకమగ్రతః స్థాతుం కిం పునర్యోధుమాహవే ॥ ౧౪
- ఏహి బాహుప్రయుక్తైర్వః పరిఘైశ్శూలపట్టసైః ।
 ప్రాణాం స్త్యక్ష్యసి వీర్యం చ ధనుశ్చ కరపీడితం ॥ ౧౫

ఇత్యేవముక్త్యా సంక్రుద్ధాః రాక్షసాస్తే చతుర్దశః ।
 ఉద్యతాయుధనిస్త్రింశాః తాప్తభావభిదుద్రువుః ॥ ౧౬
 అభిపత్య తతోవేగాత్ పృష్ఠతస్తే నిశాచరాః ।
 పరిఘాన్ పట్టసాన్ శూలాన్ నిస్త్రింశాన్ హేమభూషితాన్ ॥
 చిక్షిపుస్తాని శూలాని రాఘవం ప్రతి దుజ్జయం ।
 తాని శూలాని కాకుత్స్థః సమస్తాని చతుర్దశః ॥ ౧౭
 తావద్భిరేవ చిచ్ఛేద శరైః కాంచనభూషణైః ।
 తతః పశ్చాన్నహతేజాః నారాచాన్ సూర్యసంనిభాన్ ॥ ౧౮
 జగ్రాహ పరమక్రుద్ధః చతుర్దశ శిలాశితాన్ ।
 గృహీత్వా ధనురాయమ్య లక్ష్మ్యోనుద్దిశ్య రాక్షసాన్ ॥ ౧౯
 ముమోచ రాఘవో బాణాన్ వజ్రానివ శతక్రతుః ।
 ఘోరపుంఖాశ్చ విశిఖాః దీప్తా హేమవిభూషితాః ॥ ౨౦
 తే భిత్వా రక్షసాం వేగాత్ వక్షాంసి రుధిరాప్లుతాః ।
 వినిష్పేతుస్తదా భూమౌ న్యమజ్జంతాశనిస్వనాః ॥ ౨౧
 తె భిన్నహృదయా భూమౌ ఛిన్నమూలా ఇవ ద్రుమాః ।
 నివేతుశ్శోణితాద్రాక్షాంగాః వికృతా విగతానవః ॥ ౨౨
 తాన్ దృష్ట్వా పతితాన్ భూమౌ రాక్షసీర్లోధమూర్ఛితా ।
 పరిత్రస్తా పురస్తత్ర వ్యసృజదైభిరవస్వనాన్ ॥ ౨౩
 సా నదంతీ పురర్నాదం జవాచ్ఛూర్వణఖా పునః ।
 ఉపగమ్య ఖరం సా తు కించిత్ సుశుమ్నశోణితా ॥ ౨౪

పషాత పునరేవార్తా సనిర్యాసేవ సల్లకీ ।

భ్రాతుస్సమీపే శోకార్తా ససజ్జ నిసదం ముహుః ॥ ౨౬

సస్వరం ముముచే బాష్పం విషణ్ణచదనా తదా ।

నిపాతితాః దృశ్య రణై తు రాక్షసాః

ప్రథావితా శూర్పణఖా పునస్తతః ।

వధం చ తేషాం నిఖలేన రక్షసాం

శశంస సర్వం భగినీ ఖరస్య సా ॥

౨౭౪

ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే-వింశస్సర్గః.

అథ ఏకవింశస్సర్గః

స పునః పతితాం దృష్ట్వా క్రోధాచూర్పణఖాం ఖరః ।

ఉవాచ హృక్తయా వాచా తామనర్థార్థమాగతాం ॥ ౧

మయా త్విదానీం శూరాస్తై రాక్షసా రుధిరాశనాః ।

త్వత్ప్రియార్థం వినిదిష్టాః కిమర్థం రుద్యతే పునః ॥ ౨

భక్తాశ్చైవానురక్తాశ్చ హితాశ్చ మమ నిత్యశః ।

ఘ్నంతోపి న నిహంతవ్యాః న న కుర్యుర్వచో మమ ॥ ౩

కిమేతచ్ఛ్రోతుమిచ్ఛామి కారణం యత్కృతే పునః ।

హా నాథేతి వినదంతీ సర్పవల్లురసి క్షీతో ॥ ౪

అనాథవద్విలపసి నాథే తు మయి సంస్థితే ।

ఉత్తిష్టోత్తిష్ట మా హ్నేషీః వైక్లబ్యం త్యజ్యతామిహ ॥ ౫

ఇత్యేవముక్తా దుధామాఖరేణ పరిసాంత్యితా ।
 విమృజ్య నయనే సాసే ఖరం భ్రాతరమబ్రవీత్ ॥ ౬
 అస్మీదానీమహం ప్లాప్తా హృతశ్రవణనాసికా ।
 శోణితౌఘపరిక్లిన్నా త్వయా చ పరిసాంత్యితా ॥ ౭
 ప్రేషితాశ్చ త్వయా వీర రాక్షసాస్తే చతుర్దశ ।
 నిహంతుం రాఘవం క్రోధాత్ మత్ప్రియార్థం సలక్షణం ॥ ౮
 తే తు రామేణ సామర్వాః శూలపట్టసపాణయః ।
 సమరే నిహతాస్సర్వే సాయకైర్గర్భభేదిభిః ॥ ౯
 తా దృష్ట్వా పతితా భూమా క్షణేనైవ మహాబలాః ।
 రామస్య చ మహత్ కర్మ మహంస్త్రాసోభవన్మమ ॥ ౧౦
 అహమస్మి సముద్విగ్నా విషణ్ణా చ నిశాచర ।
 శరణం త్వాం పునః ప్లాప్తా సర్వతో భయవర్హినీ ॥ ౧౧
 విషాదనకార్యధృషితే పరిత్యాసోర్మిమాలిని ।
 కిం మాం న త్రాయసే మగ్నం విపులే శోకసాగరే ॥ ౧౨
 ఏతే చ నిహతా భూమా రామేణ నిశితైశ్శరైః ।
 యేఽపి మే పదవీం ప్లాప్తాః రాక్షసాః పిశితాశనాః ॥ ౧౩
 మయి తే యద్యనుక్రోశః యది రక్షస్సు తేషు చ ।
 రామేణ యది తె శక్తిః తేకో వాఽస్మి నిశాచర ॥ ౧౪
 దండకారణ్యనిలయం జహి రాక్షసకంటకం ।
 యది రామం మనూషిత్రం న త్వమగ్య పథివ్యసి ॥ ౧౫

తవ చైవాగ్రతః ప్రాణాన్ త్యక్త్వామి నిరపత్రపా ।

ఋద్ధ్యాఽహమనుపశ్యామి న త్వం రామస్య సంయుగే ॥ ౧౬

స్థాతుం ప్రతిముఖే శక్తః సబలశ్చ మహాత్మనః ।

శూరమానీ న శూరస్తస్త్వం మిథ్యాచోపితవిక్రమః ॥ ౧౭

మానుషే యో న శక్నోషి హంతుం తౌ రామలక్ష్మణౌ ।

రామేణ యది తే శక్తిః తేజో వాఽస్తి నిశాచర ॥ ౧౮

దండకారణ్యనిలయం జహి తం కులపాంసన ।

నిస్సత్త్వస్యాల్పవీర్యస్య వాసస్తే కీదృశస్త్విహ ॥ ౧౯

అపయాహి జనస్థానాత్ త్వరితస్సహబాంధవః ।

రామతేజోఽభిభూతో హి త్వం క్షిప్రం వినశిష్యసి ॥ ౨౦

స హి తేజస్సమాయుక్తః రామో దశరథాత్మజః ।

భ్రాతా చాస్య మహావీర్యః యేన చాస్మి విరూపితా ॥ ౨౧

ఏవం విలప్య బహుశః రాక్షసీ వితతోదరీ ।

ఖ్రాతుస్సమీపే దుఃఖార్తా నప్తసంజ్ఞా బభూవ హ ॥ ౨౨-౨౪

కరాభ్యాముదరం హత్వా రురోద భృశదుఃఖితా ।

ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే-ఏకవింశస్తకః.

అథ ద్వావింశస్తకః.

ఏవమాధర్మితశ్శూరః శూర్పణఖ్యా ఖరస్తదా ।

ఉవాచ రక్షసాం మధ్యే ఖరః ఖరతరం వచః ॥

- తవావమానప్రభవః క్రోధోఽయమశుభో మమ ।
 న శక్యతే ధారయితుం లవణాభ ఇప్రోత్థితం ॥ ౨
- న రామం గణయే వీర్యాత్ మానుషం క్షీణజీవితం ।
 ఆత్మదుశ్చరితైః ప్రాణా హతో యోఽద్య విమోక్ష్యతి ॥ ౩
- బాష్పస్సంహీయతామేషః సంభ్రమశ్చ విముచ్యతాం ।
 అహం రామం సహ భ్రాత్రా నయామి యమసాదనం ॥ ౪
- పరశ్వధహతస్యాద్య మందప్రాణస్య సంయుగే ।
 రామస్య రుధిరం రక్తం ఉష్ణం పాన్యసి రాక్షసి ॥ ౫
- సా ప్రహృష్టా వచః శ్రుత్వా ఖరస్య వదనాచ్ఛ్రితం ।
 ప్రశశంస పునమాంభ్యాత్ భ్రాతరం రక్షసాం వగం ॥ ౬
- తయా పరుషితః పూర్వం పునరేవ ప్రశంసితః ।
 అబ్రవీద్దూషణం నామ ఖరస్సేనాపతిం తదా ॥ ౭
- చతుదశ సహస్రాణి మమ చిత్తానువర్తినాం ।
 రక్షసాం భీమవేగానాం సమరేష్వనివర్తినాం ॥ ౮
- నీలజీమూతవర్ణానాం ఘోరాణాం క్రూరకర్మణాం ।
 లోకహింసావిహారాణాం బలినాముగ్రతేజసాం ॥ ౯
- తేషాం శార్దూలదర్పాణాం మహాస్యానాం మహాజసాం ।
 సర్వోద్యోగముదీర్ణానాం రక్షసాం సౌమ్య కారయ ॥ ౧౦
- ఉపస్థాపయ మే క్షీప్రం రథం సౌమ్య ధనూంషి చ ।
 శరాంశ్చిత్రాంశ్చ ఖడ్గాంశ్చ శక్తిశ్చ వివిధాశ్శితాః ॥ ౧౧

అగ్రే నిర్యాతుమిచ్ఛామి పాలస్త్యానాం మహాత్మనాం ।

వధార్థం దుర్విసీతస్య రామస్య రణకోవిదః ॥ ౧౨

ఇతి తస్య బ్రువాణస్య సూర్యవర్ణం మహారథం ।

నదశైవ్యశబ్దైర్భుక్తం ఆచచక్షేఽథ దూషణః ॥ ౧౩

తం మేరుశిఖరాకారం తప్త కాంచనభూషణం ।

హేమచక్రమసంబాధం వైషార్యమయకూబరం ॥ ౧౪

మత్తైః పుష్పైః పుష్పైః పుష్పైః పుష్పైః చంద్రసూర్యైశ్చ కాంచనైః

మంగళైః పక్షిసంఘైశ్చ తారాబిరభినంపుతం ॥ ౧౫

ధ్వజనిస్త్రింశంసంపన్నం కింకిణీకవిరాజితం ।

నదశ్వయుక్తం సోఽమర్షాత్ ఆరురోహ ఖరో రథం ॥ ౧౬

నిశామ్య తు రథసం తం రాక్షసా భీమవిక్రమాః ।

తస్థస్సంపరివారైః సదా దూషణం చ మహాబలం ॥ ౧౭

ఖరస్తు తా మహేష్వాసా ఘోరవర్షాయుధధ్వజాః ।

నిర్యాతేత్యబ్రవీద్ధృష్టః రథస్థస్త్వరాక్షసాః ॥ ౧౮

తతస్తద్రాక్షసం సైన్యం ఘోరవర్షాయుధధ్వజం ।

నిజః గామ జనసానాత్ మహానాదం మహాజవం ॥ ౧౯

ముద్గరైః పట్టసైశ్శూలైః సుతీక్ష్ణైశ్చ పరశ్వధైః ।

ఖడ్గైశ్చక్రైశ్చ హస్తస్థైః భ్రాజమానైశ్చ తోమరైః ॥ ౨౦

శక్తిభిః పరిఘైః ఘోరైః అతిమాత్రైశ్చ కార్ముకైః ।

గదాసిముసలైర్వజ్రైః గృహీతైః భీమదశః ॥ ౨౧

రాక్షసానాం సుఖైరాణాం సహస్రాణి చతుదశః ।

నిర్యాతాని జనస్థానాత్ ఖరచిత్తానువర్తినాం ॥ ౨౨

తాంస్తవభిద్రవతో దృష్ట్వా రాక్షసాన్ భీమవిక్రమాన్ ।

ఖరస్యాపి రథః కించిత్ జగామ తదనంతరం ॥ ౨౩

తతస్తాన్ శబళానశ్వాన్ తప్తకాంచనభూషితాన్ ।

ఖరస్య మతిమాజ్ఞాయ సారధిస్సమచోదయత్ ॥ ౨౪

స చోదితో రథశ్శీఘ్రం ఖరస్య రిపుఘాతినః ।

శబ్దేనాపూరయామాస దిశశ్చ ప్రదిశస్తదా ॥ ౨౫

ప్రవృద్ధమన్యుస్తు ఖరః ఖరస్వనః

రిపౌర్వధార్థం త్వరితో యధాంతకః ।

అచూచుదత్ సారధిమున్నదన్ ఘనం

మహాబలౌ మేఘ ఇవాశ్శవర్షవాన్ ॥ ౨౬

ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే-ద్వావింశస్కర్గః.

అథ త్రయోవింశస్కర్గః.

తస్మిన్ యాతే జనస్థానాత్ అశివం శోణితోదయః ।

అభ్యవర్షన్మహామేఘః తుముగో గదాభారుణః ॥ ౧

నివేతుస్తురగాస్తస్య రథయుక్తా మహాజవాః ।

సమే పుష్పచితే దేశే రాజమాగై యదృచ్ఛయా ॥ ౨

- శ్యామం రుధిరపర్యంతం బభూవ పరివేషణం ।
 అలాతచక్రప్రతిమం పరిగృహ్య దివాకరం ॥ ౩
- తతో ధ్వజముపాగమ్య హేమదండం సముచ్చితం ।
 సమాక్రమ్య మహాకాయః తస్థా గృధ్రస్సుదారుణః ॥ ౪
- జనస్థానసమీపే తు సమాగమ్య ఖరస్వనాః ।
 విస్వరాక్ష వివిధాంశ్చక్రుః మాంసాదా మృగపక్షిణః ॥ ౫
- వ్యాజ్రహుశ్చ ప్రదీప్తాయాం దిశి నై భైరవస్వనం ।
 అశివం యాతుధానానాం శివా ఘోరా మహాస్వనాః ॥ ౬
- ప్రభిన్నగిరిచంకాశాః తోయశోణితధారిణః ।
 ఆకాశం తదనాకాశం చక్రుర్భీమా వలాహకాః ॥ ౭
- బభూవ తిమిరం ఘోరం ఉద్ధతం రోమహర్షణం ।
 దిశో వా విదిశో వాఽపి న చ వ్యక్తం చకాశిరే ॥ ౮
- క్షతజాద్రక్షవణాభౌ సంధ్యా కాలం వినా బభౌ ।
 ఖరస్యాభిముఖా నేదుః తదా ఘోరమృగాః ఖగాః ॥ ౯
- కంకగోమాయుగృధ్రాశ్చ చుక్రుశుర్భయశంసినః ।
 నిత్యాశుభకరా యుద్ధే శివా ఘోరనిదర్శనాః ॥ ౧౦
- నేదుర్బలస్యాభిముఖం జ్వాలోద్ధారిభిరాననైః ।
 కబంధః పరిఘాభాసః దృశ్యతే భాస్కరాంతికే ॥ ౧౧
- జగ్రాహ సూర్యం స్వర్భానుః అపర్వణి మహాగ్రహః ।
 ప్రవాతి మారుతశ్శీఘ్రం నిష్ప్రభోఽభూద్దివాకరః ॥ ౧౨

ఉత్పేతుశ్చ వినా రాత్రిం తారాః ఖిద్యోతసప్రభాః ।

సంలీనమీనవిహగాః నశిన్యశ్శుష్కపంకజాః ॥ ౧౩

తస్మిన్ క్షణే బభూవుశ్చ వినా పుష్పఫలైద్రుమాః ।

ఉద్ధూతశ్చ వినా వాతం రేణుజ్జలధరారుణః ॥ ౧౪

వీచీకూచీతి వాశ్యంత్యః బభూవుస్తత్ర శారికాః ।

ఉల్కాశ్చాపి సన్నిరాతాః విపేతుర్లోరదర్శనాః ॥ ౧౫

ప్రచచాల మహీ సర్వా నశైలవనకాననా ।

ఖరన్య చ రథస్థన్య నర్దమానన్య ధీమతః ॥ ౧౬

ప్రాకంపత భుజస్సన్యః స్వరశ్చాస్యావనజ్జత ।

సాస్యా సఽపద్యతే దృష్టిః పశ్యమానన్య సర్వతః ॥ ౧౭

లలాటే చ రుజా జాతా న చ మోహన్మృవర్తత ।

తాంత్రమీక్ష్య మహోత్పాతాన్ ఉత్థితాన్ లోమహర్షాన్ ॥

అబ్రవీద్బ్రాహ్మసాంత్రర్వాన్ ప్రహసన్ స ఖరస్తదా ।

మహోత్పాతానిమాంత్రర్వాన్ ఉత్థితాన్ ఘోరదర్శనాన్ ॥

న చింతయామ్యహం వీర్యాత్ బలవాన్ దుర్బలానివ ।

తారా అపి శరైస్తీక్ష్ణైః పాతయామి నభస్థలూత్ ॥ ౨౦

మృత్యుం మరణధర్మేణ సంక్రుద్ధో యోజయామ్యహం ।

రాఘవం తం బలొత్సిక్తం భ్రాతరం చాన్య లక్ష్మణం ॥ ౨౧

అహత్వా సాయకైస్తీక్ష్ణైః నోపావర్తితుముత్సహే ।

సకామా భగినీ మేఽస్తు పీత్వా తు రుధిరం తయోః ॥ ౨౨

యన్నిమిత్తస్తు రామస్య లక్ష్మణస్య విపర్యయః ।
 స క్వచిత్ ప్రాప్తపూర్వో మే సంయుగేషు పరాజయః ॥ ౨౩
 యుష్మాక మేతత్ ప్రత్యక్షం నాన్మృతం కథయామ్యహం ।
 దేవరాజమపి క్రుద్ధః మత్తైరావతయాయినం ॥ ౨౪
 వజ్రహస్తం రణే హన్యాం కిం పునస్తౌ కుమానుషౌ ।
 సా తస్య గర్జితం శ్రుత్వా రాక్షసస్య మహాచమూః ॥ ౨౫
 ప్రహర్ష మతులం లేభే మృత్యుపాశావపాశితా ।
 సమీయుశ్చ మహాత్మానః యుద్ధదర్శనకాంక్షిణః ॥ ౨౬
 ఋషయో దేవగంధర్యాః సిద్ధాశ్చ సహ చారణైః ।
 సమేత్య చోచుస్సహితాః తైః సోఽన్యస్యం పున్యాకర్షణః ॥ ౨౭
 స్వస్తి గోబ్రాహ్మణేభ్యోఽస్తు లోకానాం యైః భిసంగతాః ।
 జయతాం రాఘవస్సంఖ్యే పౌలస్త్యాన్ రజనీచరాన్ ॥ ౨౮
 చక్రహస్తో యథా యుద్ధే సర్వానసురపుంగవాన్ ।
 ఏతచ్ఛాన్యచ్ఛ బహుశః బ్రువాణాః పరమర్షయః ॥ ౨౯
 జాతకాతూహలాస్తత్ర విమానస్థాశ్చ దేవతాః ।
 దదృశుర్వాహినీం తేషాం రాక్షసానాం గతాయుషాం ॥ ౩౦
 రథేన తు ఖిరో వేగాత్ ఉగ్రసైన్యో వినిస్సృతః ।
 తం దృష్ట్వా రాక్షసం భూయః రాక్షసాశ్చ వినిస్సృతాః ॥ ౩౧
 శ్యేనగామీ పృథుగ్రీవః యజ్ఞశత్రుర్విహంగమః ।
 దుఃశయః కరవీగాక్షః పరుషః కాలకార్ముకః ॥ ౩౨

మేఘమాలీ మహామాలీ సర్పాస్యో రుధిరాశనః ।

ద్వాదశై తే మహావీర్యాః ప్రతస్తురభితః ఖరం ॥ ౩౩

మహాకపాలః స్థూలాక్షః ప్రమాధీ త్రిశిరాస్తథా ।

చత్వార ఏతే సేనాన్యః దూషణం పృష్ఠతో యయుః ॥ ౩౪

సా భీమవేగా సమరాభికామా

మహాబలా రాక్షసవీరసేనా ।

తౌ రాజపుత్రౌ సహసాభ్యుపేతౌ

మాలా గ్రహణామివ చంద్రసూర్యౌ ॥ ౩౫

ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే-త్రయోవింశస్సర్గః.

అథ చతుర్వింశస్సర్గః.

అశ్రమం ప్రతియాతే తు ఖరే ఖరపరాక్రమే ।

తానేవత్పాతికా రామః సహ భ్రాత్రా దదశ హ ॥ ౧

తానుత్పాతా మహాఘోరా ఉత్థితా రోమహషణాః ।

ప్రజానామహితా దృష్ట్వా వాక్యం లక్ష్మణమబ్రవీత్ ॥ ౨

ఇమాః పశ్య మహాబాహో సర్వభూతాపహరిణః ।

సముత్థితా మహాత్పాతా సంహర్తుం సర్వరాక్షసాః ॥ ౩

అమీ రుధిరధారాస్తు విస్ఫుజంతః ఖరస్వనాః ।

ప్రౌఢ్యామ్ని మేఘా వివర్తంతే పరుషా గర్దభారుణాః ॥ ౪

సధూమాశ్చ శరాస్స ర్వే మమ యుద్ధాభినందినః ।
 రుక్మస్థప్తాని చాపాని వివేష్టంతే చ లక్ష్మణ ॥ ౫
 యాదృశా ఇహ కూజంతి పక్షిణో వనచారిణః ।
 అగ్రతో నో భయం ప్రాప్తం సంశయో జీవితస్య చ ॥ ౬
 సంప్రహరస్తు సుమహాభవిష్యతి న సంశయః ।
 అయమాఖ్యాతి మే బాహుః స్ఫురమాణో ముహుర్ముహుః ॥౭
 సంనికర్షై తు నశ్శూర జయం శత్రోః పరాజయం ।
 సప్రభం చ ప్రసన్నం చ తవ వక్త్రం హి లక్ష్మ్యతే ॥ ౮
 ఉద్యతానాం హి యుద్ధాధం యేషాం భవతి లక్ష్మణ ।
 నిష్ప్రభం వదనం తేషాం భవత్యాయుఃపరిక్షయః ॥ ౯
 రక్షసాం నదకతాం ఘోరః స్రూయతే చ మహాధ్వనిః ।
 ఆహతానాం చ భేరీణాం రాక్షసైః కూరకర్మభిః ॥ ౧౦
 అనాగతవిధానం తు కత్కవ్యం శుభమిచ్ఛతా ।
 ఆపదం శంకమానేన పురుషేణ విపశ్చితా ॥ ౧౧
 తస్మాద్గ్రహీత్వా వై దేహీం శరపాణిధన్యుధరః ।
 గుహమాశ్రయ శైలస్య దుర్గాం పాదపసంకులాం ॥ ౧౨
 ప్రతికూలితుమిచ్ఛామి న హి వాక్యమిదం త్వయా ।
 శాపితో మమ వాదాభ్యాం గమ్యతాం వత్స మా చిరం ॥ ౧౩
 త్వం హి శూరశ్చ బలవాన్ హన్యా హ్యేతాన్ న సంశయః ।
 స్వయం తు హంతుమిచ్ఛామి సర్వానేవ నిశాచరాన్ ॥ ౧౪

ఏవముక్తస్తు రామేణ లక్ష్మణస్సహ సీతయా ।
 శరానాదాయ చాపం చ గుహం దుర్గాం సమాశ్రయత్ ॥౧౫
 తస్మిన్ ప్రవిష్టే తు గుహం లక్ష్మణే సహ సీతయా ।
 హంత నిర్మృక్తమిత్యుక్త్యా రామః కవచమావిశత్ ॥ ౧౬
 స తేనాగ్నినికాశేన కవచేన విభూషితః ।
 బభూవ రామస్తిమిరే విభూమోఽగ్నిరిప్రోత్థితః ॥ ౧౭
 స చాపముద్యమ్య మహత్ శరానాదాయ వీర్యవాన్ ।
 బభూవావస్థితస్తత్ర జ్యాస్వినైః పూరయన్ దిశః ॥ ౧౮
 తతో దేవాస్సగంధర్వాః సిద్ధాశ్చ సహ చారణైః ।
 సమేయశ్చ మహాత్మానః యుద్ధదర్శనకాంక్షిణః ॥ ౧౯
 ఋషయశ్చ మహాత్మానః లోకే బ్రహ్మర్షిస్తత్తమాః ।
 సమేత్య చోచుస్సహితాః అన్యోన్యం పుణ్యకర్మణః ॥ ౨౦
 స్వస్తి గోబ్రాహ్మణేభ్యోఽస్తు లోకానాం యేఽభిసంగతాః ।
 జమతాం రాఘవౌ యుద్ధే పౌలస్త్యాన్ రజనీచరాన్ ॥ ౨౧
 చక్రహస్తా యథా యుద్ధే సర్వానసురపుంగవాన్ ।
 ఏవముక్త్యా పునః ప్రోచుః ఆలోక్య చ పరస్పరం ॥ ౨౨
 చతుర్దశ సహస్రాణి రక్షసాం భీమకర్మణాం ।
 ఏకశ్చ రామో ధర్మాత్మా కథం యుద్ధం భవిష్యతి ॥ ౨౩
 ఇతి రాజర్షయస్సిద్ధాః సగణాశ్చ ద్విజషణభాః ।
 జాతకాతూహలాస్తస్థుః విమానస్థాశ్చ దేవతాః ॥ ౨౪

- ఆవిష్టం తేజసా రామం సంగ్రామశిరసి స్థితం ।
 దృష్ట్వా సర్వాణి భూతాని భయాద్వివృధిరే తదా ॥ ౨౫
- రూపమప్రతిమం తస్య రామస్యాకీప్తకర్మణః ।
 బభూవ రూపం క్రుద్ధస్య రుద్రస్యేవ పినాకినః ॥ ౨౬
- ఇతి సంభాష్యమాణే తు దేవగంధర్వచారిణైః ।
 తతో గంభీరనిహాదం ఘోరవర్షాయుధధ్వజం ॥ ౨౭
- అనీకం యాతుధానానాం సమంతాత్ ప్రత్యదృశ్యత ।
 సింహనాదం విస్మజతాం అన్యోన్యమభిగర్జతాం ॥ ౨౮
- చాపాని విష్ఫూరయతాం జృంభతాం చాప్యభీక్షుశః ।
 విప్రఘుష్టస్వనానాం చ దుందుభీంశ్చాపి నిఘ్నతాం ॥ ౨౯
- తేషాం సుతుములశ్శబ్దః పూరయామాస తద్దవనం ।
 తేన శబ్దేన విత్రస్తాః శ్వాపదా వనచారిణః ॥ ౩౦
- దుద్రువుర్యత్ర నిశ్శబ్దం పృష్ఠతో న వ్యలోకయత్ ।
 తత్త్వనీకం మహావేగం రామం సముపసర్పత ॥ ౩౧
- ధృతనానాప్రహరణం గంభీరం సాగరోపమం ।
 రామోపి చారయత్ చక్షుః సర్వతో రణపండితః ॥ ౩౨
- దదర్శ ఖరసైన్యం తత్ యుద్ధాభిముఖముత్థితం ।
 వితత్య చ ధనుర్భీమం తూణ్యోశ్చోద్ధృత్య సాయకాన్ ॥ ౩౩
- క్రోధమాహారయత్రీవ్రం వధార్థం సర్వరక్షసాం ।
 దుష్ప్రిక్షస్సోఽభవత్ క్రుద్ధో యుగాంతాగ్నిరివ జ్వలత్ ॥ ౩౪

తం దృష్ట్వా తేజసాఽఽవిష్టం ప్రాద్రవన్ వనదేవతాః ।

తస్య క్రుద్ధస్య రూపం తు రామస్య దదృశే తదా ॥ ౩౫

దక్షస్యైవ క్రతుం హంతుం ఉద్యతస్య పినాకినః ।

ఆవిష్టం తేజసా రామం సంగ్రామశిరసి స్థితం ॥ ౩౬

దృష్ట్వా సర్వాణి భూతాని భయార్తాని ప్రదుద్రువుః ।

తత్కర్ముకై రాభరణైర్ధర్మజైశ్చ

తైర్వర్ణభిశ్చగ్ని సమానవణ్ణైః ।

బభూవ సైన్యం పిశితాశనానాం

సూర్యోదయే నీలమివాభ్రబృందం ॥ ౩౭

ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే-చతుర్వింశస్సర్గః.

అథ పంచవింశస్సర్గః.

అవష్టభధనుం రామం క్రుద్ధం చ రిపుఘాతినం ।

దదర్శాశ్రమమాగమ్య ఖరస్సహ పురస్సరైః ॥ ౧

తం దృష్ట్వా సశరం చాపం ఉద్యమ్య ఖరనిస్స్వనం ।

రామస్యాభిముఖం సూతం చోద్యతామిత్యచోదయత్ ॥ ౨

స ఖరస్యాజ్ఞయా సూతః తురగాన్ సమచోదయత్ ।

యత్ర రామో మహాబాహుః ఏకో భూన్వన్ స్థితౌ ధనుః ॥ ౩

తం తు నిష్ప్రతితం దృష్ట్వా సర్వే తే రజనీచరాః ।

నదఃమానా మహానాదం సచివాః పర్యవారయన్ ॥ ౪

- స తేషాం యాతుధానానాం మధ్యే రథగతః ఖరః ।
 బభూవ మధ్యే తారాణాం లోహితాంగ ఇమ్రోదితః ॥ ౫
- తతశ్శరసమానేన రామమప్రతిమాజనం ।
 అదఽయిత్వా మహానాదం ననాద సమరే ఖరః ॥ ౬
- తతస్తం భీమధన్వానం కృద్ధాస్పర్శే నిశాచరాః ।
 రామం నానావిధైశ్శస్త్రైః అభ్యవర్షంత దుశ్శయం ॥ ౭
- ముద్గరైః పట్టసైశ్శూలైః ప్రాసైః ఖడ్గైః పరశ్వధైః ।
 రాక్షసాస్సమరే రామం నిజఘ్నూ రోషతత్పరాః ॥ ౮
- తే వలాహకసంకాశాః మహానాదా మహాజనః ।
 అభ్యధావంత కాకుత్స్థం రథైర్వాజిభిరేవ చ ॥ ౯
- గజైః పర్వతకూటాభైః రామం యుద్ధే జిహ్వాసవః ।
 తే రామే శరవర్షాణి వ్యసృజన్ రక్షసాం గణాః ॥ ౧౦
- శైలేంద్రమివ ధారాభిః వర్షమాణా వలాహకాః ।
 స తైః పరివృతో ఘోరైః రాఘవౌ రక్షసాం గణైః ॥ ౧౧
- తాని ముక్తాని శస్త్రాణి యాతుధానైస్స రాఘవః ।
 ప్రతిజగ్రాహ విశిఖైః నద్యోఘానివ సాగరః ॥ ౧౨
- స తైః ప్రహరణైర్ఘోరైః భిన్నగాత్రో న వివృథ ।
 రామః ప్రదీప్తైర్బాహుభిః వజ్రైరివ మహాచలః ॥ ౧౩
- స విద్ధః క్షుతజాదిగ్ధః సర్వగాత్రేషు రాఘవః ।
 బభూవ రామస్సంధ్యాభ్యైః దివాకర ఇవావృతః ॥ ౧౪

- విషేదుదేవగంధర్వాః సిద్ధాశ్చ పరమర్షయః ।
 ఏకం సహస్రైర్బహుభిః తదా దృష్ట్వా సమావృతం ॥ ౧౫
- తతో రామస్సుసంక్రుద్ధః మండలీకృతకార్ముకః ।
 ససజ్జ విశిఖాన్ బాణాన్ శతశోఽథ సహస్రశః ॥ ౧౬
- దురావారాన్ దుర్విషహాన్ కాలదండోపమాన్ రణే ।
 ముమోచ లీలయా రామః కంకషత్రానజిహ్వాగాన్ ॥ ౧౭
- తే శరాశ్శత్రుసైన్యేషు ముక్తా రామేణ లీలయా ।
 ఆదదూ రక్షసాం ప్రాణాన్ పాశాః కాలకృతా ఇవ ॥ ౧౮
- భిత్వా రాక్షసదేహంస్తాన్ తే శరా రుధిరాప్లుతాః ।
 అగతరిక్షగతా రేజుః దీప్తాగ్నిసమతేజసః ॥ ౧౯
- అసంఖ్యయాస్తు రామస్య సాయకాశ్చాపమండలాత్ ।
 వినిష్పేతురతీ ప్రాగ్రాః రక్షఃప్రాణాపహారిణః ॥ ౨౦
- తైర్ధనూంషి ధ్వజాగ్రాణి వర్తాణి చ శిరాంసి చ ।
 బాహూన్ సహస్తాభరణాన్ ఊరూన్ కరికరోపమాన్ ॥ ౨౧
- చిచ్ఛేద రామస్సమరే శతశోఽథ సహస్రశః ।
 హయాన్ కాంచనసన్నాహాన్ రథయుక్తాన్ ససారధీన్ ॥ ౨౨
- గజాంశ్చ సగజారోహాన్ సహయాన్ సాదినస్తథా ।
 పదాతీన్ సమరే హత్వా హ్యనయద్యమసాదనం ॥ ౨౩
- తతో నాభీకనారాచైః తీక్ష్ణైశ్చ వికణిభిః ।
 భీమమూర్తస్స్వరం చక్రః భిద్యమానా నిశాచరాః ॥ ౨౪

- తతై నన్యం నిశితైర్బాణైః అదితం మర్కభేదిభిః ।
 రామేణ న సుఖం లేభే శుష్కం వసమివాగ్నినా ॥ ౨౫
- కేచిద్భీమబలాశ్శూరాః శూలాన్ ఖడ్గాన్ పరశ్వధాన్ ।
 రామస్యాభీముఖం గత్వా చిక్షీపుః పరమాయుధాన్ ॥ ౨౬
- తాని బాణైర్మహాబాహుః శస్త్రాణ్యావార్య రాఘవః ।
 జహర సమరే ప్రాణాన్ చిచ్ఛేద చ శిరోధరాన్ ॥ ౨౭
- తే చిన్నశిరసః పేతుః చిన్నవర్మశరాసనాః ।
 సుపణావాతవిక్షిప్తాః జగత్త్వాం పాదపా యథా ॥ ౨౮
- అవశిష్టాశ్చ యే తత్ర విషణ్ణాశ్చ నిశాచరాః ।
 ఖరమేవాభ్యధావంత శరణార్థం శరాదితాః ॥ ౨౯
- తాన్ సర్వాన్ పునరాదాయ సమాశ్వాస్య చ దూషణః ।
 అభ్యధావత కాపతస్థం క్రుద్ధో రుద్రమివాంతకః ॥ ౩౦
- నివృత్తాస్తు పునస్సర్వే దూషణాశ్రయచిర్యయాః ।
 రామమేవాభ్యధావంత సాలతాలశిలాయుధాః ॥ ౩౧
- శూలముద్గరహస్తాశ్చ చాపహస్తా మహాబలాః ।
 సృజంతిశ్శరవర్షాణి శస్త్రవర్షాణి సంయుగై ॥ ౩౨
- ద్రుమవర్షాణి ముంచంతః శిలావర్షాణి రాక్షసాః ।
 తద్బభూవాద్భుతం యుద్ధం తుములం రోమహషణం ॥ ౩౩
- రామస్య చ మహాఘోరం పునస్తైషాం చ రక్షసాం ।
 తే సమంతాదభిక్రుద్ధాః రాఘవం పునరభ్యయః ॥ ౩౪

తైశ్చ సర్వా దిశో దృష్ట్వా ప్రవిశత్చ సమావృతాః ।
 రాక్షసైరుద్యతప్రాసైః శరవషాఽభివషిఃభిః ॥ ౩౫
 స కృత్వా భైరవం నాదం అస్త్రం పరమభాస్వరం ।
 సంయోజయత గాంధర్వం రాక్షసేషు మహాబలః ॥ ౩౬
 తతశ్శరసహస్రాణి నిర్యయుశ్చాపమండలాత్ ।
 సర్వా దశ దిశో బాణైః ఆవార్యంత సమాగతైః ॥ ౩౭
 నాదదానం శరాః ఘోరాః స ముంచంతం శిలీముఖాః ।
 వికషమాణం పశ్యంతి రాక్షసాస్తే శరాదితాః ॥ ౩౮
 శరాంధకారమాకాశం ఆవృణోత్ సదివాకరం ।
 బభూవావస్థితో రామః ప్రవమన్నివ తా శరాః ॥ ౩౯
 యుగపత్ పతమానైశ్చ యుగపచ్చ హతైర్భ్రుశం ।
 యుగపత్ పతితైశ్చైవ వికీణాః వసుధాభవత్ ॥ ౪౦
 నిహతాః పతితాః క్షీణాః చిన్నా భిన్నా విదారితాః ।
 తత్ర తత్ర స్థ దృశ్యంతే రాక్షసాస్తే సహస్రశః ॥ ౪౧
 సోష్ణిషైరుత్తమాంగైశ్చ సాంగదై బాహుభిస్తథా ।
 ఊరుభిజానుభిశ్చిన్నైః నానారూపవిభూషణైః ॥ ౪౨
 హయైశ్చ ద్విపముఖైశ్చ రథైర్భిన్నైరనేకశః ।
 చామరైర్వ్యజనైశ్చత్రైః ధ్వజై నానావిధైరపి ॥ ౪౩
 రామస్య బాణాభిహతైః విచిత్రైశ్శూలపట్టసైః ।
 ఖడ్గైః ఖండీకృతైః ప్రాసైః వికీణైశ్చ పరశ్వధైః ॥ ౪౪

చూఁజితాభిశ్శిలాభిశ్చ శరైశ్చిత్రైశ్చనేకశః ।

విచ్ఛిన్నైస్సమరే భూమిః వివణాః భూద్భయంకరా ॥ ౪౫

ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే-పంచమిశస్సర్గః.

అథ షడ్వింశస్సర్గః.

దూషణస్తు స్వకం సైన్యం హన్యమానం నిరీక్ష్య సః ।

సందిదేశ మహాబాహుః భీమవేగాన్ దురాసదాన్ ॥ ౧

రాక్షసాన్ పంచసాహస్రాన్ సమరేష్వనివతినః ।

తే శూలైః పట్టసైః ఖడ్గైః శిలావహైః క్రూరైః మైరపి ॥ ౨

శరవహైరవిచ్ఛిన్నం వవృషుస్తం సమంతతః ।

స క్రూరాణాం శిలానాం చ వషణం ప్రాణహరం మహత్ ॥ ౩

ప్రతిజగ్రాహ ధర్మాత్నా రాఘవస్తీక్ష్ణసాయకైః ।

ప్రతిగృహ్య చ తద్వషణం నిమిలిత ఇవషణభః ॥ ౪

రామః క్రోధం పరం భేజే వధార్థం సర్వరక్షసాం ।

తతః క్రోధసమావిప్లవః ప్రదీప్త ఇవ తేజసా ॥ ౫

శరైరవాకిరత్ సైన్యం సర్వతస్సహదూషణం ।

తతస్సేనాపతిః క్రూరః దూషణశ్శత్రుదూషణః ॥ ౬

శరైరశనికల్పైస్తం రాఘవం సమవాకిరత్ ।

తతో రామస్సుసూక్రధః క్షురేశాన్య మహద్ధనుః ॥ ౭

చిచ్ఛేద సమరే వీరః చతుర్భిశ్చతురో హయాన్ ।
 హత్వా చాశ్వాన్ శరై స్త్రైః అధఃచంద్రేణ సారథేః ॥ ౮
 శిరో జహృ తదక్షః త్రిభిర్వివాభధ వక్షసి ।
 స చ్ఛిన్నధన్వా విరథః హతాశ్వో హతసారథిః ॥ ౯
 జగ్రాహ గిరిశృంగాభం పరిఘం యోమహషణం ।
 వేష్టితం కాంచనైః పట్టైః దేవసైన్యప్రమదకనం ॥ ౧౦
 ఆయసైశ్చంకుభి స్త్రైః కీణాం పరవసాక్షితం ।
 వజ్రాశనిసమస్పర్శం పరగోచురదారణం ॥ ౧౧
 తం మహారగసంకాశం ప్రగృహ్య పరిఘం రణే ।
 దూషణోఽభ్యద్రవద్రామం క్రూరకర్మా నిశాచరః ॥ ౧౨
 తస్యాభిపతమానస్య దూషణస్య స రాఘవః ।
 ద్వాభ్యాం శరాభ్యాం చిచ్ఛేద సహస్తాభరణౌ భుజౌ ॥ ౧౩
 భ్రష్టస్తస్య మహాకాయః పపాత రణమూఢని ।
 పరిఘశ్చిన్నహస్తస్య శక్రధ్వజ ఇవాగ్రతః ॥ ౧౪
 స కరాభ్యాం విశీణాభ్యాం పపాత భువి దూషణః ।
 విషాణాభ్యాం విశీణాభ్యాం మనస్తేవ మహాగజః ॥ ౧౫
 తం దృష్ట్వా పతితం భూమా దూషణం నిహతం రణే ।
 సాధు సాధ్యితి కాకుత్స్థం సర్వభూతాన్యపూజయన్ ॥ ౧౬
 ఏతస్మిన్నంతరే క్రుద్ధాః త్రయస్సేనాగ్రయాయినః ।
 సంహత్యాభ్యద్రవన్ రామం మృత్యుపాశావపాశితాః ॥ ౧౭

- మహాకపాలః స్థూలాక్షః ప్రమాధీ చ మహాబలః ।
 మహాకపాలో విపులం శూలముద్యమ్య రాక్షసః ॥ ౧౮
- స్థూలాక్షః పట్టసం గృహ్య ప్రమాధీ చ పరశ్వధం ।
 దృష్ట్వాపతతస్తూణం రాఘవస్సాయ కైశ్చితైః ॥ ౧౯
- తీర్ణ్యైః ప్రతిజగ్రాహ సంప్రాప్తానతిధీనివ ।
 మహాకపాలస్య శిరః చిచ్ఛేద పరమేషుభిః ॥ ౨౦
- అసంఖ్యైస్తు బాణౌషైః ప్రమమాధ ప్రమాధినం ।
 స పపాత హతో భూమా విటపీవ మహాదుమః ॥ ౨౧
- స్థూలాక్షస్యాక్షిణీ తీర్ణ్యైః పూరయామాస సాయకైః ।
 దూషణస్యానుగాఽపంచ సాహస్రైః కుపితః క్షణాత్ ॥ ౨౨
- బాణౌషైః పంచసాహస్రైః అనయద్యమసాదనం ।
 దూషణం నిహతం దృష్ట్వా తస్య చైవ పదానుగాఽ ॥ ౨౩
- వ్యాదిదేశ ఖరః క్రుద్ధః సేనాధ్యక్షౌ మహాబలాః ।
 అయం వినిహతస్సంఖ్య దూషణస్సపదానుగః ॥ ౨౪
- మహత్యా సేనయా సాధం యుధ్వా రామం కుమానుషం ।
 శస్త్రైర్నానావిధాకారైః హనద్ధ్వం సర్వరాక్షసాః ॥ ౨౫
- ఏవముక్త్వా ఖరః క్రుద్ధః రామమేవాభిదుద్రువే ।
 శ్యేనగామీ పృథుగ్రీవః యజ్ఞశత్రుర్విహంగమః ॥ ౨౬
- దుజయః కరవీరాక్షః పరుషః కాలకార్ముకః ।
 మేఘమాలీ మహామాలీ సర్పాస్యో రుధిరాశనః ॥ ౨౭

- ద్వాదశై తే మహావీర్యాః బలాధ్యక్షాస్ససైనికాః ।
 రామమేవాభ్యవర్తంత విసృజంతశ్శరోత్తమాన్ ॥ ౨౮
- తతః పావకసంకాశైః హేమవజ్రవిభూషితైః ।
 జఘాన శేషం తేజస్వీ తస్య సైన్యస్య సాయుక్తైః ॥ ౨౯
- తే రుక్మపుంఖా విశిఖాః సఘామా ఇవ పావకాః ।
 నిజఘ్నుస్తాని రతుంసి వజ్రా ఇవ మహాద్రుమాన్ ॥ ౩౦
- రక్షసాం తు శతం రామః శతేనైకేన కణినా ।
 సహస్రం చ సహస్రేణ జమాన రణమూఢాని ॥ ౩౧
- తైర్భిన్నవర్షాభరణాః భిన్నభిన్నశరాసనాః ।
 నిపేతుశ్శృణితాద్ధిగ్ధాః ధరణ్యాం రజనీచరాః ॥ ౩౨
- తైర్ముక్తకేశైస్సమరే పతితైశ్శృణితోక్షితైః ।
 ఆస్తీణాం వసుధా కృతస్నా మహావేదిః కుశైరివ ॥ ౩౩
- క్షణేన తు మహాఘోరం వనం నిహతరాక్షసం ।
 బభూవ నిరయప్రఖ్యం మాంసశోణితకదళమం ॥ ౩౪
- చతుర్దశ సహస్రాణి రక్షసాం భీమకర్మణాం ।
 హతాన్యేకేన రామేణ మానుషేణ పదాతినా ॥ ౩౫
- తస్య సైన్యస్య సర్వస్య ఖరశ్చేషో మహారథః ।
 రాక్షసస్త్రిశిరాశైః పరామశ్చ రిపుసూదనః ॥ ౩౬
- శేషా హతా మహాసత్త్వాః రాక్షసా రణమూఢాని ।
 ఘోరా దుర్విషహాస్సర్వే లక్ష్మణస్యాగ్రజేన తే ॥ ౩౭

తతస్తు తద్భీమబలం మహాహవే
 సమీక్ష్య రామేణ హతం బలీయసా ।
 రథేన రామం మహతా ఖరస్తదా
 సమాససాదేంద్ర ఇమ్రాద్యతాశచిః ॥

3౮

ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే-పంచవింశస్సర్గః.

అథ సప్తవింశస్సర్గః

ఖరం తు రామాభిముఖం ప్రయాంతం వాహినీపతిః ।
 రాక్షసస్త్రిశిరా నామ సంనిపత్యేదమబ్రవీత్ ॥ ౧
 మాం నియోజయ విక్రాంత సంనిపతస్వ సాహసాత్ ।
 పశ్య రామం మహాబాహుం సంయుగే వినిపాతితం ॥ ౨
 ప్రతిజానామి తే సత్యం ఆయుధం చాహమాలభే ।
 యథా రామం వధిష్యామి వధాహం సర్వరక్షసాం ॥ 3
 అహం వాఽస్య రణే మృత్యుః ఏష వా సమరే నమః ।
 వినివృత్య రణోత్సాహాత్ ముహూర్తం ప్రాశ్నికౌ భవ ॥ ౪
 ప్రహృష్టా వా హతే రామే జనస్థానం ప్రయాస్యసి ।
 మయి వా నిహతే రామం సంయుగాయోపయాస్యసి ॥ ౫
 ఖరస్త్రిశిరసా తేన మృత్యులోభాత్ ప్రసాదితః ।
 గచ్ఛ యుధ్యేత్యనుజ్ఞాతః రాఘవాభిముఖో యయా ॥ ౬

- త్రిశిరాశ్చ రథేనైవ వాజియుక్తైన భాస్వతా ।
అభ్యద్రవద్రణే రామం త్రిశృంగ ఇవ పర్వతః ॥ ౭
- శరధారాసమూహాన్ సః మహామేఘ ఇమౌత్సృజన్ ।
వ్యసృజత్ సదృశం నాదం జల్మాద౯స్య తు దుందుభేః ॥ ౮
- ఆగచ్ఛంతం త్రిశిరసం రాక్షసం ప్రేక్ష్య రాఘవః ।
ధనుషా పృతిజగ్రాహ విఘ్నాన్వన్ సాయకాన్ శితాన్ ॥ ౯
- స సంప్రహరన్తుములః రామత్రిశిరసోమహాన్ ।
బభూవాతీవ బలినోః సింహకుంజరయోరివ ॥ ౧౦
- తత స్త్రిశిరసా బాణైః లలాటే తాడిత స్త్రిభిః ।
అమర్షీ కుపితో రామః సంరబ్ధమిదమబ్రవీత్ ॥ ౧౧
- అహో విక్రమశూరస్య రాక్షసస్యేదృశం బలం ।
పుష్పైరివ శరైర్యస్య లలాటేఽస్మి పరిక్షతః ॥ ౧౨
- మమాపి ప్రతిగృహ్ణీష్వ శరాంశ్చాపగుణద్యుతాన్ ।
ఏవముక్త్వా తు సంరబ్ధః శరానాశీవిషోపమాన్ ॥ ౧౩
- త్రిశిరోవక్షసి క్రుద్ధః నిజఘాన చతుద౯శ ।
చతుర్భిస్తురగానస్య శరైస్సన్నతపర్వభిః ॥ ౧౪
- న్యపాతయత తేజస్వీ చతురస్తస్య వాజినః ।
అష్టభిస్సాయక్తైస్సూతం రథోపస్థాన్ న్యపాతయత్ ॥ ౧౫
- రామశ్చిచ్ఛేద బాణేన ధ్వజం చాస్య సముచ్ఛ్రేతం ।
తతో హతరథాత్తన్నాత్ ఉత్పతంతం నిశాచరం ॥ ౧౬

బిభేద రామస్తం బాణైః హృదయే సోఽభవజ్జడః ।
 సాయకైశ్చాప్రమేయాత్నా సామషస్తస్య రక్షసః ॥ ౧౭
 శిరాంస్యపాతయద్రామః వేగవద్భిస్త్రీభిశ్చితైః ।
 స భూమకా రుధిరోద్గారీ రామబాణాభిషీడితః ॥ ౧౮
 న్యవతత్ పతితైః పూర్వం స్వశిరోభిర్నిశాచరః ।
 హతశేషాస్తతో భగ్నః రాక్షసాః ఖరనంశ్రయాః ॥ ౧౯
 ద్రవంతి స్థ న తిష్ఠంతి వ్యాఘ్రత్రస్తా మృగా ఇవ ।
 తాన్ ఖణో ద్రవతో దృష్ట్వా నివర్త్య రుషితః స్వయం ॥ ౨౦
 రామమేవాభిదుద్రావ రాహుశ్చంద్రమనం యథా ।
 ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే-సప్తవింశస్సర్గః.

అథ అష్టావింశస్సర్గః.

నిహతం దూషణం దృష్ట్వా రణే త్రిశిరసా సహ ।
 ఖరస్యావ్యభవత్త్రాసః దృష్ట్వా రామస్య విక్రమం ॥ ౧
 స దృష్ట్వా రాక్షసం సైన్యం అవిషహ్యం మహాబలః ।
 హతమేకేన రామేణ త్రిశిరోదూషణావపి ॥ ౨
 తద్బలం హతభూయిష్ఠం విమనాః ప్రేక్ష్య రాక్షసః ।
 ఆససాద ఖణో రామం నముచిర్వాసవం యథా ॥ ౩
 వికృప్య బలవచ్ఛాపం నారాచాన్ రక్తభోజనాన్ ।
 ఖరశ్చిక్షేప రామాయ క్రుద్ధానాశీవిషానివ ॥ ౪

జ్యోతి విధూన్వయః నుబహుశః శిక్షయాస్త్రాణి దర్శయన్ ।
 చకార సమరే మార్గాన్ శరై రధగతః ఖరః ॥ ౫
 స సర్వాశ్చ దిశో బాణైః ప్రదిశశ్చ మహారథః ।
 పూరయామాస తం దృష్ట్వా రామోపి సుమహద్ధనుః ॥ ౬
 స సాయకై ర్దుర్విషహైః సస్ఫులింగై రివాగ్నిభిః ।
 నభశ్చకారావివరం పజన్య ఇవ వృష్టిభిః ॥ ౭
 తద్బభౌవ శితైర్బాణైః ఖరరామవిసజ్జితైః ।
 పర్యాకాశమనాకాశం సర్వతశ్శరసంకులం ॥ ౮
 శరజాలావృతస్సూర్యః స తదా స్థ ప్రకాశతే ।
 అన్యోన్యవధసంరంభాత్ ఉభయోస్సంప్రయుధ్యతోః ॥ ౯
 తతో నాభీకనారాచైః తీక్ష్ణైశ్చ వికణిభిః ।
 ఆజఘాన ఖరో రామం తోత్రైరివ మహాద్విపం ॥ ౧౦
 తం రథస్థం ధనుష్పాణిం రాక్షసం పర్యవస్థితం ।
 దదృశుస్సర్వభూతాని పాశహస్తమివాంతకం ॥ ౧౧
 హంతారం సర్వసైన్యస్య పౌరుషే పర్యవస్థితం ।
 పరిశ్రాంతం మహాసత్త్వం మేనే రామం ఖరస్తదా ॥ ౧౨
 తం సింహమివ విక్రాంతం సింహవిక్రాంతగామినం ।
 దృష్ట్వా నోద్విజతే రామః సింహః క్షుద్రమృగం యథా ॥ ౧౩
 తతస్సూర్యనికాశేన రథేన మహతా ఖరః ।
 ఆససాద రణే రామం పతంగ ఇవ పావకం ॥ ౧౪

- తతోస్య సశరం చాపం ముష్టిదేశే మహాత్మనః ।
 ఖరశ్చిచ్ఛేద రామస్య దర్శయన్ పాణిలాఘవం ॥ ౧౫
- స పునస్తప్తపరాన్ సప్త శరానాదాయ వర్షణి ।
 నిజఘాన ఖరః క్రుద్ధః శక్రాశనిసమప్రభాన్ ॥ ౧౬
- తతస్తత్ప్రహతం బాణైః ఖరముక్తైస్సుపర్వభిః ।
 పపాత కవచం భూమా రామస్యాదిత్యవర్చసః ॥ ౧౭
- తతశ్శరసహస్రేణ రామమప్రతిమాజసం ।
 అదఽయిత్వా మహానాదం ననాద సమరే ఖరః ॥ ౧౮
- స శరైరర్పితః క్రుద్ధః సర్వగాత్రేషు రాఘవః ।
 రరాజ సమరే రామః విఘ్నామోఽగ్నిరివ జ్వలన్ ॥ ౧౯
- తతో గంభీరనిహ్నాదం రామశ్శత్రునిబహుణః ।
 చకారాంతాయ స రిపోః సజ్యమన్యన్దహద్ధయః ॥ ౨౦
- సుమహద్వైష్ణవం యత్తత్ అతిసృష్టం మహాపీణా ।
 వరం తద్ధనురుద్యమ్య ఖరం సమభిధావత ॥ ౨౧
- తతః కనకపుష్పేస్తు శరైః స్సంసతపర్వభిః ।
 బిభేద రామస్సంక్రుద్ధః ఖరస్య సమరే ధ్వజం ॥ ౨౨
- స దర్శనీయో బహుధా వికీర్ణః కాంచనధ్వజః ।
 జగామ ధరణిం సూర్యః దేవతానామివాజ్ఞయా ॥ ౨౩
- తం చక్షుర్భిః ఖరః క్రుద్ధః రామం గాత్రేషు మాగణైః ।
 వివ్యాధ యుధి మర్మజ్ఞః మాతంగమివ తోమరైః ॥ ౨౪

- స రామో బహుభిర్బాణైః ఖరకార్ముకనిస్సృతైః ।
విద్ధో రుధిరసిక్తాంగః బభూవ రుషితో భృశం ॥ ౨౫
- స ధనుర్ధన్వినాం శ్రేష్ఠః ప్రగృహ్య పరమాహవే ।
ముమోచ పరమేష్వాసః షట్పురానభిలషీతాన్ ॥ ౨౬
- శిరస్యేకేన బాణేన ద్వాభ్యాం బాహ్యోరధాదన్యత్ ।
త్రిభిశ్చంద్రాధన్వక్త్రైశ్చ వక్షస్యభిజఘాన హ ॥ ౨౭
- తతః పశ్చాన్మహాతేజాః నారాచాన్ భాస్కరోపమాన్ ।
జిఘాంసూ రాక్షసం క్రుద్ధః త్రయోదశ సమాదదే ॥ ౨౮
- తతోఽస్య యుగమేకేన చతుర్భిశ్చతురో హయాన్ ।
షష్ఠేన తు శిరస్సంఖ్యై ఖరస్య రథసారథేః ॥ ౨౯
- త్రిభిస్త్రివేణుం బలవాన్ ద్వాభ్యామక్షం మహాబలః ।
ద్వాదశేన తు బాణేన ఖరస్య సశరం ధనుః ॥ ౩౦
- ఛిత్వా వజ్రచికాశేన రాఘవః ప్రహసన్నిన ।
త్రయోదశేనేంద్రసమః బిభేద సమరే ఖరం ॥ ౩౧
- ప్రభగ్నధన్వా విరధః హతాశ్వో హతసారధిః ।
గదాపాణిరవప్లుత్య తస్థౌ భూమా ఖరస్తదా ॥ ౩౨
- తత్ కర్మ రామస్య మహారథస్య
సమేత్య దేవాశ్చ మహాషన్యశ్చ ।
అపూజయన్ ప్రాంజలయః ప్రహృష్టాః
తదా విమానాగ్రగతాస్సమేతాః ॥ ౩౩
- ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే అష్టావింశస్త్యర్కః.

అథ ఏకోనత్రింశస్తర్గః.

- ఖరం తు విరథం రామః గదాపాణిమవస్థితం ।
 మృదుపూర్వం మహాతేజాః పరుషం వాక్యమబ్రవీత్ ॥ ౧
- గజాశ్వరధనంబాధే బలే మహతి తిష్ఠతా ।
 కృతం సుదారుణం కర్మ సర్వలోకజగుప్థితం ॥ ౨
- ఉద్వేజనీయో భూతానాం నృశంసః పాపకర్మకృత్ ।
 త్రయాణామపి లోకానాం ఈశ్వరోపి న తిష్ఠతి ॥ ౩
- కర్మ లోకవిరుద్ధం తు కుర్వాణం క్షణదాచర ।
 తీక్ష్ణం సర్వజనో హంతి సర్పం దుష్టమివాగతం ॥ ౪
- లోభాత్ పాపాని కుర్వాణః కామాద్వా యో న బుధ్యతే ।
 భ్రష్టః పశ్యతి తస్యాంతం బ్రాహ్మణీ కరకాదివ ॥ ౫
- వనతో దండకారణ్యే తాపసాః ధర్మచారిణః ।
 కిం ను హత్వా మహాభాగాన్ ఫలం ప్రాప్యసి రాక్షస ॥ ౬
- న చిరం పాపకర్తాణః క్యూరా లోకజగుప్థితాః ।
 ఐశ్వర్యం ప్రాప్య తిష్ఠంతి శీఘ్రములూ ఇవ ద్యుమాః ॥ ౭
- అవశ్యం లభతే జంతుః ఫలం పాపస్య కర్మణః ।
 ఘోరం పర్యాగతే కాలే ద్యుమాః పుష్పమివాతకవం ॥ ౮
- న చిరాత్ ప్రాప్యతే లోకే పాపానాం కర్మణాం ఫలం ।
 నవిషాణామివాన్నానాం భుక్తానాం క్షణదాచర ॥ ౯

- పాపమాచరతాం ఘోరం లోకస్యాప్రియమిచ్ఛతాం ।
 అహమాసాదితో రాజ్ఞా ప్రాణాన్ హంతుం నిశాచర ॥ ౧౦
- అద్య హి త్వాం మయా ముక్తాః శరాః కాంచనభూషణాః ।
 విదార్య నిపతిష్యంతి వల్గీకమివ పన్నగాః ॥ ౧౧
- యే త్వయా దండకారణ్యే భక్షితా ధర్మచారిణః ।
 తానద్య నిహతస్సంఖ్యే ససైన్యైః సుగమిష్యసి ॥ ౧౨
- అద్య త్వాం పతితం బాణైః పశ్యంతు పరమమృతయః ।
 నిరయస్థం విమానస్థాః యే త్వయా హింసితాః పురా ॥ ౧౩
- రాక్షసైః స్పృహ దుష్టాత్మకైః త్వం భక్షయసి తాపసాన్ ।
 నివసన్ దండకారణ్యే సర్వాః పరిగతా దిశః ॥ ౧౪
- కర్మణస్తస్య పాపస్య ఫలం పశ్యాద్య రాక్షస ।
 అపాత్రే యస్య దత్తస్య దురిష్టస్యేవ కర్మణః ॥ ౧౫
- ప్రహర త్వం యథాకామం కురు యత్నం కులాధమ ।
 అద్య తే పాతయిష్యామి శిరస్తాలఫలం యథా ॥ ౧౬
- ఏవముక్తస్తు రామేణ కుగ్రధస్సంరక్తలోచనః ।
 ప్రత్యువాచ ఖగో రామం ప్రహసన్ కోగ్రధమూర్ఛితః ॥ ౧౭
- ప్రాకృతాన్ రాక్షసాన్ హత్వా యుద్ధే దశరథాత్మజ ।
 ఆత్మనా కథమాత్మానం అప్రశస్యం ప్రశంససి ॥ ౧౮
- విక్రాంతా బలవంతో వా యే భవంతి నరమృతభాః ।
 కథయంతి న తే కించిత్ తేజసా స్వేన గర్వితాః ॥ ౧౯

ప్రాకృతాస్తవ్యకృతాత్మానః లోకే క్షుత్రియపాంసనాః ।

నిరర్థకం వికత్తంతే యథా రామ వికత్తనే ॥ ౨౦

కులం వ్యపదిశన్ వీరః సమరే కోఽభిధాన్యతి ।

మృత్యుకాలే హి సంప్రాప్తే స్వయమప్రస్తవే స్తవం ॥ ౨౧

సర్వధైవ లఘుత్వం తే కత్తనేన విదర్శితం ।

సువర్ణప్రతిరూపేణ తప్తేనేవ కుశాగ్నినా ॥ ౨౨

న తు మామిహ తిష్ఠంతం పశ్యసి త్వం గదాధరం ।

ధరాధరమివాకంప్యం పర్వతం ధాతుభిశ్చితం ॥ ౨౩

పర్యాప్తోఽహం గదాపాణిః హంతుం ప్రాణాన్ రణే తవ ।

త్రయాణామపి లోకానాం పాశహస్త ఇవాంతకః ॥ ౨౪

కామం బహ్వాపి వక్తవ్యం త్వయి వయోమి న త్వహం ।

అస్తం గచ్ఛేద్ధి సవితా యుద్ధవిఘ్నస్తతో భవేత్ ॥ ౨౫

అగ్రతస్త్వాం స్థితం దృష్ట్వా రుష్యతే మే మనో భృశం ।

రంగే యశ్య తు రుష్యామి ముహూర్తం న స జీవతి ॥ ౨౬

మమ కృత్వాఽప్రియం రామ దుర్లభం తవ జీవితం ।

తోయసర్వమివావషేత్ తోయదస్యేవ సదక్షతః ॥ ౨౭

చతుర్దశ సహస్రాణి రాక్షసానాం హతాని తే ।

త్వద్విద్యాశాత్ కఠోమ్యేషః తేషామశ్రుప్రమాజ్ఞానం ॥ ౨౮

ఇత్యుక్త్వా పరమక్రుద్ధః తాం గదాం పరమాంగదః ।

ఖరశ్చిత్తైవ రామాయ ప్రదీప్తామశనిం యథా ॥ ౨౯

ఖరబౌహుప్రముక్తా సా ప్రదీప్తా మహతీ గదా ।
 భస్మ వృక్షాంశ్చ గుల్మాంశ్చ కృత్వాఽగాత్రత్సమిపతః ॥ ౩౦
 తామాపతంతీం జ్వలితాం మృత్యుపాశోపమాం గదాం ।
 అంతరిక్షగతాం రామః చిచ్ఛేద బహుధా శరైః ॥ ౩౧
 సా వికీర్ణా శరైః భక్తా గ్నా పపాత ధరణీతలే ।
 గతా మంత్రోపధబలైః వ్యాభీవ వినిపాతితా ॥ ౩౨

ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే-ఏకోనత్రింశస్సర్గః

అథ త్రింశస్సర్గః.

భిత్వా తు తాం గదాం బాణైః రాఘవౌ ధర్మవత్సలః ।
 స్థయమానః ఖరం వాక్యం సంరబ్ధమిదమబ్రవీత్ ॥ ౧
 ఏతత్తే బలసర్వస్వం దర్శితం రాక్షసాధమ ।
 శక్తిహీనతరో మత్తః పృథా త్వమవగర్హసి ॥ ౨
 ఏషా బాణవినిర్భిన్నా గదా భూమితలం గతా ।
 అభిధానప్రగల్భస్య తవ ప్రత్యరిమాతినీ ॥ ౩
 యత్త్వయోక్తం వినష్టానాం అహమశృప్రమాజ్ఞసం ।
 రాక్షసానాం కరోమితి మిథ్యా తదపి తే వచః ॥ ౪
 నీచస్య క్షుద్రశీలస్య మిథ్యావృత్తస్య రక్షసః ।
 ప్రాణానపహరిష్యామి గరుత్మానమృతం యథా ॥ ౫

- అద్య తే ఛిన్నకంఠస్య ఘేనబుద్బుదభూషితం ।
 విదారితస్య మద్భాణైః మహీ పాస్యతి శోణితం ॥ ౬
- పాంసురూషితసర్వాంగః స్రస్తస్యస్తభుజవ్యయః ।
 స్వప్స్యసే గాం సమాలింగ్య దుర్లభాం ప్రమదామివ ॥ ౭
- ప్రవృద్ధనిద్రే శయితే త్వయి రాక్షసపాంసనే ।
 భవిష్యన్త్యశరణ్యానాం శరణ్యా దండకా ఇమే ॥ ౮
- జనస్థానే హతస్థానే తవ రాక్షస మచ్ఛరైః ।
 నిభయా విచరిష్యంతి సర్వతో ముచయో వనే ॥ ౯
- అద్య విప్రసరిష్యంతి రాక్షస్యా హతబాంధవాః ।
 బాష్పాద్రవదనా దీనాః భయాదన్యభయావహాః ॥ ౧౦
- అద్య శోకరసజ్జాస్తాః భవిష్యంతి నిరర్థకాః ।
 అనురూపకులాః పత్న్యః యాసాం త్వం పతిరీదృశః ॥ ౧౧
- నృశంస నీచ ఊద్రాత్స్నా నిత్యం బ్రాహ్మణకంటక ।
 యత్క్రూతే శంకితైరగ్నా మునిభిః పాత్యతే హవిః ॥ ౧౨
- తమేవమభినంరబ్ధం బ్రువాణం రాఘవం రణే ।
 ఖిం నిభత్సయామాన రోషాత్ ఖరతరస్వనః ॥ ౧౩
- దృఢం ఖల్వవలిష్టోఽసి భయేష్వపి చ నిర్భయః ।
 వాచ్యావాచ్యం తతో హి త్వం మృత్యువశ్యో న బుధ్యసే ॥ ౧౪
- కాలపాశపరిక్షిప్తాః భవంతి పురుషా హి యే ।
 కార్యాకార్యం న జానంతి తే నిరస్తపడింద్రియాః ॥ ౧౫

- ఏవముక్త్వా తతో రామం సంరథ్య భృకుటీం తతః ।
 స దదర్శ మహాసాలం అవిదూరే నిశాచరః ॥ ౧౬
- రణే ప్రహరణస్యార్థై సర్వతో హ్యవలోకయన్ ।
 స తమత్పాటయామాన సందశ్య దశనచ్ఛదం ॥ ౧౭
- తం సముత్క్షిప్య భాహుభ్యాం వినద్య చ మహాబలః ।
 రామముద్దిశ్య చిత్తైవ హతస్తస్త్వమితి చాబ్రవీత్ ॥ ౧౮
- తమాపతంతం బాణౌఘైః ఛిత్వా రామః ప్రతాపవాన్ ।
 రోషమాహరియతీవ్రం నిహంతుం సమరే ఖరం ॥ ౧౯
- జాతస్త్వేదస్తతో రామః రోషాద్రక్తాంతలోచనః ।
 నిర్భిభేద సహస్రేణ బాణానాం సమరే ఖరం ॥ ౨౦
- తస్య బాణాంతరాద్రక్తం బహు సుస్యావ ఫేనిలం ।
 గిరేః ప్రస్రవణస్యేవ తోయధారాపరిస్రవః ॥ ౨౧
- విహ్వలస్య కృతో బాణైః ఖరో రామేణ సంయుగే ।
 మత్తో రుధిరగంధేన తమేవాభ్యద్రవద్ద్రుతం ॥ ౨౨
- తమాపతంతం సంరబ్ధం కృతాస్త్రో రుధిరాఘ్నతం ।
 అపాసర్పత్ ప్రతిపదం కించిత్ త్వరితవిక్రమః ॥ ౨౩
- తతః పావకసంకాశం వధాయ సమరే శరం ।
 ఖరస్య రామో జగ్రాహ బ్రహ్మదండమివాపరం ॥ ౨౪
- స తం దత్తం మఘవతా సురరాజేన ధీమతా ।
 సందధే చాపి ధర్మాత్మా ముమోచ చ ఖరం ప్రతి ॥ ౨౫

- స విముక్తో మహాబాణః నిఘాతసమనిస్వనః ।
 రామేణ ధనురాయమ్య ఖరస్యోరసి చాపతత్ ॥ ౨౬
- స పపాత ఖిన్రో భూమా దహ్యమానశ్శరాగ్నినా ।
 రుద్రేణేవ వినిదగ్ధః శ్వేతారణ్యే యథాంతకః ॥ ౨౭
- స వృత్ర ఇవ వజ్రేణ ఫెనేన నముచిర్యథా ।
 బహో వేంద్రాశనిహతః నిపపాత హతః ఖరః ॥ ౨౮
- తతో రాజషయస్సర్వే సంగతాః పరమషయః ।
 సభాజ్య ముదితా రామం ఇదం వచనమబ్రువన్ ॥ ౨౯
- ఏతద్ధర్మం మహాతేజాః మహేంద్రః పాకశాసనః ।
 శరభంగాశ్రమం పుణ్యం ఆజగామ పురందరః ॥ ౩౦
- ఆనీతస్త్వమిమం దేశం ఉపాయేన మహాషిభిః ।
 ఏషాం వధార్థం క్రూరాణాం రక్షసాం పాపకర్మణాం ॥ ౩౧
- తదిదం నః కృతం కార్యం త్వయా దశరథాత్మజ ।
 సుఖం ధర్మం చరిష్యంతి దండకేషు మహాషయః ॥ ౩౨
- ఏతస్మిన్నంతరే దేవాః చారణైస్సహ సంగతాః ।
 దుందుభీంశ్చాపి నిఘ్నంతః పుష్పవషణం సమంతతః ॥ ౩౩
- రామసోమపరి సంహృష్టాః వపుషుర్విస్మితాస్తదా ।
 అధాధికముహూతేన రామేణ నిశితైశ్శరైః ॥ ౩౪
- చతుర్దశ సహస్రాణి రక్షసాం భీమకమణాం ।
 ఖరదూషణముఖ్యానాం నిహతాని మహాహవే ॥ ౩౫

అహో బత మహాత్ కమః రామస్య విదితాత్మనః ।
 అహో వీర్యమహో దాక్ష్యం విజ్ఞోరివ హి దృశ్యతే ॥ ౩౬
 ఇత్యేవముక్త్వా తే నర్వే యయుదేవా యధాగతం ।
 ఏతస్మిన్నంతరే వీరః లక్ష్మణస్సహ సీతయా ॥ ౩౭
 గిరిదుర్గాద్వినిష్క్రమ్య సంవివేశాశ్రమం సుఖీ ।
 తతో రామస్తు విజయీ పూజ్యమానో మహాషిఃభిః ॥ ౩౮
 ప్రవివేశాశ్రమం వీరో లక్ష్మణేనాభిపూజితః ।
 తం దృష్ట్వా శత్రుహంతారం మహాషీణాం సుఖావహం ॥ ౩౯
 బభూవ హృష్టా వై దేహీ భర్తారం పరిషస్వజే ।
 ముదా పరమయా యుక్తా దృష్ట్వా రక్షోగణా హతాః ॥ ౪౦
 రామం చైవావ్యధం దృష్ట్వా తుతోష జనకాత్మజా ।

తతస్తు తం రాక్షససంఘమదానం

సభాజ్యమానం ముదితైర్భహషిభిః ।

పునః పరిష్వజ్య శిశిప్రభాననా

బభూవ హృష్టా జనకాత్మజా తదా ॥

౪౧౪

ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే-త్రింశస్సర్గః

అథ ఏకత్రింశస్సర్గః.

త్వరమాణస్తతో గత్వా జనస్థానాదకంపనః ।

ప్రవిశ్య లంకాం వేగేన రావణం వాక్యమబ్రవీత్ ॥

౧

- జనస్థానస్థితా రాజన్ రాక్షసా బహుశ్రా హతాః ।
 ఖరశ్చ నిహతస్సంఖ్యై కథంచదహమాగతః ॥ ౨
- ఏవముక్తౌ దశగ్రీవః క్రుద్ధస్సంరక్తలోచనః ।
 అకంపనమువాచేదం విదహాన్నివ చక్షుషా ॥ ౩
- కేన రమ్యం జనస్థానం హతం మమ పరాసునా ।
 కో హి సర్వేషు లోకేషు గతిం చాధిగమిష్యతి ॥ ౪
- న హి మే విప్రియం కృత్వా శక్యం మఘవతా సుఖం ।
 ప్రాప్తం వై శ్రవణేనాపి న యమేన న విష్ణునా ॥ ౫
- కాలస్య చాప్యహం కాలః దహేయమపి పావకం ।
 మృత్యుం మరణధర్మేణ సంయోజయితుముత్సహే ॥ ౬
- దహేయమపి సంక్రుద్ధః తేజసాఽఽదిత్యపావకా ।
 వాతస్య తరసా వేగం నిహంతుమహముత్సహే ॥ ౭
- తథా క్రుద్ధం దశగ్రీవం కృతాంజలిరకంపనః ।
 భయాత్ సందిగ్ధయా వాచా రావణం యాచతేఽభయం ॥ ౮
- దశగ్రీవోఽభయం తస్మై ప్రదదౌ రక్షసాం వరః ।
 న విస్రభ్యోఽబ్రవీద్వాక్యం అసందిగ్ధమకంపనః ॥ ౯
- పుత్రో దశరథస్యాస్తి సింహసంహననో యువా ।
 రామో నామ వృషస్కంధః వృత్తాయతమహాభుజః ॥ ౧౦
- వీరః పృథుయశాః శ్రీమాన్ అతుల్యబలవిక్రమః ।
 హతం తేన జనస్థానం ఖరశ్చ సహదూషణః ॥ ౧౧

- అకంపనవచః శ్రుత్వా రావణో రాక్షసాధిపః ।
 నాగేంద్ర ఇవ నిశ్శ్వాస్య వచనం చేదమబ్రవీత్ ॥ ౧౨
- స సురేంద్రదేణ సంయుక్తః రామస్సర్వామరై స్సహ ।
 ఉపయాతో జనస్థానం బూహి కచ్ఛిదకంపన ॥ ౧౩
- రావణస్య పునర్వాక్యం నిశమ్య తదకంపనః ।
 ఆచచక్షే బలం తస్య విక్రమం చ మహాత్మానః ॥ ౧౪
- రామో నామ మహాతేజాః శ్రేష్ఠస్సర్వధనుష్ఠతాం ।
 దివ్యాస్త్రగుణసంపన్నః పురందరసమో యుధి ॥ ౧౫
- తస్యానురూపో బలవాన్ రక్తాక్షో దుందుభిస్వనః ।
 కనీయాన్ లక్ష్మణో నామ భ్రాతా శశినిభాననః ॥ ౧౬
- స తేన సహ సంయుక్తః పాపకేనానిలో యథా ।
 శ్రీమాన్ రాజవరస్తేన జనస్థానం నిపాతితం ॥ ౧౭
- నైవ దేవా మహాత్మానః నాత్ర కార్యా విచారణా ।
 శరా రామేణ తూత్సప్తాః రుక్మపుంఖాః పతత్రిణః ॥ ౧౮
- సర్వాః పంచాననా భూత్వా భక్షయంతి స్మ రాక్షసాన్ ।
 యేన యేన చ గచ్ఛంతి రాక్షసా భయకర్మితాః ॥ ౧౯
- తేన తేన స్మ పశ్యంతి రామమేవాగ్రతః స్థితం ।
 ఇత్థం వినాశితం తేన జనస్థానం తవానఘ ॥ ౨౦
- అకంపనవచః శ్రుత్వా రావణో వాక్యమబ్రవీత్ ।
 జనస్థానం గమిష్యామి హంతుం రామం సలక్ష్మణం ॥ ౨౧

- అథైవముక్తై వచనే ప్రోవాచేదమకంపనః ।
 శృణు రాజన్ యథావృత్తం రామస్య బలపౌరుషం ॥ ౨౨
- అసాధ్యః కుపితో రామః విక్రమేణ మహాయశాః ।
 ఆపగాయాశ్చపూణాణామః వేగం పరిహరేచ్ఛరైః ॥ ౨౩
- సతారగ్రహనక్షత్రం సభశ్చాప్యవసాదయేత్ ।
 అసౌ రామస్తు మజ్జంతీం శ్రీమానభృద్ధరెన్నహీం ॥ ౨౪
- భిత్వా వేలాం సముద్రస్య లోకానాప్లావయేద్విభుః ।
 వేగం వాఽపి సముద్రస్య వాయుం వా విధమేచ్ఛరైః ॥ ౨౫
- సంహృత్య వా పునర్లోకాన్ విక్రమేణ మహాయశాః ।
 శక్తస్స పురుషవ్యాఘ్రః సృష్టుం పునరపి ప్రజాః ॥ ౨౬
- స హి రామో దశగ్రీవ శర్కో జేతుం త్వయా యుధి ।
 రక్షసాం వాఽపి లోకేన స్వర్గః పాపజనైరివ ॥ ౨౭
- స తం వధ్యమహం మన్యే సర్వైదేవాసురైరపి ।
 అయం తస్య వధోపాయః తం మమైకమనాః శృణు ॥ ౨౮
- భార్యా తస్యోత్తమా లోకే సీతా నామ సుమధ్యమా ।
 శ్యామా సమవిభక్తాంగీ స్త్రీరత్నం రత్నభూషితా ॥ ౨౯
- నైవ దేవీ న గంధర్వీ నాపురా నాపి దానవీ ।
 తుల్యా సీమంతినీ తస్యాః మానుషీషు కుతో భవేత్ ॥ ౩౦
- తస్యాపహర భార్యాం త్వం ప్రమధ్య తు మహావనే ।
 సీతయా రహితః కామీ రామో హాస్యతి జీవితం ॥ ౩౧

- అనోచయత తద్వాక్యం రావణో రాక్షసాధిపః ।
చింతయిత్వా మహాబాహుః అకంపనమువాచ హ ॥ ౩ ౨
- బాధం కాల్యం గమిష్యామి హ్యేకస్సారధినా సహ ।
ఆనయిష్యామి వై దేహీం ఇమాం హృష్టౌ మహాపురీం ॥ ౩౩
- అథైవముక్త్వా ప్రయయా ఖరయుక్తేన రావణః ।
రథేనాదిత్యవజ్రేణ దిశస్సర్వాః ప్రకాశయన్ ॥ ౩౪
- స రథో రాక్షసేంద్రస్య నక్షత్రపథగో మహాన్ ।
సంచార్యమాణశ్శుశుభే జలదే చంద్రమా ఇవ ॥ ౩౫
- స మారీచాశ్రమం ప్రాప్య తాటకేయముపాగమత్ ।
మారీచేనార్చితో రాజా భక్త్యభోజైర్విరమానుషైః ॥ ౩౬
- తం స్వయం పూజయిత్వా తు ఆసననోదకేన చ ।
అర్ఘోపహితయా వాచా మారీచో వాక్యమబ్రవీత్ ॥ ౩౭
- కచ్చిత్ సుకుశలం రాజన్ లోకానాం రాక్షసేశ్వర ।
ఆశంకే నాథ జానే త్వం యతస్తూర్ణమిహగతః ॥ ౩౮
- ఏవముక్తౌ మహాతేజాః మారీచేన స రావణః ।
తతః పశ్చాదిదం వాక్యం అబ్రవీద్వాక్యకోవిదః ॥ ౩౯
- ఆరక్షో మే హతస్తాత రామేశ్శక్తిష్టకర్షణా ।
జనస్థానచుపధ్యం తత్ సర్వం యుధి నిపాతితం ॥ ౪౦
- తస్య మే కురు సాచివ్యం తస్య భార్యాఽపహరణే ।
రాక్షసేంద్రవచః శృత్వా మారీచో వాక్యమబ్రవీత్ ॥ ౪౧

ఆఖ్యాతా కేన నీతా సా మిత్రరూపేణ శత్రుణా ।

త్వయా రాక్షసశాదుకల కో న నందతి నిందితః ॥ ౪౨

నీతామిహానయన్వేతి కో బ్రవీతి బ్రవీహి మే ।

రక్షోలోకస్య సర్వస్య కశ్చుంగం ఛేత్తుమిచ్ఛతి ॥ ౪౩

ప్రోత్సహయతి కశ్చ త్వాం న హి శత్రురసంశయః ।

ఆశీవిషముఖాద్దంష్ట్రాం ఉద్ధర్తుం చేచ్ఛతి త్వయా ॥ ౪౪

కర్మణా తేన కేనాసి కాపథం ప్రతిపాదితః ।

సుఖసుప్తస్య తే రాజక ప్రహృతం కేన మూర్ధని ॥ ౪౫

విశుద్ధవంశాభిజనాగ్రహస్తః

తేజోమదస్సంస్థితదోర్విషాణః ।

ఉదీక్షీతుం రావణ నేహ యుక్తః

స సంయుగే రాఘవగంధహస్తీ ॥ ౪౬

అసా రణాంతస్థితిసంధివాలః

విదగ్ధరక్షోమృగహా నృసింహః ।

సుప్తస్త్వయా బోధయితుం న యుక్తః

శరాంగపూణో నిశితాసింహస్త్వః ॥ ౪౭

చాపాపహారే భుజవేగపంకే

శరోర్ధిమాలె సుమహాహవౌఘే ।

న రామపాతాళముఖేతి ఘోరే

ప్రస్కందితుం రాక్షసరాజ యుక్తం ॥ ౪౮

ప్రసీద లంకేశ్వర రాక్షసేంద్ర

లంకాం ప్రసన్నో భవ సాధు గచ్ఛ ।

త్వం స్వేషు దారెషు రమస్వ నిత్యం

రామస్వభావో రమతాం వనేషు ॥

౪౯

ఏవముక్తౌ దశగ్రీవః మారీచేన స రావణః ।

న్యవర్తత పురీం లంకాం వివేశ చ గృహోత్తమం ॥

౫౦

ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే-ఏకత్రింశస్తకః.

అథ ద్వాత్రింశస్తకః.

తతశ్శూర్పనఖి దృష్ట్వా సహస్రాణి చతుదశ ।

హతాన్యేకేన రామేణ రక్షసాం భీమకర్మణాం ॥

౧

దూషణం చ ఖరం చైవ హతం త్రిశిరసా సహ ।

దృష్ట్వా పునర్మహానాదం ననాద జలదో యథా ॥

౨

సా దృష్ట్వా కర్మ రామస్య కృతమనైస్సుమమ్మరం ।

జగామ పరమోద్విగ్నా లంకాం రావణచాలితాం ॥

౩

సా దదర్శ విమానాగ్రే రావణం దీప్త తేజసం ।

ఉపోపవిష్టం సచివైః మరుద్భిరివ వాసవం ॥

౪

ఆసీనం సూర్యసంకాశే కాంచన పరమాసనే ।

రుక్మవేదిగతం ప్రాజ్యం జ్వలంతమివ పావకం ॥

౫

దేవగంధర్వభూతానాం ఋషీణాం చ మహాత్మనాం ।

అజేయం సమరే శూరం వ్యాతాననమివాంతకం ॥ ౬

దేవాసురవిమదేఽఘ వజ్రాశనికృతవ్రణం ।

ఐరావతవిమానాగ్రైః ఉష్ణప్రుష్టకణివక్షసం ॥ ౭

విశద్యుజం దశగ్రీవం దర్శనీయపరిచ్ఛదం ।

విశాలవక్షసం వీరం రాజలక్షణశోభితం ॥ ౮

స్నిగ్ధవైడూర్యసంకాశం తప్త కాంచనకుండలం ।

సుభుజం శుక్లదశనం మహాస్యం పర్వతోపమం ॥ ౯

విష్ణుచక్రనిపాతైశ్చ శతశో దేవసంయుగైః ।

అన్యైశ్చస్త్రప్రహారైశ్చ మహాయుధైః తాడితం ॥ ౧౦

ఆహతాంగం సమస్తైశ్చ దేవప్రహరణైస్తథా ।

అగ్రోభ్యాణాం సముద్రాశాం త్రిభువనాం క్షీప్రకారిణం ॥ ౧౧

క్షేప్తారం పర్వతేంద్రాణాం సురాణాం చ ప్రచురఃసం ।

ఉచ్ఛేత్తారం చ ధర్మాణాం పరదారాభిమతఃసం ॥ ౧౨

సర్వదివ్యాస్త్రయోక్తారం యజ్ఞవిస్మకరం సదా ।

పురీం భోగవతీం ప్రాప్య పరాజిత్య చ వాసుకిం ॥ ౧౩

తక్షకస్య ప్రియాం భార్యాం పరాజిత్య జహౌర యః ।

కైలాసపర్వతం గత్వా విజిత్య నరవాహనం ॥ ౧౪

విమానం పుష్పకం తస్య కామగం వై జహౌర యః ।

వనం చైత్రరథం దివ్యం నళినీ నందనం వనం ॥ ౧౫

- వినాశయతి యః క్రోధాత్ దేవైద్యానాని వీర్యవాన్ ।
చంద్రసూర్యౌ మహాభాగౌ ఉత్తిష్టంతౌ పరంతపౌ ॥ ౧౬
- నివారయతి బాహుభ్యాం యశ్చైలశిఖిణోపమః ।
దశవక్షసహస్రాణి తపస్తప్తా మహావనే ॥ ౧౭
- పురా స్వయంభువే ధీరః శిరాస్యపజహౌ యః ।
దేవదానవగంధర్వపిశాచపతగోర్మకైః ॥ ౧౮
- అభయం యస్య సంగ్రామే మృత్యుతో మానుషాద్యతే ।
మంత్రైరభిష్టుతం పుణ్యం అధ్వరేషు ద్విజాతిభిః ॥ ౧౯
- హవిదానేషు యస్సోమం ఉపహంతి మహాబలః ।
ఆస్తయజ్ఞహరం కూరం బ్రహ్మఘ్నం దుష్టచారిణం ॥ ౨౦
- కర్మశం నిరనుక్రోశం ప్రజానామహితే రతం ।
రావణం సర్వభూతానాం సర్వలోకభయావహం ॥ ౨౧
- రాక్షసీ భ్రాతరం శూరం సా దదర్శ మహాబలం ।
తం దివ్యవస్త్రాభరణం దివ్యమాల్యోపశోభితం ॥ ౨౨
- ఆసనై సూపవిష్టం చ కాలకాలమిహైద్యతం ।
రాక్షసేంద్రం మహాభాగం పౌలస్త్యకులనందనం ॥ ౨౩
- రావణం శత్రుహంతారం ముత్రిభిః పరివారితం ।
అభిగమ్యాబ్రవీద్వాక్యం రాక్షసీ భయవిహ్వలా ॥ ౨౪

తమబ్రవీద్దీప్తవిశాలలోచనం

ప్రదశయిత్వా భయమోహమూర్ఛితా ।

సుదాగుణం వాక్యమభీతచారిణీ

మహాత్మనా శూర్పణఖా విరూపితా ॥

౨౫

ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే-ద్వాత్రింశస్సర్గః.

అథ త్రయస్త్రింశస్సర్గః.

తెతశూర్పణఖా దీనా రావణం లోకరావణం ।

అమాత్యమధ్యే సంక్రుద్ధా పరుషం వాక్యమబ్రవీత్ ॥

౧

ప్రమత్తః కామభాగేషు స్వైరవృత్తో నిరంకుశః ।

సముత్పన్నం భయం ఘోరం బోధన్యం నావబుధ్యసే ॥

౨

సక్తం గ్రామ్యేషు భోగేషు కామవృత్తం మహీపతిం ।

లుబ్ధం న బహుమన్యంతే శ్శశానాగ్నిమివ పృజాః ॥

౩

స్వయం కార్యాణి యః కాలే నానుతిషత్తి పాథివః ।

స తు వై సహ రాజ్యేన తైశ్చ కారై ర్విరినశ్యతి ॥

౪

అయుక్తచారం దుడశశం అస్వాధీనం నరాధిపం ।

వజ్రయంతి నరా దూరాత్ నదీపంకమివ ద్విపాః ॥

౫

యే న రక్షంతి విషయం అస్వాధీనా నరాధిపాః ।

తే న వృద్ధ్యా ప్రకాశంతే గిరయస్సగరే యథా ॥

౬

ఆత్మవద్భిర్విగ్రహ్య త్వం దేవగంధర్వదానవైః ।

అయుక్తచారశ్చపలః కథం రాజా భవిష్యసి ॥

౭

త్వం తు బాలస్వభావశ్చ బుద్ధిహీనశ్చ రాక్షస ।

జ్ఞాతవ్యం తు న జానీషె కథం రాజా భవిష్యసి ॥ ౮

యేషాం చారశ్చ కోశశ్చ నయశ్చ జయతాం వర ।

అస్వాధీనా నరేంద్రదాణాం ప్రాకృతైస్సై జనైస్సమాః ॥ ౯

యస్మాత్ పశ్యంతి దూరస్థాన్ సర్వాన్సర్థాన్ సరాధిపాః ।

చారేణ తస్మాదుచ్యంతే రాజానో దీఘః చక్షుషః ॥ ౧౦

అయుక్తచారం మన్యే త్వాం ప్రాకృతైస్సచివైర్వృతం ।

స్వజనం తు జనస్థానే హతం యో నావబుధ్యసే ॥ ౧౧

చతుర్దశ సహస్రాణి రక్షసాం క్రూరకమణాం ।

హతాన్యేకేన రామేణ ఖరశ్చ సహదూషణః ॥ ౧౨

ఋషీణామభయం దత్తం కృతజ్ఞేమాశ్చ దండకాః ।

ధర్మితం చ జనస్థానం రామేణాక్లిప్తకర్మణా ॥ ౧౩

త్వం తు లుబ్ధః ప్రమత్తశ్చ పరాధీనశ్చ రావణ ।

విషయే స్వే సముత్పన్నం భయం యో నావబుధ్యసే ॥ ౧౪

తీక్ష్ణమల్పప్రదాతారం ప్రమత్తం గర్వితం శరం ।

వ్యసనై సర్వభూతాని నాభిధావంతి పాధికవం ॥ ౧౫

అతిమానినమగ్రాహ్యం ఆత్మసంభావితం నరం ।

కోర్ధినం వ్యసనై హంతి స్వజనోపి మహీపతిం ॥ ౧౬

నానుతిషతి కార్యాణి భయేషు న బిభ్రతి చ ।

క్షీప్రం రాజ్యాచ్యుతో దీనః తృణైస్తుల్యో భవిష్యతి ॥ ౧౭

శుష్కైః కాష్ఠైః కార్యం లోష్ఠైః పిచ పాంసుభిః ।
 న తు స్థానాత్ పరిభ్రష్టైః కార్యం స్యాద్వసుధాధిపైః ॥ ౧౮
 ఉపభుక్తం యథా వాసః స్రజో వా మృదితా యథా ।
 ఏవం రాజ్యాత్ పరిభ్రష్టః సమర్థోప నిరధఃకః ॥ ౧౯
 అప్రమత్తశ్చ యో రాజా సర్వజ్ఞో విజితేంద్రియః ।
 కృతజ్ఞో ధర్మశీలశ్చ స రాజా తిష్ఠతే చిరం ॥ ౨౦
 నయనాభ్యాం ప్రసుప్తోపి జాగతి నయచక్షుషా ।
 వ్యక్తకోధప్రసాదశ్చ స రాజా పూజ్యతే జనైః ॥ ౨౧
 త్వం తు రావణ దుర్బుద్ధిః గుణైరేతైర్వివజ్జితః ।
 యస్య తేఽవిదితశ్చార్తైః రక్షసాం సుమహాః వధః ॥ ౨౨

పరావమంతా విషయేషు సంగతః

న దేశకాలప్రవిభాగతత్త్వవిత్ ।

అయుక్తబుద్ధిగుణదోషనిశ్చయే

విపన్నరాజ్యో న చిరాద్విపత్స్యసే ॥ ౨౩

ఇతి స్వదోషాః పరికీర్తితాస్తయా

సమీక్ష్య బుద్ధ్యా క్షణదాచరేశ్వరః ।

ధనేన దర్పేణ బలేన చాన్వితః

విచింతయామాస చిరం స రావణః ॥ ౨౪

ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే-త్రయస్త్రింశస్సర్గాః.

అథ చతుస్త్రింశస్సర్గః.

- తతశ్శూర్పణఖాం కృద్ధాం బుర్రవంతీం పరుషం వచః ।
అమాత్యమధ్యే సంకుద్ధః పరిపప్రచ్ఛ రావణః ॥ ౧
- కశ్చ రామః కథంవీర్యః కింరూపః కింపరాక్రమః ।
కిమర్థం దండకారణ్యం ప్రవిష్టస్సుదురాసదం ॥ ౨
- ఆయుధం కిం చ రామస్య నిహతా యేన రాక్షసాః ।
ఖరశ్చ నిహతస్సంఖ్యై దూషణస్త్రిశిరాస్తథా ॥ ౩
- ఇత్యుక్తా రాక్షసేంద్రదేణ రాక్షసీ క్రోధమూర్ఛితా ।
తతో రామం యథాతత్త్వం ఆఖ్యాతుముపచక్రమే ॥ ౪
- దీర్ఘ బాహుర్విశాలాక్షః చీరకృష్ణాజినాంబరః ।
కందర్పసమరూపశ్చ రామో దశరథాత్మజః ॥ ౫
- శక్రచాపనిభం చాపం వికృప్య కనకాంగదం ।
దీప్తాక్షిపతి నారాచాన్ సర్పానివ మహావిషాన్ ॥ ౬
- నాదదానం శరాన్ ఘోరాన్ న ముంచంతం శిలీముఖాన్ ।
న కార్మకం వికషణంతం రామం పశ్యామి సంయుగై ॥ ౭
- హన్యమానం తు తత్తైస్సన్యం పశ్యామి శరవృష్టిభిః ।
ఇంద్రదేవేష్టాత్తమం సస్యం ఆహతం త్వశ్శవృష్టిభిః ॥ ౮
- రక్షసాం భీమరూపాణాం సహస్రాణి చతుదశ ।
నిహతాని శరై స్తైః తేనై కేన పదాతినా ॥ ౯

అథాఽధికముహూతేన ఖరశ్చ సహదూషణః ।
 ఋషీణామభయం దత్తం కృత్యైమాశ్చ దండకాః ॥ ౧౦
 ఏకా కథంచిన్దుక్తాహం పరిభూయ మహాత్మనా ।
 స్త్రీవధం శంకనూనేన రామేణ విదితాత్మనా ॥ ౧౧
 భ్రాతా చాస్య మహాతేజాః గుణతస్తుల్యవిక్రమః ।
 అనురక్తశ్చ భక్తశ్చ లక్ష్మణో నామ వీర్యవాన్ ॥ ౧౨
 అమషీ దుఃఖయో జేతా విక్రాంతో బుద్ధిమాన్ బలీ ।
 రామస్య దక్షిణో బాహుః నిత్యం ప్రాణో బహిశ్చరః ॥ ౧౩
 రామస్య తు విశాలాక్షీ పూణేకందుసదృశాననా ।
 ధమపత్నీ ప్రియా భర్తుః నిత్యం ప్రియహితై రతా ॥ ౧౪
 సా సుకేశీ సునాసోరుః సురూపా చ యశస్వినీ ।
 దేవతేవ వనన్యాస్య రాజతే శ్రీరివాపరా ॥ ౧౫
 తప్తశాంచనవణాభా రక్తతుంగనఖి శుభా ।
 సీతా నామ వరాలోహా నై దేహీ తనుమధ్యమా ॥ ౧౬
 నైవ దేవీ న గంధర్వీ న యక్షీ న చ కింసరీ ।
 నైవంరూపా మయా నారీ దృష్టపూర్వా మహీతలే ॥ ౧౭
 యస్య సీతా భవేద్భార్యా యం చ హృష్టా పరిష్వజేత్ ।
 అతిజీవేత్ స సర్వేషు లోకేష్వపి పురందరాత్ ॥ ౧౮
 సా సుశీలా వపుష్లాఘ్నా రూపేణాప్రతిమా భువి ।
 తవానురూపా భార్యా స్యాత్ త్వం చ తస్యాస్తథా పతిః ॥ ౧౯

తాం తు విస్తీర్ణజఘనాం పీనశ్రోణిపయోధరాం ।
 భార్యాధేః చ తవానేతుం ఉద్యతాహం వరాననాం ॥ ౨౦
 విరూపితాస్మి కూరేణ లక్ష్మణేన మహాభుజ ।
 తాం తు దృష్ట్వాద్య వై దేహిం పూర్ణచంద్రనిభాననాం ॥ ౨౧
 మన్మథస్య శరాణాం వై త్వం విధేయో భవిష్యసి ।
 యది తస్యామభిప్రాయః భార్యాధేః తవ జాయతే ॥ ౨౨
 శీఘ్రముద్రియతాం పాదః జయాధమిహ దక్షిణః ।
 కురు ప్రియం తథా తేహం రక్షసాం రాక్షసేశ్వర ॥ ౨౩
 వధాత్తస్య సృశంసస్య రామస్యాశ్రమవాసినః ।
 తం శరైర్నిశితైహత్యా లక్ష్మణం చ మహారథం ॥ ౨౪
 హతనాథాం సుఖం సీతాం యథావదుపభోక్త్యసి ।
 లోచితే యది తె వాక్యం మమైతద్రాక్షు సేశ్వర ॥ ౨౫
 క్రియతాం నిర్విశంకేన వచనం మమ రావణ ।
 విజ్ఞాయేహత్సనశ్చక్తిం హియతామబలా బలాత్ ॥ ౨౬
 సీతా సర్వానన్త్యంగీ భార్యాధేః రాక్షసేశ్వర ।
 నిశమ్య రామేణ శరైరజహ్నుః
 హతాః జనస్థానగతాః నిశాచరాః ।
 ఖరం చ బుధ్వా నిహతం చ దూషణం
 త్వమత్ర కృత్యం ప్రతిపత్తుమహాసి ॥ ౨౭
 ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే-చతుస్త్రింశస్సర్గః.

అథ పంచతింశస్సర్గః.

—౦—

- తతశ్శూర్పణఖావాక్యం తచ్ఛ్రుత్వా రోమహర్షణం ।
 సచివానభ్యనుజ్ఞాయ కార్యం బుధ్వా జగామ సః ॥ ౧
- తత్కార్యమనుగమ్యాథ యథావదుపలభ్య చ ।
 దోషాణాం చ గుణానాం చ సంప్రధార్య బలాబలం ॥ ౨
- ఇతి కర్తవ్యమిత్యేవ కృత్వా నిశ్చయమాత్మనః ।
 స్థిరబుద్ధిస్తతో రమ్యాం యానశాలాం జగామ హ ॥ ౩
- యానశాలాం తతో గత్వా ప్రచ్ఛన్నో రాక్షసాధిపః ।
 సూతం సంచోదయామాస రథస్సంయోజ్యతామితి ॥ ౪
- ఏవముక్తః క్షణేనైవ సారథిర్లఘునిక్రమః ।
 రథం సంయోజయామాస తస్మాభిమతముత్తమం ॥ ౫
- కాంచనం రథమాస్థాయ కామగం రత్నభూషితం ।
 పిశాచవదనైర్మృక్తం ఖరైః కాంచనభూషణైః ॥ ౬
- మేఘప్రతిమనాదేన స తేన ధనదానుజః ।
 రాక్షసాధిపతిః శ్రీమాన్ యయా నదనదీపతిం ॥ ౭
- స శ్వేతవాలః శ్వేతచ్ఛత్రో దశాననః ।
 స్నిగ్ధవైడూర్యసంకాశః తప్తకాంచనకుండలః ॥ ౮
- వింశద్భుజో దశగ్రీవః దర్శనీయపరిచ్ఛదః ।
 త్రిదశారిర్ఘనీంద్రఘ్నః దశశీర్ష ఇవాదిగ్రాహ్ ॥ ౯

కామగం రథమాస్థాయ శుశుభే రాక్షసేశ్వరః ।	
విద్యున్నుండలవాణ్ మేఘః సబలాశ ఇవాంబరే ॥	౧౦
సశైలం సాగరానూపం వీర్యవానవలోకయన్ ।	
నానాపుష్పఫలైర్వృత్తైః అనుకీర్ణం సహస్రశః ॥	౧౧
శీతమంగళతోయాభిః పద్మినీభిస్సమంతతః ।	
విశాలైరాశ్రమపదైః వేదిమద్భిస్సమావృతం ॥	౧౨
కదళ్యాఢకిసంబాధం నాళికేహోపశోభితం ।	
సాలైస్తాలైస్తమాలైశ్చ పుష్పితైస్తరుభిర్వృతం ॥	౧౩
నాగైస్సుపణ్ణైర్గంధరైః కింఠరైశ్చ సహస్రశః ।	
అశ్వైర్వృక్షానసైర్దామైః వాలఖిలైర్నగీచివైః ॥	౧౪
అత్యంతనియతాహారైః శోభితం పరమద్విభిః ।	
జితకామైశ్చ సిద్ధైశ్చ చారణైరుపశోభితం ॥	౧౫
దివ్యాభరణమాల్యాభిః దివ్యరూపాభిరావృతం ।	
కీర్ణదారతివిధిజ్ఞాభిః అప్సరోభిస్సహస్రశః ॥	౧౬
సేవితం దేవపత్నీభిః శ్రీమతీభిః శ్రియా వృతం ।	
దేవదానవసంఘైశ్చ చరితం త్వమృతాశిభిః ॥	౧౭
హంసక్రాంచప్లవాకీర్ణం సారసైస్సంప్రణాదితం ।	
వైడూర్యప్రస్తరం రమ్యం స్నిగ్ధం సాగరతేజసా ॥	౧౮
పాండరాణి విశాలాని దివ్యమాల్యయుతాని చ ।	
తూర్యగీతాభిజమ్బాని విమానాని సమంతతః ॥	౧౯

- తపసా జితగోకానాం కామగాన్ధ్యభిసంపతన్ ।
 గంధర్వాపురస్త్వేన దదర్శ ధనదానుజః ॥ ౨౦
- నిర్వాసరసమూలానాం చందనానాం సహస్రశః ।
 వనాని పశ్యన్ శామ్యాని ఘ్రీణతృప్తికరాణి చ ॥ ౨౧
- అగరూణాం చ ముఖ్యానాం వనాన్యుష్మనాని చ ।
 తక్కోలానాం చ జాత్యానాం ఫలానాం చ సుగంధినాం ॥ ౨౨
- పుష్పాణి చ తమాలస్య గుల్మాలి మరిచస్య చ ।
 ముక్తానాం చ సమూహాని శుష్యమాణాని తీరతః ॥ ౨౩
- శంఖానాం ప్రస్తరం చైవ ప్రవాళనిచయం తథా ।
 కాంచనాని చ శైలాని రాజతాని చ సర్వశః ॥ ౨౪
- ప్రప్రవాణి మనోజ్ఞాని ప్రసన్నాని హ్రదాని చ ।
 ధనధాన్యోపపన్నాని స్త్రీరత్నైశ్శోభితాని చ ॥ ౨౫
- హస్త్యశ్వరథగాఢాని నగరాణ్యవహోకయన్ ।
 తం సమం సర్వతః స్నిగ్ధం మృదుసంస్పృశమారుతం ॥ ౨౬
- అనూపం సింధురాజస్య దదశన్ త్రిదివ్రౌపమం ।
 తత్రాపశ్యత్ స మేఘభం న్యగ్రోధమృషిభిర్వృతం ॥ ౨౭
- సమంతాద్యస్య తాశ్శాఖాః శతయోజనమాయతాః ।
 యస్య హస్తినమాదాయ మహాకాయం చ కచ్ఛపం ॥ ౨౮
- భటౌధన్ గరుడశ్శాఖాం ఆజగామ మహాబలః ।
 తస్య తాం సహసా శాఖాం భారేణ పతగోత్తమః ॥ ౨౯

సుపణః పణః బహుళాం బభంజ చ మహాబలః ।

తత్ర వైఖానసా మామాః వాలఖిల్యా మరీచిపాః ॥ ౩౦

అజా బభూవుః సమాశ్చ సంగతాః పరమషయః ।

లేషాం దయాధం గరుడః తాం శాఖాం శతయోజనాం ॥ ౩౧

జగామాదాయ వేగేన తౌ చోభౌ గజకచ్ఛపౌ ।

ఏకపాదేన ధర్మాత్మా భక్షయిత్వా తదామిషం ॥ ౩౨

నిషాదవిషయం హత్వా శాఖయా పతంగోత్తమః ।

ప్రహషమతులం లేభే మోక్షయిత్వా మహామునీన్ ॥ ౩౩

స తేనైవ ప్రహషేణ ద్విగుణీకృతవిక్రమః ।

అమృతానయనార్థం వై చకార మతిమాన్ మతిం ॥ ౩౪

అయోజాలాని నిర్మధ్య భిత్వా రత్నమయం గృహం ।

మహేంద్రభవనాద్గుప్తం ఆజహరామృతం తతః ॥ ౩౫

తం మహర్షి గణైః జంభ్యం సుపణః కృతలక్షణం ।

నామ్నా సుభద్రం న్యగ్రోధం దదశ్చ ధనదానుజః ॥ ౩౬

తం తు గత్వా పరం పారం సముద్రస్య నదీపతేః ।

దదర్శాశ్రమమేకాంతే రమ్యే పుణ్యే వనాంతరే ॥ ౩౭

తత్ర కృష్ణాజినధరం జటావల్మలధారిణం ।

దదశ్చ నియతాహారం మారీచం నామ రాక్షసం ॥ ౩౮

స రావణస్సమాగమ్య విధివత్తేన రక్షసా ।

మారీచేనార్చితో గాజా సర్వకామైరమానుషైః ॥ ౩౯

తం స్వయం పూజయిత్వా తు భాజనేనోదకేన చ ।
 అథోపహితయా వాచా మారీచో వాక్యమబ్రవీత్ ॥ ౪౦
 కచ్చిత్ సుకుశలం రాజన్ లంకాయాం రాక్షసేశ్వర ।
 కేనాథేన పునస్తస్య వై తూణామేవమిహాగతః ॥ ౪౧
 ఏవముక్తో మహాతేజాః మారీచేన స రావణః ।
 తం తు పశ్వాదిదం వాక్యం అబ్రవీద్వాక్యకోవిదః ॥ ౪౨

ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే-పంచత్రింశస్సర్గః.

అథ షట్త్రింశస్సర్గః.

మారీచ శ్రూయతాం తాత వచనం మమ భావతః ।
 ఆతోఽస్మి మమ చాతన్య భవాన్ హి పరమా గతిః ॥ ౧
 జానీషే త్వం జనస్థానే యథా భ్రాతా ఖరో మమ ।
 దూషణశ్చ మహాబాహుః స్వసా శూర్పణఖా చ మే ॥ ౨
 త్రిశిరాశ్చ మహాతేజాః రాక్షసః పిశితాశనః ।
 అన్యే చ బహవశ్శూరాః లబ్ధలతౌ నిశాచరాః ॥ ౩
 వసంతి మన్నియోగేన నిత్యవాసం చ రాక్షసాః ।
 బాధమానా మహాఃకేయ మునీన్ వై ధర్మచారిణః ॥ ౪
 చతుదశ సహస్రాణి రక్షసాం భీమకర్మణాం ।
 శూరాణాం లబ్ధలతౌణాం ఖరచిత్తానువతీనాం ॥ ౫
 తే త్విదాసీం జనస్థానే వసమానా మహాబలాః ।
 సంగతాః పరమాయత్తాః రామేణ సహ సంయుగే ॥ ౬

నానాప్రహరణోపేతాః ఖరప్రముఖరాక్షసాః ।

తేన సంజాతరోషేణ రామేణ రణమూఢాని ॥ ౭

అనుక్త్వా పరుషం కించిత్ శరైర్వాప్యపారితం ధనుః ।

చతుర్దశ సహస్రాణి రక్షసాముగ్రతేజసాం ॥ ౮

నిహతాని శరైస్తీక్ష్ణైః మానుషేణ పదాతినా ।

ఖరశ్చ నిహతస్సంఖ్యే దూషణశ్చ నిపాతితః ॥ ౯

హతశ్చ త్రిశిరాశ్చాపి నిభయా దండకాః కృతాః ।

పితౄనిరస్తః క్రుద్ధాః సభార్యః క్షీణజీవితః ॥ ౧౦

స హంతా తస్య సైన్యస్య రామః క్షత్రియపాంసనః ।

దుశ్శీలః కర్కశ స్తీక్ష్ణః మూఢాః లుభా జితేంద్రియః ॥ ౧౧

త్యక్తధర్మో హృథర్మాత్నా భూతానామహితై రతః ।

యేన వైరం వినాఽరణ్యే సత్త్వమాశ్రిత్య కేవలం ॥ ౧౨

కణానాసాపహరణాత్ భగినీ మే విరూపితా ।

తస్య భార్యాం జనస్థానాత్ సీతాం సురసుతోపమాం ॥ ౧౩

ఆనయిష్యామి విక్రమ్య సహాయస్తత్ర మే భవ ।

త్వయా హ్యహం సహయేన పార్శ్వస్థేన మహాబల ॥ ౧౪

భ్రాతృభిశ్చ సురా యుద్ధే సనుగ్రాహాభిచింతయ ।

తత్ప్రహాయో భవ త్వం మే సమధౌ హ్యసి రాక్షస ॥ ౧౫

వీర్యే యుద్ధే చ దర్పే చ న హ్యస్తి సదృశస్తవ ।

ఉపాయజ్ఞో మహా శూరః సర్వచాయావిశారదః ॥ ౧౬

ఏతదధఃమహం ప్రాప్తః త్వత్సమీపం నిశాచర ।

శృణు తత్కర్మ సాహాయ్యే యత్కార్యం వచనాన్నమ ॥ ౧౭

సౌవణస్త్యం మృగో భూత్వా చిత్రో రజతబిందుభిః ।

ఆశ్రమే తస్య రామస్య సీతాయాః ప్రముఖే చర ॥ ౧౮

త్వాం తు నిస్సంశయం సీతా దృష్ట్వా తు మృగరూపిణం ।

గృహ్యతామితి భతారం లక్ష్మణం చాభిధాస్యతి ॥ ౧౯

తతస్తయోరపాయే తు శూన్యే సీతాం యధానుఖం ।

నిరాబాధో హరిష్యామి రాహుశ్చంద్రప్రభామివ ॥ ౨౦

తతః పశ్యాత్సుఖం రామే భార్యాహరణకశితే ।

విస్రబ్ధః ప్రహరిష్యామి కృతార్థేనాంతరాత్మనా ॥ ౨౧

తస్య రామకథాం శృత్వా మారీచస్య మహాత్మనః ।

శుష్కం సమభవద్వక్త్రం పరిత్రస్తో ఒభూవ హ ॥ ౨౨

ఓషో పరిలిహా శుష్కో నేత్రైరనిమిషైరివ ।

మృతభూత ఇవార్తస్తు రావణం సముదైక్షత ॥ ౨౩

స రావణం త్రస్తవిషణ్ణచేతాః

మహావనే రామపరాక్రమజ్ఞః ।

కృతాంజలిస్తత్త్వమువాచ వాక్యం

హితం చ తస్మై హితమాత్మనశ్చ ॥ ౨౪

ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే-షట్త్రింశస్సర్గః,

అథ సప్తతింశస్సర్గః.

- తచ్ఛ్రుత్వా రాక్షసేంద్రస్య వాక్యం వాక్యవిశారదః ।
ప్రత్యువాచ మహాప్రాజ్ఞః మారీచో రాక్షసేశ్వరం ॥ ౧
- సులభాః పురుషా రాజన్ సతతం ప్రియవాచినః ।
అప్రియస్య తు పథ్యస్య వక్తా శ్రోతా చ దుర్లభః ॥ ౨
- న నూనం బుధ్యసే రామం మహావీర్యం గుణోన్నతం ।
అయుక్తచారశ్చపలో మహేంద్రవరుణోపమం ॥ ౩
- అపి స్వస్తి భవేత్తాత సర్వేషాం భువి రక్షసాం ।
అపి రామో న సంక్రుద్ధః కుర్యాల్లోకమరాక్షసం ॥ ౪
- అపి తే జీవితాంతాయ నోత్పన్నా జనకాత్మజా ।
అపి సీతానిమిత్తం చ న భవేద్వ్యసనం మమ ॥ ౫
- అపి త్వామిశ్వరం ప్రాప్య కామవృత్తం నిరంకుశం ।
న వినశ్యేత్ పురీ లంకా త్వయా సహ సరాక్షసా ॥ ౬
- త్వద్విధః కామవృత్తో హి దుశ్శీలః పాపమత్రితః ।
ఆత్మానం స్వజనం రాష్ట్రం న రాజా హంతి దుర్ముతిః ॥ ౭
- న చ పిత్రా పరిత్యక్తః నామర్యాదః కథంచన ।
న లుభో న చ దుశ్శీలః న చ క్షత్రియపాంసనః ॥ ౮
- న చ ధర్మగుణైహీనః కాసల్యానందవర్ధనః ।
న తీక్ష్ణో న చ భూతానాం సర్వేషామహితే రతః ॥ ౯

వంచితం పితరం దృష్ట్వా కై కేయ్యా సత్యవాదినం ।
 కరిష్యామీతి ధర్మాత్నా తతః ప్రవ్రజితో వనం ॥ ౧౦
 కై కేయ్యాః ప్రియకామార్థం పితుదేశరథస్య చ ।
 హిత్వా రాజ్యం చ భోగాంశ్చ ప్రవిష్టో దండకావనం ॥ ౧౧
 న రామః కర్మశస్తాత నావిద్వాన్ నాజితేంద్రియః ।
 అన్యతం దుశ్శృతం చైవ నైవ త్వం వక్తుమహాసి ॥ ౧౨
 రామో విగ్రహవాన్ ధర్మః సాధుస్సత్యపరాక్రమః ।
 రాజా సర్వస్య లోకస్య దేవానాం మఘవానివ ॥ ౧౩
 కథం త్వం తస్య వై దేహీం రక్షీతాం స్వేన తేజసా ।
 ఇచ్ఛసి ప్రసభం హతుం ప్రభామివ వివస్వతః ॥ ౧౪
 శరార్చిషమనాధృష్ట్యం చాపఖడ్గేంధనం రణే ।
 రామగ్నిం సహసా దీప్తం న ప్రవేష్టుం త్వమహాసి ॥ ౧౫
 ధనుర్వాదితదీప్తాస్యం శరార్చిషమమర్షణం ।
 చాపపాశధరం వీరం శత్రుసైన్యప్రహారిణం ॥ ౧౬
 రాజ్యం సుఖం చ సత్యజ్య జీవితం చేష్టమాత్మనః ।
 నాత్యాసాదయితుం తాత రామాంతికమిహాహాసి ॥ ౧౭
 అప్రమేయం హి తత్తైజః యస్య సా జనకాత్మజా ।
 న త్వం సమర్థస్తాం హతుం రామచాపాశ్రయాం వనే ॥ ౧౮
 తస్య సా నరసింహస్య సింహూరస్కస్య భామినీ ।
 ప్రాణేభ్యోపి ప్రియతరా భార్యా నిత్యమనువ్రతా ॥ ౧౯

న సా ధషణ్యైతుం శక్య మైథిలోజస్వినః ప్రియా ।
 దీప్తస్యేవ హుతాశస్య శిఖా సీతా సుమధ్యమా ॥ ౨౦
 కిముద్యమమిచుం వ్యధం కృత్వా తే రాక్షసాధిప ।
 దృష్టశ్చేత్త్వం రణే తేన తదంతం తవ జీవితం ॥ ౨౧
 జీవితం చ సుఖం చైవ రాజ్యం చైవ సుదుర్లభం ।
 యదీచ్ఛసి చిరం భక్తుం మా కృధా రామవిప్రియం ॥ ౨౨
 న నరైస్సచివై సార్థం విభీషణపురోగమైః ।
 ముత్రయిత్వా తు ధర్మిష్టైః కృత్వా నిశ్చయమాత్మనః ॥ ౨౩
 దోషాణాం చ గుణానాం చ సంప్రధార్య బలాబలం ।
 ఆత్మనశ్చ బలం జ్ఞాత్వా రాఘవస్య చ తత్త్వతః ॥ ౨౪
 హితాహితం వినిశ్చిత్వ క్షమం త్వం కతుకమహాసి ।
 అహం తు మన్యే తవ న క్షమం రణే
 సమాగమం కోసలరాజసూనునా ।
 ఇదం హి భూయశ్శృణు వాక్యముత్తమం
 క్షమం చ యుక్తం చ నిశాచరేశ్వర ॥ ౨౫౪
 ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే-నష్టత్రింశస్తర్గః

అథ అష్టత్రింశస్తర్గః.

కదాచిదప్యహం వీర్యాత్ పర్యటన్ పృథివీమిమాం ।
 బలం నాగసహస్రస్య ధారయన్ పర్వతోపమః ॥

నీలజీమూతసంకాశః తప్తకాంచనకుండలః ।

భయం లోకస్య జనయాన్ కిరీటీ పరిమాయుధః ॥ ౨

వ్యచరం దండకారణ్యే ఋషిమాంసాని భక్షయాన్ ।

విశ్వామిత్రోఽథ ధర్మాత్మా మద్విత్రస్తో మహామునిః ॥ ౩

స్వయం గత్వా దశరథం సరేంద్రమిదమబ్రవీత్ ।

అద్య రక్షతు మాం రామః పర్వకాలే సమాహితః ॥ ౪

మారీచాన్యే భయం ఘోరం సముత్పన్నం సరేశ్వర ।

ఇత్యేవముక్తో ధర్మాత్మా రాజా దశరథస్తదా ॥ ౫

ప్రత్యువాచ మహాభాగం విశ్వామిత్రం మహామునిం ।

బాలో ద్వాదశవషోఽయం అకృతాస్త్రశ్చ రాఘవః ॥ ౬

కామం తు మమ యత్సైన్యం మయా సహ గమిష్యతి ।

బలేన చతురంగేణ స్వయమేత్య నిశాచరాన్ ॥ ౭

వధిష్యామి మునిశ్రేష్ఠ శత్రుంస్తే మనసెప్పితాన్ ।

ఇత్యేవముక్తస్స మునిః రాజానమిదమబ్రవీత్ ॥ ౮

రామాన్నాన్యద్భలం యోకే పర్యాప్తం తస్య రక్షసః ।

దేవతానామపి భవాన్ సమ రెష్వభిపాలకః ॥ ౯

ఆసీత్తవ కృతం కర్మ త్రిలోకే విదితం నృప ।

కామమస్తు మహాత్సైన్యం తిషత్విహ పరంతప ॥ ౧౦

బాలోఽప్యేష మహాతేజాః సమర్థస్తస్య నిగ్రహౌ ।

గమిష్యే రామనూదాయ స్వస్తి తేఽస్తు పరంతప ॥ ౧౧

ఏవముక్త్వా తు స మునిః తమాదాయ సృసాత్మజం ।

జగామ పరమవ్రతః విశ్వామిత్రః స్వమాశ్రమం ॥ ౧౨

తం తదా దండకారణ్యే యజ్ఞముద్దిశ్య దీక్షితం ।

బభూవైషస్థితో రామః చిత్రం విష్ణారయన్ ధనుః ॥ ౧౩

అజాతవ్యంజనః శ్రీమాన్ పద్మపత్రనిభేక్షణః ।

ఏకవస్త్రధరో ధన్వీ శిఖీ కనకమాలయా ॥ ౧౪

శోభయన్ దండకారణ్యం దీప్తేన స్వేన తేజసా ।

అదృశ్యత తతో రామః బాలచంద్ర ఇవైదితః ॥ ౧౫

తతోఽహం మేఘసంకాశః తప్తకాంచనకుండలః ।

బబీ దత్తవరో దర్పాత్ ఆజగామ తదాశ్రమం ॥ ౧౬

తేన దృష్టః ప్రవిష్టోఽహం సహస్రైశ్చైద్యతాయుధః ।

మాం తు దృష్ట్వా ధనుస్సజ్యం అసంభ్రాంతశ్చకార సః ॥ ౧౭

అవజానన్నహం మోహాత్ బాలోఽయమితి రాఘవం ।

విశ్వామిత్రస్య తాం వేదిం అభ్యథావం కృతత్వరః ॥ ౧౮

తేన ముక్తస్తతో బాణః శితశ్శత్రునిబర్హణః ।

తేనాహం త్వాహతః క్షిప్తః సముద్రే శతయోజనే ॥ ౧౯

నేచ్ఛతా తాత మాం హంతుం తదా వీరేణ రక్షితః ।

రామస్య శరవేగేన నిరస్తోఽహమచేతనః ॥ ౨౦

పాతితోఽహం తదా తేన గంభీరే సాగరాంభసి ।

ప్రాప్య సంజ్ఞాం చిరాత్తాత లంకాం ప్రతిగతః పురీం ॥ ౨౧

- ఏవమస్మి తదా ముక్తః సహాయాస్తు నిపాతితాః ।
 అకృతాస్త్రేణ బాలేన రామేణాక్లిప్తకర్మణా ॥ ౨౨
- తన్నయా వార్యమాణస్తవ్విం యది రామేణ విగ్రహం ।
 కరిష్యస్యాపదం ఘోరాం క్షిప్రం ప్రాప్సుయసి రావణ ॥ ౨౩
- క్రీడారతివిధిజ్ఞానాం సమాజోత్సవశాలినాం ।
 రక్షసాం చైవ సంతాపం అనర్థం చాహరిష్యసి ॥ ౨౪
- హర్ష్యప్రాసాదసంబాధాం నానారత్నవిభూషితాం ।
 ద్రక్ష్యసి త్వం పురీం లంకాం వినష్టాం మైథిలీకృతే ॥ ౨౫
- అకుర్వంతోపి పాపాని శుచయః పాపసంశ్రయాత్ ।
 పరపాపైర్వినశ్యంతి మత్స్యా నాగహ్రదే యథా ॥ ౨౬
- దివ్యచందనదిగ్ధౌగాఽ దివ్యాభరణభూషితాః ।
 ద్రక్ష్యస్యభిహతాః భూమౌ తవ దోషాత్తు రాక్షసాః ॥ ౨౭
- హృతదారాః సదారాంశ్చ దశ విద్రవతో దిశః ।
 హత శేషానశరణాః దృక్ష్యసి త్వం నిశాచరాః ॥ ౨౮
- శరజాలపరిక్షిప్తాం అగ్నిజ్వాలాసమావృతాం ।
 ప్రదగ్ధభవనాం లంకాం ద్రక్ష్యసి త్వం న సంశయః ॥ ౨౯
- పరదారాభిమృశాత్తు నాన్యత్ పాపతరం మహత్ ।
 పృమదానాం సహస్రాణి తవ రాజాః పరిగ్రహః ॥ ౩౦
- భవ స్వదారనిరతః స్వకులం రక్ష రాక్షస ।
 మానమృద్ధిం చ రాజ్యం చ జీవితం చేష్టనూత్మనః ॥ ౩౧

కశత్రాణి చ సామ్యాని మిత్రవర్గం తథైవ చ ।

యదీచ్ఛసి చిరం భోక్తుం మా కృధా రామవిప్రియం ॥ ౩౨

నివార్యమాణస్సుహృదా మయా భృశం

ప్రసహ్య నీతాం యది ధమకయిష్యసి ।

గమిష్యసి క్షీణబలస్సబాంధవః

యమక్షయం రామశరాత్తజీవితః ॥

33

ఇతి శ్రీమనరణ్యకాండే-అష్టత్రింశస్సర్గః.

అథ ఏకోనచ త్వారింశస్సర్గః.

ఏనమస్మి తదా ముక్తః కథంచిత్రేన సంయుగే ।

ఇదానీమపి యద్వృత్తం తచ్ఛృణుష్వ నిరుత్తరం ॥ ౧

రాక్షసాభ్యామహం ద్వాభ్యాం అనిర్విణ్ణస్తథా కృతః ।

సహితో మృగరూపాభ్యాం ప్రవిష్టో దండకావనం ॥ ౨

దీప్తజహ్నో మహాకాయః తీక్ష్ణదంష్ట్రో మహాబలః ।

వ్యచరం దండకారణ్యం మాంసభక్షో మహామృగః ॥ 3

అగ్నిహూత్రేషు తీర్థేషు చైత్యవృక్షేషు రావణ ।

అత్యంతఘోరో వ్యచరం తాపసాన్ సంప్రదమకయన్ ॥ ౪

నిహత్య దండకారణ్యే తాపసాన్ ధర్మచారిణః ।

రుధిరాణి పిబంస్తేషాం తథా మాంసాని భక్షయన్ ॥ ౫

- ఋషిమాంసాశనః క్రూరః త్రాసయన్ వనగోచరాన్ ।
 తథా రుధిరమత్తోఽహం విచరన్ ధర్మదూషకః ॥ ౬
- ఆసాదయం తదా రామం తాపసం ధర్మచారిణం ।
 వై దేహీం చ మహాభాగాం లక్ష్మణం చ మహారథం ॥ ౭
- తాపసం నియతాహారం సర్వభూతహితై రతం ।
 సోఽహం వనగతం రామం పరిభూయ మహాబలం ॥ ౮
- తాపసోఽయమితి జ్ఞాత్వా పూర్వవైరమనుస్మరన్ ।
 అభ్యధావం హి సంక్రుద్ధః తీక్షణ్యేనామృగాకృతిః ॥ ౯
- జిహ్వాంసురకృతప్రజ్ఞః తం ప్రహరమనుస్మరన్ ।
 తేన ముక్తాస్త్రయో బాణాః శితాశ్శత్రునిబహుణాః ॥ ౧౦
- వికృప్య బలవచ్ఛాపం సుపణాన్ నిలసిన్వనాః ।
 తే బాణా వజ్రసంకాశాః సుముక్తా రక్తభోజనాః ॥ ౧౧
- ఆజగ్ముస్సహితాస్సర్వే త్రయస్సంనతపర్వణః ।
 పరాక్రమజ్ఞో రామస్య శరో దృష్టభయః పురా ॥ ౧౨
- సముద్భ్యంతస్తతో ముక్తః తావుభౌ రాక్షసా హతౌ ।
 శరేణముక్తో రామస్య కథంచిత్ ప్రాప్య జీవితం ॥ ౧౩
- ఇహ ప్రవాజితో యుక్తః తాపసోఽహం సమాహితః ।
 వృక్షే వృక్షే చ పశ్యామి చీరకృష్ణాజినాంబరం ॥ ౧౪
- గృహీతధనుషం రామం పాశహస్తమివాంతకం ।
 అపి రామసహస్యాని భీతః పశ్యామి రావణ ॥ ౧౫

రామభూతమిదం సర్వం అరణ్యం ప్రతిభాతి మే ।

రామమేవ హి పశ్యామి రహితే రాక్షసాధిప ॥ ౧౬

దృష్ట్వా స్వష్ట్రగతం రామం ఉద్భ్రమామి విచేతనః ।

రకాదాదీని నామాని రామత్రస్తస్య రావణ ॥ ౧౭

రత్నాని చ రథాశ్చైవ త్రాసం సంజనయంతి మే ।

అహం తస్య ప్రభావజ్ఞః న యుద్ధం తేన తే క్షమం ॥ ౧౮

బలీం వా నముచిం వాఽపి హన్యాద్ధి రఘునందనః ।

రణే రామేణ యుధ్యస్య క్షమాం వా కురు రాక్షస ॥ ౧౯

న తే రామకథా కార్యా యది మాం ద్రష్టుమిచ్ఛసి ।

బహవస్సాధశ్రా లోకే యుక్తా ధర్మమనుష్ఠితాః ॥ ౨౦

పరేషామపరాధేన వినష్టాస్తపరిచ్ఛదాః ।

సోఽహం తవాపరాధేన వినశ్యేయం నిశాచర ॥ ౨౧

కురు యత్తే క్షమం తత్త్వం అహం త్వా నానుయామి హ ।

రామశ్చ హి మహాతేజాః మహానత్వో మహాబలః ॥ ౨౨

అపి రాక్షసలోకస్య న భవేదంతకోపి సః ।

యది శూర్పణఖాహేతోః జనస్థానగతః ఖరః ॥ ౨౩

అతివృత్తో హతః పూర్వం రామేణాక్లిప్తకర్మణా ।

అత్ర బ్రూహి యథాతత్త్వం కో రామస్య వ్యతిక్రమః ॥ ౨౪

ఇదం వచో బంధుహితార్థినా మయా

యథోచ్యమానం యది నాభివత్స్యసే ।

సబాంధవస్త్యక్ష్యసి జీవితం రణే

హతోఽద్య రామేణ శరైరజిహ్మైః ॥ ౨౫

ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే-ఏకోనచత్వారింశస్సర్గాః.

— ౦ —

అథ చత్వారింశస్సర్గః.

మారీచేన తు తద్వాక్యం క్షమం యుక్తం నిశాచరః ।

ఉక్తో న ప్రతిజగ్రాహ మర్తుకామ ఇవౌషధం ॥ ౧

తం పథ్యహితవక్తారం మారీచం రాక్షసాధిపః ।

అబ్రవీత్ పరుషం వాక్యం అయుక్తం కాలచోదితః ॥ ౨

యత్కిలైతదియక్తార్థం మారీచ మయి కథ్యతే ।

వాక్యం నిష్ఫలమత్యర్థం ఉప్తం బీజమివౌషధే ॥ ౩

త్వద్వాక్యైర్న తు మాం శక్యం భేత్తుం రామస్య సంయుగే ।

పాపశీలస్య మూర్ఖస్య మానుషస్య విశేషతః ॥ ౪

యస్త్యక్త్వా సుహృదో రాజ్యం మాతరం పితరం తథా ।

స్త్రీవాక్యం ప్రాకృతం శుశ్రత్వా వనమేకపదే గతః ॥ ౫

అవశ్యం తు మయా తస్య సంయుగే ఖరఘాతినః ।

వ్రాణైః ప్రియతరా సీతా హర్తివ్యా తవ సంనిధౌ ॥ ౬

ఏవం మే నిశ్చితా బుద్ధిః హృది మారీచ వత్కతే ।

న వ్యావర్తయితుం శక్యా సేంద్రైరపి సురాన్మరైః ॥ ౭

దోషం గుణం వా సంపుష్టః త్వమేవం వక్తుమహంసి ।
 అపాయం వాఽపుష్పాయం వా కార్యస్యాస్య వినిశ్చయే ॥ ౮
 సంపుష్టేన తు వక్తవ్యం సచివేన వివశ్చితా ।
 ఉద్యతాంజలినా రాజ్ఞే య ఇచ్ఛేద్భూతిమాత్మనః ॥ ౯
 వాక్యమప్రతికూలం తు మృదుపూర్వం హితం శుభం ।
 ఉపచారేణ యుక్తం చ వక్తవ్యై వసుధాధిపః ॥ ౧౦
 సావమదః తు యద్వాక్యం మారీచ హితముచ్యతే ।
 నాభినందతి తద్రాజా మానార్హో మానవజ్జితం ॥ ౧౧
 పంచ రూపాణి రాజానా ధారయంత్యమితౌజసః ।
 అగ్నేరింద్రస్య సోమస్య వరుణస్య యమస్య చ ॥ ౧౨
 ఔష్ణ్యం తథా విక్రమం చ సౌమ్యం దండం ప్రసన్నతాం ।
 ధారయంతి మహాత్మానః రాజానః క్షణదాచర ॥ ౧౩
 తస్మాత్ సర్వాస్వవస్థాసు మాన్యాః పూజ్యాశ్చ పార్థివాః ॥
 త్వం తు ధర్మమవిజ్ఞాయ కేవలం మోహమాస్థితః ॥ ౧౪
 అభ్యాగతం మాం దౌరాత్మ్యాత్ పరుషం వక్తుమిచ్ఛసి ।
 గుణదోషౌ స పృచ్ఛామి క్షమం చాత్మని రాక్షస ॥ ౧౫
 మయోక్తం తవ చైతావత్ సంప్రత్యమితవిక్రమ ।
 అస్మిన్స్తు త్వం మహాకృత్యే సాహాయ్యం కర్తుమహంసి ॥ ౧౬
 శృణు తత్కర్మ సాహాయ్యే యత్కార్యం వచనాన్మమ ।
 సౌవణ్యస్త్వం మృగో భూత్వా చిత్రో రజతబిందుభిః ॥ ౧౭

ఆశ్రమే తస్య రామస్య సీతాయాః ప్రముఖే చర ।
 ప్రలోభయిత్వా వై దేహీం యధేష్టం గంతుమహాసి ॥ ౧౮
 త్వాం తు మాయామృగం దృష్ట్వా కాంచనం జాతవిస్మయా ।
 ఆనయైనమితి క్షిప్రం రామం వక్ష్యతి మైథిలీ ॥ ౧౯
 అపక్రాంతే తు కాకుత్స్థే దూరం యాత్వాఽపున్యదాహర ।
 హా సీతే లక్ష్మణేత్యేవం రామవాక్యానురూపకం ॥ ౨౦
 తచ్ఛృత్వా రామపదవీం సీతయా చ ప్రచోదితః ।
 అనుగచ్ఛతి సంభ్రాంతః సౌమిత్రిరపి సౌహృదాత్ ॥ ౨౧
 అపక్రాంతే చ కాకుత్స్థే లక్ష్మణే చ యథాసుఖం ।
 ఆనయిష్యామి వై దేహీం సహస్రాక్షశ్శచీమివ ॥ ౨౨
 ఏవం కృత్వా త్విదం కార్యం యధేష్టం గచ్ఛ రాక్షస ।
 రాజ్యస్వార్థం ప్రయచ్ఛామి మారీచ తవ సువ్రత ॥ ౨౩
 గచ్ఛ సౌమ్య శివం మార్గం కార్యస్యాస్య వివృద్ధయే ।
 అహం త్వాఽనుగమిష్యామి సరథో దండకావనం ॥ ౨౪
 ప్రాప్య సీతామయుద్ధేన వంచయిత్వా తు రాఘవం ।
 లంకాం ప్రతి గమిష్యామి కృతకార్యస్సహ త్వయా ॥ ౨౫
 న చేత్ కరోషి మారీచ హన్ని త్వమహమద్య వై ।
 ఏతత్ కార్యమవశ్యం మే ఒలాదపి కరిష్యసి ॥ ౨౬
 రాజ్ఞో హి ప్రతికూలస్థః న జాఙు సుఖమేధతే ।

ఆసాద్య తం జీవితసంశయస్తే

మృత్యుస్సుకౌ పౌ హ్యద్య మయా విరుధ్య ।

ఏతద్యథావత్ ప్రతిగృహ్య బుద్ధ్యా

యదత్ర పథ్యం కురు తత్తథా త్వం ॥

౨౭౪

ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే-చత్వారింశస్సర్గః.

అథ ఏక చత్వారింశస్సర్గః.

ఆజ్ఞప్తో రాజవద్వాక్యం స్రుతికూలం నిశాచరః ।

అబ్రవీత్ పరుషం వాక్యం మారీచో రాక్షసాధిపం ॥

౧

కేనాయముపదిష్టస్తే వినాశః పాపకర్మణా ।

సపుత్రస్య సరాష్ట్రస్య సామాత్యస్య నిశాచర ॥

౨

కస్త్యయా సుఖినా రాజన్ నాభినందతి పాపకృత్ ।

కేనేదముపదిష్టం తె మృత్యుద్వారముపాయతః ॥

౩

శత్రవస్తవ సువ్యక్తం హీనవీర్యా నిశాచరాః ।

ఇచ్ఛంతి త్వాం వినశ్యంతం ఉపరుద్ధం బలీయసా ॥

౪

కేనేదముపదిష్టం తె క్షుద్రేణాహితవాదినా ।

యస్తాన్విమిచ్ఛంతి నశ్యంతం న్వకృతేన నిశాచర ॥

౫

వధ్యాః ఖలు న హన్యంతే సచివాస్తవ రావణ ।

యే త్వముత్పథమారూఢం న నిగృహ్ణంతి సర్వశః ॥

౬

అమాత్యైః కామవృత్తో హి రాజా కాపథమాశ్రితః ।

నిగ్రాహ్యస్సర్వథా సద్భిః న నిగ్రాహ్యో నిగృహ్యసే ॥

౭

- ధర్మమర్థం చ కామం చ యశశ్చ జయతాం వర ।
 స్వామిప్రసాదాత్ సచివాః ప్రాప్నువంతి నిశాచర ॥ ౮
- విపర్యయే తు తత్సర్వం వ్యర్థం భవతి రావణ ।
 వ్యసనం స్వామివై గుణ్యాత్ ప్రాప్నువంతీతర జనాః ॥ ౯
- రాజమూలం హి ధర్మశ్చ జయశ్చ జయతాం వర ।
 తస్మాత్ సర్వాస్వవస్థాసు రక్షితవ్యా నరాధిపాః ॥ ౧౦
- రాజ్యం పాలయితుం శక్యం న తీక్ష్ణేన నిశాచర ।
 న చాపి ప్రతికూలేన నావినీతేన రాక్షస ॥ ౧౧
- యే తీక్ష్ణమంత్రాస్సచివాః భజ్యంతే సహ తేన వై ।
 విషమే తురగాశ్శీఘ్రాః మందనారధయౌ యథా ॥ ౧౨
- బహవస్సాధవ్రౌ లోకే యుక్తా ధర్మమనుష్ఠితాః ।
 పరేషామపరాధేన విసప్తాస్సపరిచ్ఛదాః ॥ ౧౩
- స్వామినా ప్రతికూలేన ప్రజాస్తీక్ష్ణేన రావణ ।
 రక్ష్యమాణా న వర్ధంతే మేషా గోమాయునా యథా ॥ ౧౪
- అవశ్యం వినశిష్యంతి సర్వే రావణ రాక్షసాః ।
 యేషాం త్వం కర్మశో రాజా దుర్బుద్ధిరజితేంద్రియః ॥ ౧౫
- తదిదం కాకతాళీయం ఘోరమాసాదితం మయా ।
 అత్రైవ శోచనీయస్తత్త్వం సపైన్యో వినశిష్యసి ॥ ౧౬
- మాం నిహత్య తు రామశ్చ న చిరాత్త్వాం వధిష్యతి ।
 అనేన కృతకృత్యోఽస్మి మ్రియే యదరిణా హతః ॥ ౧౭

దశానాదేవ రామస్య హతం మాముపభారయ ।

ఆత్మానం చ హతం విద్ధిం హృత్వా సీతాం సబాంధవం ॥ ౧౮

ఆనయిష్యసి చేత్ సీతాం ఆశ్రమాత్ సహితౌ మయా ।

నైవ త్వమసి నాహం చ నైవ లంకా న రాక్షసాః ॥ ౧౯

నివార్యమాణస్తు మయా హితైషిణా

న మృష్యసే వాక్యమిదం నిశాచర ।

పరేతకల్పా హి గతాయుషో నరాః

హితం న గృహ్లాంతి సుహృద్భిరీరితం ॥ ౨౦

ఇతి శ్రీమరణ్యకాండే-ఏకచత్వారింశస్సర్గః

అథ ద్విచత్వారింశస్సర్గః.

ఏవముక్త్వా తు వచనం మారీచౌ రావణం తతః ।

గచ్ఛావేత్యబ్రవీదీనౌ భయాద్రాత్రించరప్రభోః ॥ ౧

దృష్టశ్చాహం పునస్తేన శరచాపాసిధారిణా ।

మద్వధోద్యతశస్త్రైః వినష్టం జీవితం చ మే ॥ ౨

న హి రామం పరాక్రమ్య జీవన్ ప్రతి నివర్తతే ।

వర్తతే ప్రతిరూపోఽసౌ యమదండహతస్య తే ॥ ౩

కిం ను శక్యం మయా కర్తుం ఏవం త్వయి దురాత్మసి ।

ఏష గచ్ఛామ్యహం తాత స్వస్తి తేఽస్తు నిశాచర ॥ ౪

పృహృష్టస్త్వభవత్తేన వచనేన స రావణః ।
 పరిష్వజ్య సుసంశ్లిష్టం ఇదం వచనమబ్రవీత్ ॥ ౫
 ఏతచ్ఛాంఢీర్యయుక్తం తే మచ్ఛందాదివ భాషితం ।
 ఇదానీమసి మారీచః పూర్వమన్యో నిశాచరః ॥ ౬
 ఆరుహ్యతామయం శీఘ్రం రథో రత్నవిభూషితః ।
 మయా సహ తథా యుక్తః పిశాచపదనైః ఖరైః ॥ ౭
 ప్రలోభయిత్వా వై దేహీం యథేష్టం గంతుమహామహి ।
 తాం శూన్యే ప్రసభం సీతాం ఆనయిష్యామి మైథిలీం ॥ ౮
 తతో రావణమారీచౌ విమానమివ తం రథం ।
 ఆరుహ్య యయతుశ్శీఘ్రం తస్మాదాశ్రమమండలాత్ ॥ ౯
 తథైవ తత్ర పశ్యంతౌ పత్తనాని వనాని చ ।
 గిరీంశ్చ సరితస్సర్వాః రాష్ట్రాణి నగరాణి చ ॥ ౧౦
 సమేత్య దండకారణ్యం రాఘవస్యాశ్రమం తతః ।
 దదశ సహమారీచః రావణో రాక్షసాధిపః ॥ ౧౧
 అవతీర్య రథాత్తస్మాత్ తతః కాంచనభూషణాత్ ।
 హస్తే గృహీత్వా మారీచం రావణో వాక్యమబ్రవీత్ ॥ ౧౨
 ఏతద్రామాశ్రమపదం దృశ్యతే కదలీవృతం ।
 క్రియతాం తత్సఖే శీఘ్రం యదర్థం వయమాగతాః ॥ ౧౩
 స రావణవచః శ్రుత్వా మారీచో రాక్షసస్తదా ।
 మృగో భూత్వాఽశ్రమద్వారి రామస్య విచచార హ ॥ ౧౪

- స తు రూపం సమాస్థాయ మహదద్భుతదర్శనం ।
 మణిప్రవరశృంగాగ్రః సితాసితముఖాకృతిః ॥ ౧౫
- రక్తపద్మోత్పలముఖః ఇంద్రనీలోత్పలశ్రవాః ।
 కించిదభ్యున్నతగ్రీవః ఇంద్రనీలదళాధరః ॥ ౧౬
- కుందేందువజ్రసంకాశం ఉదరం చాస్య భాస్వరం ।
 మహాకనిభపార్శ్వశ్చ పద్మకింజల్కసంనిభః ॥ ౧౭
- వైడూర్యసంకాశఖురః తనుజంఘస్సుస్సంహతః ।
 ఇంద్రాయుధసవణేన పుచ్ఛేనోర్ధ్వం విరాజతా ॥ ౧౮
- మనోహరః స్నిగ్ధవణః రత్నైర్నానావిధైర్వృతః ।
 క్షణేన రాక్షసో జాతః మృగః పరమశోభనః ॥ ౧౯
- వనం ప్రజ్వలయన్ రమ్యం రామాశ్రమపదం చ తత్ ।
 మనోహరం దర్శనీయం రూపం కృత్వా స రాక్షసః ॥ ౨౦
- ప్రలోభనార్థం వై దేహ్యః నానాధాతువిచిత్రితం ।
 విచరన్ గచ్ఛతే తస్మాత్ శాద్వలాని సమంతతః ॥ ౨౧
- రూపైర్బిందుశతైశ్చిత్రః భూత్వా స ప్రియదర్శనః ।
 విటపీనాం కిసలయాన్ భక్తైర్వైదన్ విచచార హ ॥ ౨౨
- కదళీగృహకం గత్వా కణిక్కారానితస్తతః ।
 సమాశ్రయన్ మందగతిః సీతానందర్శనం తదా ॥ ౨౩
- రాజీవచిత్రప్రప్తస్యః విరరాజ మహామృగః ।
 రామాశ్రమపదాభ్యాశే విచచార యథాసుఖం ॥ ౨౪

పునర్గత్వా నివృత్తశ్చ విచచార మృగోత్తమః ।
 గత్వా ముహూతం త్వరయా పునః ప్రతినివత తే ॥ ౨౫
 విక్రీడంశ్చ క్వచిద్భూమా పునరేవ నిషీదతి ।
 ఆశ్రమద్వారమాగమ్య మృగయాధాని గచ్ఛతి ॥ ౨౬
 మృగయాఘ్రైరనుగతః పునరేవ నివత తే ।
 సీతాదర్శనమాకాంక్షా రాక్షసో మృగతాం గతః ॥ ౨౭
 పరిభ్రమతి చిత్రాణి మండలాని వినిష్పతా ।
 సముద్వీక్ష్య చ తం సర్వే మృగా హ్యన్యే వనేచరాః ॥ ౨౮
 ఉపాగమ్య సమాఘ్రాయ విద్రవంతి దిశో దశ ।
 రాక్షసస్సోపి తా వన్యా మృగా మృగవధే రతః ॥ ౨౯
 ప్రచ్ఛాదనాథం భావస్య న భక్షయతి సంస్పృశా ।
 తస్మిన్నేవ తతః కాలే వై దేహీ శుభలోచనా ॥ ౩౦
 కుసుమాపచయవ్యగ్రా పాదపానభ్యవతత ।
 కణికారానశోకాంశ్చ చూతాంశ్చ మదిరేక్షణా ॥ ౩౧
 కుసుమాన్యశచిన్వంతీ చచార రుచిరాననా ।
 అనహః౭రణ్యవాసస్య సా తం రత్నమయం మృగం ॥ ౩౨
 ముక్తామణివిచిత్రాంగం దదశః పరమాంగనా ।
 సా తం కుచిరదంతోఽస్మి రూప్యధాతుతనూరుహం ॥ ౩౩
 విస్మయోత్ఫుల్లనయనా సన్నేహం సముదైక్షత ।
 స చ తాం రామదయితాం పశ్య మాయామయో మృగః ॥ ౩౪

విచచార పునశ్చిత్రం దీపయన్నివ తద్వనం ।

అదృష్టపూర్వం తం దృష్ట్వా నానారత్నమయం మృగం ॥ ౩౫

విస్మయం పరమం సీతా జగము జనకాత్మజా ।

ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే-ద్విచత్వారింశస్సర్గః.

అథ త్రిచత్వారింశస్సర్గః.

సా తం సంప్రేక్ష్య సుశ్రోణీ కుసుమాన్యపచిన్వతీ ।

హేమరాజతవణాభ్యాం పార్శ్వభ్యాముపశోభితం ॥ ౧

ప్రహృష్టా చాననద్యాంగీ మృష్టహాటకపణిని ।

భతాఽరమభిచక్రంద లక్ష్మణం చాపి సాయుధం ॥ ౨

తయాఽఽహూతౌ నరవ్యాఘ్రా వై దేహ్య రామలక్ష్మణౌ ।

వీక్షమాణౌ తు తం దేశం తదా దదృశతుర్భుగం ॥ ౩

శంకమానస్తు తం దృష్ట్వా లక్ష్మణో రామమబ్రవీత్ ।

తమేవై నమహం మన్యే మారీచం రాక్షసం మృగం ॥ ౪

చరంతో మృగయాం హృష్టాః పాపేనాపాథినా వనే ।

అనేన నిహతా రాజా రాజానః కామరూపిణా ॥ ౫

అన్య మాయావిదో మాయామృగరూపమిదం కృతం ।

భానుమత్ పురుషవ్యాఘ్రు గంధర్వపురసంనిభం ॥ ౬

మృగో హ్యేవంవిధో రత్నవిచిత్రో నాస్తి రాఘవ ।

జగత్యాం జగతీనాథ మాయైషా హి న సంశయః ॥ ౭

- ఏవం బ్రువాణం కాకుత్స్థం ప్రతివార్య శుచిస్మితా ।
 ఉవాచ సీతా సంహృష్టా చర్మణా హృతచేతనా ॥ ౮
- ఆర్యపుత్రాభిరామోఽసౌ మృగో హరతి మే మనః ।
 ఆనయైసం మహాబాహూ క్రీడాధం నో భవిష్యతి ॥ ౯
- ఇహాశ్రమపదేఽస్మాకం బహవః పుణ్యదర్శనాః ।
 మృగాశ్చరంతి సహితాః సృమరాశ్చమరాస్తథా ॥ ౧౦
- ఋతూః పృషతసంఘాశ్చ వానరాః కింనరాస్తథా ।
 విచరంతి మహాబాహూ రూషశ్రేష్ఠా మనోహరాః ॥ ౧౧
- న చాస్య సదృశో రాజ్ఞో దృష్టపూర్వో మృగః పురా ।
 తేజసా క్షమయా దీప్త్యా యథాఽయం మృగసత్తమః ॥ ౧౨
- నానావణవిచిత్రాంగః రత్నబిందుసమాచితః ।
 ద్యోతయన్ వనమవ్యగ్రం శోభతే శశిసంనిభః ॥ ౧౩
- అహో రూపమహా లక్ష్మీః స్వరసంపచ్చ శోభనా ।
 మృగోఽద్భుతో విచిత్రాంగో హృదయం హరతీవ మే ॥ ౧౪
- యది గ్రహణమభ్యేతి జీవన్నేవ మృగస్తవ ।
 ఆశ్చర్యభూతం భవతి విస్మయం జనయిష్యతి ॥ ౧౫
- సమాప్తవనవాసానాం రాజ్యస్థానాం చ నః పునః ।
 అంతఃపురవిభూషార్థః మృగ ఏష భవిష్యతి ॥ ౧౬
- భరతస్యార్యపుత్రస్య శ్వశూణాం మమ చ ప్రభో ।
 మృగరూపమిదం వ్యక్తం విస్మయం జనయిష్యతి ॥ ౧౭

జీవన్న యది తేఽభ్యేతి గ్రహణం మృగసత్తమః ।

అజినం నరశాదూల రుచిరం మే భవిష్యతి ॥ ౧౮

నిహతస్యాస్య సత్త్వస్య జాంబూనదమయత్వచి ।

శష్పబృహస్పాం వినీతాయాం ఇచ్ఛామ్యహముపాసితుం ॥ ౧౯

కామవృత్తమిదం రాద్రం స్త్రీణామసదృశం మతం ।

వపుషా త్వస్య సత్త్వస్య విష్ణయో జనితో మమ ॥ ౨౦

తేన కాంచనరోష్ణా తు మణిప్రవరశృంగిణా ।

తరుణాదిత్యవణేన నక్షత్రపథవచసా ॥ ౨౧

బభూవ రాఘవస్యాపి మనో విస్మయమాగతం ।

ఎవం సీతావచః శృత్వా తం దృష్ట్వా మృగమద్భుతం ॥ ౨౨

లోభితస్తేన రూపేణ సీతయా చ ప్రహోదితః ।

ఉవాచ రాఘవో హృష్టః భ్రాతరం లక్ష్మణం వచః ॥ ౨౩

పశ్య లక్ష్మణ వై దేహ్యః స్పృహం మృగగతామిమాం ।

రూపశ్రేష్ఠతయా హ్యేషః మృగోఽద్య న భవిష్యతి ॥ ౨౪

న వనే నందనోద్దేశే న చైత్రరథసంశ్రయే ।

కుతః పృథివ్యాం సామిత్రే యోఽస్య కశ్చిత్ సమో మృగః ॥

ప్రతిలోమానులోమాశ్చ రుచిరా రోమరాజయః ।

శోభంతే మృగమాశ్రిత్య చిత్రాః కనకబిందుభిః ॥ ౨౬

పశ్యాస్య జృంభమాణస్య దీప్తామగ్నిశిఖాపమాం ।

జహ్వం ముఖాన్నిస్సరంతీం మేఘాదివ శతప్రదాం ॥ ౨౭

మసారగల్గర్కముఖః శంఖముక్తానిభోదరః ।

కస్య నామాభిరూపోఽసౌ న మనో లోభయేస్సృగః ॥ ౨౮

కస్య రూపమిదం దృష్ట్వా జాంబూవదమయం ప్రభో ।

నానారత్నమయం దివ్యం న మనో విస్మయం ప్రజేత్ ॥ ౨౯

కిం పునరైన్ద్రిలీ సీతా బాలా నాశీ న విస్మయేత్ ।

మాంసహేతోరపి మృగాః విహారాథం చ ధన్వినః ॥ ౩౦

ఘ్నంతి లక్ష్మణ రాజానః మృగయాయాం మహావనే ।

ధనాని వ్యవసాయేన విచీయంతే మహావనే ॥ ౩౧

ధాతవ్రా వివిధాశ్చాపి మణిరత్నసువణీనః ।

తత్సారమఖిలం నృణాం ధనం నిచయపథానం ॥ ౩౨

మనసా చింతితం సర్వం యథా శుక్రస్య లక్ష్మణ ।

అధీః యేనాథఃకృత్యేన సంప్రజత్యవిచారయన్ ॥ ౩౩

తమధఃమధఃశాస్త్రజ్ఞాః ప్రాహురధ్యాయశ్చ లక్ష్మణ ।

ఏతస్య మృగరత్నస్య పరాధ్యేః కాంచనత్వచి ॥ ౩౪

ఉపవేష్యతి వై దేహీ మయా సహ సుమధ్యమా ।

న కాదలీ న ప్రియకీ న ప్రవేణీ న చావీశీ ॥ ౩౫

భవేదేతస్య సదృశీ స్పృశనేనేతి మే మతిః ।

ఏష చైవ మృగః శ్రీమాన్ యశ్చ దివ్యో నభశ్చరః ॥ ౩౬

ఉభావేతౌ మృగా దివ్యౌ తారామృగమహీమృగా ।

యది వాఽయం తథా యన్మాం భవేద్వదసి లక్ష్మణ ॥ ౩౭

మాయైషా రాక్షసస్యేతి కథాః పౌర్వోన్య వసో మయా ।
 ఏతేన హి నృశంసేన మాణీచేనాకృతాత్మనా ॥ ౩౮
 వనే విచరతా పూర్వం హింసితా మునిపుంగవాః ।
 ఉత్థాయ బహుశ్రోయేన మృగయామాం జనాధిపాః ॥ ౩౯
 నిహతాః పరమేష్వాసాః తస్మాద్వధ్యస్త్యయం మృగః ।
 పురస్తాదిహ వాతాపిః పరిభూయ తపస్వినః ॥ ౪౦
 ఉదరస్థో ద్విజాః హంతి స్వగర్భోన్యతరీమివ ।
 స కదాచిచ్ఛిరాల్లాభాత్ ఆచసాన మహామునిం ॥ ౪౧
 అగస్త్యం తేజసా యుక్తం భక్షస్త్య బహువ హా ।
 సముత్థానే చ తద్రూపం కర్తుకామం సమీక్ష్య తం ॥ ౪౨
 ఉత్స్థయిత్వా తు భగవాన్ వాతాపిమరమబ్రవీత్ ।
 త్వయాన్విగణ్య వాతాపే పరిభూతాః స్వతేజసా ॥ ౪౩
 జీవహోకే ద్విజశ్రేష్ఠాః తస్మాదసి జరాం గతః ।
 తదేతన్న భవేద్రక్షః వాతాపిరివ లక్ష్మణా ॥ ౪౪
 మద్విధం యోగిమన్యేత ధర్మనిత్యం జితేంద్రియం ।
 భవేద్ధతోన్యం వాతాపిః అగస్త్యేనేవ మాం గతః ॥ ౪౫
 ఇహ త్వం భవ సంధః యత్రితో రక్ష మైథిలీం ।
 అస్యామాయత్తమస్మాకం యత్కృత్యం రఘునందన ॥ ౪౬
 అహమేనం వధిష్యామి గ్రహిష్యామ్యపి వా మృగం ।
 యావద్గచ్ఛామి సౌమిత్రే మృగచూనయితుం ద్రుతం ॥ ౪౭

పశ్య లక్ష్మణ వై దేహీం మృగత్వచి గతస్పృహం ।

త్వచా ప్రధానయా హ్యేషః మృగోఽద్య న భవిష్యతి ॥ ౪౮

అప్రమత్తేన తే భావ్యం ఆశ్రమస్థేన సీతయా ।

యావత్ పృషతమేకేన సాయకేన నిహన్యహం ॥ ౪౯

హత్వైతచ్చర్మ చాదాయ శీఘ్రమేష్యామి లక్ష్మణ ॥

ప్రదక్షిణేనాతిబలేన పక్షిణా

జటాయుషా బుద్ధిమతా చ లక్ష్మణ ।

భవాప్రమత్తః పరిగృహ్య మైథిలీం

ప్రతిక్షణం నర్వత ఏవ శంకితః ॥

౫౦౫

ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే-త్రిచత్వారింశస్సర్గః.

అథ చతుశ్చత్వారింశస్సర్గః

తథా తు తం సమాదిశ్య భ్రాతరం రఘుసందనః ।

బబంధాసిం మహాతేజః జాంబూరదమయత్సరుం ॥ ౧

తతస్త్రిప్రసతం చాపం ఆదాయూత్మనిభూషణం ।

ఆబధ్య చ కలాపౌ ద్వా జగామోదగ్రవిక్రమః ॥ ౨

తం వంచయానో రాజేంద్రం ఆపతంతం నిరీక్ష్య వై ।

బభూవాంతహితస్త్రాసాత్ పునస్సందర్శనేఽభవత్ ॥ ౩

బద్ధాసిర్ధనురాదాయ ప్రదుద్రావ యతో మృగః ।

తం స్మ పశ్యతి రూపేణ ద్యోతమానమివాగ్రతః ॥ ౪

- అవేత్సోవేత్స్య ధావంతం ధనుష్పాణిం మహావనే ।
 అతివృత్తమిషోః పాతాత్ లోభయానం కదాచన ॥ ౫
- శంకితం తు సముద్భ్రాంతం ఉత్పతంతమివాంబరే ।
 దృశ్యమానమదృశ్యం చ వనోద్దేశేషు కేషుచిత్ ॥ ౬
- ఛిన్నాభ్రైరివ సంవీతం శారదం చంద్రమండలం ।
 ముహూర్తాదేవ దదృశే ముహుర్దురాత్ ప్రకాశతే ॥ ౭
- దర్శనాదర్శనాదేవం సోఽపాకషత్ రాఘవం ।
 సుదూరమాశ్రమస్యాస్య మారీచో మృగతాం గతః ॥ ౮
- ఆసీత్ కుగ్రధస్తు కాకుత్స్థః వినశస్తేన మోహితః ।
 అధావతస్థే సంభ్రాంతః ఛాయామాశ్రిత్య శాద్వలే ॥ ౯
- స తమున్మాదయామాస మృగరూపో నిశాచరః ।
 మృగైః పరివృతో వనైః అదూరాత్ ప్రత్యదృశ్యత ॥ ౧౦
- గ్రహీతుకామం దృష్ట్వానం పునరేవాభ్యధావత ।
 తత్త జాదేవ సంత్రాసాత్ పునరంతహితోఽభవత్ ॥ ౧౧
- పునరేవ తతో దూరాత్ వృక్షపండాద్వినిస్సృతం ।
 దృష్ట్వా రామో మహాతేజాః తం హంతుం కృతనిశ్చయః ॥ ౧౨
- భూయస్తు శరముద్భృత్య కుపితస్త్రై రాఘవః ।
 సూర్యరశ్మిప్రతీకాశం జ్వలంతమరిమదఃనః ॥ ౧౩
- సంధాయ సుదృఢే చాపే వికృప్య బలవద్బలీ ।
 తమేవ మృగముద్దిశ్య శ్వపంతమివ పన్నగం ॥ ౧౪

ముమోచ జ్వలితం వీప్తం అస్త్రం బ్రహ్మవినిర్మితం ।

శరీరం మృగరూపస్య వినిర్భిన్య శరోత్తమః ॥ ౧౫

మారీచస్యైవ హృదయం బిభేదాశనిసంనిభః ।

తాలకూత్రమధోత్ ప్లుత్య న్యపతత్ స శరాతురః ॥ ౧౬

వివదన్ భైరవం నాదం ధరణ్యమల్పజీవితః ।

మ్రియమాణస్తు మారీచః జహౌ తాం కృత్రియాం తనుం ॥ ౧౭

స్మృత్వా తద్వచనం రక్షః దధ్యా కేన తు లక్ష్మణం ।

ఇహ ప్రస్థాపయేత్ సీతా హున్యే తాం రావణో హరేత్ ॥ ౧౮

స ప్రాప్త కాలమాజ్ఞాయు చకార చ తితః స్వరం ।

సదృశం రాఘవస్యైవ హా సీతే లక్ష్మణైశ్చ చ ॥ ౧౯

తేన మర్కణి నిర్విద్యః శరేశానుపమేన చ ।

మృగరూపం తు తత్త్యక్త్వా రాక్షసం రూపరూత్మనః ॥ ౨౦

చక్రే స సుమహాకాయః మారీచో జీవితం త్యజన్ ।

తతో విచిత్రకేయూరః సర్వాభరణఘోషితః ॥ ౨౧

హేమచూలీ మహాదంష్ట్రః రాక్షసోఽభూద్ధరాహతః ।

తం దృష్ట్వా పతితం భూమా రాక్షసం ఘోరదర్శనం ॥ ౨౨

రామో రుధిరసిక్తాంగం వేష్టచూనం మహీతలే ।

జగామ మనసా సీతాం లక్ష్మణస్య నచః స్మరన్ ॥ ౨౩

మారీచస్యైవ మాయైషా పూర్వోక్తం లక్ష్మణైవ తు ।

తత్తథా హ్యభవచ్ఛాద్య మారీచోఽయం మయా హతః ॥ ౨౪

హా సీతే లక్ష్మణే త్యేవం ఆశ్రుశ్చ చ మహాస్వనం ।
 మమార రాక్షసస్కోఽయం శ్రుత్వా సీతా కథం భవేత్ ॥ ౨౫
 లక్ష్మణశ్చ మహాబాహుః కామవస్థాం గమిష్యతి ।
 ఇతి సంచిత్య ధర్మాత్మా రామో హృష్టతనూరుహః ॥ ౨౬
 తత్ర రామం భయం తీవ్రం ఆవివేశ విషాదజం ।
 రాక్షసం మృగరూపం చ హత్వా శ్రుత్వా చ తత్స్వరం ॥ ౨౭
 నిహత్య పృషతం చాన్యం మాంసమాదాయ రాఘవః ।
 త్వరమాణో జనస్థానం ససారాభిముఖస్తదా ॥ ౨౮
 ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే-చతుశ్చత్వారింశస్సర్గః.

అథ పంచచత్వారింశస్సర్గః.

ఆర్తస్వరం తు తం భతుః విజ్ఞాయ సదృశం వనే ।
 ఉవాచ లక్ష్మణం సీతా గచ్ఛ జానీహి రాఘవం ॥ ౧
 న హి మే హృదయం స్థానే జీవితం వాఽవతిష్ఠతే ।
 శ్రోశతః పరమాతఃస్య శ్రుతశ్శబ్దో మయా భృశం ॥ ౨
 ఆక్రందమానం తు వనే భ్రాతరం త్రాతుమహంసి ।
 తం క్షీప్రమభిధావ త్వం భ్రాతరం శరణైః పిణం ॥ ౩
 రక్షసాం వశమాపన్నం సింహానామివ గోవృషం ।
 న జగామ తథోక్తస్తు భ్రాతురాజ్ఞాయ శాసనం ॥ ౪

తమువాచ తతస్తత్ర కుపితా జనకాత్మజా ।

సౌమిత్రే మిత్రరూపేణ భ్రాతు స్త్వమసి శత్రువత్ ॥ ౫

య స్త్వమస్యామవస్థాయాం భ్రాతరం నాభిపత్స్యసే ।

ఇచ్ఛసి త్వం వినశ్యంతం రామం లక్ష్మణ మత్కృతే ॥ ౬

లోభాన్మమ కృతే నూనం నానుగచ్ఛసి రాఘవం ।

వ్యసనం తే ప్రియం మన్యే స్నేహో భ్రాతరి నాస్తి తే ॥ ౭

తేన తిష్ఠసి విస్రభః తమపశ్యత్ మహాద్యుతిం ।

కిం హి సంశయమాపన్నే తస్మిన్నిహ మయా భవేత్ ॥ ౮

కతః వ్యమిహ తిష్ఠంత్యా యత్ప్రదానస్త్వమాగతః ।

ఇతి బ్రువాణాం వై దేహీం బాప్సశోకపరిప్లుతాం ॥ ౯

అబ్రవీల్లక్ష్మణస్తస్తాం సీతాం మృగవధూమివ ।

పన్నగాసురగంధర్వదేవమానుషరాక్షసైః ॥ ౧౦

అశక్యస్తవ వై దేహీ భర్తా జేతుం న సంశయః ।

దేవి దేవమచుష్యేషు గంధర్వేషు పతత్త్రిషు ॥ ౧౧

రాక్షసేషు పిశాచేషు కింనరేషు మృగేషు చ ।

దానవేషు చ ఘోరేషు న న విద్యేత శోభన ॥ ౧౨

యో రామం ప్రతియుధ్యేత సమరే వాసమ్రాపమం ।

అవధ్యస్సమరే రామః నైవం త్వం వక్తుమహాసి ॥ ౧౩

న త్వామస్మిన్ వనే హతుం ఉత్సహే రాఘవం వినా ।

అనివార్యం బలం తస్య బలైర్బలవతామపి ॥ ౧౪

తిభిర్లోకై స్సముద్యుక్తైః సేష్వరై రపి సామరైః ।

హృదయం నిర్వృతం తేఽస్తు సంతాపస్త్వజ్యతామయం ॥౧౫

ఆగమిష్యతి తే భర్తా శీఘ్రం హత్వా మృగోత్తమం ।

న చ తస్య స్వరో వ్యక్తం మాయయా కేచిత్ కృతః ॥ ౧౬

గంధవఃనగరప్రఖ్యా మాయా సా తస్య రక్షసః ।

న్యాసభూతాఽసి వై దేహి న్యస్తా మయి మహాత్మనా ॥ ౧౭

రామేణ త్వం వరారోహే న త్వాం త్యక్తుమిహోత్సహే ।

కృతవైరాశ్చ వై దేహి వయమేతైర్ని శాచరైః ॥ ౧౮

ఖరస్య నిధనాదేవ జనస్థానవధం ప్రతి ।

రాక్షసా వివిధా వాచః విస్మజంతి మహావనే ॥ ౧౯

హింసానిహారా వై దేహి న చింతయితుమర్హసి ।

లక్ష్మణేనై వముక్తా సా క్రుద్ధా సంరక్తలోచనా ॥ ౨౦

అబ్రవీత్ పరుషం వాక్యం లక్ష్మణా సత్యవాదినం ।

అనార్యాకరుణారంభ నృశంస కులసంసన ॥ ౨౧

అహం తవ ప్రియం మన్యే రామస్య వ్యసనం మహత్ ।

రామస్య వ్యసనం దృష్ట్వా తేనైతాని ప్రభాషసే ॥ ౨౨

నైతచ్చిత్రం సపత్నేషు పాపం లక్ష్మణ యద్భవేత్ ।

త్వద్విధేషు నృశంసేషు నిత్యం ప్రచ్ఛన్నచారిషు ॥ ౨౩

సుదుష్టస్త్ర్యం వనే రామం ఏకమేకోఽనుగచ్ఛసి ।

మమ హేతోః ప్రతిచ్ఛన్నః ప్రయుక్తో భరతేన వా ॥ ౨౪

- తన్న సిధ్యతి సామిత్రే తవ వా భరతస్య వా ।
 కథమిందీవరశ్యామం పన్నపత్రనిభేక్షణం ॥ ౨౫
- ఉపసంశ్రిత్య భర్తారం కామయేయం పృథగ్జనం ।
 సమక్షం తవ సామిత్రే ప్రాణాన్త్యత్యే న సంశయః ॥ ౨౬
- రామం వినా క్షణమపి న హి జీవామి భూతలే ।
 ఇత్యుక్తః పరుషం వాక్యం సీతయా రోమహర్షణం ॥ ౨౭
- అబ్రవీల్లక్ష్మణస్సీతాం ప్రాంజలిర్విజితేంద్రియః ।
 ఉత్తరం నోత్సహే వత్తుం దైవతం భవతీ మమ ॥ ౨౮
- వాక్యమప్రతిరూపం తు న చిత్రం స్త్రీషు మైథిలి ।
 స్వభావస్తేష్వ నారీణాం ఏవం లోకేషు దృశ్యతే ॥ ౨౯
- విముక్తధర్మాశ్చపలాః తీక్ష్ణా భేదకరాః స్త్రియః ।
 న సహా హీదృశం వాక్యం వై దేహి జనకాత్మజే ॥ ౩౦
- శ్రోత్రయోరుభయోర్గ్రేఽద్య తప్తనారాచసంనిభం ।
 ఉపశృణ్వంతు మే సర్వే సాక్షిభూతా వనేచరాః ॥ ౩౧
- న్యాయవాదీ యథాఽన్యాయం ఉక్తోఽహం పరుషం త్వయా ।
 ధిక్త్వామద్య ప్రణశ్య త్వం యన్మామేవం విశంకసే ॥ ౩౨
- స్త్రీత్వం దుష్టం స్వభావేన గురువాక్యే వ్యవస్థితం ।
 గమిష్యే యత్ర కాకుత్స్థః స్వస్తి తేఽస్తు వరానన ॥ ౩౩
- రక్షంతు త్వాం విశాలాక్షీ సమగ్రా వనదేవతాః ।
 నిమిత్తాని హి ఘోరాణి యాని ప్రాదుర్భవంతి మే ॥ ౩౪

- అపి త్వాం సహ రామేణ పశ్యేయం పునరాగతః ।
 న వేత్సేతన్న జానామి వై దేహి జనకాత్మజే ॥ ౩౫
- లక్ష్మణేనైవముక్తా సా రుదంతీ జనకాత్మజా ।
 ప్రత్యువాచ తతో వాక్యం తీవ్రం బాష్పపరిప్లుతా ॥ ౩౬
- గోదావరీం ప్రవేక్ష్యామి వినా రామేణ లక్ష్మణ ।
 ఆబంధిష్యేఽథవా త్యక్త్యే విషమే దేహమాత్మనః ॥ ౩౭
- పిబామ్యహం విషం తీక్ష్ణం ప్రవేక్ష్యామి హుతాశనం ।
 న త్వహం రాఘవాదన్యం పదాఽపి పురుషం స్మృశే ॥ ౩౮
- ఇతి లక్ష్మణమాక్రమ్య సీతా దుఃఖనమన్వితా ।
 పాణిభ్యాం రుదంతీ దుఃఖాత్ ఉదరం ప్రజఘాన హ ॥ ౩౯
- తామాతకరూపాం విచునా రుదంతీం
 సౌమిత్రిరాలోక్య విశాలనేత్రాం ।
 ఆశ్వాసయామాస న చైవ భర్తుః
 తం భ్రాతరం కించిదువాచ సీతా ॥ ౪౦
- తతస్తు సీతామభివాద్య లక్ష్మణః
 కృతాంజలిః కించిదభిప్రణమ్య చ ।
 అన్వీక్షమాణో బహుశశ్చ మైథిలీం
 జగామ రామస్య సమీపమాత్మవాక్ ॥ ౪౧
- ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే-పంచచత్వారింశస్సర్గః.

అథ షట్పత్వారింశస్సర్గః.

- తయా పరుషముక్తస్తు కుపితో రాఘవానుజః ।
 న వికాంక్షా భృశం రామం ప్రతస్థే న చిరాదివ ॥ ౧
- తదాసాద్య దశగ్రీవః క్షీప్రమంతరచూఢితః ।
 అభిచక్రామ వై దేహీం పరివ్రాజకరూపధృత్ ॥ ౨
- శక్తుకామాయసంవీతః శిఖీ ఛత్రీ ఉపానహీ ।
 వామే చాంసేఽవసజ్యాధ శుభే యష్టికమండలూ ॥ ౩
- పరివ్రాజకరూపేణ వై దేహీం సముపాగమత్ ।
 తామాససాదాతిబలః భ్రాతృభ్యం రహితాం వనే ॥ ౪
- రహితాం చంద్రసూర్యాభ్యం సంధ్యామివ మహత్తమః ।
 తామపశ్యత్తతో బాలాం రామపత్నీం యశస్వినీం ॥ ౫
- రోహిణీం శశినా హీనాం గ్రహవద్భృశదారుణః ।
 తముగ్రతేజఃకర్ణాణం జనస్థానరుహా ద్రుమాః ॥ ౬
- సమీక్ష్య న ప్రకంపంతే న ప్రవాతి చ మారుతః ।
 శీఘ్రస్రోతాశ్చ తం దృష్ట్వా వీక్షంతం రక్తలోచనం ॥ ౭
- స్తిమితం గంతుమారేభే భయాద్గదావరీ నదీ ।
 రామస్య త్వంతరప్రేక్షుః దశగ్రీవస్తదంతరే ॥ ౮
- ఉపతస్థే చ వై దేహీం భిక్షురూపేణ రావణః ।
 అభిప్ర్యా భవ్యరూపేణ భర్తారమనుశోచతీం ॥ ౯

- అభ్యవతత వై దేహీం చిత్రామివ శనైశ్చరః ।
 స పాపా భవ్యరూపేణ తృణైః కూప ఇవావృతః ॥ ౧౦
- అతిష్ఠత్ ప్రేక్ష్య వై దేహీం రామపత్నీం యశస్వినీం ।
 శుభాం రుచిరదంతోష్ఠీం పూర్ణచంద్రనిభాననాం ॥ ౧౧
- ఆసీనాం పర్ణశాలాయాం బాష్పశోకాభివీడితాం ।
 స తాం పద్మపలాశాక్షీం పీతకాశేయవాసినీం ॥ ౧౨
- అభ్యగచ్ఛత వై దేహీం దుష్టచేతా నిశాచరః ।
 స మన్మథశరావిప్రుః బ్రహ్మఘోషముదీరయన్ ॥ ౧౩
- అబ్రవీత్ ప్రశ్రితం వాక్యం రహితే రాక్షసాధిపః ।
 తాముత్తమాం స్త్రియం లోకే పద్మహీనామివ శ్రియం ॥ ౧౪
- విభ్రాజమానాం వపుషా రావణః ప్రళశంస హ ।
 కా త్వం కాంచనవణాభే పీతకాశేయవాసిని ॥ ౧౫
- కమలానాం శుభాం మాలాం పద్మినీవ హి విభ్రతీ ।
 ప్రీతిః కీర్తిః శ్రీశ్శుభా లక్ష్మీః అప్సరా వా శుభాననే ॥ ౧౬
- భూతిర్వా త్వం వరారోహే రతిర్వా సైవోరచారిణీ ।
 సమాశ్శిఖరిణః స్నిగ్ధాః పాండురా దశనస్తవ ॥ ౧౭
- విశాలే విమలే నేత్రే రక్తాంతే కృష్ణతారకే ।
 విశాలం జఘనం వీనం ఊరూ కరికరోపమా ॥ ౧౮
- ఏతావృపచితౌ వృత్తౌ సంహతౌ సంప్రవర్ణితౌ ।
 వీనోన్నతముఖౌ కాంతౌ స్నిగ్ధౌ తాలఘోపమా ॥ ౧౯

- మణిప్రవేశకాభరణౌ రుచిరౌ తే పయోధరౌ ।
 చారుస్మితే చారుదతి చారునేత్రే విలాసిని ॥ ౨౦
- మనో హరిసి మే కాంతే నదీకూలమివాంభసా ।
 కరాంతమితమధ్యాఽసి సుకేశీ సంహతస్తనీ ॥ ౨౧
- నైవ దేవీ న గంధర్వీ న యక్షీ న చ కింసరీ ।
 నైవంరూపా మమీ నారీ దృష్టపూర్వా మహీతలే ॥ ౨౨
- రూపమగ్ర్యం చ లోకేషు సౌకుమార్యం వయశ్చ తే ।
 ఇహ వానశ్చ కాంతారే చిత్తమున్నానయంతి మే ॥ ౨౩
- సా ప్రతిక్రామ భద్రం తే న త్వం వస్తుమిహార్హసి ।
 రాక్షసానామయం వాసః ఘోరాణాం కామరూపిణాం ॥ ౨౪
- ప్రాసాదాగ్రాణి రమ్యాణి నగరోపవనాని చ ।
 సంపన్నాని సుంగధీని యుక్తాన్యాచరితుం త్వయా ॥ ౨౫
- వరం మాల్యం వరం భోజ్యం వరం వస్త్రం చ శోభనే ।
 భర్తారం చ వరం మన్యే త్వద్యుక్తమసితేక్షణే ॥ ౨౬
- కా త్వం భవసి రుద్రాణాం మరుతాం వా వరాననే ।
 వసూనాం వా వరాలోహే దేవతా ప్రతిభాసి మే ॥ ౨౭
- నేహ గచ్ఛంతి గంధర్వాః న దేవా న చ కింసరాః ।
 రాక్షసానామయం వాసః కథం ను త్వమిహగతా ॥ ౨౮
- ఇహ శాఖామృగాస్సింహాః ద్వీపివ్యాఘ్రమృగాస్తథా ।
 ఋక్షౌస్తరక్షవః కంకాః కథం తేభ్యో న విభ్యసి ॥ ౨౯

- మదాన్వితానాం ఘోరాణాం కుంజరాణాం తరస్వినాం ।
 కథమేకా మహారణ్యే న విభేషి వరాసనే ॥ ౩౦
- కాఽసి కస్య కుతశ్చిత్త్వం కినిమిత్తం చ దండకాన్ ।
 ఏకా చరసి కల్యాణి ఘోరాన్ రాక్షససేవితాన్ ॥ ౩౧
- ఇతి ప్రశస్తా వైదేహీ రావణేన దురాత్మనా ।
 ద్విజాతివేషేణ హి తం దృష్ట్వా రావణమాగతం ॥ ౩౨
- సర్వైరతిధిసత్కారైః పూజయామాన మైథిలీ ।
 ఉపసీయాసనం పూర్వం పాద్యేనాభినిమంత్ర్య చ ॥ ౩౩
- అబ్రవీత్ సిద్ధమిత్యేవ తదా తం సౌమ్యదర్శనం ।
 ద్విజాతివేషేణ సమీక్ష్య మైథిలీ
 సమాగతం పాత్రకుసుంభధారిణం ।
 అశక్యముద్వేష్టుమపాయదర్శనం
 న్యనుత్రయద్బాహ్మణవత్తదాంగనా ॥ ౩౪
- ఇయం బ్రువీత్ బ్రాహ్మణ కామమాస్యతాం
 ఇదం చ పాద్యం ప్రతిగృహ్యతామితి ।
 ఇదం చ సిద్ధం వనజాతముత్తమం
 త్వదర్థమవ్యగ్రమిహౌపభుజ్యతాం ॥ ౩౫
- నిమంత్యమాణః ప్రతిపూణాభాషిణీం
 సరేంద్రపత్నీం ప్రసమీక్ష్య మైథిలీం ।

ప్రసహ్య తస్యా హరణే ధృతం మనః

సమర్పయత్ స్వాత్మవధాయ రావణః ॥ ౩౬

తతస్సవేపం మృగయాగతం పతిం

ప్రతీక్షమాణా సహలక్ష్మణం తదా ।

వివీక్షమాణా హరితం దదర్శ తత్

మహద్వనం నైవ తు రామలక్ష్మణౌ ॥ ౩౭

ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే-షట్పత్వారింశస్సర్గః.

అథ సప్తచత్వారింశస్సర్గః.

రావణేన తు వై దేహీ తథా పృష్టా జహీర్షతా ।

పరివాజకలింగేన శశంసాత్మానమంగనా ॥ ౧

బ్రాహ్మణశ్చాతిధిశ్చాయం అనుక్తో హి శపేత మాం ।

ఇతి ధ్యాత్వా ముహూతకం తు సీతా వచనమబ్రవీత్ ॥ ౨

దుహితా జనకస్యాహం మైథిలస్య మహాత్మనః ।

సీతా నామ్నాఽస్మి భద్రం తే రామభార్యా ద్విజోత్తమ ॥ ౩

ఉషిత్వా ద్వాదశ సమాః ఇత్స్వకూణాం వివేశనే ।

భుంజానా మానుషా భోగా సర్వకామసమృద్ధిసీ ॥ ౪

తతస్త్రయోదశే వర్షే రాజాఽమంత్రయత ప్రభుః ।

అభిషే చయితుం రామం సమేతో రాజమంత్రిభిః ॥ ౫

తస్మిన్ సంభీయమాణే తు రాఘవస్యాభిషేచనె ।

కై కేయూ నామ భర్తారం ఆర్యా సా యాచతే వరం ॥ ౬

ప్రతిగృహ్య తు కై కేయూ శ్వశురం సుకృతేన మే ।

మమ ప్రవాజనం భర్తుః భరతస్యాభిషేచనం ॥ ౭

ద్వావయాచత భర్తారం సత్యసంధం నృపోత్తమం ।

నాద్య భోక్త్యై న చ స్వప్నే న పాస్యే చ కథంచన ॥ ౮

ఏష మే జీవితస్యాంతః రామో యద్యభిషిచ్యతే ।

ఇతి బ్రువాణాం కై కేయూ శ్వశురో మే స మానదః ॥ ౯

అయాచతాథైరన్వఙ్మైః న చ యాచ్ఛాం చకార సా ।

మమ భర్తా మహాతేజాః వయనా పంచవింశకః ॥ ౧౦

అష్టాదశ హి నర్వాణి మమ జన్మని గణ్యతే ।

రామేతి ప్రథితో లోకే గుణవాన్ సత్యవాన్ శుచిః ॥ ౧౧

విశాలాక్షో మహాబాహుః సర్వభూతహితే రతః ।

కామాతకన్తు మహాతేజాః పితా దశరథః స్వయం ॥ ౧౨

కై కేయూః ప్రియకామార్థం తం రామం నాభ్యషేచయత్ ।

అభిషేకాయ తు పితుః సమీపం రామమాగతం ॥ ౧౩

కై కేయూ మమ భర్తారం ఇత్యువాచ ధృతం వచః ।

తవ పిత్రా సమాజ్ఞప్తం మమేదం శృణు రాఘవ ॥ ౧౪

భరతాయ ప్రదాతవ్యం ఇదం రాజ్యమకంటకం ।

త్వయా హి ఖలు వస్తవ్యం నవ వషాణి పంచ చ ॥ ౧౫

వసే ప్రవజ కాకుత్స్థ పితరం మోచయాన్మతాత్ ।
 తథేత్యుక్త్వా చ తాం రామః కైకేయీమనుతోభయః ॥ ౬
 చకార తద్వచస్తస్యాః మమ భర్తా దృఢవ్రతః ।
 డద్యాన్న ప్రతిగృహ్ణీయాత్ సత్యం బూయాన్న చాన్మతం ॥ ౧౭
 ఏతద్బ్రాహ్మణ రామస్య ధృవం వ్రతమనుత్తమం ।
 తస్య భ్రాతా తు ద్వైమాత్రః లక్ష్మణో నామ వీర్యవాన్ ॥ ౧౮
 రామస్య పురుషవ్యాఘ్రః సహాయస్యమరేరిహః ।
 స భ్రాతా లక్ష్మణో నామ ధర్మచారీ దృఢవ్రతః ॥ ౧౯
 అన్యగచ్ఛద్ధనుష్పాణిః ప్రవ్రజంతం మయా సహ ।
 జటీ తాపసరూపేణ మయా సహ సహానుజః ॥ ౨౦
 ప్రవిష్టో దండకారణ్యం ధర్మనిత్యో జితేంద్రియః ।
 తే వయం ప్రచ్యుతా రాజ్యాత్ కైకేయాన్తు కృతే త్రయః ॥
 విచరామ ద్విజశ్రేష్ఠ వనం గంభీరమోజసా ।
 సమాశ్వస ముహూతం తు శక్యం వస్తుమిహ త్వయా ॥ ౨౧
 ఆగమిష్యతి మే భర్తా వన్యమాదాయ పుష్కలం ।
 రురూన్లోధాన్వరాహంశ్చ హత్వా దాయామిషా బహూన్ ॥
 స త్వం నామ చ గోత్రం చ కులం చాచక్ష్య తత్త్వతః ।
 ఏకశ్చ దండకారణ్యే కిమర్థం చరసి ద్విజ ॥ ౨౨
 ఏవం బ్రువంత్యాం సీతాయాం రామపత్న్యాం మహాబలః ।
 పత్యువాచోత్తరం తీవ్రం రావణో రాక్షసాధిపః ॥ ౨౩

యేన విత్తాసితా లోకాః సదేవాసురపన్నగాః ।	
అహం తు రావణో నామ సీతే రక్షోగణేశ్వరః ॥	౨౬
త్వాం తు కాంచనవణాభాం దృష్ట్వా కౌశేయవాసినిం ।	
రతిం స్వకేషు దారేషు నాధిగచ్ఛామ్యనిందితే ॥	౨౭
బహ్వీనాముత్తమస్త్రీణాం ఆహృతానామితస్తతః ।	
సర్వాసామేవ భద్రం తే మమాగ్రమహిషీ భవ ॥	౨౮
లంకా నామ సముద్రస్య మధ్యే మమ మహాపురీ ।	
సాగరేణ పరిక్షిప్తా నివిష్టా నగమూర్ధని ॥	౨౯
తత్ర సీతే మయా సార్థం వనేషు విహరిష్యసి ।	
న చాస్యారణ్యవాసస్య స్పృహయిష్యసి భామిని ॥	౩౦
పంచ దాస్యస్సహస్రాణి సర్వాభరణభూషితాః ।	
సీతే పరిచరిష్యంతి భార్యా భవసి మే యది ॥	౩౧
రావణేనైవముక్తా తు కుపితా జనకాత్మజా ।	
ప్రత్యువాచానవద్యాంగీ తమనాదృత్య రాక్షసం ॥	౩౨
మహాగిరిమివాకంఠ్యం మహేంద్రసదృశం పతిం ।	
మహోదధిమివాక్షోభ్యం అహం రామమనువ్రతా ॥	౩౩
సగ్వలక్షణసంపన్నం న్యగోధపరిమండలం ।	
సత్యసంధం మహాభాగం అహం రామ మనువ్రతా ॥	౩౪
మహాబాహుం మహోగస్కం సింహవిక్రాంతగామినం ।	
సృసింహం సింహసంకాశం అహం రామమనువ్రతా ॥	౩౫

పూణాచంద్రాననం రామం రాజవత్సం జితేంద్రియం ।
 పృథుకీర్తికం మహాత్మానం అహం రామమనువ్రతా ॥ ౩౬
 త్వం పునజ్జంబుకస్సింహీం మామిచ్ఛసి సుదులభాం ।
 నాహం శక్యా త్వయా స్పృష్టుం ఆదిత్యస్య ప్రభా యథా ॥ ౩౭
 పాదపాక కాంచనాక నూనం బహూక పశ్యసి మందభాక్ ।
 రాఘవస్య ప్రియాం భార్యాం యస్తత్త్వమిచ్ఛసి రావణ ॥ ౩౮
 త్సుధితస్య హి సింహస్య మృగశత్రోస్తరస్వినః ।
 ఆశీవిషస్య వదనాత్ దంష్ట్రామాదాతుమిచ్ఛసి ॥ ౩౯
 మందరం పర్వతశ్రేష్ఠం పాణినా హతుమిచ్ఛసి ।
 కాలకూటం విషం పీత్వా స్వస్తిమాక గంతుమిచ్ఛసి ॥ ౪౦
 అక్షి నూచ్యా ప్రమృజసి జిహ్వయా లేక్షి చ త్సురం ।
 రాఘవస్య ప్రియాం భార్యాం యోఽధిగంతుం త్వమిచ్ఛసి ॥ ౪౧
 అవసజ్య శీలాం కంఠే సముద్రం తతుమిచ్ఛసి ।
 సూర్యాచంద్రమసౌ చోభా పాణిభ్యాం హర్తుమిచ్ఛసి ॥ ౪౨
 యో రామస్య ప్రియాం భార్యాం ప్రథమాయితమిచ్ఛసి ।
 అగ్నిం ప్రజ్వలితం దృష్ట్వా వస్త్రైశ్చాహతుమిచ్ఛసి ॥ ౪౩
 కల్యాణవృత్తాం రామస్య యో భార్యాం హర్తుమిచ్ఛసి ।
 అయోముఖానాం శూలానాం అగ్రై చరితుమిచ్ఛసి ॥ ౪౪
 రామస్య సదృశీం భార్యాం యోఽధిగంతుం త్వమిచ్ఛసి ।

యదంతరం సింహస్మగలయోర్వనే

యదంతరం న్యందిచికాసముద్రయోః ।

సురాగ్ర్యశావీరకయోర్వదంతరం

తదంతరం వై తవ రాఘవస్య చ ॥

౪౫

యదంతరం కాంచనసీసలోహయోః

యదంతరం చందనవారిపంకయోః ।

యదంతరం హస్తిబిడాలయోర్వనై

తదంతరం దాశరథేస్తవై చ ॥

౪౬

యదంతరం వాయుసవై న తేయయోః

యదంతరం మద్గుమయూరయోరపి ।

యదంతరం సారసగృధ్రయోర్వనే

తదంతరం దాశరథేస్తవై చ ॥

౪౭

తస్మిన్ సహస్రాక్షసమప్రభావే

రామే స్థితే కార్ముకబాణపాణౌ ।

హృతాఽపి తేఽహం న జరాం గమిష్యే

వజ్రం యథా మక్షికయాఽవగీణం ॥

౪౮

ఇతీవ తద్వాక్యమదుష్టభావా

సుధృష్టముక్త్యా రజనీచరం తం ।

గాత్రప్రకంపవ్యధితా బభూవ

వాతోద్ధతా సా కదళీవ తన్వీ ॥

౪౯

తాం వేపమానాముపలక్ష్య సీతాం

స రావణో మృత్యుసమప్రభావః ।

కులం బలం నామ చ కర్మ చ స్వం

సమాచచక్షే భయకారణార్థం ॥

౧౦౫

ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే-సప్తచత్వారింశస్సర్గః.

— ౦ —

అథ అష్టచత్వారింశస్సర్గః.

ఏవం బ్రువంత్యాం సీతాయాం సురభః పరుషం వచః ।

లలాటే భ్రుకుటీం కృత్వా రావణః ప్రత్యువాచ హ ॥

౧

భ్రాతా వైశ్రవణస్యాహం సాపత్న్యో వరవణిణి ।

రావణో నామ భద్రం తే దశగ్రీవః ప్రతాపవాన్ ॥

౨

యస్య దేవాస్సగంధర్వాః పిశాచపతంగోరగాః ।

విద్రవంతి భయాచ్ఛీతాః మృత్యోరివ సదా ప్రజాః ॥

౩

యేన వైశ్రవణో రాజా ద్వైమాత్రః కారణాంతరే ।

ద్వంద్వమాసాదితః క్రోధాత్ రణే విక్రమ్య నిజిణతః ॥

౪

యచ్ఛయాతః పరిత్యజ్య స్వమధిష్ఠానమృద్ధిమత్ ।

కైలాసం పర్వతశ్రేష్ఠం అధ్యాస్తే నరవాహనః ॥

౫

యస్య తత్పుష్పకం నామ విమానం కామగం శుభం ।

వీర్యాదేవాజిణతం భద్రే యేన యామి విహాయనం ॥

౬

మమ సంజాతచోషస్య ముఖం దృష్ట్వైవ మైథిలి ।

విద్రవంతి పరిత్రస్తాః సురాశ్శక్రపురోగమాః ॥ ౭

యత్ర తిష్ఠామ్యహం తత్ర మారుతో వాతి శంకితః ।

తీవ్రాంశుశ్శిశిరాంశుశ్చ భయాత్ సంపద్యతే రవిః ॥ ౮

నిష్కంపపత్యాస్తరవః నద్యశ్చ స్తిమితోదకాః ।

భవంతి యత్రయత్రాహం తిష్ఠామి విచరామి చ ॥ ౯

మమ పారే సముద్రస్య లంకా నామ పురీ శుభా ।

సంపూణా రాక్షసైర్ఘోరైః యధేంద్రస్యామరావతీ ॥ ౧౦

ప్రాకారేణ పరిక్షిప్తా పాండురేణ విరాజతా ।

హేమకత్యా పురీ రమ్యా వై ధూర్యమయతోరణా ॥ ౧౧

హస్త్యశ్వగధసంబాధా తూర్యనాదవినాదితా ।

సర్వకాలఫలైర్వృత్తైః సంకులోద్వానశోభితా ॥ ౧౨

తత్ర త్వం వసతీ సీతే రాజపుత్రి మయా సహ ।

న స్థిరిష్యసి నారీణాం మానుషీణాం మనస్విని ॥ ౧౩

భుంజానా మానుషా భోగా దివ్యాంశ్చ వరవణిని ।

న స్థిరిష్యసి రామస్య మానుషస్య గతాయుషః ॥ ౧౪

స్థాపయిత్వా ప్రియం పుత్రం రాజ్ఞా దశరథేన యః ।

మందవీర్యస్సతో జ్యేష్ఠః తతః ప్రస్థాపితో హ్యయం ॥ ౧౫

తేన కిం భ్రష్టరాజ్యేన రామేణ గతచేతసా ।

కరిష్యసి విశాలాక్షీ తాపసేన తపస్వినా ॥ ౧౬

సర్వరాక్షసభర్తారం కామాత్ స్వయమిహాగతం ।

న మన్మథశరావిష్టం ప్రత్యాఖ్యాతుం త్వమహాసి ॥ ౧౭

ప్రత్యాఖ్యాయ హి మాం భీరు పరితాపం గమిష్యసి ।

చరణేనాభిహత్యేవ పురూరవసమూర్వశీ ॥ ౧౮

అంగుళ్యా న సమో రామః మమ యుద్ధే స మానుషః ।

తవ భాగ్యేన సంప్రాప్తం భజన్వ వరవణిణి ॥ ౧౯

ఏవముక్తా తు వై దేహీ క్రుద్ధా సంరక్తలోచనా ।

అబ్రవీత్ పరుషం వాక్యం రహితే రాక్షసాధిపం ॥ ౨౦

కథం వైశ్రవణం దేవం సర్వభూతనమస్కృతం ।

భ్రాతరం వ్యవదిశ్య త్వం అశుభం కతుమిచ్ఛసి ॥ ౨౧

అవశ్యం వినశిష్యంతి సర్వే రావణ రాక్షసాః ।

యేషాం త్వం కర్మశో రాజా దుర్బుద్ధిరజితేంద్రియః ॥ ౨౨

అపహృత్య శచీం భార్యాం శక్యమింద్రస్య జీవితం ।

న చ రామస్య భార్యాం మాం అపనీయాన్తి జీవితం ॥ ౨౩

జీవేచ్ఛిరం వజ్రధరస్య హస్తాత్

శచీం ప్రధృష్ట్యాప్రతిరూపరూపాం ।

న మాదృశీం రాక్షస దూషయిత్వా

పీతామృతస్యాపి తవాన్తి మోక్షః ॥ ౨౪

ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే-అష్టచత్వారింశస్సర్గః.

అథ ఏకోనపంచాశస్సర్గః

- సీతాయా వచనం శ్రుత్వా దశగ్రీవః ప్రతాపవాన్ ।
 హస్తే హస్తం సమాహత్య చ కార సుమహద్వపుః ॥ ౧
 స మైథిలీం పునర్వాక్యం బభాషే చ తతో భృశం ।
 నోన్మత్తయా శ్రుతౌ మన్యే మమ వీర్యపరాక్రమా ॥ ౨
 ఉద్వహేయం భుజాభ్యాం తు మేదిసీమంబరే స్థితః ।
 ఆపిబేయం సముద్రం చ హన్యాం మృత్యుం రణే స్థితః ॥ ౩
 అర్కం రుంధ్యాం శ రై స్తీక్ష్ణైః విభింద్యాం హి మహీతలం ।
 కామరూపిణమున్నతై పశ్య మాం కామదం పతిం ॥ ౪
 ఏవముక్తవత స్తస్య సూర్యకల్పే శిఖప్రభే ।
 క్రుద్ధస్య హరిపర్యంతే రక్తే నేత్రే బభూవతుః ॥ ౫
 సద్యస్సౌమ్యం పరిత్యజ్య భిక్షురూపం స రావణః ।
 స్వం రూపం కాలరూపాభం భేజే వై శ్రవణానుజః ॥ ౬
 సంరక్తనయనః శ్రీమాన్ తప్త కాంచనగుండలః ।
 క్రోధేన మహతాఽఽవిప్యః నీలజీమూతసంనిభః ॥ ౭
 దశాస్యః కార్ముకీ బాణీ బభూవ క్షణదాచరః ।
 స పరివ్రాజకచ్ఛద్గ మహాకాయౌ విహాయ తత్ ॥ ౮
 ప్రతిపద్య స్వకం రూపం రావణౌ రాక్షసాధిపః ।
 సంరక్తనయనః క్రోధాత్ జీమూతనిచయప్రభః ॥ ౯

రక్తాంబరధరస్తంభా స్త్రీరత్నం ప్రేక్ష్య మైథిలీం ।
 స తామసితకేశాంతాం భాస్కరస్య ప్రభామివ ॥ ౧౦
 వసనాభరణోపేతాం మైథిలీం రావణోఽబ్రవీత్ ।
 త్రిషు లోకేషు విఖ్యాతం యది భర్తారమిచ్ఛసి ॥ ౧౧
 మామాశ్రయ వరాహోహే తవాహం సదృశః పతిః ।
 మాం భజస్వ చిరాయ త్వం అహం శ్లాఘ్యః ప్రియస్తవ ॥ ౧౨
 నైవ చాహం క్వచిద్భద్రే కరిష్యే తవ విప్రియం ।
 త్యజ్యతాం మానుషో భావః మయి భావః ప్రణీయతాం ॥ ౧౩
 రాజ్యాచ్యుతమసిద్ధార్థం రామం పరిమితాయుషం ।
 కైర్లఙ్ఘైరనురక్తాఽసి మూఢే పండితమానిని ॥ ౧౪
 యః స్త్రీయా వచనాద్రాజ్యం విహాయ సనుహృజ్జనం ।
 అస్మిన్ వ్యాళానుచరితే వనే వసతి దుర్గుతిః ॥ ౧౫
 ఇత్యుక్త్వా మైథిలీం వాక్యం ప్రియాహః ॥ ప్రియవాదినీం ।
 అభిగమ్య సుదుష్టాత్మా రాక్షసః కామమోహితః ॥ ౧౬
 జగ్రాహ రావణస్త్రీతాం బుధః ఖై రోహిణీమివ ।
 వామేన సీతాం పద్మాక్షీం మూర్ధజేషు కరేణ సః ॥ ౧౭
 ఊర్వోస్తు దక్షిణేనైవ పరిజగ్రాహ పాణినా ।
 తం దృష్ట్వా మృత్యుసంకాశం తీక్ష్ణదంష్ట్రం మహాభుజం ॥ ౧౮
 పార్శ్వద్రవక్ గిరిసంకాశం భయార్తా వసదేవతాః ।
 స చ మాయామయో దివ్యః ఖరయుక్తః ఖరస్వనః ॥ ౧౯

ప్రత్యదృశ్యత హేమాంగః రావణస్య మహారథః ।
 తతస్తాం పరుషైర్వాక్యైః భర్తృయన్ మహాస్వనః ॥ ౨౦
 అంకేనాదాయ వైదేహీం రథమాగోపయత్తదా ।
 సా గృహీతా విచుక్రోశ రావణేన యశస్వినీ ॥ ౨౧
 రామేతి సీతా దుఃఖార్తా రామం దూరగతం వనే ।
 తామకామాం స కామాతః పన్నగేంద్రవధూమివ ॥ ౨౨
 వివేష్టమానామాదాయ ఉత్పపాతాథ రావణః ।
 తతస్సా రాక్షసేంద్రేణ హ్రియమాణా విహాయసా ॥ ౨౩
 భృశం చుక్రోశ మత్తైవ భ్రాంతచిత్తా యథాఽఽతురా ।
 హా లక్ష్మణ మహాబాహూ గురుచిత్తప్రసాదక ॥ ౨౪
 హ్రియమాణాం న జానీషే రక్షసా మామమర్షిణా ।
 జీవితం సుఖమర్థాశ్చ ధర్మహేతోః పరిత్యజన్ ॥ ౨౫
 హ్రియమాణామధగ్నేణ మాం రాఘవ న పశ్యసి ।
 నను నామావినీతానాం విశేతాఽసి పరంతప ॥ ౨౬
 కథమేవంవిధం సాపం న త్వం శాసిహి రావణం ।
 నను సద్యోఽవినీతస్య దృశ్యతే కర్మణః ఫలం ॥ ౨౭
 కాలోప్యంగీ భవత్యత్ర సస్యానామివ పక్తయే ।
 స కర్మ కృతవానేతత్ కారోపహతచేతనః ॥ ౨౮
 జీవితాంతకరం ఘోరం రామాద్వ్యసనమాఘ్నహి ।
 హుతేదానీం సకామాఽస్తు కైకీయూ సహ బంధవైః ॥ ౨౯

హియే యధర్మకామస్య ధర్మపత్నీ యశస్వినః ।
 ఆమంత్రయే జనస్థానై కణికారాణాం సుపుష్పితాన్ ॥ ౩౦
 క్షీప్రం రామాయ శంసద్వం సీతాం హరతి రావణః ।
 మాల్యవంతం శిఖరిణం వందే ప్రసవణం గిరిం ॥ ౩౧
 క్షీప్రం రామాయ శంస త్వం సీతాం హరతి రావణః ।
 హుసకారండవాకీణాం వందె గోదావరీం నదీం ॥ ౩౨
 క్షీప్రం రామాయ శంస త్వం సీతాం హరతి రావణః ।
 దైవతాని చ యాన్యస్థ్వి వనే వివిధపాదపే ॥ ౩౩
 నమస్కరోమ్యహం తేభ్యః భతుః శృంసత మాం హృతాం ।
 యాని కాని చిదప్యత్ర సత్త్వాని నివసంశ్శృత ॥ ౩౪
 సర్వాణి శరణం యామి మృగపక్షిగణానపి ।
 హ్రియమాణాం ప్రియాం భతుః ప్రాణేభ్యోపి గరియసీం ॥ ౩౫
 వివశాఽపహృతా సీతా రావణేనేతి శంసత ।
 విదిత్వా మాం మహాబాహుః అముత్రాపి మహాబలః ॥ ౩౬
 ఆనేష్యతి పరాక్రమ్య వై వన్వతహృతామపి ।
 సా తదా కరుణా వాచః విలపంతీ సుదుఃఖతా ॥ ౩౭
 వనస్పతిగతం గృధ్రం దదశాన్యతలోచనా ।
 సా తముద్వీక్ష్య సుశ్రోణీ రావణస్య వశం గతా ॥ ౩౮
 సమాక్రందద్భయపరా దుఃఖోపహతయా గిరా ।
 జటాయో పశ్య మామూర్య హ్రియమాణామనాథవత్ ॥ ౩౯

అనేన రాక్షసేంద్రేణ కరుణం పాపకర్మణా ।
 నైష వారయితుం శక్యః తవ క్రూరో నిశాచరః ॥ ౪౦
 సత్త్వవాన్ జితకాశీ చ సాయుధశ్చైవ దుర్మతిః ।
 రామాయ తు యథాతత్త్వం జటాయో హరణం మమ ॥ ౪౧
 లక్ష్మణాయ చ తత్సర్వం ఆఖ్యాతవ్యమశేషతః ।
 ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే-ఏకాదశపంచాశస్సర్గః.

అథ పంచాశస్సర్గః.

తం శబ్దమవనుప్తస్తు జటాయురథ శుశ్రువే ।
 నిరీక్ష్య రావణం క్షిప్రం వై దేహీం చ దదశ్చ సః ॥ ౧
 తతః పర్వతకూటాభః తీక్ష్ణతుండః ఖగోత్తమః ।
 వనస్పతిగతః శ్రీమాన్ వ్యాజహర శుభాం గిరం ॥ ౨
 దశగ్రీవ స్థితో ధర్మై పురాణే సత్యసంశయః ।
 జటాయుర్నామ నామ్నాఽహం గృధ్రరాజో మహాబలః ॥ ౩
 రాజా సర్వస్య లోకస్య మహేంద్రవరుణోపమః ।
 లోకానాం చ హితై యుక్తః రామో దశరథాత్మజః ॥ ౪
 తస్యైవా లోకనాథస్య ధర్మపత్నీ యశస్వినీ ।
 సీతా నామ వరాహోహా యాం త్వం హర్తుమిహేచ్ఛసి ॥ ౫
 కథం రాజా స్థితో ధర్మై పరదారాన్ పరామృశేత్ ।
 రక్షణీయా విశేషేణ రాజదారా మహాబల ॥ ౬

నివర్తయ మతిం నీచాం పరదారాభిమర్శనాత్ ।
 న తత్సమాచరేద్ధీరః యత్పగోఽస్య విగహాయేత్ ॥ ౭
 యథాఽఽత్మనస్తథాఽన్యేషాం దారా రక్ష్యా విపశ్చితా ।
 అర్థం వా యది వా కామం శిష్టాశ్శాస్త్రేష్వనాగతం ॥ ౮
 వ్యవస్యంతి న రాజానః ధర్మం పాలస్త్యనందన ।
 రాజా ధర్మశ్చ కామశ్చ ద్రవ్యాణాం చోత్తమో నిధిః ॥ ౯
 ధర్మశ్శుభం వా పాపం వా రాజమూలం ప్రవర్తతే ।
 పాపస్వభావశ్చపలః కథం త్వం రక్షసాం వర ॥ ౧౦
 ఐశ్వర్యమభినంప్రాప్తః విమానమివ దుష్కృతిః ।
 కామం స్వభావై యో యస్య న శక్యః పరిమాజితుం ॥ ౧౧
 న హి దుష్టాత్మనామార్యం ఆవసత్థ్యాలయే చిరం ।
 విషయే నా పురే నా తే యదా రామో మహాబలః ॥ ౧౨
 నాపరాధ్యతి ధర్మాత్మా కథం తస్యాపరాధ్యసి ।
 యది శూర్పణఖాహేతోః జనస్థానగతః ఖరః ॥ ౧౩
 అతివృత్తో హతః పూర్వం రామేణాక్లిప్తకర్మణా ।
 అత్ర బ్రూహి యథాతత్త్వం ణో రామస్య వ్యతిక్రమః ॥ ౧౪
 యస్య త్వం లోకనాథస్య భార్యం హృత్వా గమిష్యసి ।
 క్షీప్రం విస్మజ వై దేహీం మా త్వా ఘోరేణ చక్షుషా ॥ ౧౫
 దహేద్దహనభూతేన వృత్రమింద్రాశనిర్యథా ।
 సర్పమాశీవిషం బధ్వా వస్త్రాంతే నావబుధ్యసే ॥ ౧౬

గ్రీవాయాం ప్రతిముక్తం చ కాలపాశం న పశ్యసి ।
 న భారస్సౌమ్య భతఃప్యః యో నరం నాపసాదయేత్ ॥ ౧౭
 తదన్నమపి భోక్తవ్యం జీర్యతే యదనామయం ।
 యత్కృత్వా న భవేద్ధర్మః న కీర్తిర్న యశో భువి ॥ ౧౮
 శరీరస్య భవేత్ ఘేదః కస్తత్కర్మ నమాచరేత్ ।
 షష్టిర్వషణ్సహస్రాణి మమ జాతస్య రావణ ॥ ౧౯
 పితృవై తామహం రాజ్యం యథావదనుతిష్ఠతః ।
 వృద్ధోఽహం త్వం యువా ధన్వీ నశరః కవచీ రథీ ॥ ౨౦
 తథాఽప్యాదాయ వై దేహీం కుశలీ న గమిష్యసి ।
 న శక్తస్త్వం బలాద్ధర్మం వై దేహీం మమ పశ్యతః ॥ ౨౧
 హేతుభిర్న్యాయసంయుక్తైః ధ్రువాం వేదశ్రుతీమివ ।
 యుధ్యస్వ యది శూరోఽసి ముహూర్తం తిష్ఠ రావణ ॥ ౨౨
 శయిష్యసే హతో భూమా యథా పూర్వం ఖరస్తథా ।
 అనకృత్ సంయుగే యేన నిహతా దైత్యదానవాః ॥ ౨౩
 న చిరాచ్ఛీరవాసాస్తాన్వం రామో యుధి వధిష్యతి ।
 కిం ను శక్యం మయా కతుం గతౌ దూరం సృపాత్మజౌ ॥ ౨౪
 క్షిప్రం త్వం నశ్యసే నీచ తయోర్భీతో న సంశయః ।
 న హి మే జీవమానస్య నయిష్యసి శుభామిమాం ॥ ౨౫
 నీతాం కమలపత్రాక్షీం రామస్య మహిషీం ప్రియాం ।
 అవశ్యం తు మయా కార్యం ప్రియం తస్య మహాత్మనః ॥ ౨౬

జీవితేనాపి రామస్య తథా దశరథస్య చ ।

తిష్ఠ తిష్ఠ దశగ్రీవ ముహూతః పశ్య రావణ ॥ ౨౨

యుద్ధాతిధ్యం ప్రదాస్యామి యావత్ప్రాణం నిశాచర ।

పుంతాదిన ఫలం త్వాం తు పాతయేయం రథోత్తమాత్ ॥

ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే-పంచాశస్సర్గః.

అథ ఏకపంచాశస్సర్గః.

ఇత్యుక్తస్య యథాన్యాయం రావణస్య జటాయుషా ।

క్రుద్ధస్యాగ్నినిభాస్సర్వాః రేజుర్వింశతిదృష్టయః ॥ ౧

సంరక్తనయనః కోపాత్ తప్తకాంచనకుండలః ।

రాక్షసేంద్రోఽభిదుద్రావ పతగేంద్రమమషణః ॥ ౨

స సంప్రహరస్తుములః తయోస్తస్థిః మహావనై ।

బభూవ వాతోద్ధతయోః మేఘయోగగనే యథా ॥ ౩

తద్బభూవాద్భుతం యుద్ధం గృధ్రరాక్షసయోస్తదా ।

సపక్షయోర్కాల్యవతోః మహాపర్వతయోరివ ॥ ౪

తతో నాశీకనారాచైః తీక్ష్ణైశ్చ వికణిభిః ।

అభ్యవషణ్మహాఘోరైః గృధ్రరాజం మహాబలః ॥ ౫

స తాని శరజాలాని గృధ్రః పత్రరథేశ్వరః ।

జటాయుః ప్రతిజగ్రాహ రావణస్త్రాణి సంయుగే ॥ ౬

తస్య తీక్ష్ణనఖాభ్యాం తు చరణాభ్యాం మహాబలః ।

చకార బహుధా గాత్రే వ్రణాన్ పతగసత్తమః ॥ ౭

అథ క్రోధాద్దశగ్రీవః జగ్రాహ దశ మార్గణాన్ ।

మృత్యుదండనిభాన్ ఘోరాన్ శత్రుమదనకాంక్షయా ॥ ౮

స తైర్బాణైర్నహవీర్యః పూణముక్తైరజహ్నుగైః ।

బిభేద నిశితైస్తీక్షైః గృధ్రం ఘోరైశ్శిలీముఖైః ॥ ౯

స రాక్షసరథే పశ్యన్ జానకీం బాష్పలోచనాం ।

అచింతయిత్వా తాన్ బాణాన్ రాక్షసం సమభీద్రవత్ ॥ ౧౦

తతోఽస్య సశరం చాపం ముక్తామణివిభూషితం ।

చరణాభ్యాం మహాతేజాః బభంజ పతగేశ్వరః ॥ ౧౧

తతోఽన్యద్ధనురాదాయ రావణః క్రోధమూర్ఛితః ।

వవషన్ శరవషాణి శతశోఽథ సహస్రశః ॥ ౧౨

శరైరావారితస్తస్య సంయుగే పతగేశ్వరః ।

కులాయముపసంప్రాప్తః పక్షీవ ప్రబభౌ తదా ॥ ౧౩

స తాని శరవషాణి పక్షాభ్యాం చ విఘ్నాయ చ ।

చరణాభ్యాం మహాతేజాః బభంజాస్య మహద్ధనుః ॥ ౧౪

తచ్ఛాస్మి సదృశం దీప్తం రావణస్య శరావరం ।

పక్షాభ్యాం స మహావీర్యః వ్యాధునోత్ పతగేశ్వరః ॥ ౧౫

కాంచనోరశ్చదాన్ దివ్యాన్ పిశాచపదనాన్ ఖరాన్ ।

తాంశ్చాస్య జవసంపన్నాన్ జహూన సమరే బలీ ॥ ౧౬

- సరం త్రివేణుసంపన్నం కామగం పాపకార్చివం ।
 మణిహేమవిచిత్రాంగం బభంజ చ మహారథం ॥ ౧౭
 పూణాచంద్రప్రతీకాశం ఛత్రం చ వ్యజనైస్సహ ।
 పాతయామాస వేగేన గ్రాహిభీ రాక్షసైస్సహ ॥ ౧౮
 సారిధేశ్చస్య వేగేన తుండేనైవ మహచ్ఛిరః ।
 పునర్వ్యపహరచ్ఛ్రీమాన్ పక్షిరాజో మహాబలః ॥ ౧౯
 స భగ్నధన్వా విరథః హతాశ్వో హతసారథిః ।
 అంకేనాదాయ వై దేహీం పపాత భువి రావణః ॥ ౨౦
 దృష్ట్వా నిపతితం భూమా రావణం భగ్నవాహనం ।
 సాధు సాధ్వితీ భూతాని గృధ్రరాజమపూజయన్ ॥ ౨౧
 పరిశ్రాంతం తు తం దృష్ట్వా జరయా పక్షియాధపం ।
 ఉత్పపాత పునర్హృష్టః మైథిలీం గృహ్య రావణః ॥ ౨౨
 తం ప్రహృష్టం నిధాయాంకే గచ్ఛంతం జనకాత్మజాం ।
 గృధ్రరాజస్సముత్పత్య సమభీదుత్య రావణం ॥ ౨౩
 సమావార్య మహాతేజాః జటాయురిదమబ్రవీత్ ।
 వజ్రసంస్పర్శబాణస్య భార్యాం రామస్య రావణ ॥ ౨౪
 అల్పబుద్ధే హరస్యేనాం వధాయ ఖలు రక్షసాం ।
 సమిత్రబంధుస్సామాత్యః సబలస్సపరిచ్ఛదః ॥ ౨౫
 విషసానం పిబస్యేతత్ పిసాసిత ఇవ్రాదకం ।
 అనుబంధమజానంతః కర్మణామవిచక్షణాః ॥ ౨౬

- శీఘ్రమేవ వినశ్యంతి యథా త్వం వినశిష్యసి ।
 బద్ధస్తన్వం కాలపాశేన క్వ గతస్తస్య మోక్ష్యసే ॥ ౨౭
- వధాయ బశిశం గృహ్య సామిషం జలజో యథా ।
 న హి జాతు దురాధమో కాకుత్స్థా తవ రావణ ॥ ౨౮
- ధషణం చాశ్రమస్యాస్య క్షమిష్యేతే తు రాఘవౌ ।
 యథా త్వయా కృతం కర్మ భీరుణా లోకగహితం ॥ ౨౯
- తస్మరాచరితో నూగః నైష నీరనిషేవితః ।
 యుధ్యన్వ యది శూరోఽసి ముహూతం తిష్ఠ రావణ ॥ ౩౦
- శయిష్యసే హతో భూమౌ యథా భ్రాతా ఖరస్తథా ।
 పరేతకాలే పురుషః యత్కర్మ ప్రతిపద్యతే ॥ ౩౧
- వినాశాయాత్మనో ధర్మ్యం ప్రతిపన్నోఽసి కర్మ తత్ ।
 పాపానుబంధో వై యస్య కర్మణః కర్మ కో ను తత్ ॥ ౩౨
- కుక్రీత లోకాధిపతిః స్వయంభూర్భగవానపి ।
 ఏవముక్త్వా శుభం వాక్యం జటాయుస్తస్య రక్షసః ॥ ౩౩
- నిపపాత భృశం పృష్ఠే దశగ్రీవస్య వీర్యవాన్ ।
 తం గృహీత్వా నఘైస్తీక్ష్ణైః విదదార సమంతతః ॥ ౩౪
- అధిరూఢౌ గజాలోహః యథా న్యాద్దుష్టవారణం ।
 విదదార నఘైరస్య తుండం పృష్ఠే సమర్పయన్ ॥ ౩౫
- కేశాంశ్చోత్పాటయామాస సఖపక్షముఖాయుధః ।
 స తథా గృధ్రరాజేన క్లిశ్యమానో ముహుర్ముహుః ॥ ౩౬

అమఃస్ఫురితోష్ణస్కా ప్రాకంపత స రావణః ।
 స పరిష్వజ్య వై దేహీం వామేనాంకేన రావణః ॥ ౩౭
 తలేనాభిజఘానాశు జటాయుం క్రోధమూర్ఛితః ।
 జటాయుస్తమభిక్రమ్య తుండేనాస్య ఖగాధిపః ॥ ౩౮
 వామబాహూన్ దశ తదా వ్యపాహరదరిందమః ।
 సంఛిన్నబాహోస్సదైవ బాహవస్సహసాభవన్ ॥ ౩౯
 విషజ్వాలావలీయుక్తాః వల్గీకాదివ పన్నగాః ।
 తతః క్రోధాద్దశగ్రీవః సీతాముత్సృజ్య రావణః ॥ ౪౦
 ముష్టిభ్యాం చరణాభ్యాం చ గృధ్రరాజమపోధయత్ ।
 తతో ముహూతం సంఘామః బభూవాతులవీర్యయోః ॥ ౪౧
 రాక్షసానాం చ ముఖ్యస్య పక్షిణాం ప్రవరస్య చ ।
 తస్య వ్యాయుచ్ఛమానస్య రామస్యార్థే స రావణః ॥ ౪౨
 పక్షౌ పార్శ్వ చ పాదౌ చ ఖడ్గముద్భృత్య సోఽచ్ఛినత్ ।
 స ఛిన్నపక్షస్సహసా రక్షసా రౌద్రకర్మణా ॥ ౪౩
 నిపతత హతో గృధ్రః ధరణ్యామల్పజీవితః ।
 తం దృష్ట్వా పతితం భూమౌ క్షతజార్ద్రం జటాయుషః ॥ ౪౪
 అభ్యధావత వై దేహీ స్వబంధుమివ దుఃఖితా ।

తం నీలజీమూతనికాశకల్పం

సుపాండురస్కముదారవీర్యం ।

దదర్శ లంకాధిపతిః పృథివ్యాం

జటాయుషం శాంతమివాగ్నిదావం ॥

౪౫౪

తతస్తు తం పత్రరథం మహీతలే

నిపాతితం రావణవేగమర్దితం ।

పునః పరిష్కృత్య శశిప్రభాననా

రుదోద సీతా జనకాత్మజా తదా ॥

౪౬౪

ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే-ఏకపంచాశస్త్రము.

— ౦ —

అథ ద్విపంచాశస్త్రము.

తమల్పజీవితం గృధ్రం స్ఫురంతం రాక్షసాధిపః ।

దదశ్చ భూమా పతితం సమీపే రాఘవాశ్రమాత్ ॥ ౧

సా తు తారాధిపముఖీ రావణేన సమీక్ష్య తం ।

గృధ్రరాజం వినిహతం విలలాప సుదుఃఖితా ॥ ౨

ఆలింగ్య గృధ్రం నిహతం రావణేన బలీయసా ।

విలలాప సుదుఃఖార్తా సీతా శశినిభాననా ॥ ౩

నిమిత్తం లక్షణజ్ఞానం శకునిస్వరదశ్చనం ।

అవశ్యం సుఖదుఃఖేషు నరాణాం ప్రతివృత్త్యతే ॥ ౪

నూనం రామ న జానాసి మహద్వ్యసనమాత్మనః ।

ధావంతి నూనం కాకుత్స్థం మదర్థం మృగపక్షిణః ॥ ౫

అయం హి పాపచారేణ మాం త్రాతుమభినంగతః ।

శేతే వినిహతో భూమా మమాభాగ్యాద్విహంగమః ॥ ౬

త్రాహి మామద్య కాకుత్స్థ లక్ష్మణేతి వరాంగనా ।
 సుసంతృప్తా సమాక్రందత్ శృణ్వతాం తు యథాఽంతికే ॥ ౭
 తాం క్లిప్తమాల్యాభరణాం విలపంతీమనాథవత్ ।
 అభ్యధావత వై దేహీం రావణో రాక్షసాధిపః ॥ ౮
 తాం లతామివ వేష్టంతీం ఆలీంగంతీం మహాద్రుమాన్ ।
 ముంచ ముంచేతి బహుశః ప్రవదన్ రాక్షసాధిపః ॥ ౯
 క్రోశంతీం రామ రామేతి రామేణ రహితాం వనే ।
 జీవితాంతాయ కేశేషు జగ్రహాంతకసన్నిభః ॥ ౧౦
 ప్రథమితాయాం సీతాయాం బభూవ సచరాచరం ।
 జగత్ సర్వమమర్యాదం తమసాఽంధేన సంవృతం ॥ ౧౧
 న వాతి మారుతస్తత్ర నిష్ప్రభోఽభూద్దివాకరః ।
 దృష్ట్వా సీతాం పరామృష్టాం దీనాం దివ్యేన చక్షుషా ॥ ౧౨
 కృతం కార్యమితి శ్రీమాన్ వ్యాజహారి పితామహః ।
 ప్రహృష్టా వ్యధితాశ్చానన్ సర్వే తే పరమషణ్యః ॥ ౧౩
 దృష్ట్వా సీతాం పరామృష్టాం దండకారణ్యవాసినః ।
 రావణస్య వినాశం చ ప్రాప్తం బుద్ధ్వా యదృచ్ఛయా ॥ ౧౪
 స తు తాం రామరామేతి రుదంతీం లక్ష్మణేతి చ ।
 జగామాదాయ చాకాశం రావణో రాక్ష సెశ్వరః ॥ ౧౫
 తప్తాభరణవణాఽంగీ పీతకాశేయవాసినీ ।
 రరాజ రాజపుత్రీ తు విద్యుత్ సాదామినీ యథా ॥ ౧౬

- ఉద్ధూతేన చ వస్త్రేణ తస్యాః పీతేన రావణః ।
అధికం ప్రతిబ్రభాజ గిరివీప్త ఇవాగ్నినా ॥ ౧౭
- తస్యాః పరమకల్యాణ్యాః తామాణి నురభీణి చ ।
పద్మపతాణి వై దెహ్యః అభ్యకీర్యంత రావణం ॥ ౧౮
- తస్యాః కాశేయముద్ధూతం ఆకాశే కనకప్రభం ।
బభౌ చాదిత్యరాగేణ తామ్రమభ్రమివాతపే ॥ ౧౯
- తస్యాస్తత్ సునసం వక్త్రం ఆకాశే రావణాంకగం ।
స రరాజ వినా రామం వినాశమివ పంకజం ॥ ౨౦
- బభూవ జలదం నీలం భిత్వా చంద్ర ఇప్రోదితః ।
సులలాటం సుకేశాంతం పద్మగర్భాభమవ్రణం ॥ ౨౧
- శుక్లేస్సువిమలైర్దంతైః ప్రభావద్భిరలంకృతం ।
తస్యాస్తద్విమలం వక్త్రం ఆకాశే రావణాంకగం ॥ ౨౨
- రుదితం వ్యపమృష్టాస్యం చంద్రవత్ ప్రియదశశం ।
సునాసం చారుతామ్రోష్ఠం ఆకాశే హటకప్రభం ॥ ౨౩
- రాక్షసేన సమాధూతం తస్యాస్తద్వదనం శుభం ।
శుశుభే న వినా రామం దివా చంద్ర ఇప్రోదితః ॥ ౨౪
- సా హేమవణా నీలాంగం మైథిలీ రాక్షసాధిపం ।
శుశుభే కాంచనీ కారచీ నీలం మణిమివాశ్రితా ॥ ౨౫
- సా పద్మగౌరీ హేమాభా రావణం జనకాత్మజా ।
విద్యుద్ధనమివావిశ్య శుశుభే తప్తభూషణా ॥ ౨౬

- తరుప్రవాళరక్తా సా నీలాంగం రాక్షసేశ్వరం ।
 ప్రాశోభయత వై దేహీ గజం కఙ్కెవ కాంచనీ ॥ ౨౭
- తస్యా భూషణఘోషేణ వై దేహ్యో రాక్షసాధిపః ।
 బభౌ స చపలో నీలః సఘోష ఇవ తోయదః ॥ ౨౮
- ఉత్తమాంగాచ్చ్యతా తస్యాః పుష్పవృష్టిస్సమంతతః ।
 సీతాయా హ్రియమాణాయాః పపాత ధరణీతలే ॥ ౨౯
- సా తు రావణవేగేన పుష్పవృష్టిస్సమంతతః ।
 సమాధూతా దశగ్రీవం పునరేవాభ్యవతత ॥ ౩౦
- అభ్యవతతే పుష్పాణాం ధారా వైశ్రవణానుజం ।
 నక్షత్రమాలా విమలా మేరుం నగమిప్రాన్నతం ॥ ౩౧
- చరణాన్నాపురం భ్రష్టం వై దేహ్యో రత్నభూషితం ।
 విద్యున్మండలసంకాశం పపాత మధురస్వనం ॥ ౩౨
- తరుప్రవాళరక్తా సా నీలాంగం రాక్షసేశ్వరం ।
 ప్రాశోభయత వై దేహీ గజం కఙ్కెవ కాంచనీ ॥ ౩౩
- తాం మహోల్కామివాకాశే దీప్యమానాం స్వతేజసా ।
 జహరాకాశమావిశ్య సీతాం వైశ్రవణానుజః ॥ ౩౪
- తస్యాస్తాస్యగ్నివర్ణాని భూషణాని మహీతలే ।
 సఘోషాణ్యవకీర్యంత క్షీణాస్తారా ఇవాంబరాత్ ॥ ౩౫
- తస్యాస్త నాంతరాద్యృప్తః హరస్తారాధిపద్యుతిః ।
 వై దేహ్యో నిపతక భాతి గంగేవ గగనాచ్చ్యతా ॥ ౩౬

ఉత్పన్నవాతాభిహతాః నానాద్విజగణాయుతాః ।
 మా భై రితి విధూతాగ్రాః వ్యాజహ్యురివ పాదపాః ॥ ౩౨

నభిన్యో ధ్వస్తకమలాః త్రస్తమీనజలేచరాః ।
 సఖిమివ గతోచ్ఛ్వాసాం అన్వశోచంత మైథిలీం ॥ ౩౩

సమంతాదభినంపత్య సింహవ్యాఘ్రమృగద్విజాః ।
 అన్వధావంస్తదా రోమాత్ సీతాం ఛాయానుగామినః ॥ ౩౪

జలప్రపాతానముఖాః శృంగై రుచ్ఛ్రితబాహుభిః ।
 సీతాయాం హియమాణాయాం విక్రోశంతీవ పర్వతాః ॥ ౪౦

హియమాణాం తు వై దేహీం దృష్ట్వా దీనో దివాకరః ।
 ప్రతిధ్వస్తప్రభః శ్రీమాన్ ఆసీత్ పాండరమండలః ॥ ౪౧

నాస్తి ధర్మః కుతస్సత్యం నాజఃవం నాన్మశంసతా ।
 యత్ర రామస్య వై దేహీం భార్యాం హరతి రావణః ॥ ౪౨

ఇతి సర్వాణి భూతాని గణశః పర్యదేవయన్ ।
 వితస్తకా దీనముఖాః రురుదుర్బ్బుగహితకాః ॥ ౪౩

ఉద్వీక్ష్యోద్వీక్ష్య నయనైః ఆనసాతావిలేక్షణాః ।
 సుప్రవేషితగాత్రాశ్చ బభూవుర్వనదేవతాః ॥ ౪౪

విక్రోశంతీం దృఢం సీతాం దృష్ట్వా దుఃఖం తథా గతాం ।
 తాం తు లక్షణ రామేతి క్రొశంతీం మధురస్వరం ॥ ౪౫

అవేక్షమాణాం బహుశః వై దేహీం ధరణీతలం ।
 స తామాకులకేశాంతాం విప్రమృష్టవిశేషకాం ॥ ౪౬

జహరాత్మవినాశాయ దశగ్రీవౌ మనస్వినీం ।

తతస్తు సా చారుదతీ శుచిస్మితా

వినాకృతా బంధుజనేన మైథిలీ ।

అపశ్యతీ రాఘవలక్ష్మణాపుభౌ

వివర్ణవక్త్రా భయభారవీడితా ॥

౪౭౪

ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే-ద్విపంచాశస్సర్గః.

అథ త్రిపంచాశస్సర్గః.

ఖముత్పతంతం తం దృష్ట్వా మైథిలీ జనకాత్మజా ।

దుఃఖతా పరమోద్విగ్నా భయే మహతి వతి=నీ ॥

౧

గోషరోదనతామ్రాక్షీ భీమాక్షం రాక్షసాధిపం ।

రుదంతీ కరుణం సీతా హ్రియమాణేదమబ్రవీత్ ॥

౨

న వ్యపత్రపసే నీచ కర్మణానన రావణ ।

జ్ఞాత్వా విరహితాం యన్మాం చోరయిత్వా పలాయసే ॥

౩

త్వయైవ నూనం దుష్టాత్మకా భీరుణా హతు=మిచ్ఛతా ।

మమాపవాహితో భర్తా మృగరూపేణ మాయయా ॥

౪

యో హి మాముద్యతస్త్రాతుం సోఽప్యయం వినిపాతితః ।

గృధ్రరాజః పురాణోఽసౌ శ్వశురస్య సఖా మమ ॥

౫

పరమం ఖలు తే వీర్యం దృశ్యతే రాక్షసాధమ ।

విశ్రావ్య నామధేయం హి యుద్ధే నాస్మి జితా త్వయా ॥

౬

ఈదృశం గహితం కర్మ కథం కృత్వా న లజ్జసే ।

స్త్రీయాశ్చ హరణం నీచ రహితే తు పరస్య చ ॥ ౭

కథయిష్యంతి లోకేషు పురుషాః కర్మ కుత్సితం ।

సుస్మశంసమధర్మిషం తవ శౌండిర్యమానినః ॥ ౮

ధిక్తే శౌర్యం చ సత్త్వం చ యత్త్వం కథితవాంస్తదా ।

కుల్యక్రోశకరం హోకే ధిక్తే చారిత్రమిదృశం ॥ ౯

కిం కతుః శక్యమేవం సి యజ్జవేనైవ ధావసి ।

ముహూర్తమపి తిష్ఠస్వ న జీవన్ ప్రతియాస్యసి ॥ ౧౦

న హి వత్సుష్పథం ప్రాప్య తయోః పార్థివపుత్రయోః ।

ససైన్యోపి సమధః స్త్వం ముహూర్తమపి జీవితుం ॥ ౧౧

న త్వం తయోశ్శరస్పర్శం సోఘం శక్తః కథంచన ।

వనే ప్రజ్వలితస్యైవ స్పర్శమగ్నేర్విహంగమః ॥ ౧౨

సాధు కుర్వాత్మనః పథ్యం సాధు మాం ముంచ రావణ ।

మత్ప్రధమః కుష్టో హి భ్రాతృ సహ పతిర్జమ ॥ ౧౩

విధాస్యతి వినాశాయ త్వం మాం యది న ముంచసి ।

యేన త్వం వ్యవసాదేన బలాన్మాం హతుమిచ్ఛసి ॥ ౧౪

వ్యవసాయస్య తే నీచ భవిష్యతి నిరర్థకః ।

న హ్యహం తమపశ్యంతీ భర్తారం విబుధోపమం ॥ ౧౫

ఉత్సహే శత్రువశగా ప్రాణాన్ ధారయితుం చిరం ।

న నూనం చాత్మనః శ్రేయః పథ్యం వా సమవేక్షసే ॥ ౧౬

- మృత్యుకాలే యథా మర్త్యః విపరీతాని సేవతే ।
ముమూషూణాం హి సర్వేషాం యత్పథ్యం తన్న రోచతే ॥
- పశ్యామ్యద్య హి కంఠే త్వాం కాలపాశావపాశితం ।
యథా చాస్మిన్ భయస్థానే న బిభేషి దశానన ॥ ౧౮
- వ్యక్తం హిరణ్మయా హి త్వం సంపశ్యసి మహీరుహాన్ ।
నదీం వైతరణీం ఘోరాం రుధిరౌఘనివాసినీం ॥ ౧౯
- అసివత్రవనం చైవ భీమం పశ్యసి రావణ ।
తప్తకాంచనపుష్పాం చ వై డూర్యప్రవరచ్ఛదాం ॥ ౨౦
- ద్రక్ష్యసే శాల్మలీం తీక్ష్ణాం ఆయసైః కంటక్షైశ్చితాం ।
న హి త్వమీదృశం కృత్వా తస్మాళీకం మహాత్మనః ॥ ౨౧
- ధరితుం శక్యసి చిరం విషం పీతేష్వ నిఘ్నూణః ।
బద్ధస్తవ్ం కాలపాశేన దుర్నివారేణ రావణ ॥ ౨౨
- క్వ గతో లప్యసే శర్మ భతుర్మమ మహాత్మనః ।
నిమేషాంతరమాత్రేణ వినా భ్రాత్రా మహావనే ॥ ౨౩
- రాక్షసా నిహతా యేన సహస్రాణి చతుదశ ।
స కథం రాఘవౌ వీరః సర్వాస్త్రకుశలో బలీ ॥ ౨౪
- న త్వాం హన్యాచ్ఛరైస్తీక్ష్ణైః ఇష్టభార్యాపహరిణం ।
ఏతచ్ఛాన్యచ్ఛ పరుషం వై దేహీ రావణాంకగా ॥ ౨౫
- భయశోకసమావిష్టా కరుణం విలలాప హ ।

తథా భృశార్తాం బహు చైవ భాషిణీం

విలాపపూర్వం కరుణం చ భామినీం ।

జహర పాపః కరుణం వివేషతీం

నృపాత్మజామాగతగాత్రవేషధుం ॥

౨౬౪

ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే-త్రిపంచాశస్సర్గః.

అథ చతుఃపంచాశస్సర్గః.

హియమాణా తు వై దేహీ కంచిన్నాధమపశ్యతీ ।

దదర్శ గిరిశృంగస్థాన్ పంచ వానరపుంగవాన్ ॥

౧

తేషాం మధ్య విశాలాక్షీ కాశేయం కనకవ్రభం ।

ఉత్తరీయం వరాణోహః శుభాన్యాభరణాని చ ॥

౨

ముమోచ యది రామాయ శంసేయురితి మైథిలీ ।

వస్త్రముత్సృజ్య తన్నధ్యే నిశీప్తం సహభూషణం ॥

౩

సంభ్రమాత్తు దశగ్రీవః తత్కమన్ స స బుద్ధవాన్ ।

సింగాక్షస్తాం విశాలాక్షీం నేత్రైరనిమిషేరివ ॥

౪

విక్రోశంతీం తథా సీతాం దదృశుర్వానరపభాః ।

స చ పంపామతిక్రమ్య లంకామభిముఖః పురీం ॥

౫

జగామ రుదతీం గృహ్య వై దేహీం రాక్షసేశ్వరః ।

తాం జహర సుసంహృష్టః రావణో మృత్యునూత్మనః ॥

౬

- ఉత్సంగేనై వ భుజగీం తీక్షణదంష్ట్రాం మహావిషాం ।
 వనాని సరితశ్చైల్లా సరాంసి చ విహాయసా ॥ ౭
- స క్షీప్రం సమతీయాయ శరశ్చాపాదివ చ్యుతః ।
 తిమివక్రనికేతం తు వరుణాలయమక్షయం ॥ ౮
- సరితాం శరణం గత్వా సమతీయాయ సాగరం ।
 సంభ్రమాత్ పరివృత్తోర్ధ్విః రుద్ధమీనమహారగః ॥ ౯
- వై దేహ్యం హియమాణాయాం బభూవ వరుణాలయః ।
 అంతరిక్షగతా వాచః సస్పృజశ్చారణస్తదా ॥ ౧౦
- ఏతదంతో దశగ్రీవః ఇతి సిద్ధాస్తదాబ్రువత్ ।
 స తు సీతాం వివేష్టుంతీ అంకేనాదాయ రావణః ॥ ౧౧
- ప్రవివేశ పురీం లంకాం రూపిణీ మృత్యుమాత్మనః ।
 సోఽభిగమ్య పురీం లంకా సువిభక్తమహాపథాం ॥ ౧౨
- సంరూఢకఞ్చోబహుళం స్వమంతఃపురమావిశత్ ।
 తత్ర తామసితాపాంగాం శోకమోహపరాయణాం ॥ ౧౩
- నిదధే రావణస్సీతాం నయో మాయామివ స్త్రియం ।
 అబ్రవీచ్ఛ దశగ్రీవః షిశాచ్ఛ్లోరదశకాః ॥ ౧౪
- యథా నేమాం పుమాన్ స్త్రీ వా సీతాం పశ్యత్యసంమతః ।
 ముక్తామణిసువర్ణాని వస్త్రాణ్యాభరణాని చ ॥ ౧౫
- యద్యదిచ్ఛేత్త దేవాస్యాః దేయం మచ్ఛందతో యథా ।
 యా చ వక్ష్యతి వై దేహీం వచనం కించిదప్రియం ॥ ౧౬

- అజ్ఞానాద్యది వా జ్ఞానాత్ స తస్యా జీవితం ప్రియం ।
 తథోక్త్వా రాక్షసీస్తాన్తు రాక్షసేంద్రః ప్రతాపవాన్ ॥ ౧౭
- నిష్క్రమ్యాంతఃపురాత్తస్మాత్ కిం కృత్యమితి చింతయన్ ।
 దదర్శాష్టౌ మహావీర్యాన్ రాక్షసాన్ పిశితాశనాన్ ॥ ౧౮
- స తాన్ దృష్ట్వా మహావీర్యః వరదానేన మోహితః ।
 ఉవాచైతానిదం వాక్యం ప్రశస్య బలవీర్యతః ॥ ౧౯
- నానాప్రహరణాః క్షీప్రం ఇతో గచ్ఛత సత్వరాః ।
 జనస్థానం హతస్థానం భూతపూర్వం ఖరాలయం ॥ ౨౦
- తతోఽప్యతాం జనస్థానే శూన్యే నిహతరాక్షసే ।
 పౌరుషం బలమాశ్రిత్య త్రాసముత్సృజ్య దూరతః ॥ ౨౧
- బలం హి సుమహద్వన్నే జనస్థానే నివేశితం ।
 సదూషణఖరం యుద్ధే హతం రామేణ సాయకైః ॥ ౨౨
- తత్ర క్రోధో మమామమాత్ దైర్యస్యోపరి వత్తే ।
 వైరం చ సుమహజ్జాతం రామం ప్రతి సుదారుణం ॥ ౨౩
- నిర్యాతయితుమిచ్ఛామి తచ్చ వైరమహం రిపోః ।
 స హి లప్సన్యమ్యహం నిద్రాం అహత్వా సంయుగే రిపుం ॥
- తం త్విదాసీమహం హత్వా ఖరదూషణఘాతినం ॥
 రామం శర్కోపలప్సన్యమి ధనం లభ్యేవ నిర్ధనః ॥ ౨౪
- జనస్థానే వసద్భిన్తు భవద్భి రామమాశ్రితా ।
 ప్రవృత్తిరుపనేతవ్యా కిం కరోతీతి తత్త్వతః ॥ ౨౫

అప్రమాదాచ్చ గంతవ్యం సర్వైరపి నిశాచరైః ।

కతవ్యశ్చ సదా యత్నః రాఘవస్య వధం ప్రతి ॥ ౨౭

యుష్మాకం చ బలజ్ఞోఽహం బహుశో రణమూఢాని ।

అతశ్చాస్మిన్ జనస్థానే మయా యూయం నియోజితాః ॥ ౨౮

తతః ప్రియం వాక్యముపేత్య రాక్షసాః

మహార్థమప్టావభివాద్య రావణం ।

విహాయ లంకాం సహితాః ప్రతస్థిరే

యతో జనస్థానమలక్ష్మ్యదర్శనాః ॥ ౨౯

తతస్తు సీతాముపలభ్య రావణః

సుసంప్రహృష్టః పరిగృహ్య మైథిలీం ।

ప్రసజ్య రామేణ చ వైరముత్తమం

బభూవ మోహోన్ముదితస్స రాక్షసః ॥ ౩౦

ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే-చతుఃపంచాశస్సర్గః.

అథ పంచపంచాశస్సర్గః.

సందిశ్య రాక్షసాన్ ఘోరాన్ రావణోఽప్టౌ మహాబలాన్ ।

ఆత్మానం బుద్ధివైక్లవ్యాత్ కృతకృత్యమమన్యత ॥ ౧

స చింతయానో వై దేహీం కామబాణసమర్పితః ।

ప్రవివేశ గృహం రమ్యం సీతాం దృష్టుమభిత్వరన్ ॥ ౨

- స ప్రవిశ్య తు తద్వేశ్య రావణో రాక్షసాధిపః ।
అవశ్యద్రాక్షసీమధ్యే సీతాం శోకపరాయణాం ॥ ౩
- అశ్రుపూర్ణ ముఖం దీనాం శోకభారాభిషిడితాం ।
వాయువేగైరివాక్రాంతాం మజ్జంతీం నావమర్ణవే ॥ ౪
- మృగయాధపరిభ్రష్టాం మృగీం శ్వభిరివావృతాం ।
అధోముఖముఖం సీతాం అభ్యేత్య చ నిశాచరః ॥ ౫
- తాం తు శోకపరాం దీనాం అవశాం రాక్షసాధిపః ।
స బలాద్దశయామాస గృహం దేవగృహాపమం ॥ ౬
- హర్ష్యప్రాసాదసంబాధం స్త్రీసహస్రనిషేవితం ।
నానాపక్షిగణైజ్జుష్టం నానారత్నసమన్వితం ॥ ౭
- కాంచనైస్తాపనీయైశ్చ స్ఫాటికై రాజతైరపి ।
వజ్రవైడూర్యచిత్రైశ్చ స్తంభైర్దృష్టిమనోహరైః ॥ ౮
- దివ్యదుందుభినిహృదం తప్తకాంచనతోరణం ।
సోపానం కాంచనం చిత్రం ఆరుహితయా సహ ॥ ౯
- దాంతికా రాజతాశ్చైవ గవాక్షాః ప్రియదళకానాః ।
హేమజాలావృతాశ్చాసకా తత్ర ప్రాసాదపంక్తయః ॥ ౧౦
- సుధామణివిచిత్రాణి భూమిభాగాని సర్వశః ।
దశగ్రీవః స్వభవనే ప్రాదశయత మైధిలీం ॥ ౧౧
- దీప్తికాః పుష్కరిణ్యశ్చ నానావృక్షసమన్వితాః ।
రావణో దశయామాస సీతాం శోకపరాయణాం ॥ ౧౨

దశయిత్వా తు వై దేహ్యః కృత్స్నం తద్భవనోత్తమం ।
 ఉవాచ వాక్యం పాపాత్మా సీతాం లోభితుమిచ్ఛయా ॥ ౧౩
 దశ రాక్షసకోట్యశ్చ ద్వావింశతిరథాపరాః ।
 తేషాం ప్రభురహం సీతే సర్వేషాం భీమకర్మణాం ॥ ౧౪
 వజయిత్వా జరావృద్ధా బాలాంశ్చ రజనీచరా ॥
 సహస్రమేకమేకస్య మమ కార్యపురస్సరం ॥ ౧౫
 యదిదం రాజతంత్రం మే త్వయి సర్వం ప్రతిష్ఠితం ।
 జీవితం చ విశాలాక్షీ త్వం మే పృత్యైర్గరియసీ ॥ ౧౬
 బహూనాం స్త్రీసహస్రాణాం మమ యోఽసౌ పరిగహః ।
 తాసాం త్వమిశ్వరా సీతే మమ భార్యా భవప్రియే ॥ ౧౭
 సాధు కిం తేఽన్యయా బుద్ధ్యా రోచయస్వ వచో మమ ।
 భజస్వ మాఽభితప్తస్య ప్రసాదం కర్తుమహంసి ॥ ౧౮
 పరిక్షిప్తా సహస్రేణ లంకేయం శతయోజనా ।
 నేయం ధర్షయితుం శక్యా సేంద్రైరపి సురాసురైః ॥ ౧౯
 న దేవేషు న యత్యేషు న గంధర్వేషు పక్షిషు ।
 అహం పశ్యామి లోకేషు యో మే వీర్యసమో భవేత్ ॥ ౨౦
 రాజ్యభ్రష్టేన దీనేన తాపసేన గతాయుషా ।
 కిం కరిష్యసి రామేణ మానుషేణాల్పతేజసా ॥ ౨౧
 భజస్వ సీతే మామేవ భర్తాహం సదృశస్తవ ।
 యావనం హ్యభ్యుపగమం భీరు రమస్వేహ మయా సహ ॥ ౨౨

- దశనే మా కృధా బుద్ధిం రాఘవస్య వరాననే ।
కాఽస్య శక్తిరిహంగతుం అపి సీతే మనోరథైః ॥ ౨౩
- స శక్యో వాయురాకాశే పాశైర్బద్ధుం మహాజవః ।
దీప్యమానస్య వాఽప్యగ్నేః గ్రహీతుం విమలాం శిఖాం ॥ ౨౪
- త్రయాణామపి లోకానాం స తం పశ్యామి శోభనై ।
విక్రమేణ నయేద్యస్తాన్ మద్భావః పరిపాలితాం ॥ ౨౫
- లంకాయాం సుమహాద్రాజ్యం ఇదం త్వమనుపాలయ ।
త్వత్ప్రేష్యా మద్విధాన్యైవ దేవాశ్చాపి చరాచరాః ॥ ౨౬
- అభిషేకోదకక్లిన్నా తుష్టా చ రమయస్య మాం ।
దుష్కృతం యత్పురా కర్మ వనవాసేన తద్గతం ॥ ౨౭
- యశ్చ తె నుకృతో ధర్మః తస్యేహ ఫలమాఘ్నహి ।
ఇహ మాల్యాని సర్వాణి దివ్యగంధాని మైధిలి ॥ ౨౮
- భూషణాని చ ముఖ్యాని సేవస్వ చ మయా సహ ।
పుష్పకం నామ సుశ్రోణి భ్రాతురైవ శ్రవణస్య మే ॥ ౨౯
- విమానం సూర్యసంకాశం తరసా నిజజితం మయా ।
విశాలం రమణీయం చ తద్విమానమనుత్తమం ॥ ౩౦
- తత్ర సీతే మయా సార్థం విహరస్వ యథాసుఖం ।
వదనం పద్మసంకాశం విమలం చారుదశేనం ॥ ౩౧
- శోకార్తం తు వరాహోహే న భ్రాజతి వరాననే ।
ఏవం వదతి తస్మిన్ నా వస్తాంతేన వరాంగనా ॥ ౩౨

పిథాయేందునిభం నీతా ముఖమశ్శూన్యవతఃయత్ ।

ధ్యాయంతీం తామివాన్వస్థాం దీనాం చింతాహతప్రభాం ॥ ౩౩

ఉవాచ వచనం పాపః రావణో రాక్షసేశ్వరః ।

అలం వ్రేడేన వై దేహీ ధర్మలోపకృతేన చ ॥ ౩౪

ఆర్షోఽయం దైవనివృందః యస్తానుభిగమిష్యతి ।

ఏతౌ పాదౌ మయా స్నిగ్ధౌ శిరోభిః పరివీడితౌ ॥ ౩౫

ప్రసాదం కురు మే క్షిప్రం వశ్యో దాసోఽహమస్మి తే ।

ఇమాశ్శూన్యా మయా వాచః శుష్యమాణేన భాషితాః ॥ ౩౬

న చాపి రావణః కాంచిత్ మూర్ధ్నా స్త్రీం పృణమేత హ ।

ఏవముక్త్వా దశగ్రీవః మైథిలీం జనకాత్మజాం ॥ ౩౭

కృతాంతవశమాపన్నః మమేయమితి మన్యతే ।

ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే-పంచపంచాశస్సర్గః.

అథ షట్పంచాశస్సర్గః.

సా తథోక్తా తు వై దేహీ నిర్భయా శోకకశితా ।

తృణమంతరతః కృత్వా రావణం పృత్యభావత ॥ ౧

రాజా దశరథో నామ ధర్మసేతురివాచలః ।

సత్యసంధః పరిజ్ఞాతః యన్య పుత్రస్స రాఘవః ॥ ౨

రామో నామ స ధర్మాత్మా త్రిషు లోకేషు విశ్రుతః ।

దీఘబాహుర్విశాలాక్షః దైవతం హి పతిర్ణమ ॥ ౩

ఇత్వాకూణాం కులే జాతః సింహస్కంధో మహాద్యుతిః ।
 లక్ష్మణేన సహ భ్రాత్రా యస్తే ప్రాణాన్ హరిష్యతి ॥ ౪
 ప్రత్యక్షం యద్యహం తస్య త్వయా స్యాం ధర్మితా బలాత్ ।
 శయితా త్వం హతస్సంఖ్య జనస్థానే యథా ఖరః ॥ ౫
 య ఏతే రాక్షసాః ప్రోక్తాః ఘోరరూపా మహాబలాః ।
 రాఘవే నిర్విషాస్సర్వై సుపణేః పన్నగా యథా ॥ ౬
 తస్య జ్యోతిప్రముక్తాస్తై శరాః కాంచనభూషణాః ।
 శరీరం విధమిష్యంతి గంగాకూలమివ్రాహ్మయః ॥ ౭
 అనురైర్వా సురైర్వా త్వం యద్యవధోఽసి రావణ ।
 ఉత్పాద్య సుమహద్వైరం జీవంస్తస్య స మోక్ష్యసే ॥ ౮
 స తే జీవిత శేషస్య రాఘవ్రాంతకరో బలీ ।
 పశోర్యాపగతస్యేవ జీవితం తవ దుర్లభం ॥ ౯
 యది పశ్యేత్ స రామస్తాన్వం రోషదీప్తైః చక్షుషా ।
 రక్షస్త్యమద్య నిఙ్గః గచ్ఛేన్నద్యః పరాభవం ॥ ౧౦
 యశ్చంద్రం నభసో భూమౌ పాతయెన్నాశయేత వా ।
 సాగరం శోషయేద్వాఽపి స నీతాం మోచయేదిహ ॥ ౧౧
 గతాయుస్త్వం గతశ్రీకః గతసత్త్వో గతేంద్రియః ।
 లంకా వైధవ్యసంయుక్తా త్వత్కృతేన భవిష్యతి ॥ ౧౨
 స తే పాపమిదం కర్మ సుఖాదర్కం భవిష్యతి ।
 యాహం నీతా వినా భావం పతిపార్శ్వే త్వయా వనే ॥

- స హి దైవతసంయుక్తః మమ భర్తా మహాద్యుతిః ।
నిభయో వీర్యమాశ్రిత్య శూన్యే వచతి దండకే ॥ ౧౪
- స తే దర్పం బలం వీర్యం ఉత్సేకం చ తథావిధం ।
అపనేష్యతి గాత్రేభ్యః శరవర్షేణ సంయుగై ॥ ౧౫
- యదా వినాశో భూతానాం దృశ్యతే కాలచోదితః ।
తదా కార్యే ప్రమాద్యంతి నరాః కాలవశం గతాః ॥ ౧౬
- మాం ప్రథమ్య స తే కాలః ప్రాప్తోఽయం రాక్షసాధమ ।
ఆత్మనో రాక్షసానాం చ వధాయాంశః పురస్య చ ॥ ౧౭
- స శక్యో యజ్ఞమధ్యస్థా వేదిః సృష్ణాండమండితా ।
ద్విజాతిమంత్రపూతా చ చండాలేనావమదితా ॥ ౧౮
- తథాఽహం ధర్మనిత్యస్య ధర్మపత్నీ పతివ్రతా ।
త్వయా స్పృష్టం స శక్యోఽస్మి రాక్షసాధమ పాపినా ॥ ౧౯
- క్రీడంతీ రాజహంసేన పద్మపండ్లేషు నిత్యదా ।
హంసీ సా తృణపండ్లం కథం పశ్యేత మద్గుకం ॥ ౨౦
- ఇదం శరీరం నిస్సంజ్ఞం బంధ వా ఖాదయస్వ వా ।
నేదం శరీరం రక్ష్యం మే జీవితం వాఽపి రాక్షస ॥ ౨౧
- స తు శత్రోముఖప్రకోశం పృథివ్యాం దాతుమాత్మనః ।
ఎవముక్త్వా తు వై దేశీః క్రోధాత్ సుపరుషం వచః ॥ ౨౨
- రావణం మైథిలీ తత్ర పునర్నవాచ కించన ।
సీతాయా వచనం శృత్వా పరుషం రోమహర్షణం ॥ ౨౩

- ప్రత్యువాచ తతస్సీతాం భయసందశఃసం వచః ।
 శృణు మైథిలీ మద్వాక్యం మాసాన్ ద్వాదశ భామిని ॥ ౨౪
 కాలేనానేన నాభ్యేషి యది మాం చారుహసిని ।
 తతస్తాన్వం ప్రాతరాశార్థం సూదాశ్చేత్స్యంతి లేశశః ॥ ౨౫
 ఇత్యుక్త్వా పరుషం వాక్యం రావణశ్శత్రురావణః ।
 రాక్షసీశ్చ తతః క్రుద్ధః ఇదం వచనమబ్రవీత్ ॥ ౨౬
 శీఘ్రమేవ హి రాక్షస్యః వికృతా ఘోరదర్శనాః ।
 దర్పమస్యా వినేష్యధ్వం మాంసశోణితభోజనాః ॥ ౨౭
 వచనాదేవ తాస్తస్య నుఘోరా రాక్షసీగణాః ।
 కృతిప్రాంజలయో భూత్వా మైథిలీం పర్యవారయన్ ॥ ౨౮
 స తాః ప్రోవాచ రాజా తు రావణో ఘోరదర్శనః ।
 ప్రచాల్య చరణోత్కృష్టైః దారయన్నివ మేదినీం ॥ ౨౯
 అశోకవనికామధ్యే మైథిలీ సీయతామియం ।
 తత్రేయం రక్ష్యతాం గూఢం యుష్మాభిః పరివారితా ॥ ౩౦
 తత్రైనాం తజన్వైరోఘ్నైః పునస్సాన్వైత్వీశ్చ మైథిలీం ।
 ఆనయధ్వం వశం సర్వాః వన్యాం గజపథూమివ ॥ ౩౧
 ఇతి ప్రతిసమాదిప్తాః రాక్షస్యా రావణేన తాః ।
 అశోకవనికాం జగ్ముః మైథిలీం ప్రతిగృహ్య తు ॥ ౩౨
 సర్వకాలఫలైర్వృక్షైః నానాపుష్పఫలైర్వృతాం ।
 సర్వకాలమదైశ్చాపి ద్విజైస్సముపసేవితాం ॥ ౩౩

సా తు శోకపరీతాంగీ మైధిలీ జనకాత్మజా ।
 రాక్షసీవశమాపన్నా వ్యాఘ్రీణాం హరిణీ యథా ॥ ౩౪
 శోకేన మహతా గ్రస్తా మైధిలీ జనకాత్మజా ।
 న శర్మ లభతే భీరుః పాశబద్ధా మృగీ యథా ॥ ౩౫
 న విందతే తత్ర తు శర్మ మైధిలీ
 విరూపనేత్రాభిరతీవ తజ్జితా ।
 పతిం స్మరంతీ దయితం చ దైవతం
 విచేతనాభూద్యయశోకపీడితా ॥ ౩౬

ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే-పట్నంచాశస్సర్గః.

అథ సప్తపంచాశస్సర్గః.

రాక్షసం మృగరూపేణ చరంతం కామరూపిణం ।
 నిహత్య రామో మారీచం తూర్ణం పథి నివతేతే ॥ ౧
 తస్య సంత్వరమాణస్య ద్రష్టుకామస్య మైధిలీం ।
 కూగ్రస్వనోఽథ గోమాయుః విననాదాస్య పృషతః ॥ ౨
 న తస్య స్వరమాజ్ఞాయ దాగుణం రోమహర్షణం ।
 చింతయామాస గోమాయోః స్వరేణ పరిశంకితః ॥ ౩
 అశుభం బత మన్యేహం గోమాయుర్వాశ్శతే యథా ।
 స్వస్తి స్యాదపి వై దేహ్యః రాక్షసైర్భక్షణం వినా ॥ ౪

మారీచేన తు విజ్ఞాయ స్వరమాలంబ్య మామకం ।

విక్రుష్టం మృగరూపేణ లక్ష్మణః శృణుయాద్వది ॥ ౫

స సామిత్రిః స్వరం శృత్వా తాం చ హిత్యా చ మైథిలీం ।

తయైవ ప్రహితః క్షిప్రం మత్సకాశమిహైష్యతి ॥ ౬

రాక్షసై స్సహితై ర్నానం సీతాయా ఈప్సితో వధః ।

కాంచనశ్చ మృగో భూత్వా వ్యవసీయాశ్రమాత్తు మాం ॥ ౭

దూరం సీత్వా తు మారీచః రాక్షసోఽభూచ్ఛరాహతః ।

హం లక్ష్మణ హతోఽస్థీతి యద్వాక్యం వ్యాజహార చ ॥ ౮

అపి స్వస్తి భవేత్తాభ్యాం రహితాభ్యాం మహావనె ।

జనస్థాననిమిత్తం హి కృతవైరోఽస్మి రాక్షసైః ॥ ౯

నిమిత్తాని చ ఘోరాణి దృశ్యం తేఽద్య బహూని చ ।

ఇత్యేవం చింతయన్ రామః శృత్వా గోమాయునిస్సవనం ॥ ౧౦

ఆత్మనశ్చాపనయనాత్ మృగరూపేణ రక్షసా ।

నివతః మానస్త్యరయా జవేనాశ్రమమాత్మనః ॥ ౧౧

ఆజగామ జనస్థానం రాఘవః పరిశంకితః ।

తం దీనమనసో దీనం ఆసేదుర్ద్భృగవక్షిణః ॥ ౧౨

సవ్యం కృత్వా మహాత్మానం ఘోరాంశ్చ ససృజః స్వరాశ్ ।

తాని దృష్ట్వా నిమిత్తాని మహాఘోరాణి రాఘవః ॥ ౧౩

స్యవతః తాథ త్వరితః జవేనాశ్రమమాత్మనః ।

స తు సీతాం వరారోహం లక్ష్మణం చ మహాబలం ॥ ౧౪

ఆజగామ జనస్థానం చింతయన్నేవ రాఘవః ।

తతో లక్ష్మణమాయాంతం దదశ విగతప్రభం ॥ ౧౫

తతోఽవిదూరే రామేణ సమియాయ స లక్ష్మణః ।

విషణ్ణస్సవిషణ్ణేన దుఃఖితో దుఃఖభాగినా ॥ ౧౬

సంజగహేఽథ తం భ్రాతా శ్రేష్ఠో లక్ష్మణమాగతం ।

విహాయ సీతాం విదనే వనే రాక్షససేవితే ॥ ౧౭

గృహీత్వా చ శరం నవ్యం లక్ష్మణం రఘునందనః ।

ఉవాచ మధురోదర్శం ఇదం పరుషమాతిమత్ ॥ ౧౮

అహం లక్ష్మణ గహ్యం తే కృతం యస్తస్త్వం విహాయ తాం

సీతామిహగతస్సామ్య కచ్ఛిత స్వస్తి భవేదిహ ॥ ౧౯

న మేఽస్తి సంశయో వీర సర్వథా జనకాత్మజా ।

వినష్టా భక్షితా వాఽపి రాక్షసైర్వనచారిభిః ॥ ౨౦

అశుభాన్యేవ భూయిష్ఠం యథా ప్రాదుర్భవంతి మే ।

అపి లక్ష్మణ సీతాయాః సామగ్ర్యం ప్రాప్నుయావహే ॥ ౨౧

జీవంత్యాః పురుషవ్యాఘ్ర సుతాయా జనకస్య వై ।

యథా వై మృగసంఘాశ్చ గోమాయుశ్చైవ భైరవం ॥ ౨౨

వాశ్యంతే శకునాశ్చాపి ప్రదీప్తామభితోదిశం ।

అపి స్వస్తి భవేత్తస్యాః రాజపుత్ర్యా మహాబల ॥ ౨౩

ఇదం హి రక్షో మృగసంనికాశం

ప్రలోభ్య మాం దూరమనుప్రయాంతం ।

హతం కథంచిన్నహతా శ్రమేణ

స రాక్షసోఽభూన్న్యాయమాణ ఏన ॥

౨౪

మనశ్చ మే దీనమిహాప్యహృష్టం

చక్షుశ్చ నవ్యం కురుతే వికారం ।

అసంశయం లక్ష్మణ నాస్తి సీతా

హృతా మృతా వా సధి వతఃతే వా ॥

౨౫

ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే-చప్తపంచాశస్సర్గః.

అథ అష్టపంచాశస్సర్గః.

స దృష్ట్వా లక్ష్మణం దీనం శూన్యే దశరథాత్మజః ।

పర్యపుచ్చత ధర్మాత్మా వై దేహీమాగతం వినా ॥

౧

ప్రస్థితం దండకారణ్యం యా మామచుజగామ హ ।

క్వ సా లక్ష్మణ వై దేహీ యాం హిత్వా త్వమిహాగతః ॥

౨

రాజ్యభ్రష్టస్య దీనస్య దండకాః పరిధావతః ।

క్వ సా దుఃఖసహాయా మే వై దేహీ తనుమధ్యమా ॥

౩

యాం వినా నోత్సహే వీర ముహూతఃమపి జీవితం ।

క్వ సా ప్రాణసహాయా మే సీతా సురసుతోపమా ॥

౪

పతిత్వమమరాణాం వా పృథివ్యాశ్చాపి లక్ష్మణ ।

తాం వినా తపనీయాభాం నేచ్ఛేయం జనకాత్మజాం ॥

౫

కచ్చిజ్జీవితీ వై దేహీ ప్రాణైః ప్రియతరా మమ ।
 కచ్చిత్ ప్రవాజనం సౌమ్య న మే మిథ్యా భవిష్యతి ॥ ౬
 సీతానిమిత్తం సౌమిత్రే మృతే మయి గతే త్వయి ।
 కచ్చిత్ సకామా సుఖతా కైకేయీ సా భవిష్యతి ॥ ౭
 సపుత్రరాజ్యాం సిద్ధార్థాం మృతపుత్రా తపస్వినీ ।
 ఉపస్థాస్యతి కాసల్యా కచ్చిత్ సౌమ్య న కైకేయీ ॥ ౮
 యది జీవతి వై దేహీ గమిష్యామ్యాశ్రమం పునః ।
 సువృత్తా యది వృత్తా సా ప్రాణాంస్త్యక్ష్యోమి లక్ష్మణ ॥ ౯
 యది మామాశ్రమగతం వై దేహీ నాభిభాషతే ।
 పునః ప్రహసితా సీతా వినశిష్యామి లక్ష్మణ ॥ ౧౦
 బ్రూహి లక్ష్మణ వై దేహీ యది జీవతి వా న వా ।
 త్వయి ప్రమత్తే రక్షోభిః భక్షితా వా తపస్వినీ ॥ ౧౧
 సుకుమారీ చ బాలా చ నిత్యం చాదుఃఖదర్శినీ ।
 మద్వియోగేన వై దేహీ వ్యక్తం శోచతి దుర్మనాః ॥ ౧౨
 సర్వధా రక్షసా తేన జిహ్నేన సుదురాత్మనా ।
 వదతా లక్ష్మణేత్యుచ్చైః తవాపి జనితం భయం ॥ ౧౩
 శ్రుతస్తు శంకే వై దేహ్యో న స్వరస్పదృశో మమ ।
 త్రస్తయా ప్రేషితస్త్వం చ ద్రష్టుం మాం శీఘ్రమాగతః ॥ ౧౪
 సర్వధా తు కృతం కష్టం సీతాముత్ప్రజతా వనే ।
 ప్రతికతుం నృశంసానాం రక్షసాం దత్తమంతరం ॥ ౧౫

దుఃఖితాః ఖరఘాతేన రాక్షసాః పిశితాశనాః ।
 తైస్సీతా నిహతా ఘోరైః భవిష్యతి న సంశయః ॥ ౧౬
 అహోఽస్మిన్ వ్యసనే మగ్నః సర్వథా శత్రుసూదన ।
 కింత్విదాసీం కరిష్యామి శంకే ప్రాప్తవ్యమిదృశం ॥ ౧౭
 ఇతి సీతాం వరారోహం చింతయన్నేవ రాఘవః ।
 ఆజగామ జనస్థానం త్వరయా సహలక్ష్మణః ॥ ౧౮
 విగహామాణోఽనుజమాతకరూపం
 తుధా శ్రమాచ్చైవ పిపాసయా చ ।
 విశిష్టస్థానం శుష్కముఖో వివర్ణః
 ప్రతిశ్రయం ప్రాప్య సమీక్ష్య శూన్యం ॥ ౧౯
 స్వమాశ్రమం సంప్రవిగాహ్య వీరః
 విహరదేశాననుసృత్య కాంశ్చిత్ ।
 ఏతత్తదిత్యేవ నివాసభూమౌ
 ప్రహృష్టరోమా వ్యధితో బభూవ ॥ ౨౦
 ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే-అష్టపంచాశస్సర్గః.

అథ ఏకోనషష్టితమస్సర్గః.

అథాశ్రమాదుపావృత్తం అంతరా రఘునందనః ।
 ఫరిప్రచచ్ఛ సౌమిత్రిం రామో దుఃఖాదితం పునః ॥ ౧

- తమువాచ కిమర్థం త్వం ఆగతోఽపాస్య మైథిలీం ।
 యదా సా తవ విశ్వాసాత్ వనే విరహితా మయా ॥ ౨
- దృష్టైవవాభ్యాగతం త్వాం మే మైథిలీం త్యజ్య లక్ష్మణ ।
 శంకమానం మహత్పాపం యత్పత్యం వ్యధితం మనః ॥ ౩
- స్ఫురతే నయనం సవ్యం బాహుశ్చ హృదయం చ మే ।
 దృష్ట్వా లక్ష్మణ దూరే త్వాం సీతావిరహితం పథి ॥ ౪
- ఏవముక్తస్తు సౌమిత్రిః లక్ష్మణశ్శుభలక్షణః ।
 భూయో దుఃఖసమావిప్లవః దుఃఖతం రామమబ్రవీత్ ॥ ౫
- న స్వయం కామకారేణ తాం త్యక్త్వాఽహమిహగతః ।
 ప్రచోదిత స్తయై ప్రాగైః త్వత్పకాశమిహగతః ॥ ౬
- ఆర్యేణేవ పరాక్రుప్తం హః సీతే లక్ష్మణేతి చ ।
 పరిత్యాహీతి యద్వాక్యం మైథిల్యాస్తచ్చుతిం గతం ॥ ౭
- సా తమార్తస్వరిం శ్రుత్వా తవ స్నేహేన మైథిలీ ।
 గచ్ఛ గచ్ఛేతి మామాహ కురంతీ భయవిహ్వలా ॥ ౮
- ప్రచోద్యమానేన మయా గచ్ఛేతి బహుశ స్తయా ।
 ప్రత్యుక్తా మైథిలీ వాక్యం ఇదం త్వత్ప్రత్యయాన్వితం ॥ ౯
- న తత్పశ్యామ్యహం రక్షః యదస్య భయమావహేత్ ।
 నిర్వృతా భవ నాస్త్యేతత్ కేనాప్యేనముదాహృతం ॥ ౧౦
- విగహితం చ నీచం చ కథమార్యోఽభిధాన్యతి ।
 త్యాహీతి వచనం సీతే యస్త్రాయేత్ త్రిదశానపి ॥ ౧౧

కింనిమిత్తం తు కేనాపి భ్రాతురాలంబ్య మే స్వరం ।
 రాక్షసేనేరితం వాక్యం త్రాహి త్రాహీతి శోభనే ॥ ౧౨
 విస్వరం వ్యాహృతం వాక్యం లక్ష్మణ త్రాహి మామితి ।
 న భవత్యా వ్యధా కార్యా కునారీజనసేవితా ॥ ౧౩
 అలం వైక్లబ్యమాలంబ్య స్వస్థా భవ నిరుత్సుకా ।
 న సోఽస్తి త్రిషు లోకేషు పుమాన్ వై రాఘవం రణే ॥ ౧౪
 జాతో వా జాయమానో వా సంయుగే యః పరాజయేత్ ।
 న జయ్యో రాఘవౌ యుద్ధే దేవైశ్చక్రపురోగమైః ॥ ౧౫
 ఏవముక్తా తు వై దేహీ పరిమోహితచేతనా ।
 ఉవాచాశ్రుణి ముంచంతీ దారుణం మామిదం వచః ॥ ౧౬
 భావౌ మయి తవాత్యర్థం పాప ఏవ నివేశితః ।
 వినష్టే భ్రాతరి ప్రాప్తుం న చ త్వం మామవాప్స్యసి ॥ ౧౭
 సంకేతాద్భరతేన త్వం రామం సమనుగచ్ఛసి ।
 శ్రోశంతం హి యథాఽత్యర్థం నై సమభ్యవపద్యసే ॥ ౧౮
 రిపుః ప్రచచ్ఛన్నచారీ త్వం మదర్థమనుగచ్ఛసి ।
 రాఘవస్యాంతరప్రేపుః తథైవం నాభివద్యసే ॥ ౧౯
 ఏవముక్తౌ హి వై దేవ్యా సంరభ్యో రక్తలోచనః ।
 కోగ్రధాత్ ప్రస్ఫురమాణోఽపః ఆశ్రమాదభినిగతః ॥ ౨౦
 ఏవం బ్రువాణం సౌమిత్రిం రామస్సంతాపమోహితః ।
 అబ్రవీద్దుష్కృతుః సౌమ్య తాం వినా యత్త్వమాగతః ॥ ౨౧

జానన్నపి సమర్థం మాం రక్షసాం వినివారణే ।
 అనేన క్రోధవాక్యేన మైథిల్యా నిస్సృతో భవాన్ ॥ ౨౨
 న హి తే పరితుష్యామి త్యక్త్వా యద్యాసి మైథిలీం ।
 క్రుద్ధాయాః పరుషం శృత్వా స్త్రియాశ్చ త్వమిహగతః ॥ ౨౩
 సర్వథా త్వవనీతం తే సీతయా యత్ప్రచోదితః ।
 క్రోధస్య వశమాపన్నః నాకరోశ్శాసనం మమ ॥ ౨౪
 అసా హి రాక్షసశ్చేతే శరేణాభిహతో మయా ।
 మృగరూపేణ యేనాహం ఆశ్రమాదపవాహితః ॥ ౨౫

వికృష్య చాపం పరిథాయ సాయకం

సలీలబాణేన చ తాడితో మయా ।

మార్గీణం తనుం త్యజ్య న విక్లబస్వరః

బభూవ కేయూరధరస్స రాక్షసః ॥ ౨౬

శరాహతేనైవ తదాఽఽత్యయా గిరా

స్వరం మమాలంబ్య సుదూరసంశ్రవం ।

ఉదాహృతం తద్వచనం సుదారుణం

త్వమాగతో యేన విహాయ మైథిలీం ॥ ౨౭

ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే-ఏకోనషష్టితమస్సర్గః.

అథ షష్టితమస్సర్గః.

భృశమావ్రజమానస్య తస్యాథో వామలోచనం ।

ప్రాన్మురచ్ఛాస్థలద్రామః పేషభుశ్చాప్యజాయత ॥ ౧

ఉపాలక్ష్య నిమిత్తాని సాఽశుభాని ముహుర్ముహుః ।

అపి త్కైమం ను సీతాయాః ఇతి వై వ్యాజహార చ ॥ ౨

త్వరమాణౌ జగమాధ సీతాదర్శనలాలసః ।

శూన్యమావసథం దృష్ట్వా బభూవౌద్విగ్నమానసః ॥ ౩

ఉద్భ్రమన్నివ వేగేన విక్షిప్త రఘునందనః ।

తత్ర తత్రోటజస్థానం అభివీక్ష్య సమంతతః ॥ ౪

దదశ్చ పణశాలాం చ రహితాం సీతయా తదా ।

శ్రియా విరహితాం ధ్వస్తాం హేమంతే పద్మినీమివ ॥ ౫

యదంతమివ వృక్షైశ్చ స్థూనపుష్పమృగద్విజం ।

శ్రియా విహీనం విధ్వస్తం సంత్యక్తవనదేవతం ॥ ౬

విప్రకీర్ణాఽజినకుశం విప్రవిద్ధబుర్రీకటం ।

దృష్ట్వా శూన్యం నిజస్థానం విలలాప పునఃపునః ॥ ౭

హృతా మృతా వా నష్టా వా భక్షితా వా భవిష్యతి ।

నిలీనాఽప్యథవా భీరుః అథవా వనమాశ్రితా ॥ ౮

గతా విచేతుం పుష్పాణి ఫలాన్యపి చ వా పునః ।

అథవా పద్మినీ యాతా జలార్థం వా నదీం గతా ॥ ౯

యత్సాన్మృగయమాణస్తు నాససాద వనె ప్రియాం ।

శోకరక్తైక్షణశిశ్నోకాత్ ఉన్మత్త ఇవ లక్ష్యతే ॥ ౧౦

వృక్షౌద్వృక్షం ప్రధావన్ సః గిరైశ్చాద్రిం నదాన్నదీం ।

బభూవ విలపన్ రాచుః శోకపంకార్ణవాప్లుతః ॥ ౧౧

అపి కాచిత్త్వయా దృష్టా సా కదంబప్రియా ప్రియా ।
 కదంబ యది జానీషే శంస నీతాం శుభాననాం ॥ ౧౨
 స్నిగ్ధపల్లవనంకాశా వీతకాశేయవాసినీ ।
 శంసన్వ యది వా దృష్టా బిల్వ బిల్వోపమస్తనీ ॥ ౧౩
 అథవాఽఞ్జన శంస త్వం ప్రియాం తామఞ్జనప్రియాం ।
 జనకస్య సుతా భీమః యది జీవతి వా న వా ॥ ౧౪
 కకుభః కకుభోరూం తాం వ్యక్తం జానాతి మైథిలీం ।
 యథాపల్లవపుష్పాఢ్యః భాతి హ్యేష వనస్పతిః ॥ ౧౫
 భ్రమరైరుపగీతశ్చ యథా ద్రుమవదో హ్యాయం ।
 ఏష వ్యక్తం విజానాతి తిలక స్తిలకప్రియాం ॥ ౧౬
 అశోక శోకాపనుద శోకాపహతచేతసం ।
 త్వన్నామానం కురు క్షేప్రం ప్రియానందర్శనేన మాం ॥ ౧౭
 యది తాల త్వయా దృష్టా పక్వతాలఫలస్తనీ ।
 కథయస్వ వరాహోహం కారుణ్యం యది తే మయి ॥ ౧౮
 యది దృష్టా త్వయా నీతా జంబు జంబూఫలోపమాం ।
 ప్రియాం యది విజానీషే నిశ్చంకం కథయస్వ మే ॥ ౧౯
 అహం త్వం కణికాకారాద్య సుపుష్పైశ్శోభసే భృశం ।
 కణికారప్రియా సాధ్వీ శంస దృష్టా ప్రియా యది ॥ ౨౦
 చూతనీపమహాసాలాః పనసాః కురవాః ధవాః ।
 దాడిమానసనాః గత్వా దృష్త్వా రామో మహాయశాః ॥ ౨౧

మల్లికా మాధవీశ్చైవ చంపకా౯ కేతకీస్తథా ।
 పృచ్ఛ౯ రామో వనె భ్రాంతః ఉన్నత౯ ఇవ లక్ష్మ్యతే ॥ ౨౨
 అథవా మృగశాబాక్షీం మృగ జానాసి మైథిలీ ।
 మృగవిప్రేక్షణీ కాంతా మృగీభిస్సహితా భవేత్ ॥ ౨౩
 గజ సా గజనాసారూః యది దృష్టా త్వయా భవేత్ ।
 తాం మన్యే విదితాం తుభ్యం ఆఖ్యాహి వరవారణ ॥ ౨౪
 శాదూల యది సా దృష్టా ప్రియా చంద్రనిభాననా ।
 మైథిలీ మమ విస్రబ్ధం కథయస్వ న తే భయం ॥ ౨౫
 కిం ధావసి ప్రియే దూరం దృష్టాఽసి కమలేక్షణే ।
 వృక్షైరాచ్ఛాద్య చాత్మానం కిం మాం న ప్రతిభాషసే ॥ ౨౬
 తిష్ఠ తిష్ఠ వరారోహే న తేఽస్తి కరుణా మయి ।
 నాత్యర్థం హాస్యశీలాఽసి కిమర్థం మాముపేక్షసే ॥ ౨౭
 వీతకాశేయకేనాసి సూచితా వరవణిఁసీ ।
 ధావంత్యపి మయా దృష్టా తిష్ఠ యద్యస్తి సాహృదా ॥ ౨౮
 నైవ సా నూనమథవా హింసితా చారుహాసినీ ।
 కృచ్ఛ్రం ప్రాప్తం న మాం నూనం యథోపేక్షీతుమహాతి ॥
 వ్యక్తం సా భక్షితా బాలా రాక్షసైః పిశితాశనైః ।
 విభజ్యాంగాని సర్వాణి మయా విరహితా ప్రియా ॥ ౩౦
 నూనం తచ్ఛుభదంతోఽపం సునానం చారుకుండలం ।
 పూణాచంద్రమివ గృస్తం ముఖం నిష్ప్రభతాం గతం ॥ ౩౧

సా హి చంపకవణాభా గ్రీవా గ్రైవేయశోభితా ।
 కోమలా విలపంత్యాస్తు కాంతాయా భక్షితా శుభా ॥ ౩౨
 నూనం విక్షిప్యమాణౌ తౌ బాహూ పల్లవకోమతౌ ।
 భక్షితౌ వేపమానాగ్నౌ సహస్తాభరణాంగదౌ ॥ ౩౩
 మయా విరహితా బాలా రక్షసాం భక్షణాయ వై ।
 సాధేనైవ పరిత్యక్తా భక్షితా బహుబాంధవా ॥ ౩౪
 హః లక్ష్మణ మహాబాహో పశ్యసి త్వం ప్రియాం క్వచిత్ ।
 హః ప్రియే క్వ గతా భద్రే హః నీతేతి పునఃపునః ॥ ౩౫
 ఇత్యేవం విలపన్ రామః పరిధావన్ వనాద్వనం ।
 క్వచిదుద్భ్రమతే వేగాత్ క్వచిద్విభ్రమతే బలాత్ ॥ ౩౬
 క్వచిన్మత్త ఇవాభాతి కాంతాన్వేషణతత్పరః ।
 స వనాని నదీశ్చైలాన్ గిరిప్రసవణాని చ ॥ ౩౭
 కాననాని చ వేగేన భ్రమత్యపరిసంస్థితః ।

తథా స గత్వా విపులం మహద్వనం

పరిత్యజ్య సర్వం త్వథ మైథిలీం ప్రతి ।

అనిష్ఠితాశస్స చకార మాగణే

పునః ప్రియాయాః పరమం పరిశ్రమం ॥ ౩౮ ౪

ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే-షష్ఠితమస్సర్గః.

అథ ఏకపష్టితమస్సర్గః

- దృష్ట్వా౭౭శ్రమపదం శూన్యం రామో దశరథాత్మజః ।
రహితాం పణశాలాం చ విధ్వస్తాన్యాసనాని చ ॥ ౧
- అదృష్ట్వా తత్ర వై దేహీం సంనిరీక్ష్య చ సర్వశః ।
ఉవాచ రామః ప్రాక్రుశ్య ప్రగృహ్య రుచిరా భుజౌ ॥ ౨
- క్వ ను లక్ష్మణా వై దేహీ కం వా దేశమితో గతా ।
కేనాహృతా వా సామిత్రే భక్షితా కేన వా ప్రియా ॥ ౩
- వృక్షేణాచ్ఛాద్య యది మాం నీతే హసితుమిచ్ఛసి ।
అలం తే హసితేనాద్య మాం భజస్వ సుదుఃఖతం ॥ ౪
- యైస్సహ క్రిడసే నీతే విశ్వస్థైర్భృగపోతకైః ।
ఏతే హీనాస్త్యయా సౌమ్యే ధ్యాయంత్యాస్రావిలేక్షణాః ॥ ౫
- నీతయా రహిశో౭హం వై న హి జీవామి లక్ష్మణ ।
మృతం శోకేన మహతా సీతాహరణజేన మాం ॥ ౬
- పరలోకే మహారాజః నూనం ద్రక్ష్యతి మే పితా ।
కథం ప్రతిజ్ఞాం సంశ్రుత్వ మయా త్వమభియోజితః ॥ ౭
- అపూరయిత్వా తం కాలం మత్సకాశమిహంగతః ।
కామవృత్తమనార్యం మాం మృషావాదినమేవ చ ॥ ౮
- ధిక్త్వామితి పరే లోకే వ్యక్తం వక్ష్యతి మే పితా ।
వివశం శోకసంతప్తం దీనం భగ్నమనారథం ॥ ౯

మామిహోత్సృజ్య కరుణం కీర్తిర్నరమివాన్మజుః ।
 క్వ గచ్ఛసి వరానోహే మాం నోత్సృజ సుమధ్యమే ॥ ౧౦
 త్వయా విరహితశ్చాహం మోక్ష్యే జీవితమాత్మనః ।
 ఇతీవ విలపన్ రామః సీతాదశకనలాలసః ॥ ౧౧
 న దదశన్ సుదుఃఖాతః రాఘవౌ జనకాత్మజాం ।
 అనాసాదయమానం తం సీతాం దశరథాత్మజం ॥ ౧౨
 పంకమాసాద్య విపులం సిదంతమివ కుంజరం ।
 లక్ష్మణౌ రామమత్యర్థం ఉవాచ హితకామ్యయా ॥ ౧౩
 మా విషాదం మహాచాహో కురు యత్నం మయా సహ ।
 ఇదం చ హి వనం శూర బహుకందరశోభితం ॥ ౧౪
 ప్రియకాననసంచారా వనోన్మత్తా చ మైధిలీ ।
 సా వనం వా ప్రవిష్టా స్యాత్ నళిసిం వా సుపుష్పితాం ॥ ౧౫
 సరితం వాఽపి సంప్రాప్తా మీనవంజుశసేవితాం ।
 స్నాతు కామా నిలీనా స్యాత్ హాసకామా వనే క్వచిత్ ॥ ౧౬
 విత్రాసయితుకామా వా లీనా స్యాత్ కాననె క్వచిత్ ।
 జిజ్ఞాసమానా వై దేహీ త్వాం మాం చ పురుషర్షభ ॥ ౧౭
 తస్యా హ్యన్వేషణే శ్రీమన్ ఊప్రమేవ యతావహై ।
 వనం సర్వం విచినువః యత్ర సా జనకాత్మజా ॥ ౧౮
 మన్యసే యది కాకుత్స్థ మా స్మ శోకే మనః కృధాః ।
 ఏవముక్తస్తు సౌహార్దాత్ లక్ష్మణేన సమాహితః ॥ ౧౯

- సహ శామిత్రీణా రామః విచేతుముపచక్ర మే ।
 తౌ వనాని గిరీంశ్చైవ సరితశ్చ సరాఃసి చ ॥ ౨౦
- నిఖలేన విచిన్వానౌ సీతాం దశరథాత్మజౌ ।
 తస్య శైలస్య సానూని గుహాశ్చ శిఖరాణి చ ॥ ౨౧
- నిఖలేన విచిన్వానౌ నైవ తామభిజగ్మతుః ।
 విచిత్ర సర్వతశ్చైలం రామౌ లక్ష్మణమబ్రవీత్ ॥ ౨౨
- నేహ పశ్యామి సౌమిత్రే వై దేహీం పర్వతే శుభాం ।
 తతో దుఃఖాభినంతప్తః లక్ష్మణౌ వాక్యమబ్రవీత్ ॥ ౨౩
- విచరన్ దండకారణ్యం భ్రాతరం దీప్త తేజసం ।
 ప్రాప్స్యసి త్వం మహాప్రాజ్ఞ మైథిలీం జనకాత్మజాం ॥ ౨౪
- యథా విష్ణుర్మహాబాహుః బలిం బద్వా మహీమిమాం ।
 ఏవముక్తస్తు సౌహృదాత్ లక్ష్మణేన స రాఘవః ॥ ౨౫
- ఉవాచ దీనయా వాచా దుఃఖాభిహతచేతనః ।
 వనం సర్వం సువిచితం పద్మిన్యః ఫుల్లపంకజాః ॥ ౨౬
- గిరిశ్చాయం మహాప్రాజ్ఞ బహుకందరనిర్ఘరః ।
 న హి పశ్యామి వై దేహీం ప్రాణేభ్యోపి గిరియసీం ॥ ౨౭
- ఏవం స విలపన్ రామః సీతాహరణకర్షితః ।
 దీనశ్శోకసమావిప్లవః ముహూర్తం విహ్వలోఽభవత్ ॥ ౨౮
- సంతప్తో హ్యవసన్నాంగః గతబుద్ధిర్విచేతనః ।
 నిషసాదాతురో దీనః నిశ్శ్వస్యాశీతమాయతం ॥ ౨౯

బహుళం స తు నిశ్చ్యస్య రామో రాజీవలోచనః ।
 హా ప్రియేతి విచుక్రోశ బహుశో బాష్పగద్గదః ॥ ౩౦
 తం తతస్సాంత్యయామాస లక్ష్మణః ప్రియబాంధవః ।
 బహుప్రకారం ధర్మజ్ఞః ప్రశ్రితం ప్రశ్రితాంజలిః ॥ ౩౧
 అనాదృత్య తు తద్వాక్యం లక్ష్మణోఽపృథుః చ్యుతం ।
 అపశ్యంతాం ప్రియాం సీతాం ప్రాక్రోశత్ స పునఃపునః ॥ ౩౨

ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే-ఏకషష్ఠితమస్తంభః.

అథ ద్విషష్ఠితమస్తంభః.

సీతామపశ్యత్ ధర్మాత్మా కామోపహతచేతనః ।
 విలలాప మహాబాహుః రామః కమలలోచనః ॥ ౧
 పశ్యన్నివ స తాం సీతాం అపశ్యత్ మదనాదితః ।
 ఉవాచ రాఘవో వాక్యం విలాసాశ్రయదుర్వచం ॥ ౨
 త్వమశోకస్య శాఖాభిః పుష్పప్రియతయా ప్రియే ।
 ఆవృణోషి శరీరం తే మమ శోకవివధానీ ॥ ౩
 కదలీకాండసదృశౌ కదళ్యా సంవృతావృభౌ ।
 ఊరూ పశ్యామి తే దేవి నాసి శక్తా నిగూహితుం ॥ ౪
 కణికాకారవనం భద్రదే హసంతీ దేవి సేవసే ।
 అలం తే పరిహాసేన మమ బాధానహేన వై ॥ ౫

పరిహాసేన కిం సీతే పరిశ్రాంతస్య మే ప్రియే ।
 అయం స పరిహాసోఽపి సాధు దేవి న రోచతే ॥ ౬
 విశేషేణాశ్రమస్థానే హాసోఽయం న ప్రశస్యతే ।
 అవగచ్ఛామి తే శీలం పరిహాసప్రియం ప్రియే ॥ ౭
 ఆగచ్ఛ త్వం విశాలాక్షి శూన్యోఽయముటజస్తవ ।
 సువ్యక్తం రాక్షసైస్తీతా భక్షితా వా హృతాఽపి వా ॥ ౮
 న హి సా విలపంతం మాం ఉపసంవ్రేతీ లక్ష్మణ ।
 ఏతాని మృగయాధాని సాశ్రునేత్రాణి లక్ష్మణ ॥ ౯
 శంసంతీవ హి వై దేహీం భక్షితాం రజనీచరైః ।
 హా మమార్యే క్వ యాతాఽసి హా సాధ్వీ వరవణిణి ॥ ౧౦
 హా సకామా త్వయా దేవీ కైకయా సా భవిష్యతి ।
 సీతయా సహ నిర్యాతః వినా సీతాముపాగతః ॥ ౧౧
 కథం నామ ప్రవేక్ష్యామి శూన్యమంతఃపురం పునః ।
 నిర్విర్య ఇతి లోకో మాం నిరయశ్చేతి వక్ష్యతి ॥ ౧౨
 కాతరత్వం ప్రకాశం హి సీతాఽపనయనేన మే ।
 నివృత్తవనవాసశ్చ జనకం మిథిలాధిపం ॥ ౧౩
 కుశలం పరిపృచ్ఛంతం కథం శత్ర్వే నిరీక్షీతుం ।
 విదేహరాజో నూనం మాం దృష్ట్వా విరహితం తయా ॥ ౧౪
 సుతాన్నేహేన సంతప్తః మోహస్య వశమేష్యతి ।
 అథవా న గమిష్యామి పురీం భరతపాలితాం ॥ ౧౫

స్వగోఽపి నీతయా హీనః శూన్య ఏవ మతో మమ ।
 మామిహోత్సృజ్య హి వనే గచ్ఛాయోధ్యాం పురీం శుభాం ॥
 న త్వహం తాం వినా నీతాం జీవేయం హి కథంచన ।
 గాఢమాశ్లిష్య భరతః వాచోఽమద్వచనాత్త్వయా ॥ ౧౭
 అనుజ్ఞతోఽసి రామేణ పాలయేతి వసుంధరాం ।
 అంభా చ మమ కైకేయీ సుమిత్రా చ త్వయా విభో ॥ ౧౮
 కాసల్యా చ యథాన్యాయం అభివాద్యా మమాజ్ఞయా ।
 రక్షణీయా ప్రయత్నేన భవతా సోక్తకారిణా ॥ ౧౯
 నీతాయాశ్చ వినాశోఽయం మమ చామితకర్షణ ।
 విస్తరేణ జనన్యా మే వినివేద్యస్త్వయా భవేత్ ॥ ౨౦

ఇతి విలపతి రాఘవే సుదీనే

వనముపగమ్య తయా వినా సుకేశ్యా ।

భయవికలముఖస్తు లక్ష్మణోపి

వృథితమనా భృశమాతురో బభూవ ॥

౨౧

ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే-ద్విషష్టితమస్సర్గః.

అథ త్రిషష్టితమస్సర్గః.

స రాజపుత్రః ప్రియయా విహీనః

కామేన శోకేన చ వీడ్యమానః ।

విషాదయన్ భ్రాతరమాతన్ రూపః

భూయో విషాదం ప్రవివేశ తీవ్రం ॥

౧

స లక్ష్మణః శోకవశాభిపన్నం

శోకే నిమగ్నో విపులే తు రామః ।

ఉవాచ వాక్యం వ్యసనానురూపం

ఉష్ణం వినిశ్చవ్య రుదన్ సశోకం ॥

--౨

స మద్విధో దుష్కృతకర్మకారీ

మన్యే ద్వితీయోఽస్తి వసుంధరాయాం ।

శోకేన శోకో హి పరంపరాయాః

మామేతి భిదన్ హృదయం మనశ్చ ॥

౩

పూర్వం మయా నూనమభీప్సితాని

పాపాని కర్మాణ్యసకృత్ కృతాని ।

తత్రాయమద్యాపతితో విపాకః

దుఃఖేన దుఃఖం యదహం విశామి ॥

౪

రాజ్యప్రణాశః స్వజనై ర్వియోగః

పితృర్విదాశో జననీవియోగః ।

సర్వాణి మే లక్ష్మణ శోకవేగం

ఆపూరయంతి ప్రవిచింతితాని ॥

౫

సర్వం తు దుఃఖం మమ లక్ష్మణైదం

శాంతం శరీరే వనమేత్య శూన్యం ।

సీతావియోగాత్ పునరప్యవీణం

కాష్ఠేరివాగ్నిస్సహసా ప్రదీప్తః ॥

౬

సా నూనమార్యా మమ రాక్షసేన

బలాద్ధృతా ఖం సముపేత్య భీరుః ।

అవస్వరం సస్వరవిప్రలాపా

భయేన విక్రందితవత్యభీష్టం ॥

౭

తౌ లోహితస్య ప్రియదశఃసస్య

సదోచితావృత్తమచందనస్య ।

పృతౌ స్తనౌ శోణితపంకద్విధౌ

నూనం ప్రియాయా మమ నాభిభాతః ॥

౮

తచ్ఛ్శుక్లసువ్యక్తమృదుప్రలాపం

తన్య ముఖం కుంచిత కేశభారం ।

రక్షోవశం నూనముపాగతాయాః

న భ్రాజతే రాహుముఖే యథేందుః ॥

౯

తాం హరపాశస్య సదోచితాయాః

గ్రీవాం ప్రియాయా మమ సుప్రతాయాః ।

రక్షౌంసి నూనం పరిపీతవంతి

విభిద్య శూన్యే రుధిరాశనాని ॥

౧౦

మయా విహీనా విజనె వనే యా

రక్షోభిరాహృత్య వికృష్యమాణా ।

నూనం వినాదం కురరీవ దీనా

సా ముక్తవత్సాయతకాంతనేతా ॥ ౧౧

అస్మిన్ మయా సార్థముదారశీలా

శిలాతలె పూర్వముపాపవిష్టా ।

కాంతస్మితా లక్ష్మణ జాతహాసా

త్వామాహ సీతా బహువాక్యజాతం ॥ ౧౨

గోదావరీయం సరితాం వరిషా

ప్రియా ప్రియాయా మమ నిత్యకాలం ।

అప్యత్ర గచ్ఛేదితి చింతయామి

నై కాకినీ యాతి హి సా కదాచిత్ ॥ ౧౩

పద్మాననా పద్మవిశాలనేత్రా

పద్మాని వాఽఽనేతుమభిప్రయాతా ।

తదప్యయుక్తం న హి సా కదాచిత్

మయా వినా గచ్ఛతి పంకజాని ॥ ౧౪

కామం త్విదం పుష్పితవృక్షపగడం

నానావిధైః పక్షిగణైరుపేతం ।

వనం ప్రయాతా ను తదప్యయుక్తం

ఏకాకినీ సాఽతివిభేతి భీరుః ॥ ౧౫

ఆదిత్య భో లోకకృతాకృతజ్ఞ

లోకస్య సత్యాన్మతకర్మసాక్షి ।

మమ ప్రియా సా క్వ గతా హృతా వా

శంసస్వ మె శోకవశస్య నిత్యం ॥

౧౬

లోకేషు సర్వేషు చ నాస్తి కించిత్

యత్తే న నిత్యం విదితం భవేత్తత్ ।

శంసస్వ వాయో కులశాలినీం తాం

హృతా మృతా వా పథి వతఃతే వా ॥

౧౭

ఇతీవ తం శోకవిధేయదేహం

రామం విసంజ్ఞం విలపంతమేవం ।

ఉవాచ సౌమిత్రిదీనసత్త్వః

న్యాయే స్థితః కాలయుతం చ వాక్యం ॥

౧౮

శోకం విముంచార్య ధృతిం భజన్వ

సోత్సాహతా చాస్తు విమాగఃకైఽస్యాః ।

ఉత్సాహవంతో హి నరా న లోకే

సీదంతి కర్మస్వతిదుష్కరేషు ॥

౧౯

ఇతీవ సౌమిత్రిముదగ్రపౌరుషం

బ్రువంతమాత్తో రఘువంశవర్ధనః ।

న చింతయామాస ధృతిం విముక్తవాన్

పునశ్చ దుఃఖం మహదభ్యుపాగమత్ ॥

౨౦

ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండ-త్రిషష్టితమస్సగః.

అథ చతుష్టపితమస్సర్గః

— ౦ —

- స దీనో దీనయా వాచా లక్ష్మణం వాక్యమబ్రవీత్ ।
 శీఘ్రం లక్ష్మణ జానీహి గత్వా గోదావరీం నదీం ॥ ౧
- అపి గోదావరీం సీతా పద్మాన్యాయితుం గతా ।
 ఏవముక్తస్తు రామేణ లక్ష్మణః పరవీరహః ॥ ౨
- నదీం గోదావరీం రమ్యాం జగామ లఘువిక్రమః ।
 తాం లక్ష్మణస్తీర్థవతీం విచిత్వా రామమబ్రవీత్ ॥ ౩
- నై నాం పశ్యామి తీర్థేషు క్రోశతో న శృణోతి మే ।
 కం సు సా దేశమాపన్నా వై దేహీ క్లేశనాశినీ ॥ ౪
- న హ్యహం వేద తం దేశం యత్ర సా జానకాత్మజా ।
 లక్ష్మణస్య వచః శ్రుత్వా దీనస్సంతాపమోహితః ॥ ౫
- రామస్సమభిచక్రామ స్వయం గోదావరీం నదీం ।
 స తాముపస్థితో రామః క్వ సీతేత్యేవమబ్రవీత్ ॥ ౬
- భూతాని రాక్షసేంద్రేణ వధాహేణ హృతామితి ।
 న తాం శశంసూ రామాయ తథా గోదావరీ నదీ ॥ ౭
- తతః ప్రవౌదితా భూతైః శంసాస్మత్తాం ప్రియామితి ।
 స తు సాభ్యవదత్ సీతాం పృష్టా రామేణ శోచతా ॥ ౮
- రావణస్య చ తద్దూషం కర్తాణి చ దురాత్మనః ।
 ధ్యాత్వా భయాత్తు వై దేహీం సా నదీ న శశంస తాం ॥ ౯

నిరాశస్తు తయా నద్యా సీతాయా దశనే కృతః ।
 ఉవాచ రామచ్ఛామిత్రం సీతాదశనకశితః ॥ ౧౦
 ఏషా గోదావరీ సౌమ్య కించిన్న ప్రతిభాషతే ।
 కిం ను లక్ష్మణ వత్స్యామి సమేత్య జనకం వచః ॥ ౧౧
 మాతరం వై వ వై దేహ్య వినా తామహమప్రియం ।
 యా మే రాజ్యవిహీనస్య వనె వన్యేన జీవతః ॥ ౧౨
 సర్వం వ్యపసయెచ్ఛకం వై దేహీ క్వ ను సా గతా ।
 జ్ఞాతిపక్షవిహీనస్య రాజపుత్రీమపశ్యతః ॥ ౧౩
 మన్యే దీర్ఘా భవిష్యంతి రాత్రయౌ మమ జాగ్రతః ।
 మందాకినీం జనస్థానం ఇమం ప్రస్రవణం గిరిం ॥ ౧౪
 సర్వాణ్యనుచరిష్యామి యది సీతా హి దృశ్యతే ।
 ఏతే మృగా మహావీర్యాః మామీక్షంతే ముహుర్ముహుః ॥
 వక్తుకామా ఇవ హి మే ఇంగితాన్యపలక్షయే ।
 తాంస్తు దృష్ట్వా నరవ్యాఘ్రః రాఘవః ప్రత్యువాచ హ ॥ ౧౫
 క్వ సీతేతి నిరీక్షా వై బాష్పసంరుద్ధయా దృశా ।
 ఏవముక్తా నరేంద్రేణ తే మృగాస్సహస్థితాః ॥ ౧౬
 దక్షిణాభిముఖాస్సర్వే దశయంతో నభస్థలం ।
 మైథిలీ హ్రియమాణా సా దిశం యామన్వపద్యత ॥ ౧౭
 తేన మాగేణ ధావంతః నిరీక్షంతే నరాధిపం ।
 యేన మార్గం చ భూమిం చ నిరీక్షంతే స్థ తే మృగాః ॥ ౧౮

పునశ్చ మాగమిచ్చంతి లక్ష్మణేనోపలక్షితాః ।

తేషాం వచనసర్వస్వం లక్ష్మణమాస చేంగితం ॥ ౨౦

ఉవాచ లక్ష్మణో జ్యేష్ఠం ధీమాన్ భ్రాతరమార్తవత్ ।

క్వ సీతేతి త్వయా పృష్టాః యథేమే సహసోత్థితాః ॥ ౨౧

దశయంతి క్షీణిం చైవ దక్షిణాం చ దిశం మృగాః ।

సాధు గచ్ఛావహై దేవ దిశమేతాం హి నైర్మతీం ॥ ౨౨

యది స్యాదాగమః కశ్చిత్ ఆర్యా వా సాఽథ లక్ష్మణే ।

బాధమిత్యేవ కాకుత్స్థః ప్రస్థితో దక్షిణాం దిశం ॥ ౨౩

లక్ష్మణానుగతః శ్రీమాన్ వీక్షమాణో వసుంధరాం ।

ఏవం సంభాషమాణౌ తౌ అన్యోన్యం భ్రాతరాపుభౌ ॥ ౨౪

వసుంధరాయాం పతితం పుష్పమార్గమపశ్యతాం ।

తాం పుష్పవృష్టిం పతితాం దృష్ట్వా రామౌ మహీతలే ॥ ౨౫

ఉవాచ లక్ష్మణం వీరః దుఃఖితో దుఃఖితం వచః ।

అభిజానామి పుష్పాణి తానీమానీహ లక్ష్మణ ॥ ౨౬

పిన్ధానీహ నైదేహ్య మయా దత్తాని కాననే ।

మన్యే సూర్యశ్చ వాయుశ్చ మేదినీ చ యశస్వినీ ॥ ౨౭

అభిరక్షంతి పుష్పాణి ప్రకుర్వంతౌ మమ ప్రియం ।

ఏవముక్త్వా మహాబాహుం లక్ష్మణం పురుషషణ్భః ॥ ౨౮

ఉవాచ రామౌ ధర్మాత్మా గిరి ప్రస్రవణాకులం ।

కచ్ఛిత్ క్షీతిభృతాం నాథ దృష్ట్వా సర్వాంగసుందరీ ॥ ౨౯

రామా రమ్యే వనోద్దేశే మయా విరహితా త్వయా ।

కుర్ధ్ధౌఽబ్రవీద్గిరిం తత్ర సింహః క్షుద్రమృగం యథా ॥ ౩౦

తాం హేమవణాం హేమాభాం సీతాం దశయ పర్వత ।

యావత్ సానూని సర్వాణి న తే విధ్వంసయామ్యహం ॥ ౩౧

ఏవముక్తిస్తు రామేణ పర్వతో మైథిలీం ప్రతి ।

శంసన్నివ తతస్సీతాం నాదశయత రాఘవే ॥ ౩౨

తతో దాశరథీ రామః ఉవాచ చ శిలోచ్ఛయం ।

మమ బాణాగ్నినిదగ్ధః భస్మీభూతో భవిష్యసి ॥ ౩౩

అసేవ్యస్సంతతం చైవ నిస్త్రాణదుగ్రమపల్లవః ।

ఇమాం వా సరితం చాద్య శోషయిష్యామి లక్ష్మణ ॥ ౩౪

యది నాఖ్యాతి మే సీతాం ఆర్యాం చంద్రనిభాననాం ।

ఏవం స రుషితో రామః దిధక్షున్నివ చక్షుషా ॥ ౩౫

దదర్శ భూవౌ నిష్కాంతం రాక్షసస్య పదం మహత్ ।

త్రస్తాయా రామకాంక్షీణ్యాః ప్రధావంత్యా ఇతస్తతః ॥ ౩౬

రాక్షసేనానువృత్తాయాః మైథిల్యాశ్చ పదాన్యథ ।

స సమీక్ష్య పరిక్రాంతం సీతాయా రాక్షసస్య చ ॥ ౩౭

భగ్నం ధనుశ్చ తూణీ చ వికీణం బహుధా రథం ।

సంభ్రాంతహృదయౌ రామః శశంస భ్రాతరం ప్రియం ॥ ౩౮

పశ్య లక్ష్మణ వై దేహ్యాః శీణాః కనకబిందవః ।

భూషణానాం హ సౌమిత్రే మాల్వాని వివిధాని చ ॥ ౩౯

- తప్తబిందునికాశైశ్చ చిత్రైః క్షతజబిందుభిః ।
ఆవృతం పశ్య సామిత్రే సర్వతో ధరణీతలం ॥ ౪౦
- మన్యే లక్ష్మణ వై దేహీ రాక్షసైః కామరూపిభిః ।
భిత్వా భిత్వా విభక్తా వా భక్షితా వా భవిష్యతి ॥ ౪౧
- తస్యా నిమిత్తం వై దేహ్యః ద్వయోర్విపదమానయోః ।
బభూవ యుద్ధం సామిత్రే ఘోరం రాక్షసయోరిహ ॥ ౪౨
- ముక్తామణిమయం చేదం తపనీయవిభూషితం ।
ధరణ్యాం పతితం సౌమ్య కస్య భగ్నం మహద్ధనుః ॥ ౪౩
- రాక్షసానామిదం వత్స శూరాణామథవాఽపి వా ।
తరుణాదిత్యసంకాశం వై డూర్యగుశికాచితం ॥ ౪౪
- విశీణం పతితం భూమా కవచం కస్య కాంచనం ।
ఛత్రం శతశలాకం చ దివ్యమాల్యోపశోభితం ॥ ౪౫
- భగ్నదండమిదం కస్య భూమా సమృజ్ఞిపాతితం ।
కాంచనోరశ్చదాశ్చేమే పిశాచవదనాః ఖరాః ॥ ౪౬
- భీమరూపా మహాకాయాః కస్య వా నిహతా రణే ।
దీప్తపావకసుకాశో ద్యుతిమాన్ సమరధ్వజః ॥ ౪౭
- అపవిద్ధశ్చ బగ్నశ్చ కస్య సాంగ్గామికో రథః ।
రథాక్షమాత్రా విశిఖాః తపనీయవిభూషణాః ॥ ౪౮
- కస్త్యేమేఽభిహతా బాణాః ప్రకీణాః ఘోరకర్మణః ।
రాక్షసానామిమే వత్స శూరాణామథవా ధృతాః ॥ ౪౯

శరావరౌ శరైః పూణౌ విధ్వస్తౌ పశ్య లక్ష్మణ ।
 ప్రతోదాభీశుహస్తౌ వై కస్యాయం సారధిహౌతః ॥ ౫౦
 సారధిం హతవాణో వా మహాబలపరాక్రమః ।
 కస్తేమా పురుషవ్యాఘ్ర శయాతే నిహతౌ యుధి ॥ ౫౧
 చామరగ్రాహిణౌ సౌమ్య సోష్ణీషమణికుండలౌ ।
 పదవి పురుషస్యైషా వ్యక్తం కస్యపి రక్షసః ॥ ౫౨
 వైరం శతగుణం పశ్య మమేదం జీవితాంతకం ।
 సుఘోరహృదయైస్సౌమ్య రాక్షసైః కామరూపిభిః ॥ ౫౩
 హృతా మృతా వా సీతా సా భక్షితా వా తపస్వినీ ।
 న ధర్మస్త్రియతే సీతాం హియమాణాం మహావనే ॥ ౫౪
 భక్షితాయాం హి వై దేహ్యం హృతాయామపి లక్ష్మణ ।
 కేహి లోకేప్రియం కతుం శక్తాస్సౌమ్య మమేశ్వరాః ॥ ౫౫
 కర్తారమపి లోకానాం శూరం కరుణవేదినం ।
 అజ్ఞానాదవమన్యేరక్ సర్వభూతాని లక్ష్మణ ॥ ౫౬
 మృదుం లోకహితే యుక్తం దాంతం కరుణవేదినం ।
 నిర్వీర్య ఇతి మన్యంతే నూనం మాం త్రిదశేశ్వరాః ॥ ౫౭
 మాం ప్రాప్య హి గుణో దోషః సంవృత్తః పశ్య లక్ష్మణ ।
 అదైవ సర్వభూతానాం రక్షసామభవాయ చ ॥ ౫౮
 సంహృతైవ శశిజ్యోత్స్నం మహా సూర్య ఇప్రాదితః ।
 సంహృతైవ గుణా సర్వా మమ తేజః ప్రకాశతే ॥ ౫౯

నైవ యతౌ న గంధర్వాః న పిశాచా న రాక్షసాః ।
 కింసరా వా మనుష్యా వా నుఖం ప్రాప్స్యంతి లక్షణ ॥ ౬౦
 మమాస్త్రబాణసంపూర్ణం ఆకాశం పశ్య లక్షణ ।
 నిస్సంపాతం కరిష్యామి హ్యద్య త్రైలోక్యచారిణాం ॥ ౬౧
 సంనిరుద్ధగహగణం ఆవారితచిశాకరం ।
 విప్రణష్టానలమరుద్భాస్కరద్యుతినంవృతం ॥ ౬౨
 వినిర్మథితశైలాగ్రం శుష్యమాణజలాశయం ।
 ధ్వస్తదుగ్ధమలతాగుల్మం విప్రణాశితసాగరం ॥ ౬౩
 త్రైలోక్యం తు కరిష్యామి సంయుక్తం కాలధర్మణా ।
 న తాం కుశలినీం సీతాం వ్రదాస్యంతి మమేశ్వరాః ॥ ౬౪
 అస్మిన్ ముహూర్తే సౌమిత్రే మమ ద్రక్ష్యంతి విక్రమం ।
 నాకాశముత్పతిష్యంతి సర్వభూతాని లక్షణ ॥ ౬౫
 మమ చాపగుణోన్ముక్తైః బాణజాలైర్నిరంతరం ।
 అదితం మమ నారాచైః ధ్వస్తభ్రాతృమృగద్విజం ॥ ౬౬
 సనూకులమమర్యాదం జగత్పశ్యాద్య లక్షణ ।
 ఆకణఃపూర్ణైరైషుభిః జీవలోకం దురావరైః ॥ ౬౭
 కరిష్యే మైథిలీహేతోః అపిశాచమరాక్షసం ।
 మమ రోషప్రయుక్తానాం సాయకానాం బలం సురాః ॥ ౬౮
 ద్రక్ష్యంత్యద్య విముక్తానాం అతిదూరాతిగామినాం ।
 నైవ దేవా న దైతేయా న పిశాచా న రాక్షసాః ॥ ౬౯

భవిష్యంతి మమ క్రోధాత్ త్రైలోక్యే విప్రణాశితే ।
 దేవదానవయతౌణాం లోకా యే రక్షసామపి ॥ ౭౦
 బహుధా న భవిష్యంతి బాణౌఘైశ్శకలీకృతాః ।
 నిర్గుర్యాదానిమాన్ లోకాన్ కరిష్యామ్యద్య సాయకైః ॥ ౭౧
 హృతాం మృతాం వా సామిత్రే న దాస్యంతి మమేశ్వరాః ।
 తథారూపాం హి వై దేహీం న దాస్యంతి యది ప్రియాం ॥ ౭౨
 నాశయామి జగత్ సర్వం త్రైలోక్యం సచరాచరం ।
 యావద్దశః సమస్యా వై తావద్ధత్యౌమి సాయకైః ॥ ౭౩
 ఇత్యుక్త్వా లోషతామ్రాక్షః స్ఫురమాణోఽపసంపుటః ।
 వల్కులాజినమాబధ్య జటాభారమబధ్యయత్ ॥ ౭౪
 త్రిపురం జఘ్నుషః పూర్వం రుద్రస్యైవ బభౌ తనుః ।
 లక్ష్మణాదథ చాదాయ రామో నిష్పీడ్య కార్ముకం ॥ ౭౫
 శరమాదాయ సందీప్తం ఘోరమాశీవిహపమం ।
 సంధాయ ధనుషి శ్రీమాన్ రామః పరపురంజయః ॥ ౭౬
 యుగాంతాగ్నిరివ క్రుద్ధః ఇదం వచనమబ్రవీత్ ।
 యథా జరా యథా మృత్యుః యథా కాలో యథా విధిః ॥ ౭౭
 నిత్యం న ప్రతిహన్యంతే సర్వభూతేషు లక్షణాః ।
 తథాఽహం క్రోధసంయుక్తః న నివార్యోఽస్మి సర్వథా ॥ ౭౮

పురేవ మే చారుదతీమనిందితాం

దిశంతి సీతాం యది నాద్య మైథిలీం ।

సదేవగంధర్వమనుష్యపన్నగం

జగత్ సశైలం పరివతకాయామ్యహం ॥

౭౯

ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే-చతుష్షష్టితమస్సర్గః.

అథ పంచషష్టితమస్సర్గః.

తప్యమానం తథా రామం సీతాహరణకర్చితం ।

లోకానామభవే యుక్తం సంవతకమివానలం ॥

౧

వీక్షమాణం ధనుస్సజ్యం నిశ్శ్వసంతం పునఃపునః ।

దగ్ధకామం జగత్ సర్వం యుగాంతే తు యథా హరం ॥ ౨

అదృష్టపూర్వం సంక్రుద్ధం దృష్ట్వా రామం తు లక్ష్మణః ।

అబ్రవీత్ ప్రాంజలిర్వాక్యం ముఖేన పరిశుష్యతా ॥ ౩

పురా భూత్వా మృదుదాంతః సర్వభూతహితే రతః ।

న క్రోధవశమాపన్నః ప్రకృతిం హతుమహాసి ॥ ౪

చంద్రే లక్ష్మీః ప్రభా సూర్యే గతిర్వాయా భువి క్షమా ।

ఏతచ్చ నియతం సర్వం త్వయి చానుత్తమం యశః ॥ ౫

ఏకస్య నాపరాధేన లోకా హంతుం త్వమహాసి ।

న తు జానామి కస్యాయం భగ్నస్సాంగ్రామికో రథః ॥ ౬

కేన వా కస్య వా హేతోః సాయుధస్సపరిచ్ఛదః ।

ఘోర నేమిక్షతశ్చాయం సిక్త రుధిరబిందుభిః ॥ ౭

దేశో నిర్వృత్తసుగ్రామః సుఘోరః పార్థివాత్సజః ।
 ఏకస్య తు విమర్దోఽయం న ద్వయోర్వదతాం వర ॥ ౮
 న హి వృత్తం హి పశ్యామి బలస్య మహతః పదం ।
 నైకస్య తు కృతే ణోకా వినాశయితుమహాసి ॥ ౯
 యుక్తదండా హి మృదవః ప్రశాంతా వసుఘాధిపాః ।
 సదా త్వం సర్వభూతానాం శరణ్యః పరమా గతిః ॥ ౧౦
 కో ను దారప్రణాశం తే సాధు మన్యేత రాఘవ ।
 సరితస్సాగరాశ్చైలాః దేవగంధర్వదానవాః ॥ ౧౧
 నాలం తే విప్రియం కర్తుం దీక్షితస్యేవ సాధవః ।
 యేన రాజన్ హృతా సీతా తమన్వేషితుమహాసి ॥ ౧౨
 మద్ద్వితీయో ధనుష్పాణిః సహాయైః పరమర్షిభిః ।
 సముద్రం చ విచేష్యామః పర్వతాంశ్చ వనాని చ ॥ ౧౩
 గుహాశ్చ వివిధా ఘోరాః నదీః పద్మవనాని చ ।
 దేవగంధర్వలోకాంశ్చ విచేష్యామస్సమాహితాః ॥ ౧౪
 యావన్నాధిగమిష్యామః తవ భార్యాపహారిణం ।
 న చేత్సామ్నా ప్రదాస్యంతి పత్నీం తె త్రిదశేశ్వరాః ॥ ౧౫
 కోసలేంద్ర తతః పశ్చాత్ ప్రాప్తకాలం కరిష్యసి ।

శీలేన సామ్నా వినయేన సీతాం

నయేన న ప్రాప్స్యసి చేన్నరేంద్ర ।

తతస్సముత్పాదయ హేమపుంశ్చైః

మహేంద్రవజ్రప్రతిమైశ్చరౌఘైః ॥

౧౬౪

ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే-పంచషష్టితమస్సర్గః.

అథ షట్పత్తితమస్సర్గః.

తం తథా శోకసంతప్తం విలపంతమనాధవత్ ।

మోహేన మహతాఽఽవిప్తం పరిద్యూనమచేతనం ॥

౧

తతస్సామిత్రిరాశ్వాస్య ముహూర్తాదివ లక్ష్మణః ।

రామం సంబోధయామాన చరణౌ చాభివీడయన్ ॥

౨

మహతా తపసా రామ మహతా చాపి కర్మణా ।

రాజ్ఞా దశరథేనాసి లబ్ధోఽమృతమివామరైః ॥

౩

తవ చైవ గుణైర్బద్ధః త్వద్వియోగాన్మహీపతిః ।

రాజా దేవత్వమాపన్నః భరతస్య యథాశ్రుతం ॥

౪

యది దుఃఖమిదం ప్రాప్తం కాకుత్స్థ న సహిష్యసే ।

ప్రాకృతశ్చాల్పనత్త్వశ్చ ఇతరః కస్సహిష్యతి ॥

౫

దుఃఖితో హి భవాన్ లోకాన్ తేజసా యది ధక్ష్యతే ।

ఆర్తాః ప్రజా సరవ్యాఘ్ర క్వ ను యాస్యంతి నిర్వృతిం ॥

౬

లోకస్వభావ ఏవైషః యయాతిర్నహుషాత్మజః ।

గతశ్శక్తేణ సాలోక్యం అనయంత తమస్పృశత్ ॥

౭

నుహషిర్యో వసిష్ఠస్తు యః పితుర్నః పురోహితః ।
 అహన్తి పుత్రశతం జజ్ఞే తథైవాస్య పునహతం ॥ ౮
 యా చేయం జగతాం మాతా దేవీ లోకనమస్కృతా ।
 అస్యాశ్చ చలనం భూమేః దృశ్యతే సత్యసంశ్రవ ॥ ౯
 యా ధర్మా జగతాం నేత్రే యత్ర సర్వం ప్రతిష్ఠితం ।
 ఆదిత్యచంద్రా గ్రహణం అభ్యుపేతౌ మహాబలౌ ॥ ౧౦
 సుమహాంత్యపి భూతాని దేవాశ్చ పురుషర్షభ ।
 న దైవస్య ప్రముంచంతి సర్వభూతాదిదేహినః ॥ ౧౧
 శక్రాదిష్వపి దేవేషు వతకమానౌ నయానయా ।
 శ్రూయేతే సరశాదూల న త్వం శోచితుమహాసి ॥ ౧౨
 సప్తాయామపి వై దేహ్యం హృతాయామపి చానఘ ।
 శోచితుం నాహాసే వీర యథాఽన్యః ప్రాకృతస్తథా ॥ ౧౩
 త్వద్విధా న హి శోచంతి సతతం సత్యదశినః ।
 సుమహత్స్వపి కృచ్ఛేషు రామానిర్విణ్ణదశనాః ॥ ౧౪
 తత్త్వతో హి సరశేష్ఠ బుద్ధ్యా సమనుచింతయ ।
 బుద్ధ్యా యుక్తా మహాప్రాజ్ఞాః విజానంతి శుభాశుభే ॥ ౧౫
 అదృష్టగుణదోషాణాం అధృతానాం చ కర్మణాం ।
 నాంత రేణ క్రియాం తేషాం ఫలమిష్టం ప్రవతకతే ॥ ౧౬
 త్వమేవ హి పురా రామ మామేవం బహుశోఽన్వశాః ।
 అనుశిష్యాద్ధి కో ను త్వం అపి సాక్షాద్బృహస్పతిః ॥ ౧౭

బుద్ధిశ్చ తే మహాప్రాజ్ఞ దేవైరపి దురన్వయా ।
 శోకేనాభిప్రసృప్తం తే జ్ఞానం సంబోధయామ్యహం ॥ ౧౮
 దివ్యం చ మానుషం చ త్వం ఆత్మనశ్చ పరాక్రమం ।
 ఇత్వోకువృషభావేక్ష్య యతస్వ ద్విషతాం వధే ॥ ౧౯
 కిం తె సర్వవినాశేన కృతేన పురుషవక్షభ ।
 తమేవ త్వం రిపుం పాపా విజ్ఞాయోద్ధర్తుమహాసి ॥ ౨౦

ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే-షట్షష్ఠితమస్సర్గః.

అథ సప్తషష్ఠితమస్సర్గః.

పూర్వక్షోఽప్యుక్తమాత్రస్తు లక్ష్మణేన సుభాషితం ।
 సారగ్రాహీ మహాసారం ప్రతిజగ్రాహ రాఘవః ॥ ౧
 సంనిగృహ్య మహాబాహుః ప్రవృత్తం కోపమాత్మనః ।
 అవష్టభ్య ధనుశ్చిత్రం రామో లక్ష్మణమబ్రవీత్ ॥ ౨
 కిం కరిష్యావహే వత్స క్వ వా గచ్ఛావ లక్ష్మణ ।
 కేనోపాయేన పశ్యేయం సీతామితి విచింతయ ॥ ౩
 తం తథా పరితాపాతకం లక్ష్మణో రామమబ్రవీత్ ।
 ఇదమేవ జనస్థానం త్వమన్వేషితుమహాసి ॥ ౪
 రాక్షసైర్బహుభిః కీణం నానాదుమలతాయుతం ।
 సంతీహ గిరిదుర్గాణి నిదరాః కందరాణి చ ॥ ౫

- గుహశ్చ వివిధా ఘోరాః నానామృగగణాకులాః ।
 ఆవాసాః కింనరాణాం చ గంధర్వభవనాని చ ॥ ౬
- తాని యుక్తో మయా సార్థం త్వమన్వేషితుమహంసి ।
 త్వద్విధా బుద్ధిసంపన్నాః మహాత్మానో నరరక్షణ ॥ ౭
- ఆపత్సు న ప్రకంపంతే వాయువేగైరివాచలాః ।
 ఇత్యుక్తస్తద్వనం సర్వం విచచార సలక్షణః ॥ ౮
- క్రుద్ధో రామశ్శరం ఘోరం సంధాయ ధనుషి త్సురం ।
 తతః పర్యతకూటాభం మహాభాగం ద్విజోత్తమం ॥ ౯
- దదర్శ పతితం భూమౌ త్తతజాద్రక్షం జటాయుషం ।
 తం దృష్ట్వా గిరిశృంగాభం రామో లక్ష్మణమబ్రవీత్ ॥ ౧౦
- అనేన సీతా వై దేహీ భక్షితా నాత్ర సంశయః ।
 గృధ్రరూపమిదం రక్షః వృక్తం భవతి కాననే ॥ ౧౧
- భక్షయిత్వా విశాలాక్షీం ఆస్తే సీతాం యథాసుఖం ।
 ఏనం వధిష్యే దీప్తాస్త్రైః ఘోరైర్బాణైరజిహ్మగైః ॥ ౧౨
- ఇత్యుక్త్వాభ్యుపత ద్గృధ్రం సంధాయ ధనుషి త్సురం ।
 క్రుద్ధో రామస్సముద్రాంతాం కంపయన్నివ మేదినీం ॥ ౧౩
- తం దీనం దీనయా వాచా నఫేను రుధిరం వమన్ ।
 అభ్యభాషత పక్షీ తు రామం దశరథాత్మజం ॥ ౧౪
- యామోషధిమివాయుష్మన్ అన్వేషసి మహావనే ।
 సా దేహీ మమ చ ప్రాణాః రావణేనోభయం హృతం ॥ ౧౫

త్వయా విరహితా దేవీ లక్ష్మణేన చ రాఘవ ।
 హియమాణా మయా దృష్టా రావణేన బలీయసా ॥ ౧౬
 సీతామభ్యవపన్నోఽహం రావణశ్చ రణే మయా ।
 విధ్వంసితరథచ్ఛత్రః పాతితో ధరణీతలే ॥ ౧౭
 ఏతదస్య ధనుర్భగ్నం ఏతదస్య శరాపరం ।
 అయమస్య రథో రామ భగ్నస్సాంగ్రామికో మయా ॥ ౧౮
 అయం తు సారథిస్తస్య మత్సక్షునిహతో యుధి ।
 పరిశ్రాంతస్య మే పక్షౌ ఛిత్వా ఖడ్గేన రావణః ॥ ౧౯
 సీతామాదాయ వై దేహీం ఉత్పపాత విహాయసం ।
 రక్షసా నిహతం పూర్వం న మాం హంతుం త్వమర్హసి ॥ ౨౦
 రామస్తస్య తు విజ్ఞాయ బౌష్పపూణఃముఖస్తదా ।
 ద్విగుణీకృతతాపార్తః సీతాసక్తాం ప్రియాం కథాం ॥ ౨౧
 శ్రుత్వా జటాయుషో వాక్యం రామస్సామిత్రిణా సహ ।
 గృధ్రరాజం పరివృజ్య పరిత్యజ్య మహాద్ధనుః ॥ ౨౨
 నిపపాతావశో భూమా రురౌద సహలక్ష్మణః ।
 ఏకమేకాయనై దుగేఽనిశ్శ్వసుతం కథంచన ॥ ౨౩
 సమీక్ష్య దుఃఖతతరః రామస్సామిత్రిమబ్రవీత్ ।
 రాజ్యాద్భ్రంశో వనే వాసః సీతా నష్టా ద్విజో హతః ॥ ౨౪
 ఈదృశీయం మమాలక్ష్మీః నిదఃపేదపి పావకం ।
 సంపూణఃమపి చేదద్య ప్రతరేయం మహౌదధి ॥ ౨౫

సోపి నూనం మచూలక్ష్యో విశుష్కే త్ సరితాం పతిః ।
 నాస్త్వభాగ్యతరో లోకే మత్తోఽస్మిన్ సచరాచరే ॥ ౨౬
 యేనేయం మహతీ ప్రాప్తా మయా వ్యసనవాగురా ।
 అయం పితృవయస్యో మే గృధ్రరాజో జరాన్వితః ॥ ౨౭
 శేతే వినిహతో భూమశా మమ భాగ్యవిపర్యయాత్ ।
 ఇత్యేవముక్త్వా బహుశః రాఘవస్సహలక్ష్మణః ॥ ౨౮
 జటాయుషం చ పన్నర్భ పితృన్నేహం విదర్శయన్ ॥

నికృత్తపక్షం దుధిరావసిక్తం

స గృధ్రరాజు పరిరభ్య రామః ।

కృష్ణ మైథిలీ ప్రాణసమా మమేతి

విముచ్య వాచం నిపపాత భూమశా ॥ ౨౯౪

ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే-సప్తషష్ఠితమస్సర్గః.

అథ అష్టషష్ఠితమస్సర్గః.

రామస్సంప్రేక్ష్య తం గృధ్రం భవి శ్రాదేణ పాతితం ।
 సౌమిత్రిం మిత్రసంపన్నం ఇదం వచనమబ్రవీత్ ॥ ౧
 మమాయం నూనమధేః యతమానో విహంగమః ।
 రాక్షసేన హతస్సంఖ్యై ప్రాణాన్త్యక్ష్యతి దుస్త్వజాన్ ॥ ౨
 అయమస్య శరీరేఽస్మిన్ ప్రాణో లక్ష్మణ విద్యతే ।
 తథా హి స్వరహీనోఽయం విక్లబస్సముదీక్షతే ॥ ౩

జటాయో యది శక్నోషి వాక్యం వ్యాహరితుం పునః ।
 సీతామాఖ్యాహి భద్రం తే వధమాఖ్యాహి చాత్మనః ॥ ౪
 కింనిమిత్తోఽహరత్ సీతాం రావణస్తస్య కిం మయా ।
 అపరాధం తు యం దృష్ట్వా రావణేన హృతా ప్రియా ॥ ౫
 కథం తచ్ఛందనంకాశం ముఖమాసీన్ననోహరం ।
 సీతయా కాని చోక్తాని తస్మిన్ కాలే ద్విజోత్తమ ॥ ౬
 కథంవీర్యః కథంయావః కింకర్మా న చ రాక్షసః ।
 క్వ చాస్య భవనం తాత బూహి మే పరిపుచ్ఛతః ॥ ౭
 తముద్వీత్యాధ దీనాత్మా విలపంతమనంతరం ।
 వాచాఽతిసన్నయా రామం జటాయురిదమబ్రవీత్ ॥ ౮
 హృతా సా రాక్షసేంద్రేణ రావణేన విహాయసా ।
 మాయామాన్థాయ విపులాం వాతదుదిన్సనంకులాం ॥ ౯
 పరిశ్రాంతస్య మే తాత పక్షౌ ఛిత్వా న రాక్షసః ।
 సీతామాదాయ వై దేహీం ప్రయాతో దక్షిణాం దిశం ॥ ౧౦
 ఉపరుభ్యంతి మే ప్రాణాః దృష్టిర్భ్రమతి రాఘవ ।
 పశ్యామి వృక్షౌ సౌవర్ణ్యా ఉశీరకృతమూఢజాన్ ॥ ౧౧
 యేన యాతో ముహూర్తేన సీతామాదాయ రావణః ।
 విప్రణవ్తం ధనం క్షీప్రం తత్సావహి ప్రతిపద్యతే ॥ ౧౨
 విందో నామ ముహూర్తోఽయం న చ కాకుత్స్థ నాబుధత్ ।
 త్వత్ప్రియాం జానకీం హృత్వా రావణో రాక్షసేశ్వరః ॥ ౧౩

ఝషవద్భుజిశం గృహ్య క్షీప్రమేవ వినశ్యతి ।
 న చ త్వయా వ్యధా కార్యా జనకస్య సుతాం ప్రతి ॥ ౧౪
 వై దేహ్య రంస్యసే క్షీప్రం హత్వా తం రాక్షసం రణే ।
 అసంమూళస్య గృధ్రస్య రామం ప్రత్యసుభాషతః ॥ ౧౫
 ఆస్యాత్ సుస్యావ రుధిరం మ్రియమాణస్య సామిషం ।
 పుత్రో విశ్రవసస్సాక్షాత్ భ్రాతా వైశ్రవణస్య చ ॥ ౧౬
 ఇత్యుక్త్వా దుర్లభాన్ పాణాన్ ముమోచ పతగేశ్వరః ।
 బూహి బూహీతి రామస్య బ్రువాణస్య కృతాంజలేః ॥ ౧౭
 త్యక్త్వా శరీరం గృధ్రస్య జగ్ముః ప్రాణా విహాయనం ।
 న విక్షిప్య శిరో భూమా ప్రసార్య చరణౌ తదా ॥ ౧౮
 విక్షిప్య చ శరీరం స్వం పపాత ధరణీతలే ।
 తం గృధ్రం ప్రేక్ష్య తామ్రాక్షం గతానుమచలోపమం ॥ ౧౯
 రామస్సుబహుభిదుఃఖైః దీనస్సామిత్రిమబ్రవీత్ ।
 బహూని రక్షసాం వాసె వర్షాణి వసతా సుఖం ॥ ౨౦
 అనేన దండకారణ్యే విశేణామిహ పక్షిణా ।
 అనేకవాద్లికౌ యస్తు చిరకాలసముత్థితః ॥ ౨౧
 సోఽయమద్య హతశ్చేతే కాలో హి దురతిక్రమః ।
 పశ్య లక్ష్మణ గృధ్రోఽయం ఉపకారీ హతశ్చ మే ॥ ౨౨
 సీతామభ్యవపన్నో వై రావణేన బలీయసా ।
 గృధ్రరాజ్యం పరిత్యజ్య పితృవై తామహం మహత్ ॥ ౨౩

మమ హేతోరయం ప్రాణాన్ ముమోచ పతగేశ్వరః ।

సర్వత్ర ఖలు దృశ్యంతే సాధవౌ ధర్మచారిణః ॥ ౨౪

శూరాశ్వరణ్యాస్సామిత్రే తిర్యగ్యోనిగతేష్వపి ।

సీతాహరణజం దుఃఖం న మే సౌమ్య తథాగతం ॥ ౨౫

యథా వినాశే గృధ్రస్య మత్కృతే చ పరంతప ।

రాజా దశరథః శ్రీమాన్ యథా మమ మహాయశాః ॥ ౨౬

పూజనీయశ్చ మాన్యశ్చ తథాఽయం పతగేశ్వరః ।

సామిత్రే హర కాష్ఠాని నిర్మథిష్యామి పావకం ॥ ౨౭

గృధ్రరాజం దిధక్షామి మత్కృతే నిధనం గతం ।

నాథం పతగణోకస్య చితామారోప్య రాఘవ ॥ ౨౮

ఇమం ధక్ష్యామి సామిత్రే హతం రాద్రేణ రక్షసా ।

యా గతిర్యజ్ఞశీలానాం ఆహితాగ్నేశ్చ యా గతిః ॥ ౨౯

అపరావర్తినాం యా చ యా చ భూమిప్రదాయినాం ।

మయా త్వం సమనుజ్ఞాతః గచ్ఛ లోకాననుత్తమాన్ ॥ ౩౦

గృధ్రరాజ మహాసత్త్వ సంస్కృతశ్చ మయా వ్రజ ।

ఏవముక్త్వా చితాం దీప్తాం ఆరోప్య పతగేశ్వరం ॥ ౩౧

దదాహ రామో ధర్మాత్మా స్వబంధుమివ దుఃఖతః ।

రామోఽథ సహసామిత్రః వనం గత్వా స వీర్యవాన్ ॥ ౩౨

స్థూలాన్ హత్వా మహారోహీన్ అను తస్తార తం ద్విజం ।

రోహిమాంసాని హోత్కృత్య పేశీకృత్య మహాయశాః ॥ ౩౩

శకునాయ దదౌ రామః రమ్యే హరితశాద్వలే ।

యత్త త్వేతస్య మర్త్యస్య కథయంతి ద్విజాతయః ॥ ౩౪

తత్స్వగ్గమనం తస్య పిత్ర్యం రామో జజాప హ ।

తతో గోదావరీం గత్వా నదీం నరవరాత్మజౌ ॥ ౩౫

ఉదకం చక్రతుస్తస్మై గృధ్రరాజాయ తాపుభౌ ।

శాస్త్రదృష్టేన విధినా జలే గృధ్రాయ రాఘవౌ ॥ ౩౬

స్నాత్వా తౌ గృధ్రరాజాయ ఉదకం చక్రతుస్తదా ।

స గృధ్రరాజః కృతవాక్ యశస్కరం

సుదుష్కరం కర్మ రణే నిపాతితః ।

మహామీకల్పేన చ సంస్కృతస్తదా

జగామ పుణ్యాం గతిమాత్మనశ్శుభాం ॥ ౩౭

కృతోదకౌ తావపి పక్షీనత్తమే

స్థిరాం చ బుద్ధిం ప్రణిధాయ జగ్ముతుః ।

ప్రవేశ్య నీతాఽధిగమే తతో మనః

వనం సురేంద్రావివ విష్ణువాసవౌ ॥ ౩౮

ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే-అష్టషష్ఠితమస్సర్గః.

అథ ఏకోనసప్తతితమస్సర్గః.

కృతైవముదకం తస్మై ప్రస్థితౌ రామలక్ష్మణౌ ।

అవేక్షంతౌ వనే నీతాం పశ్చిమాం జగ్ముశుదిశం ॥ ౧

- తౌ దిశం దక్షిణాం గత్వా శరణాపాసిధారిణౌ ।
 అవిప్రహతమైత్వౌకౌ పంధానం పృతివేదతుః ॥ ౨
- గుత్తైర్వృత్తైశ్చ బహుభిః లతాభిశ్చ ప్రవేష్టితం ।
 ఆవృతం సర్వతో దుర్గం గహనం ఘోరదశః ॥ ౩
- వృత్తిక్రమ్య తు వేగేన వ్యాళసింహనిషేవితం ।
 సుభీమం తన్నహారణ్యం వృతియాతౌ మహాబలౌ ॥ ౪
- తతః పరం జనస్థానాత్ త్రికోశం గమ్య రాఘవౌ ।
 క్రాంచారణ్యం వివిశతుః గహనం తౌ మహాజసౌ ॥ ౫
- నానామేఘుఘనప్రఖ్యం ప్రహృష్టమివ సర్వతః ।
 నానాపక్షిగణైర్జుష్టం నానావ్యాళమృగై ర్యుతం ॥ ౬
- దిదృక్షుమాణౌ వై దేహీం తద్వనం తౌ విచిక్వతుః ।
 తత్ర తత్రావతిష్ఠంతౌ సీతాహరణకర్షితౌ ॥ ౭
- తతః పూర్వేణ తౌ గత్వా త్రికోశం భ్రాతరౌ తదా ।
 క్రాంచారణ్యమతిక్రమ్య మతంగాశ్రమమంతరే ॥ ౮
- దృష్ట్వా తు తద్వనం ఘోరం బహుభీమమృగద్విజం ।
 నానాసత్త్వసమాకీర్ణం సర్వం గహనపాదపం ॥ ౯
- దదృశాతే తు తౌ తత్ర దరీం దశరథాత్మజౌ ।
 పాతాళసమగంభీరాం తమసౌ నిత్యసంవృతాం ॥ ౧౦
- ఆసాద్య తౌ సరవ్యాఘ్రౌ దర్యాస్తస్యావిదూరతః ।
 దదృశాతే మహారూపాం రాక్షసీం వికృతానానాం ॥ ౧౧

భయదామల్పసత్వానాం బీభత్సాం రౌద్రదర్శనాం ।
 లంబోదరీం తీక్షణదంష్ట్రాం కరాళాం పరుషత్వచం ॥ ౧౨
 భక్షయంతీం మృగాన్ భీమాన్ వికటాం ముక్తమూర్ధజాం ।
 వ్రైక్షేతాం తౌ తతస్తత్ర భ్రాతరౌ రామలక్ష్మణౌ ॥ ౧౩
 సా సమాసాద్య తౌ వీరౌ వ్రజంతం భ్రాతురగ్రతః ।
 ఏహి రంస్యావహేత్యుక్త్వా సమాలంబత లక్ష్మణం ॥ ౧౪
 ఉవాచ చైనం వచనం సౌమిత్రిముపగూహ్య సా ।
 అహం త్వయోముఖీ నామ లాభస్తే త్వమసి ప్రియః ॥ ౧౫
 నాథ పర్వతకూటేషు నదీనాం పుళినేషు చ ।
 ఆయుశ్శేషమిమం వీర త్వం మయా సహ రంస్యసే ॥ ౧౬
 ఏవముక్తస్తు కుపితః ఖడ్గముద్భ్రష్ట్య లక్ష్మణః ।
 కణానాసౌ స్తనౌ చాస్యాః నిచకర్తాసూదనః ॥ ౧౭
 కణానాసే నికృతై తు విస్వరం సా వినద్య చ ।
 యథాగతం పృదుద్రావ రాక్షసీ భీమదశానా ॥ ౧౮
 తస్యాం గతాయాం గహనం విశంతౌ వనమోజసా ।
 ఆసేదతురమిత్రఘ్నా భ్రాతరౌ రామలక్ష్మణౌ ॥ ౧౯
 లక్ష్మణస్తు మహాతేజాః సత్వవాన్ శీలవాన్ శుచిః ।
 అబ్రవీత్ ప్రాంజలిర్వాక్యం భ్రాతరం దీప్తతేజసం ॥ ౨౦
 స్పందతే మే దృఢం బాహుః ఉద్విగ్నమివ మే మనః ।
 ప్రియశశ్చాప్యనిష్ఠాని నిమిత్తాన్యపలక్షయే ॥ ౨౧

- తస్మాత్ సజ్జభవార్య త్వం కురుస్వ వచనం హితం ।
మమైవ హి విమిత్రాని సద్యశ్శంసంతి సంభ్రమం ॥ ౨౨
- ఏష వంచులకౌ నామ పక్షీ పరమదారుణః ।
ఆవయోర్విజయం యుద్ధే శంసన్నివ వినదతి ॥ ౨౩
- తయోరన్వేషతోరేవం సర్వం తద్వనమోజసా ।
సంజక్షే విపులశ్శబ్దః ప్రభంజన్నివ తద్వనం ॥ ౨౪
- సంవేష్టితమివాత్యధః గగనం మాతరిశ్వనా ।
వనస్య తస్య శబ్దోఽభూత్ దివమాపూరయన్నివ ॥ ౨౫
- తం శబ్దం కాంక్షమాణస్తు రామః కక్షే సహానుజః ।
దదర్శ సుమహాకాయం రాక్షసం విపులోరనం ॥ ౨౬
- ఆసేదతుస్తతస్తత్ర తావుభౌ ప్రముఖే స్థితం ।
వివృద్ధమశిరోగ్రీవం కబంధముదరే ముఖం ॥ ౨౭
- రోమభిర్నిచితైస్తీక్షైః మహాగిరిమిమ్రోచ్చితం ।
నీలమేఘనిభం రాద్రం మేఘస్తనితనిస్స్వనం ॥ ౨౮
- అగ్నిజ్వాలానికాశేన లలాటస్థేన దీప్యతా ।
మహాపక్షేణ పింగేన విపులేనాయతేన చ ॥ ౨౯
- ఏకేనోరసి ఘోరేణ నయనేనాశుదశినా ।
మహాదంష్ట్రోపపన్నం తం లేలిహానం మహాముఖం ॥ ౩౦
- భక్షయంతం మహాఘోరాః ఋక్షసింహమృగద్విపాః ।
ఘోరా భుజౌ వికుర్వాణం ఉభౌ యోజనమాయతౌ ॥ ౩౧

కరాభ్యాం వివిధాన్ గృహ్య ఋతౌన్ పక్షిగణాన్ మృగాన్ ।
 ఆకర్షంతం వికర్షంతం అనేకాన్ మృగయాధపాన్ ॥ ౩౨
 స్థితమావృత్య పంధానం తయోభ్యాన్ త్రోః ప్రపన్నయోః ।
 అథ తౌ సమభిక్రమ్య క్రోశమాత్రే దదశః తుః ॥ ౩౩
 మహంతం దారుణం భీమం కబంధం భుజసంవృతం ।
 కబంధమివ సంస్థానాత్ అతిఘోరప్రదశః నం ॥ ౩౪
 స మహాబాహురత్నార్థం ప్రసార్య విపులా భుజే ।
 జగ్రాహ సహితావేవ రాఘవౌ పీడయన్ బలాత్ ॥ ౩౫
 ఖడ్గినౌ దృఢధన్వానౌ తిగ్మతేజోవపుధఃరౌ ।
 భ్రాతౌ వివశం పృష్టౌ కృష్యమాణౌ మహాఽతౌ ॥ ౩౬
 తత్ర ధైర్యేణ శూరస్తు రాఘుశ్చైవ వివృతౌ ॥
 బాల్యాదనాశ్రయత్వాచ్చ లక్ష్మణస్త్యతివివృతౌ ॥ ౩౭
 ఉవాచ చ విషణ్ణస్త్వ రాఘవం రాఘవానుజః ।
 పశ్య మాం వీర వివశం రాక్షసస్య వశం గతం ॥ ౩౮
 మయైకేన వినిర్మృక్తః పరిముంచస్వ రాఘవ ।
 మాం హి భూతబలి దత్వా పలాయస్వ యధానుఖం ॥ ౩౯
 అధిగంతాసి నైదేహీం అచిరేణేతి మే మతిః ।
 ప్రతిలభ్య చ కాకుత్స్థ పితృవై తామహీం మహీం ॥ ౪౦
 తత్ర మాం రామ రాజ్యస్థః స్మర్తుమహాసి సర్వదా ।
 లక్ష్మణేనైవముక్తస్తు రామస్సౌమిత్రమబ్రవీత్ ॥ ౪౧

మా స్మ త్రానం కృథా వీర న హి త్వాద్యగ్విషీదతి ।
 ఏతస్మిన్నంతరే కూరః భ్రాతరౌ రామలక్ష్మణౌ ॥ ౪౨
 పప్రచ్ఛ ఘననిఘ్నోషః కబంధో దానమ్రోత్తమః ।
 శౌ యువాం వృషభస్కంధౌ మహాఖడ్గధనుధౌ ॥ ౪౩
 ఘోరం దేశమిమం ప్రాప్తౌ మమ భక్షౌవుపస్థితౌ ।
 వదతం కార్యమిహ వాం కిమర్థం చాగతౌ యువాం ॥ ౪౪
 ఇమం దేశమనుప్రాప్తౌ త్సుదాతౌస్యేహ తిప్తతః ।
 సబాణచాపఖడ్గౌ చ తీక్ష్ణశృంగావివహౌభౌ ॥ ౪౫
 మమాస్యమనుసంప్రాప్తౌ దులభం జీవితం పునః ।
 తస్య తద్వచనం శృత్వా కబంధస్య దురాత్మనః ॥ ౪౬
 ఉవాచ లక్ష్మణం రామః ముఖేన పరిశుష్యతా ।
 కృచ్ఛాత్ కృచ్ఛ్రతరం ప్రాప్య దారుణం సత్యవిక్రమ ॥ ౪౭
 వ్యసనం జీవితాంతాయ ప్రాప్తమప్రాప్య తాం ప్రియాం ।
 కాలస్య సుమహద్వీర్యం సర్వభూతేషు లక్ష్మణ ॥ ౪౮
 త్వాం చ మాం చ నరవ్యాఘ్ర వ్యసనైః పశ్య మోహితౌ ।
 నాతిభారోఽస్తి దైవస్య సర్వభూతేషు లక్ష్మణ ॥ ౪౯
 శూరాశ్చ బలవంతశ్చ కృతాస్తాశ్చ రణాజరైః ।
 కాలాభిపన్నాస్సీదంతి యథా వాలుకసేతవః ॥ ౫౦

ఇతి బృహహ్నో దృఢసత్యవిక్రమః

మహాయశా దాశరథిః ప్రతాపవాన్ ।

అవేక్ష్య సామిత్రిముదగ్రపారుషం

స్థిరాం తదా స్వాం మతిమాత్మనాఽకరోత్ ॥ ౫౧

ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే-ఏకోనస్తతితమస్సర్గః.

అథ సప్తతితమస్సర్గః.

తౌ తు తత్ర స్థితౌ దృష్ట్వా భ్రాతరౌ రామలక్ష్మణౌ ।

బాహుపాశపరిక్షిప్తౌ కబంధో వాక్యమబ్రవీత్ ॥ ౧

తిష్ఠతః కిం ను మాం దృష్ట్వా క్షుదాతాం క్షుత్రియషభౌ ।

ఆహారాథాం తు సందిష్టౌ దైవేన గతచేతసౌ ॥ ౨

తచ్ఛృత్వా లక్ష్మణో వాక్యం ప్రాప్తకాలం హితం తదా ।

ఉవాచాత్మిం సమాపన్నః విక్రమే కృతలక్షణః ॥ ౩

త్వాం చ మాం చ పురా తూణాం ఆదత్తే రాక్షసాధమః ।

తస్మాదసిభ్యామస్యాశు బాహూ ఛిదావహే గురూ ॥ ౪

భీషణోఽయం మహాకాయః రాక్షసో భుజవిక్రమః ।

లోకం హ్యతిజితం కృత్వా హ్యేవాం హంతుమిహేచ్ఛతి ॥ ౫

నిశ్చేష్టానాం వధో రాజా కుత్సితో జగతీపతేః ।

క్రతుమధ్యోపనీతానాం పశూనామివ రాఘవ ॥ ౬

ఎతత్ సంజల్పితం శ్రుత్వా తయోః క్రుద్ధస్తు రాక్షసః ।

విదార్యాస్యం తదా రాద్రః తౌ భక్షయితుమారభత్ ॥ ౭

తతస్తా దేశకాలజ్ఞౌ ఖడ్గాభ్యామేవ రాఘవౌ ।

అచ్ఛిందతాం సుసంహృష్టౌ బాహూ తస్యాంసదేశతః ॥ ౮

దక్షిణో దక్షిణం బాహుం అనక్తమసినా తతః ।

చిచ్ఛేద రామో వేగేన సవ్యం వీరస్తు లక్ష్మణః ॥ ౯

స పసాత మహాబాహుః ఛిన్నబాహుర్మహాస్వనః ।

ఖం చ గాం చ దిశశ్చైవ నాదయః జలదో యథా ॥ ౧౦

స నికృత్తౌ భుజౌ దృష్ట్వా శోణితౌఘపరిప్లుతః ।

దీనః ప్రప్రచ్ఛ తౌ వీరౌ కా యువామితి దానవః ॥ ౧౧

ఇతి తస్య బ్రువాణస్య లక్ష్మణశ్శుభలక్షణః ।

శశంస రాఘవం తస్య కబంధస్య మహాత్మనః ॥ ౧౨

అయమిత్వౌకుదాయాదః రామో నామ జనైః శృతః ।

అస్యైవావరజం విద్ధి భ్రాతరం మాం చ లక్ష్మణం ॥ ౧౩

మాత్రా ప్రతిహృతే రాజ్యే రామః ప్రవాజితో వనం ।

మయా సహ చరత్యేషః భార్యయా చ మహద్వనం ॥ ౧౪

అస్య దేవప్రభావస్య వసతో విజనే వనే ।

రక్షసాఽపహృతా పత్నీ యామిచ్ఛంతావిహంగతౌ ॥ ౧౫

త్వం తు కో వా కిమర్థం వా కబంధసదృశో వనే ।

ఆస్యేనోరసి దీప్తేన భగ్నజంఘా వివేష్టసే ॥ ౧౬

ఏవముక్తః కబంధస్తు లక్ష్మణేనోత్తరం వచః ।

ఉవాచ పరమప్రీతః తదింద్రవచనం శ్రుత్వా ॥ ౧౭

స్వాగతం వాం నరవ్యాఘ్రా దిష్ట్యా పశ్యామి చాప్యహం ।
 దిష్ట్యా చేమా నికృతౌ మే యువాభ్యాం బాహుబంధనా ॥ ౧౮
 విరూపం యచ్ఛ మే రూపం ప్రాప్తం హ్యవినయాద్యథా ।
 తస్మై శృణు నరవ్యాఘ్ర తత్త్వతశ్శంసతస్తవ ॥ ౧౯

ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే-సప్తతితమస్కర్గః.

— ౦ —

అథ ఏకసప్తతితమస్కర్గః.

పురా రామ మహాబాహూ మహాబలపరాక్రమ ।
 రూపమాసీన్నమాచింత్యం త్రిషు లోకేషు విశ్రుతం ॥ ౧
 యథా సోమస్య శక్రస్య సూర్యస్య చ యథా వపుః ।
 సోఽహం రూపమిదం కృత్వా లోకవిత్త్యాసనం మహత్ ॥ ౨
 ఋషీన్ వనగతాన్ రామ త్యాసయామి తతస్తతః ।
 తతః స్థూలశిరా నామ మహర్షిః కోపితో మయా ॥ ౩
 సుచిన్వాన్ వివిధం వన్యం రూపేణానేన ధర్మితః ।
 తేనాహముక్తః ప్రేక్ష్యైవం ఘోరశాపాభిధాయినా ॥ ౪
 ఏతదేవ నృశంసం తే రూపమస్తు విగహితం ।
 స మయా యాచితః కృద్ధః శాపస్యాంతో భవేదితి ॥ ౫
 అభిశాపకృతస్యేతి తేనేదం భాషితం వచః ।
 యదా ఛిత్వా భుజౌ రామః త్వాం దహేద్విజనే వనే ॥ ౬

తదా త్వం ప్రాప్సునే రూపం స్వమేవ విపులం శుభం ।
 శ్రియా విరాజితం పుత్రం దనోస్త్యం విద్ధి లక్ష్మణ ॥ ౭
 ఇంద్రకోపాదిదం రూపం ప్రాప్తమేవం రణాజరే ।
 అహం హి తపసోగ్రేణ పితామహమతోషయం ॥ ౮
 దీర్ఘమాయుస్స మే ప్రాదాత్ తతో మాం విభ్రమోఽస్పృశత్
 దీర్ఘమాయుర్మయా ప్రాప్తం కిం మే శక్రః కరిష్యతి ॥ ౯
 ఇత్యేవం బుద్ధిమాన్థాయ రణే శక్రమధఃపాయం ।
 తస్య బాహుప్రముక్తేన వజ్రేణ శతపర్వణా ॥ ౧౦
 సక్థినీ చైవ మూర్ధా చ శరీరే సంప్రవేశితం ।
 స మయా యాచ్యమానస్సౌ నానయద్యమసాదనం ॥ ౧౧
 పితామహవచస్సత్యం తదస్త్వితి మమాబ్రవీత్ ।
 అనాహరః కథం శక్తః భగ్నసక్తిశిరోముఖః ॥ ౧౨
 వజ్రేణాభిహతః కాలం సుదీర్ఘమపి జీవితం ।
 ఏవముక్తస్తు మే శక్యో బాహూ యోజనమాయతౌ ॥ ౧౩
 ప్రాదాదాస్యం చ మే కుక్షౌ తీక్ష్ణదంష్ట్రమకల్పయత్ ।
 సోఽహం భుజాభ్యాం దీర్ఘాభ్యాం సంకృష్యాస్మి వనేచరా ॥
 సింహద్విపమృగవ్యాఘ్రా భక్షయామి సమంతతః ।
 స తు మామబ్రవీదింద్రః యదా రామస్సలక్ష్మణః ॥ ౧౪
 ఛైత్యతే సమకే బాహూ తదా స్వగం గమిష్యసి ।
 అనేన వపుషా రామ వనేఽస్మి రాజసత్తమ ॥ ౧౬

యద్యత్ పశ్యామి సర్వస్య గ్రహణం సాధు రోచయే ।
 అవశ్యం గ్రహణం రామః మన్యేహం సముపైష్యతి ॥ ౧౭
 ఇమాం బుద్ధిం పురస్కృత్య దేహన్యాసకృతశ్రమః ।
 స త్వం రామోసి భద్రం తే నాహమన్యేన రాఘవ ॥ ౧౮
 శక్యో హంతుం యథాతత్త్వం ఏవముక్తం మహర్షిణా ।
 అహం హి మతిసాచివ్యం కరిష్యామి సరవభ ॥ ౧౯
 మిత్రం చైవ్రాపదేక్ష్యామి యువాభ్యాం సంస్కృతోఽగ్నినా ।
 ఏవముక్తస్తు ధర్మాత్మా దనునా తేన రాఘవః ॥ ౨౦
 ఇదం జగాద వచనం లక్ష్మణస్యోపశృణ్వతః ।
 రావణేన హృతా భార్యా మమ సీతా యశస్వినీ ॥ ౨౧
 నిష్క్రాంతస్య జనస్థానాత్ సహ భ్రాత్రా యథానుఖం ।
 నామమాత్రం తు జానామి న రూపం తస్య రక్షసః ॥ ౨౨
 నివాసం వా ప్రభావం వా వయం తస్య న విద్మహే ।
 శోకార్తానామనాధానాం ఏవం విపరిధావతాం ॥ ౨౩
 కారుణ్యం సద్భుతం కతుం ఉపకారే చ వత్తతాం ।
 కాష్టాన్యాదాయ శుష్మాణి కాలే భగ్నాని కుంజరైః ॥ ౨౪
 ధక్ష్యామస్తాం వయం వీర శ్వభై మహతి కల్పితే ।
 స త్వం సీతాం సమాచక్ష్య యేన వా యత్ర వా హృతా ॥ ౨౫
 కురు కల్యాణమత్యధం యది జానాసి తత్త్వతః ।
 ఏవముక్తస్తు రామేణ వాక్యం దనురనుత్తమం ॥ ౨౬

ప్రోవాచ కుశలో వక్తుః వక్తారమపి రాఘవం ।
 దివ్యమస్తి స మే జ్ఞానం నాభిజానామి మైథిలీం ॥ ౨౭
 యస్తాం జ్ఞాన్యతి తం వత్సే దగః స్వం రూపమాస్థితః ।
 అదగస్య తు విజ్ఞాతుం శక్తిరస్తి స మే ప్రభో ॥ ౨౮
 రాక్షసం తం మహావీర్యం సీతా యేన హృతా భవ ।
 విజ్ఞానం హి మమ భ్రష్టం శాపదోషేణ రాఘవ ॥ ౨౯
 స్వకృతేన మయా ప్రాప్తం రూపం లోకవిగహితం ।
 కిం తు యావన్న యాత్యస్తం సవితా శాంతవాహనః ॥ ౩౦
 తావన్నామవతే క్షిప్తా దహ రామ యథావిధి ।
 దగస్త్యయాహమవతే న్యాయేన రఘుచందన ॥ ౩౧
 వత్సోమి తమహం వీర యస్తం జ్ఞాన్యతి రాక్షసం ।
 తేన సఖ్యం చ కర్తవ్యం న్యాయవృత్తేన రాఘవ ॥ ౩౨
 కల్పయిష్యతి తే ప్రీతః సాహాయ్యం లఘువిక్రమః ।
 స హి తస్యాస్త్యవిజ్ఞాతం త్రిషు లోకేషు రాఘవ ॥ ౩౩
 సర్వాః పరిస్మతో లోకాః పురాసా కారణాంతరే ।
 ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే-ఏకసప్తతితమస్సర్గః.

అథ ద్విసప్తతితమస్సర్గః.

ఏవముక్తా తు తౌ వీరా కబంధేన నరేశ్వరా ।

గిరిప్రదరమాసాద్య పావకం వినసజ్జతుః ॥

లక్ష్మణస్తు మహాలక్ష్మభిః జ్వలితాభిస్సమంతతః ।
 చితామాదీపయామాస సా ప్రజజ్వాల్ సర్వతః ॥ ౨
 తచ్ఛరీరం కబంధస్య ఘృతపిండోపమం మహత్ ।
 మేదసా పచ్యమానస్య మందం దహతి పావకః ॥ ౩
 స విధూయ చితామాశు విధూమోఽగ్నిరివ్రాత్తితః ।
 అరజే వాససీ బిభ్రౌ మాలాం దివ్యాం మహాబలః ॥ ౪
 తతశ్చితాయా వేగేన భాస్వరో విమలాంబరః ।
 ఉత్పాతాశు సంహృష్టః సర్వప్రత్యంగభూషణః ॥ ౫
 విమానే భాస్వరే తిష్ఠ హంసయుక్తై యశస్కరై ।
 ప్రభయా చ మహాతేజాః దిశో దశ విరాజయన్ ॥ ౬
 సోఽంతరిక్షగతో రామం కబంధో వాక్యమబ్రవీత్ ।
 శృణు రాఘవ తత్త్వేన యథా సీతామవాప్యసి ॥ ౭
 రామ షడ్వక్తయో లోకే యాభిస్సర్వం విమృశ్యతే ।
 పరిమృష్టో దశాంతేన దశాబాగేన సేవ్యతే ॥ ౮
 దశాభాగగతో హీనః త్వం హి రామ సలక్ష్మణః ।
 యత్కృతే వ్యసనం ప్రాప్తం త్వయా దారప్రధక్షణం ॥ ౯
 తదవశ్యం త్వయా కార్యః స సుహృత్ సుహృదాం వర ।
 అకృత్వా హి న తే సిద్ధిం అహం పశ్యామి చింతయన్ ॥ ౧౦
 శూరయతాం రామ వత్స్యామి సుగ్రీవౌ నామ వానరః ।
 భ్రాతృ నిరస్తః క్రుద్ధేన వాలినా శక్రసూనునా ॥ ౧౧

ఋశ్యమూకే గిరివరే పంపాపర్యంతశోభితే ।

నివసత్కాత్మవాన్ వీరః చతుర్భిస్సహ వానరైః ॥ ౧౨

వానరేంద్రో మహావీర్యః తేజోవాసమితప్రభః ।

సత్యసంధో వినీతశ్చ ధృతిమాన్ మతిమాన్ మహాన్ ॥ ౧౩

దక్షః ప్రగల్భో ద్యుతిమాన్ మహాబలపరాక్రమః ।

భ్రాతృ వివాసితో రామ రాజ్యహేతోర్నహాబలః ॥ ౧౪

స తే సహాయో మిత్రం చ సీతాయాః పరిమాగ్నైః ।

భవిష్యతి హి తే రామ మా చ శోకే మనః కృధాః ॥ ౧౫

భవితవ్యం హి యచ్ఛాపి న తచ్ఛక్యమిహాన్యథా ।

కర్తుమిత్వోక్తుశాదూల కాలో హి దురతిక్రమః ॥ ౧౬

గచ్ఛ శీఘ్రమితో రామ సుగ్రీవం తం బహాబలం ।

వయస్యం తం కురు క్షీప్రం ఇహో గత్వాఽద్య రాఘవ ॥ ౧౭

లద్యోహాయ సమాగమ్య దీప్యమానే విభావసా ।

స చ తే నావమంతవ్యః సుగ్రీవో వానరాధిపః ॥ ౧౮

కృతజ్ఞః కామరూపీ చ సహాయార్థీ చ వీర్యవాన్ ।

శక్తా హృద్య యువాం కర్తుం కార్యం తస్య చిక్షీత్సితం ॥ ౧౯

కృతార్థో వాఽకృతార్థో వా కృత్యం తవ కరిష్యతి ।

స ఋక్షరజసః పుత్రః పంపామటతి శంకితః ॥ ౨౦

భాస్కరస్యోరసః పుత్రః వాలినా కృతకిల్బిషః ।

సౌనిధాయాయుధం క్షీప్రం ఋశ్యమూకాలయం కపిం ॥ ౨౧

కురు రాఘవ సత్యేన వయస్యం వసచారిణం ।

స హి స్థానాని సర్వాణి కారైస్స్యున కపికుంజరః ॥ ౨౨

నరమాంసాశినాం లోకే నైపుణ్యాదధిగచ్ఛతి ।

స తస్యావిదితం లోకే కించిదస్తి హి రాఘవ ॥ ౨౩

యావత్ సూర్యః ప్రతపతి సహస్రాంశురరిందమ ।

స నదీర్విపులాన్ శైలాన్ గిరిదుర్గాణి కందరాన్ ॥ ౨౪

అస్వీత్య వానరైస్సార్ధం పత్నీం తేఽధిగమిష్యతి ।

వానరాంశ్చ మహాకాయాన్ ప్రేషయిష్యతి రాఘవ ॥ ౨౫

దిశో విచేతుం తాం సీతాం త్వద్వియోగేన శోచతీం ।

స జ్ఞాన్యతి వరాహోహం నిర్మలాం రావణాలయే ॥ ౨౬

స మేరుశృంగాగ్రగతామనిందితాం

ప్రవిశ్య పాతాళతలేఽపి వాశ్రితాం ।

ప్లవంగమానాం ప్రవరస్తవ ప్రియాం

నిహత్య రక్షంసి పునః ప్రదాన్యతి ॥ ౨౭

ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే-ద్విసప్త తితమస్సర్గః.

అథ త్రిసప్త తితమస్సర్గః.

నిదర్శయిత్వా రామాయ సీతాయాః ప్రతిపాదనే ।

వాక్యమన్వర్థమర్థజ్ఞః కబంధః పునరబ్రవీత్ ॥

ఏష రామ శివః పంథాః యత్యైతే పుష్పితా ద్రుమాః ।

ప్రతీచీం దిశమాశ్రిత్య ప్రకాశంతే మనోరమాః ॥ ౨

జంబూప్రియాశపనసప్లక్ష్యన్యగ్రోధతిందుకాః ।

అశ్వత్థాః కణి-కారాశ్చ చూతాశ్చాన్యే చ పాదపాః ॥ 3

ధన్వనా నాగవృక్షాశ్చ తిలకా నక్తమాలకాః ।

సీలాశోకాః కదంబాశ్చ కరవీరాశ్చ పుష్పితాః ॥ ౪

అగ్నిముఖ్యా అశోకాశ్చ సురక్తాః పారిభద్రకాః ।

తానారుహ్యధ వా భూమౌ పాతయిత్వా చ తాన్ బలాత్ ॥౫

ఫలాన్యమృతకల్పాని భక్షయంతౌ గమిష్యథః ।

తదతిక్రమ్య కాకుత్స్థ వనం పుష్పితపాదపం ॥ ౬

నందనప్రతిమం చాన్యత్ కురపౌ హ్యుత్తరా ఇవ ।

సర్వకామఫలా వృక్షాః పాదపాస్తు మధుస్రవాః ॥ ౭

సర్వే చ ఋతవస్తత్ర వనే చైత్రరథే యథా ।

ఫలభారానతాస్తత్ర మహావిటపధారిణః ॥ ౮

శోభంతే సర్వతస్తత్ర మేఘపర్వతసన్నిభాః ।

తానారుహ్యధ వా భూమౌ పాతయిత్వా యథానుఖం ॥ ౯

ఫలాన్యమృతకల్పాని లక్ష్మణస్తే ప్రదాస్యతి ।

చంద్రమంతౌ వరాన్ దేశాన్ శైలాచ్ఛైలం వనాద్వనం ॥ ౧౦

తతః పుష్కరిణీం వీరౌ పంపాం నామ గమిష్యథః ।

అశర్కరామవిభ్రంశాం సమతీధాన్మశ్చైవలాం ॥ ౧౧

రామ సంజాతవాలూకాం కమహోత్పలశాలినీం ।

తత్ర హంసాః ప్లవాః క్రౌంచాః కురరాశ్చైవ రాఘవ ॥ ౧౨

వల్గున్వనాని కూజంతి పంపాసలిలగోచరాః ।

నోద్విజంతే నరాన్ దృష్ట్వా వధస్యాకోవిదాశ్శుభాః ॥ ౧౩

ఘృతపిండోపమాన్ స్థూలాన్ తాన్ ద్విజాన్ భక్షయిష్యధః ।

రోహితాన్ వక్రతుండాంశ్చ నడమీనాంశ్చ రాఘవ ॥ ౧౪

పంపాయామిషభిర్భృతస్యైవ తత్ర రామ వరాన్ హతాన్ ।

నిస్త్యక్తౌనయస్త్యైవైవ అకృశానేకకంటకాన్ ॥ ౧౫

తవ భక్త్యా సమాయుక్తః లక్ష్మణస్సంప్రదాస్యతి ।

భృశం తే ఖాదతో మత్స్యైన్ పంపాయాః పుష్పసంచయే ॥

పద్మగంధి శివం వారి సుఖశీతమనామయం ।

ఉద్ధృత్య సతతాక్లిప్తం రాప్యస్థాటికసంచిభం ॥ ౧౬

అసౌ పుష్కరపణేన లక్ష్మణః పాయయిష్యతి ।

స్థూలాన్ గిరిగుహాశయ్యాన్ వరాహాన్ వనచారిణః ॥ ౧౭

అపాం లోభాదుపావృత్తాన్ వృషభానివ నడతః ।

రూపాన్వితాంశ్చ పంపాయాం ద్రక్ష్యసి త్వం నరోత్తమ ॥ ౧౮

సాయాహ్నే విచరన్ రామ విటపీన్ మాల్యధారిణః ।

శీతోదకం చ పంపాయాః దృష్ట్వా శోకం విహాస్యసి ॥ ౧౯

సుమనోభిశ్చితాన్తత్ర తిలకాన్ నక్తమాలకాన్ ।

ఉత్పలాని చ ఫుల్లాని పంకజాని చ రాఘవ ॥ ౨౦

- న తాని కశ్చిన్మాల్యాని తత్క్రావోపయితా నరః ।
 న చ వై స్థూనతాం యాంతి న చ శీఘ్రంతి రాఘవ ॥ ౨౨
- మతంగశిష్యాస్తత్కానః ఋషయస్సుసమాహితాః ।
 తేషాం భారాభిత్తానాం వన్యమాహరతాం గురౌః ॥ ౨౩
- యే ప్రపేతుర్భూషీం తూర్ణం శరీరాత్ స్వేదబిందవః ।
 తాని జాతాని మాల్యాని ముచీనాం తపసా తదా ॥ ౨౪
- స్వేదబిందుసముత్థాని న విసశ్యంతి రాఘవ ।
 తేషామద్యాపి తత్రైవ దృశ్యతే పరిచారిణీ ॥ ౨౫
- శ్రమణీ శబరీ నామ కాకుత్స్థ చిరజీవిన్ ।
 త్వాం తు ధర్మే స్థితా నిత్యం సర్వభూతనమస్కృతం ॥ ౨౬
- దృష్ట్వా దేవ్రాపమం రామ స్వర్గలోకం గమిష్యతి ।
 తతస్తద్దామ పంపాయాః తీరచాశ్రిత్య పశ్చిమం ॥ ౨౭
- ఆశ్రమస్థానమతులం గుహ్యం కాకుత్స్థ పశ్యసి ।
 న తత్క్రావమితుం నాగాః శక్నువంతి తమాశ్రమం ॥ ౨౮
- వివిధాస్తత్ర వై నాగాః వనే తస్మింశ్చ పర్వతే ।
 ఋషేస్తత్ర మతంగస్య విధానాత్తచ్చ కాననం ॥ ౨౯
- తస్మిన్ నందనసంకాశే దేవారణ్యోపమే వనే ।
 నానావిహగసంకీర్ణైః రంస్యసే రామ నిర్వృతః ॥ ౩౦
- ఋశ్యమూకశ్చ పంపాయాః పురస్తాత్ పుష్పితద్రుమః ।
 నుదుఃఖారోహణౌ నామ శిశునాగాభిరక్షితః ॥ ౩౧

- ఉదారో బ్రహ్మణా చైవ పూర్వకాలే వినిర్మితః ।
 శయానః పురుషో రామ తస్య శైలస్య మూఢః ॥ ౩౨
- యత్స్వప్నే లభతే విత్తం తత్ప్రబుద్ధోఽధిగచ్ఛతి ।
 న త్యేనం విషమాచారః పాపకర్తాఽధిరోహతి ॥ ౩౩
- యస్తు తం విషమాచారః పాపకర్తాఽధిరోహతి ।
 తత్రైవ ప్రహరంత్యేనం సుప్తమాదాయ రాక్షసాః ॥ ౩౪
- తత్రాపి శిశునాగానాం ఆక్రందః శూయతే మహాన్ ॥
 క్రీడతాం రామ పంపాయాం మతంగారణ్యవాసినాం ॥ ౩౫
- సిక్తా రుధిరధారాభిః సంహృత్య పరమద్విపాః ।
 ప్రచరంతి పృథక్క్రిణాః మేఘవణాన్తరస్వినః ॥ ౩౬
- తే తత్ర పీత్వా పానీయం విమలం శీతమవ్యయం ।
 నిర్వృతాః సంవిగాహంతే వనాని వనగోచరాః ॥ ౩౭
- ఋక్షౌశ్చ ద్వీపినశ్చైవ నీలకోమళకప్రభాన్ ॥
 రురూనపేతాపజయాన్ దృష్ట్వా శోకం జహిష్యసి ॥ ౩౮
- రామ తస్య తు శైలస్య మహతీ శోభతే గుహా ।
 శిలాపిఠానా కాకుత్స్థ దుఃఖం చాస్యాః ప్రవేశనం ॥ ౩౯
- తస్యా గుహాయాః ప్రాద్భారే మహాన్ శీతోదకో హృదః ।
 ఫలమూలాన్వితో రమ్యః నానామృగసమావృతః ॥ ౪౦
- తస్యాం వసతి సుగ్రీవః చతుర్భిస్సహ వానరైః ।
 కదాచిచ్ఛిఖరే తస్య పర్వతస్యావతిష్ఠతే ॥ ౪౧

కబంధస్త్యనుశాస్యైవం తావుభౌ రామలక్ష్మణౌ ।
 స్రగ్వీ భాస్వరవణాభః ఖ వ్యోచత వీర్యవాన్ ॥ ౪౨
 తం తు ఖిన్ధం మహాభాగం కబంధం రామలక్ష్మణౌ ।
 ప్రస్థితౌ త్వం ప్రజన్వేతి వాక్యమూచతురంతికే ॥ ౪౩
 గమ్యతాం కార్యసిద్ధ్యధం ఇతి తావబ్రవీత్ స చ ।
 సుప్రీతౌ తావనుజ్ఞాప్య కబంధః ప్రస్థితస్తదా ॥ ౪౪
 స తత్ కబంధః ప్రతిపద్య రూపం
 వృతః శ్రియా భాస్కరతుల్యదేహః ।
 నిదర్శయన్ రామచువేత్స్య ఖిన్ధః
 సఖ్యం కురుష్వేతి తదాభ్యువాచ ॥ ౪౫
 ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే-త్రిసప్తతితమస్సర్గః.

అథ చతుస్సప్తతితమస్సర్గః.

తౌ కబంధేన తం మాగం పంసాయా దశితం వనే ।
 ప్రతస్థతుడిశం గృహ్య పృతీచీ నృవరాత్మజౌ ॥ ౧
 తౌ శైలేష్వాచితానేకా డౌద్రకల్పఫలా ద్యుమాన్ ।
 వీక్షంతౌ జగ్గుతుద్రృష్టం సుగ్రీవం రామలక్ష్మణౌ ॥ ౨
 కృత్వా చ శైలపుష్పే తు తౌ వాసం రామలక్ష్మణౌ ।
 పంసాయాః పశ్చిమం తీరం రాఘవావృతస్థతుః ॥ ౩

- తౌ పుష్కరిణ్యాః పంపాయాః తీరమాసాద్య పశ్చిమం ।
 అపశ్యతాం తతస్తత్ర శబర్యా రమ్యమాశ్రమం ॥ ౪
- తౌ తమాశ్రమమాసాద్య ద్రుమైర్బహుభిరావృతం ।
 సురమ్యమభిపీక్షంతౌ శబరీమభ్యుపేయతుః ॥ ౫
- తౌ చేద్దృష్ట్వా తదా సిద్ధా సముత్థాయ కృతాంజలిః ।
 రామస్య పాదౌ జగ్రాహ లక్ష్మణస్య చ ధీమతః ॥ ౬
- పాద్యమాచమసీయం చ సర్వం ప్రాదాద్యధావిధి ।
 తామువాచ తతో రామః శ్రమణీం సంశితవ్రతాం ॥ ౭
- కచ్చితై నిజితా విఘ్నైః కచ్చితై వధితే తపః ।
 కచ్చితై నియతః క్రోధః ఆహారశ్చ తపోధనే ॥ ౮
- కచ్చితై నియమాః ప్రాప్తాః కచ్చితై మనసస్సుఖం ।
 కచ్చితై గురుశుశ్రామా సఫలా చారుభాషిణి ॥ ౯
- రామేణ తాపసీ పృష్టా సా సిద్ధా సిద్ధసంమతా ।
 శశంస శబరీ వృద్ధా రామాయ ప్రత్యుపస్థితా ॥ ౧౦
- అద్య ప్రాప్తా తపస్సిద్ధిః తవ సందశానాన్నయా ।
 అద్య మే సఫలం తప్తం గురవశ్చ సుపూజితాః ॥ ౧౧
- అద్య మే సఫలం జన్మ స్వర్గశ్చైవ భవిష్యతి ।
 త్వయి దేవవరే రామ పూజితే పురుషషణ్డభ ॥ ౧౨
- చక్షుషా తవ సౌమ్యేన పూతాఽస్మి రఘునందన ।
 గమిష్యామ్యక్షయాన్ లోకాన్ త్వత్ప్రసాదాదరిందమ ॥ ౧౩

- చిత్రకూటం త్వయి ప్రాప్తై విమానై రతులప్సభైః ।
 ఇతస్మై దివమారూఢాః యానహం పర్యచారిషం ॥ ౧౪
- తై శ్చాహముక్తా ధర్మజ్ఞైః మహాభాగై ర్మహాషిఃభిః ।
 ఆగమిష్యతి తే రామః సుపుణ్యమిమమాశ్రమం ॥ ౧౫
- స తే ప్రతిగ్రహీతవ్యః సామిత్రినహితోఽతిధిః ।
 తం చ దృష్ట్వా వర్తా లోకా అక్షయాంస్తస్త్వం గమిష్యసి ॥
 మయా తు వివిధం వన్యం సంచితం పురుషషభ ॥
- తవాథే పురుషవ్యాఘ్ర పంపాయాస్తీరసంభవం ॥ ౧౬
- ఏవముక్తస్స ధర్మాత్మా శబర్యా శబరీమిదం ।
 రాఘవః ప్రాహ విజ్ఞానే తాం నిత్యమబహిష్కృతాం ॥ ౧౭
- దనోస్సకాశాత్తత్త్వేన ప్రభావం తే మహాత్మనః ।
 శృతం ప్రత్యక్షమిచ్ఛామి సంద్రష్టుం యది మన్యసే ॥ ౧౮
- ఏతత్తు వచనం శ్రుత్వా రామవక్త్రాద్వినిస్సృతం ।
 శబరీ దర్శయామాస తావుభౌ తద్వనం మహత్ ॥ ౨౦
- పశ్య మేఘుఘనప్రఖ్యం మృగపక్షినమాకులం ।
 మతంగవనమిత్యేవ విశృతం రఘునందన ॥ ౨౧
- ఇహ తే భావితాత్మానః గురవౌ మే మహావనే ।
 జహవాంచక్రిరే తీర్థం మంత్రవన్మంత్రపూజితం ॥ ౨౨
- ఇయం ప్రత్యక్షస్థలీ వేదిః యత్ర తే మే నుసత్కృతాః ।
 పుష్పోపహారం కుర్వంతి శ్రమాదుద్వేషిభిః కరైః ॥ ౨౩

తేషాం తపఃప్రభావేన పశ్యాద్యాపి రఘూద్వహా ।
 ద్యోతయంతి దిశస్సర్వాః శ్రియా వేద్యోఽతులప్రభాః ॥ ౨౪
 అశక్నువద్భిస్సైర్గతుం ఉపవాసశ్రమాలసైః ।
 చింతితేభ్యాగతాః పశ్య సహితాః సప్త సాగరాః ॥ ౨౫
 కృతాభిషేకైస్సైర్వృస్తాః వల్కలాః పాదపేష్విహా ।
 అద్యాపి నావశుష్యంతి ప్రదేశే రఘునందన ॥ ౨౬
 దేవకార్యాణి కుర్వద్భిః యానీమాని కృతాని వై ।
 పుష్పైః కువలయైస్సార్ధం మ్లాసత్వం నోపయాంతి వై ॥ ౨౭
 కృత్స్నం వనమిదం దృష్టం శ్రోతవ్యం చ శృతం త్వయా ।
 తదిచ్ఛామ్యభ్యనుజ్ఞాతా త్యక్తుమేతత్ కళేబరం ॥ ౨౮
 తేషామిచ్ఛామ్యహం గంతుం సమీపం భావితాత్మనాం ।
 మునీనామాశ్రమో యేషాం అహం చ పరిచారిణీ ॥ ౨౯
 ధర్మిష్ఠం తు వచః శృత్వా రాఘవస్సహలక్షణః ।
 ప్రహర్షమతులం లేభే ఆశ్చర్యమితి తత్త్వతః ॥ ౩౦
 తామువాచ తతో రామః శ్రమణీం సంశితవ్రతాం ।
 అర్చితోఽహం త్వయా భక్త్యా గచ్ఛ కామం యథానుఖం ॥
 ఇత్యుక్తా జటిలా వృద్ధా చీరకృష్ణాజినాంబరా ।
 తస్మిన్ ముహూర్తే శబరీ దేహం జీర్ణం జహానతీ ॥ ౩౧
 అనుజ్ఞాతా తు రామేణ హుత్యాఽఽత్మానం హుతాశనే ।
 జ్వలత్పావకసంకాశా స్వర్గమేవ జగామ సా ॥ ౩౨

దివ్యాభరణసంయుక్తా దివ్యమాల్యానులేపనా ।

దివ్యాంబరధరా తత్ర బభూవ ప్రియదశఃనా ॥ ౩౪

విరాజయంతీ తం దేశం విద్యుత్ సౌదామినీ యథా ।

ప్రణమ్య శిరసా రామం స్వగతా సుప్రభాసనా ॥ ౩౫

యత్ర తే సుకృతాత్మానః విహరంతి మహామయః ।

తత్ పుణ్యం శబరీ స్థానం జగామాత్మసమాధినా ॥ ౩౬

ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే-చతుస్సప్తతితమస్సర్గః.

అథ పంచసప్తతితమస్సర్గః.

దివం తు తస్యాం యాతాయాం శబర్యాం స్వేన తేజసా ।

లక్ష్మణేన సహ భ్రాతా చింతయామాస రాఘవః ॥ ౧

స చింతయిత్వా ధర్మాత్మా ప్రభావం తం మహాత్మనాం ।

హితకారిణమేకాగ్రం లక్ష్మణం రాఘవౌబ్రవీత్ ॥ ౨

దృష్టౌఽయమాశ్రమస్సౌమ్య బహ్వశ్చర్యః కృతాత్మనాం ।

విశ్వస్తమృగశాదూలః నానావిహగసేవితః ॥ ౩

సప్తానాం చ సముద్రాణాం ఏషు తీర్థేషు లక్ష్మణ ।

ఉపస్పృష్టం చ విధివత్ పితరశ్చాపి తర్పితాః ॥ ౪

ప్రణామశుభం తత్తత్ కల్యాణం సముపస్థితం ।

తేన తత్తేన్ద్రస హృష్టం మనో లక్ష్మణ సంప్రతి ॥ ౫

- హృదయే హి నరవ్యాఘ్రు శుభమావిర్భవిష్యతి ।
 తదాగచ్ఛ గమిష్యావః పంపాం తాం ప్రియదర్శనాం ॥ ౬
- ఋశ్యమూకో గిరిర్యత్ర నాతిదూరే ప్రకాశతే ।
 యస్మిన్ వసతి ధర్మాత్మా సుగ్రీవోఽశుమతస్సుతః ॥ ౭
- నిత్యం వాలిభయాత్ త్రస్తః చతుర్భిస్సహ వానరైః ।
 అభిత్వరే చ తం ద్రష్టుం సుగ్రీవం వానరమృభం ॥ ౮
- తదధీనం హి మే సౌమ్య సీతాయాః పరిమాగణం ।
 ఏవం బ్రువాణం తం ధీరం రామం సౌమిత్రిరబ్రవీత్ ॥ ౯
- గచ్ఛావస్తవ్విరితం తత్ర మమాపి త్వరతే మనః ।
 ఆశ్రమాత్తు తతస్తస్మాత్ నిష్క్రమ్య స విశాంపతిః ॥ ౧౦
- ఆజగామ తతః పంపాం లక్ష్మణేన సహాభిభూః ।
 స దదర్శ తతః పుణ్యాం ఉదారజనసేవితాం ॥ ౧౧
- నానాద్యుమలతాకీర్ణాం పంపాం పానీయవాహినీం ।
 పద్మైస్సౌగంధికైస్తామ్రాం శుక్లాం కుముదమండలైః ॥ ౧౨
- సీలాం కువలయోద్భూతైః బహువర్ణాం కుఢామివ ।
 అరవిందోత్పలవతీం పద్మసౌగంధికాయుతాం ॥ ౧౩
- పుష్పితామ్రవణిపేతాం బహిణోద్భుజాదీతాం ।
 తిలకైర్బిజపూరైశ్చ ధవైశ్చ క్షుక్లద్యుమైస్తథా ॥ ౧౪
- పుష్పితైః కరవీరైశ్చ పున్నాగైశ్చ సుపుష్పితైః ।
 మాలతీకుంఠగుల్మైశ్చ భాండీరైర్నిచుత్తైస్తథా ॥ ౧౫

- అశోకైస్సప్తపణ్డైః శ్చ కేతకైరతిముక్తకైః ।
అన్యైశ్చ వివిధైర్వృక్షైః ప్రమదామివ భూషితాం ॥ ౧౬
- స తామాసాద్య వై రామః దూరాదుదకవాహినీం ।
మతంగసరసం నామ హృదం సమవగాహత ॥ ౧౭
- సమీక్షమాణౌ పుష్పాఢ్యం సర్వతో విపులద్రుమం ।
కోయప్టికైశ్చాఙ్గానకైః శతపత్రైశ్చ కీరకైః ॥ ౧౮
- ఏతైశ్చాన్యైశ్చ విహగైః నాదితం తు వనం మహత్ ।
తతో జగ్ముతురవ్యక్తౌ రాఘవౌ సుసమాహితౌ ॥ ౧౯
- తద్వనం చైవ సరసః పశ్యంతౌ శకునైర్మృతం ।
స దదర్శ తతః పంపాం శీతవారిరిధిం శుభాం ॥ ౨౦
- ప్రహృష్టనానాశకునాం పాదవైరుపశోభితాం ।
తిలకాశోకపున్నాగవకుఃసోద్ధాలకాశినీం ॥ ౨౧
- రమ్యోపవనసంబాధాం పద్మసంప్రీతితోదకాం ।
స రామో వివిధాన్ వృక్షాన్ సరాంసి వివిధాని చ ॥ ౨౨
- పశ్యన్ కామాభిసంతప్తః జగామ పరమం హృదం ।
పుష్పితోపవనోపేతాం సాలచంపకశోభితాం ॥ ౨౩
- షట్పదౌఘసమావిష్టాం శ్రీమతీమతులప్రభాం ।
స్ఫటికోపమతోయాఢ్యాం శ్లక్ష్యవాలుకసంతతాం ॥ ౨౪

మత్స్యకచ్ఛపసంబాధాం తీరస్థదుమశోభితాం ।

సఖిభిరివ యుక్తాభిః లతాభిరనువేష్టితాం ॥

౨౫

కింనరోగగగంధర్వయక్షరాక్షససేవితాం ।

స తాం దృష్ట్వా తతః పంపాం రామస్సామిత్రిణా సహ ॥ ౨౬

విలంప చ తేజస్వీ కామాద్దశరధాత్మజః ।

స తాం దృష్ట్వా పునః పంపాం పద్మసాగంధికై ర్యతాం ॥ ౨౭

ఇత్యువాచ తదా వాక్యం లక్ష్మణం సత్యవిక్రమః ।

అస్యాస్తీరే తు పూర్వోక్తః పర్వతో ధాతుమండితః ॥ ౨౮

ఋశ్యమూక ఇతి ఖ్యాతః పుణ్యః పుష్పితపాదవః ।

హరే ఋక్షరజోనామ్నః పుత్రస్తస్య మహాత్మనః ॥ ౨౯

అధ్యాస్తే తు మహావీర్యః సుగ్రీవ ఇతి విశ్రుతః ।

సుగ్రీవమభిగచ్ఛ త్వం వానరేంద్రం నరర్షభ ॥ ౩౦

ఇత్యువాచ పునర్వాక్యం లక్ష్మణం సత్యవిక్రమం ।

రాజ్యభ్రష్టేన దీనేన తస్యామానక్తచేతసా ॥ ౩౧

కథం మయా వినా శక్యం సీతాం లక్ష్మణ జీవితుం ।

ఇత్యేవముక్త్వా మదనాభిషీడితః

స లక్ష్మణం వాక్యమనన్యచేతసం ।

వివేశ పంపాం నళినీం మనోరమాం

రఘూత్థమశ్శోకవిషాదయంత్రితః ॥

౩౨

తతో మహద్వర్త సుదూరనంక్రమః

క్రమేణ గత్వా ప్రతికూలధన్వనం ।

దదర్శ పంపాం శుభదర్శకాననాం

అనేకనానావిధపక్షిజాలకాం ॥

౩౩౪

ఇత్యాపే= శ్రీమద్భామాయణే ఆదికావ్యే శ్రీమద్వాల్మీకీయే

చతుర్వింశత్యహస్రికాయాం సంహితాయాం

శ్రీమదరణ్యకాండే పంచనప్తతితమస్సర్గః.

ధ్యానమ్

జటిలం చీరవసనం దండకారణ్యవాసినం ।

మునివేషధరం ధ్యాయేదరణ్యే కాండ ఉత్తమే ॥

ఫలశ్రుతిః.

ఆరణ్యకం తు యః కాండం అతిభక్తిసమన్వితః ।

పరేద్వా శృణుయాద్వాపి సోమసాయుజ్యమాప్నుయాత్ ॥

శ్రీమదరణ్యకాండస్సమాప్తః.

అశుద్ధసంశోధనపత్రికా.

పుట	పక్షం	అశుద్ధం	శుద్ధం
2	౧౨	గమిష్యపి	గమిష్యసి
3౮	౮	తతసం	తతస్సం
౫౧	౨	వానఘ	వానఘ
౫౭	౧౪	దూరేణ	దూరే న
౭౦	౧౨	ప్రపచ్చ	ప్రపచ్చ
౮౪	౨	స క్వచిత్	స క్వచిత్
౧౦౩	౧౩	సన్నిన	సన్నివ
౧౨౪	౧౭	భవేదార్యా	భవేదార్భార్యా
౧౩౮	౨౦	మాత్మన	మాత్మనః
౧౪౯	౭	స్సంహతః	సంహతః
౧౫౧	౮	నద్యాంగీ	వద్యాంగీ
౧౭౦	౨౦	పత్యు	ప్రత్యు
౨౩౪	౧౯	వై దెహ్యః	వై దెహ్యః
౨౩౭	౧౧	అస్మిన్	అస్మిన్
౨౪౮	౪	ప్రత్యసు	ప్రత్యసు

